

วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

PAAT Journal

Public Administration Association of Thailand Journal

ปีที่ 5 ฉบับที่ 10 กรกฎาคม - ธันวาคม 2566

Volume 5 Number 10 July - December 2023

ISSN 2730-1796

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย
Public Administration Association of Thailand Journal
(PAAT Journal)

ปีที่ 5 ฉบับที่ 10 กรกฎาคม - ธันวาคม 2566
Volume 5 Number 10 July - December 2023

ISSN 2730-1796

Published by:
Public Administration Association of Thailand (PAAT)
Copyright© 2020

Editorial Office:
Faculty of Political Science, Thammasat University (Thaprachan Campus)
Phrachan Road, Phra Nakorn, Bangkok, Thailand 10200
Phone: +6662-842-4456
Email: thaipaata@gmail.com
Website: www.thaipaata.com
Facebook Page: www.facebook.com/publicadministrationAssociation/

ออกแบบหน้าปกโดย วิศนระ เปลี่ยนบางยาง

วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย
Public Administration Association of Thailand Journal

ชื่อวารสาร

วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย
Public Administration Association of Thailand Journal (PAAT Journal)

เจ้าของ

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

บรรณาธิการที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ	มหาวิทยาลัยรังสิต
2. รองศาสตราจารย์ สีดา สอนศรี	นักวิชาการอิสระ
3. อาจารย์ ดร.วิบูลย์ รัตนภรณ์วงศ์	นักวิชาการอิสระ

บรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ชำรงลักษณะ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
---------------------------------	-----------------------

รองบรรณาธิการ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจั่น	มหาวิทยาลัยทักษิณ
2. อาจารย์ ดร.ณัฐภัทร์ รักวงศ์วาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวัฒน์ เปลี่ยนบางยาง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

กองบรรณาธิการ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.จีระ ประทีป	มหาวิทยาลัยรังสิต
2. รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. รองศาสตราจารย์ ดร.อัชกรณ วังศ์ปรีดี	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
6. รองศาสตราจารย์ ดร.พัชลินจ์ จินนุ่น	มหาวิทยาลัยทักษิณ
7. รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9. รองศาสตราจารย์ ดร.นภเรณู สัจจรักษ์ ธีระฐิติ	มหาวิทยาลัยมหิดล
10. รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เริงธรรม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

11. รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เอ็มอัมธรรม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
12. รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล หนิมพานิช	นักวิชาการอิสระ
13. รองศาสตราจารย์ มานิต ศุทธสกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริฉัตร ตู่ดำ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดมโชค อาษาวิมลกิจ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ กัญจนพงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรา จตุรโกมล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิภาพรณ เจนสันติกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุมพล อังคนานนท์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิตรลดา ไชยะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
21. อาจารย์ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล	สถาบันพระปกเกล้า
22. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ์ พิณทอง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
23. อาจารย์ ดร.อภิรดี จิโรภาส	มหาวิทยาลัยทักษิณ
24. อาจารย์ ดร.ชนกกาญจน์ พันธุ์เดิมวงศ์	นักวิชาการอิสระ
25. อาจารย์ ดร.วัชรวิวัฒน์ คำเขียว	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
26. อาจารย์ ดร.พิศนีย์ อำไพ	นักวิชาการอิสระ
27. อาจารย์ สุรัชย์ คงประเสริฐ	นักวิชาการอิสระ
28. อาจารย์ บริบูรณ์ ฉลอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
29. อาจารย์ เนรมิต จิตรรักษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
30. นางสาว มณีชัชวาล มณีศรี	สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

ข้อความและบทความที่เผยแพร่ในวารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย (PAAT Journal) เป็นทัศนะและข้อคิดเห็นของผู้เขียนบทความเท่านั้น มิใช่ความคิดเห็นและความรับผิดชอบของคณะผู้จัดทำบรรณาธิการ กองบรรณาธิการสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ผู้เขียนบทความจึงเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลทางกฎหมายใดๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากบทความของตนเอง

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำฉบับ

1. ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารังลักษณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.จีรศักดิ์ โปกาวิน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4. รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
5. รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เรืองธรรม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
6. รองศาสตราจารย์ ดร.สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
7. รองศาสตราจารย์ ดร.อัชกรณ์ วงศ์ปรีดี	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
8. รองศาสตราจารย์ มานิต ศุทธสกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
9. รองศาสตราจารย์ วันชัย มีชาติ	มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
10. รองศาสตราจารย์ สีดา สอนศรี	นักวิชาการอิสระ
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมทัศน์ ทศวา	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยณัฐ สร้อยคำ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารดารัตน์ สุขสง่า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี สันฐิตวิณัย	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กาญจนา ทองทั่ว	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
16. อาจารย์ ดร.กิงกาญจน์ สำนวนเย็น	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
17. อาจารย์ ดร.ณรุจน์ วศินปิยมงคล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
18. อาจารย์ ดร.ดรุณี พุ่มแก้ว	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
19. อาจารย์ ดร.ธวัชชัย วรกิตติมาลี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
20. อาจารย์ ดร.ประเทือง ม่วงอ่อน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
21. อาจารย์ ดร.วิศรา ไกรวัฒนพงศ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานและทักษะทางวิชาการสาขารัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ การบริหารกิจการสาธารณะ รัฐศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อเป็นการพัฒนาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้า
3. เพื่อเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยกับสมาชิกของสมาคมฯ และสังคม

กำหนดออกและการเผยแพร่

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยทำการจัดพิมพ์เผยแพร่ทางออนไลน์จำนวน 2 ครั้งต่อปี หรือ ปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับประจำเดือนมิถุนายน (มกราคม - มิถุนายน) และฉบับประจำเดือนธันวาคม (กรกฎาคม - ธันวาคม)

การส่งบทความ

ผู้เขียนบทความส่งต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ word) ผ่านระบบที่
<https://so10.tci-thaijo.org/index.php/paati/index>

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ

ไม่มีค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ

การพิจารณาบทความ

กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้า “ไม่ผ่าน” จะแจ้งกลับเพื่อแก้ไข ถ้า “ผ่าน” กองบรรณาธิการจะส่งบทความเข้าสู่การพิจารณา

โดยบทความวิชาการและบทความวิจัยที่ตีพิมพ์ทุกบทความได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewers) จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ โดยเป็นการประเมินแบบปกปิด ผู้พิจารณาและผู้เขียนบทความ (Blinded Review)

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสาร

วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้นจึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์กับวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพบทความในกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการพิจารณาบทความโดยอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้เขียนและบทความที่พิจารณาไม่ว่าด้วยกรณีใด
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนหรือผู้ประเมิน ไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ประเมินและผู้เขียน
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้เขียน

1. บทความที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น
2. ผู้เขียนต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น

3. หากผลงานทางวิชาการของผู้เขียนเกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้เขียนควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล หรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

4. ผู้เขียนต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการแล้ว

5. ชื่อผู้เขียนที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียน การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว

2. ผู้ประเมินต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3. ผู้ประเมินต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

4. หากผู้ประเมินตรวจสอบพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ประเมินต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

5. ผู้ประเมินต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารกำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

ใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนการแต่งตั้งกรรมการของสมาคมขึ้นใหม่ทั้งชุด
หรือการเปลี่ยนแปลงกรรมการของสมาคม

ใบสำคัญฉบับนี้ออกให้เพื่อแสดงว่า สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ ณ เลขที่ ๒ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์) ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีการแต่งตั้งกรรมการของสมาคมขึ้นใหม่ทั้งชุด และนายทะเบียนสมาคม กรุงเทพมหานคร ได้รับจดทะเบียนการแต่งตั้งกรรมการขึ้นใหม่ทั้งชุดของสมาคมตามมาตรา ๘๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ดังต่อไปนี้

๑. นางอัมพร	ดำรงลักษณ์	นายกสมาคม
๒. นางสาวสิดา	สอนศรี	อุปนายก
๓. นายจิระ	ประทีป	อุปนายก
๔. นางสาวบุษบง	ชัยเจริญวัฒนะ	อุปนายก
๕. นายศุภชัย	ยวาทะประภาส	กรรมการและที่ปรึกษา
๖. นายวิบูลย์	รัตนการณ์วงศ์	กรรมการและที่ปรึกษา
๗. นายมานิต	ศุทธสกุล	กรรมการ
๘. นายไตรรัตน์	โกศลพลากรณ์	กรรมการ
๙. นายสถาพร	เรืองธรรม	กรรมการ
๑๐. นายธัญวัฒน์	รัตนศักดิ์	กรรมการ
๑๑. นางนภเรณู สัจจรักษ์	ธีระธูติ	กรรมการ
๑๒. นายอัษฎกรณ	วงศ์ปรีดี	กรรมการ
๑๓. นางอรทัย	เลียงจินดาถาวร	กรรมการ
๑๔. นายอุดมโชค	อาษาวิมลกิจ	กรรมการ
๑๕. นางถวิลวดี	บุริกุล	กรรมการ
๑๖. นายเนรมิตร	จิตรรักษา	กรรมการ
๑๗. นายนิตพัทธ์	ภิรธนกุล	กรรมการ
๑๘. นางสาวมณีนชวัล	มณีนศรี	กรรมการและปฏิคม
๑๙. นายณัฐภัทร์	รักวงศ์วาน	กรรมการและสารณียกร
๒๐. นายสุรชัย	คงประเสริฐ	กรรมการและนายทะเบียน
๒๑. นางสาวจิตรลดา	ไชยะ	กรรมการและประชาสัมพันธ์
๒๒. นายบริบูรณ์	ฉลอม	กรรมการและเหรัญญิก
๒๓. นางศิริภัสสรศรี	วงศ์ทองดี	กรรมการและเลขานุการ

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

ร. ๗๒๓/

(นายรัชกฤต พยัคฆ์)

ผู้อำนวยการส่วนการรักษาสงบเรียบร้อย ๒ ปฏิบัติราชการแทน

อธิบดีกรมการปกครอง

นายทะเบียนสมาคมกรุงเทพมหานคร

บทบรรณาธิการ

วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย PAAT Journal ระบบออนไลน์ ฉบับที่ 10 ปี 2566 นี้ เป็นฉบับส่งท้ายปี 2566 สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยได้รวบรวมผลงานวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 ที่ได้จัดขึ้นที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2566 ที่ผ่านมา และผ่านการคัดกรองและปรับแก้ไขตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน รวม 8 บทความที่ได้รับความยินยอมในการเผยแพร่โดยเจ้าของผลงานแล้ว เป็นผลงานของนิสิต นักศึกษาในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก นักวิชาการ และผลงานของอาจารย์ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งมีความหลากหลายและทันสมัย ให้ผู้อ่านได้ติดตามประเด็นปัญหาทางวิชาการที่อยู่ในความสนใจ ครอบคลุมประเด็นการบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ผลงานเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยจิตรา นุช เกียรติอดิสร โครงสร้างภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง: อุปสรรคและผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง โดยกฤษณพงศ์ ภูมิรินทร์ นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยจิรวัฒน์ เมธาสุทธิรัตน์ และคณะ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย โดย สุรัตน์ ทิมอิม บทบาทของครุภัณฑ์ต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม โดยกิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์ ยังรวมถึงนวัตกรรมทาง การวิจัยในยุคดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ เช่น ผลงานของกานต์ ยืนยง เรื่อง การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้ สร้างทั้งในด้านการวิเคราะห์และการวิจัยในสังคมศาสตร์ และการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษา เพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในงานรัฐประศาสนศาสตร์: การทบทวนวรรณกรรมแบบไมใช่ระบบ ของจำเนียร จวงตระกูล ซึ่งได้มีการนำเสนออย่างต่อเนื่องในวารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ออนไลน์นี้

นอกจากนี้ ในฉบับที่ 10 นี้ ยังได้นำเสนอนานาทัศนะของ เมทินทร์ เมธาวิกุล เรื่อง วิเคราะห์ วิวิจารณ์ และวิสัยทัศน์ ต่อกรณีกระแสความเคลื่อนไหวทางการเมืองในปัจจุบัน ที่มีผลกระทบต่อการปกครองและ การบริหารราชการแผ่นดินในปัจจุบัน ซึ่งเป็นประเด็นร้อนในการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์มานับแต่เริ่ม วิวัฒนาการ เสมือนสองด้านของเหรียญอันเดียวกันที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และในสถานการณ์ปัจจุบัน การบริหารงานภาครัฐจะต้องดำเนินงานด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ด้วยปัญหาในสังคมมีความ สลับซับซ้อนเกี่ยวข้องกับทุกคน มิใช่เป็นภาระของภาครัฐแต่ผู้เดียวที่ต้องรับผิดชอบ ทุกภาคส่วนและทุกคนใน สังคมมีส่วนร่วมในการสร้างและรับผิดชอบต่อร่วมกันเพื่อให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วม นำไปสู่การสร้างชุมชนที่อยู่ ด้วยกันอย่างมีความสุข สังคมมีความเจริญก้าวหน้า มั่นคงอย่างยืน ทั้งนี้ อรณารถ วรรณภิญโญ ได้นำเสนอ ผลงานวิชาการ เรื่อง กลไกความร่วมมือระหว่างกันของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ต่อการ ออกแบบสกุลเงินดิจิทัลของธนาคารกลางในประเทศไทย ให้ทันกับสภาวะการเงินในยุคดิจิทัล และสุดท้ายเป็น หัวข้อที่สำคัญและควรตระหนักให้มากในการบริหารงานภาครัฐ คือ การสร้างองค์การที่มีธรรมาภิบาล เน้น เรื่องจริยธรรมการบริหารงานภาครัฐ ได้แก่ บทความวิชาการของ พัสกร สอนหนองนา และธนัสถา ไรจนตระกูล เรื่อง หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่

ในนามของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ขอขอบพระคุณเจ้าของผลงานและผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน คณะกรรมการบริหารสมาคมฯ คณะบรรณาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งขอต้อนรับทีมงานวารสารใหม่ทุกท่านที่มีจิตอาสา ร่วมส่งต่อผลงานวิชาการดีๆ ส่งถึงมือผู้สนใจด้วยความมุ่งมั่น จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมอย่างไม่หยุดยั้ง ขอเรียนเชิญผู้สนใจทุกท่านส่งผลงานเข้าระบบวารสารออนไลน์ได้ตลอดเวลาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในขณะนี้ หากท่านต้องการให้ความสนับสนุนการดำเนินงานของสมาคมสามารถติดต่อปรึกษาได้ทางอีเมล thaipaata@gmail.com หรือทางเฟสบุ๊กสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย (<https://www.facebook.com/PublicAdministrationAssociation>) ทำานนี้ ทางทีมงานของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ขออำนวยพรให้ทุกท่านพบแต่ความสุข ความเจริญ มีสุขภาพแข็งแรงตลอดปี พร้อมรับสิ่งดีๆ ที่จะเข้ามาในปี 2567 นี้

ด้วยรักและศรัทธา

ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารังลักษณ์

นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

สารบัญ

	หน้า
บทบรรณาธิการ	viii
นันททัศนะ	
วิเคราะห์ วิจัย และวิสัยทัศน์ ต่อกรณีกระแสความเคลื่อนไหวทางการเมืองในปัจจุบัน ที่มีผลกระทบต่อระบบการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินในปัจจุบัน <i>เมฆินทร์ เมธาวิกุล</i>	1
บทความพิเศษ	
การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในงาน รัฐประศาสนศาสตร์: การทบทวนวรรณกรรมแบบไม่ใช้ระบบ <i>จำเริญ จวงตระกูล, ศิวะพร ภูพันธ์, อุทัย อันพิมพ์ และอารี ผสานสินธุ์วงศ์</i>	7
บทความวิจัย	
นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพังผืด ของเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน <i>จิรวุฒน์ เมธาสุทธิรัตน์, วิศว์ เศรษฐกร, ณัฐพงษ์ คั่นธรส และอัมฤตา สารธิวงศ์</i>	35
บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ <i>จิตรานุช เกียรติอดิสร</i>	51
โครงสร้างภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง: อุปสรรคและผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง <i>ภาณุพงษ์ ภูมิรินทร์ และไตรรัตน์ โภคพลากรณ์</i>	66
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มหัตถกรรม จักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย <i>สุรัตน์ ทิมอัม</i>	81
บทความวิชาการ	
บทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม <i>กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์</i>	93
การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างทั้งในด้านการวิเคราะห์และการวิจัยในสังคมศาสตร์ <i>กานต์ ยืนยง</i>	109
กลไกความร่วมมือระหว่างกันของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ต่อการออกแบบ สกุลเงินดิจิทัลของธนาคารกลางในประเทศไทย <i>อรนารถ วรรณภิญโญ</i>	132
หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่ <i>พัลลภ สอนหนองนา</i>	143
รูปแบบการจัดบทความ	a

นันทาทศนะ

วิเคราะห์ วิจัย และวิสัยทัศน์ ต่อกรณีกระแสความเคลื่อนไหวทางการเมือง ในปัจจุบัน ที่มีผลกระทบต่อระบบการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน ในปัจจุบัน

เมทินท์ เมธาวีกุล

Mekin Methawikul

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Asst.Prof.Dr., College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: Mekin991@yahoo.com

Received: October 26, 2023; Accepted: December 15, 2023

มองปัจจุบัน

มีประเด็นที่น่ากังวลใจสำหรับการปกครองและการบริหารราชการของประเทศในปัจจุบันอยู่ใน
หลายๆ ประการ อันได้แก่

1. การปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์
2. การขอยกเลิกหรือแก้ไขมาตรา 112 แห่ง ป.อาญา ปี 77
3. การแก้ไขมาตรา 1 หรือการยกเลิกรัฐธรรมนูญ ปี 2560 ทั้งฉบับ
4. การยกเลิกระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาคตาม พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534
5. การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศและการเสนอร่าง พ.ร.บ. จังหวัดจัดการตนเอง (อ้าง
หลัก Self-Determination) แต่กลายเป็นการแบ่งแยกอำนาจการปกครองประเทศ
6. การเสนอให้มีการปฏิรูปกองทัพและการยกเลิกการเกณฑ์ทหารตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
7. การจุดกระแสการแบ่งแยกดินแดนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจำลองการจัดทำประชามติ
และการแถลงการณ์ของกลุ่ม “ขบวนการนักศึกษาแห่งชาติ” ที่จัดขึ้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
ปัตตานี เมื่อ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2566 โดยมีกลุ่มการเมืองและพรรคการเมืองบางพรรคอยู่เบื้องหลังการ
เคลื่อนไหว
8. เหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เป็นการก่อการร้ายที่สงครามกองโจรเสริม
แนวคิด แบ่งแยกดินแดน

ผลกระทบต่อสังคมไทยและต่ออธิปไตยของชาติ (Sovereignty)

1. ผลกระทบต่อความสุขและความสงบเรียบร้อยของสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ
สร้างสถานการณ์และการก่อความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่ชายแดนภาคใต้โดยวิธีการต่างๆ ทำเป็นขบวนการ
ของการก่อการร้าย (terrorism) พร้อมๆ กับการเคลื่อนไหวทางการเมืองแยกดินแดนในพื้นที่

2. ประชาชนถูกปลุกกระดมให้เกิดความแตกแยกในทางความคิดทั้งในประเด็นการเลือกตั้ง ส.ส. และประเด็นอื่นๆ ที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งและการจลาจลในสังคมในระหว่างและหลังเลือกตั้ง

3. อ่อนด้อยและสร้างความอ่อนแอในพลังอำนาจทางการเมืองและการต่อสู้กับภัยคุกคามจากสังคมในอนาคตที่มีมาในรูปแบบต่างๆ เช่น การเข้าครอบงำทางความคิดของปฏิบัติการของฝ่ายอริศัตรู การรบกวนรูปแบบ และการทำลายความมั่นคงทางด้านจิตใจและด้านสังคมแก่มวลประชาชาติไทย สุดท้ายอาจนำไปสู่สงครามตามรูปแบบอันเป็นภัยคุกคามต่อเอกภาพ บูรณภาพแห่งดินแดน และต่ออำนาจอธิปไตยของประเทศไทย

4 ผลสุดท้ายอาจนำไปสู่ความล่มสลายของชาติไทยและความเป็นประเทศไทยที่ยืนยงมาได้ถึง 900-1000 ปีมาแล้ว

แล้วเราจะทำกันอย่างไร? (เมื่อผลระยะยาวมีอันเกิดขึ้นจริง)

คนไทยทุกเชื้อชาติ ศาสนา ที่อยู่ภายใต้ร่มธงไทยจะต้องตื่นรู้และตระหนักถึงภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้า โดยเฉพาะอยู่ภาวะประมาท ต้องมีสติรู้คิดและเตรียมพร้อมร่วมกันแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ที่ซับซ้อนหลายประเด็นและหลายๆ เรื่องให้กลับคืนสู่สภาพเดิมโดยเร็วพลัน โดยทุกองคาพยพของชาติต้องร่วมมือ กันอย่างแข็งขันและอย่างต่อเนื่องจนกว่าสถานการณ์เข้าสู่ความเป็นปกติ เป้าหมายสุดท้ายก็คือความอยู่ดีมีสุขของประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าอยู่ร่วมกันอย่างมีสมานฉันท์ และเร่งสร้างชาติและพัฒนาประเทศชาติไปสู่ความรุ่งเรืองมั่นคงทั้งภายในและภายนอกประเทศให้คงอยู่ต่อไปเป็นนิรันดร์

มองสู่นาคตหรือวิสัยทัศน์ (Vision)

สิ่งที่ทำให้เกิดเป็นรูปธรรมคือการลงมือสู่การปฏิบัติของคนไทยในมิติและทิศทางต่างๆ ดังต่อไปนี้

ประการแรก คือการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม เยาวชน และคนในทุกๆ รุ่นในความสำคัญของความเป็นชาติไทย และความอยู่รอดของชาติเราว่า เราจะอยู่ได้มีความสุขในประเทศนี้ เราต้องรักประเทศไทยของเรา และหาหนทางทำความดีเพื่อชาติในทุกกิจกรรมเท่าที่เราจะทำได้ เพราะความพัฒนาเจริญรุ่งเรืองของประเทศทั้งในทางที่เป็นรูปธรรมและที่เป็นนามธรรม (soft power)

ประการที่ 2 จะต้องฟื้นฟู ปลุกคนให้ตื่นด้วยการฟื้นฟูอุดมการณ์ของชาติ ค่านิยมที่ดีๆ ของความเป็นไทย สร้างค่านิยมในความรักชาติให้มีชาตินิยมอยู่ในจิตสำนึกตลอดเวลา และพร้อมที่จะเสียสละผลประโยชน์แห่งตนเพื่อให้ชาติอยู่ดำรงอยู่ได้ ความเสียสละอดทนและต่อไปที่จะเข้มข้นคือความมั่นคงของตัวเรา ครอบครัว และสังคมทั่วไปของประเทศเราเองด้วย

ประการที่ 3 การที่จะให้เกิดมรรคผลในประการที่ 2 นั้นจะต้องมีการส่งต่อความคิดและอุดมการณ์ไปสู่เยาวชนรุ่นต่อไปอย่างต่อเนื่อง โดยวิธีการปลูกฝังค่านิยมและชาตินิยมจนเป็นจิตสำนึก (Conscious) ให้ได้

ประการที่ 4 การปลูกฝังชนิดที่เป็นกรอบรมสั่งสอนนั้นจะต้องบ่มเพาะด้วยกระบวนการอ่านโดยครอบครัว โรงเรียน และสถาบันการศึกษาต่างๆ ทุกระบบ และต้องทำเป็นเครือข่าย

ประการที่ 5 สร้างเยาวชนรุ่นใหม่ด้วยขบวนการลูกเสือ สำหรับเยาวชนและคนรุ่นใหม่จะต้องสร้างทัศนคติไทยด้วยการฟื้นฟูระบบลูกเสือที่มีอยู่แล้วให้มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ต้องยกย่องเชิดชูผู้มีส่วนร่วม

ในการฟื้นฟูระบบนี้ในการให้รางวัลและยกย่องให้กำลังใจให้ปรากฏต่อสาธารณชนอย่างต่อเนื่อง เพราะในเนื้อหาของกิจการลูกเสือเน้นความสามัคคี มีวินัย มีความรักชาติ มีน้ำใจเป็น นักประชาธิปไตย ยอมอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นในทางที่ดีงาม และเป็นการฝึกวิถีประชาธิปไตยตามความเป็นจริง สิ่งเหล่านี้จะเจริญงอกงามขึ้นในจิตใจเมื่อเยาวชนเติบโตใหญ่เป็นประชาชนที่มีความรับผิดชอบ (good citizenship) และเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง มิได้คิดจะเอาประโยชน์เข้าตนเองฝ่ายเดียว แต่ช่วยเหลือผู้อื่นและประโยชน์ส่วนรวมได้ทุกเมื่อ ปัจจุบันกิจกรรมและกิจการของลูกเสือเหลือเพียงเป็นสัญลักษณ์เท่านั้นการปฏิบัติจริงลดกิจกรรมลงไปมาก

ประการที่ 6 การสร้างความพร้อมรบให้กับกองทัพและระบบการป้องกันประเทศ กองทัพที่เข้มแข็งก็นำมาซึ่งความเข้มแข็งของชาติ อริราชศัตรูย่อมเกรงขามไม่กล้าข่มเหงเราได้ง่ายๆ เพราะเรามีเขี้ยวเล็บสามารถต่อสู้ป้องกันตนเองได้ การเคลื่อนไหวที่จะปฏิรูปกองทัพลดกำลังพลลงให้กองทัพมีขนาดเล็กกลง เลิกการเกณฑ์ทหารแล้วแต่จะทำมาหากำลังรบของประเทศอ่อนแอ ข้าศึกย่อมยำยีเราได้เสมอ ถ้าเรตกอยู่ในความประมาท เหตุการณ์ที่หลังสงครามเวียดนามยุติลง ไทยถูกคุกคามด้วยกำลังทหารที่ขบถก จังหวัดอุบลราชธานีแม่ทัพเคยประกาศจะบุกเข้ายึดกรุงเทพฯ ให้ได้ภายใน 3 วัน ที่แคนเคื่องที่ไทยยอมให้ชาติตะวันตกไว้เป็นฐานทัพในการโจมตีประเทศต่างๆ ทั้งในลาว เวียดนาม เป็นต้นที่เป็นตัวอย่างชัดเจน จนจีนได้เปิดสงครามทางตอนเหนือของเวียดนาม เวียดนามจึงยกเลิกการเข้าโจมตีไทย

ประการที่ 7 การปกครองโดยธรรมที่เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” ควรนำมาใช้และอยู่เหนือประชาธิปไตย (democracy) แบบสุดโต่ง ประชาธิปไตยตกขอบ (สุดโต่ง) เน้นแค่สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล เรื่องสิทธิมนุษยชนที่เลยเถิดเกินขอบเขต ไม่พอดี นำไปสู่สังคมนิยม (capitalism) จากสังคมนิยมจะนำไปสู่ทุนนิยมผูกขาด (monopoly) ทุนใหญ่ กลืนกินทุนเล็กๆ ทำให้ความไม่เท่าเทียมเกิดขึ้นทุกหย่อมหญ้า นำมาซึ่งการปกครองที่ล้มเหลวไร้ประสิทธิภาพและการปกครองจะขาดความมั่นคงอีกต่อไปจนกลับกลายเป็น “อนาธิปไตย” (Anarchism) ปกครองมากกว่าเน้นแค่ประชาธิปไตยที่มีแค่รูปแบบ แต่แฝงเร้นด้วยความเอารัดเอาเปรียบและเห็นแก่ตัวของกลุ่มทุนนิยม และทุนนิยมในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมนี้เองที่เกิดลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกที่มีมาตั้งหลายร้อยปีมาแล้ว ประเทศใหญ่น้อย เช่น อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย เวียดนาม ลาว และพม่า ประเทศรอบบ้านเราก็ตกเป็นอาณานิคมของต่างชาติตะวันตกแทบทั้งสิ้น เหลือแค่ประเทศไทยที่มีผู้นำที่ดี (ในหลวง ร.5) จึงรักษาแผ่นดินไทยเอาไว้ได้ การปกครองประเทศจึงต้องเลือกคนดีมาปกครองคือดีในทางธรรมนั่นเอง

ประการสุดท้าย การปกครองและการบริหารที่ดีจะต้องเป็นบุคคลที่มีความเป็นกลางทางการเมืองที่มิใช่ นักการเมือง แต่ต้องเป็นนักบริหารและมีลักษณะเป็นนักปกครองที่ดี แนวคิดที่จะให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศ โดยคิดผิดว่ากรุงเทพฯ เลือกลงผู้ว่าได้นั้น เป็นความเข้าใจผิดเพราะกรุงเทพฯ มิใช่ราชการส่วนภูมิภาคและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น (อปท.) ผู้บริหารมีตำแหน่งและฐานะเป็น “นายกเทศมนตรีกรุงเทพมหานคร” เท่านั้น เพราะกรุงเทพมหานครเป็นระบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ อำนาจหน้าที่เป็นการจัดบริการสาธารณะและทำกิจกรรมด้านการพัฒนาท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ ซึ่งมีอยู่มากมายแต่ไม่ครอบคลุมหรือมีอำนาจอย่างผู้ว่าราชการจังหวัดในราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งกฎหมายกำหนดหน้าที่อำนาจที่กว้างขวางกว่าและที่สำคัญมากๆ คือ การดูแลอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในสังคมบำบัดทุกข์บำรุงสุขประชาชนในทุกรูปแบบและที่สำคัญยิ่ง คือ การดูแลด้านความสงบเรียบร้อยและความ

มันคงภายในของประเทศด้วย (ตาม พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และตาม พ.ร.บ. ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มาตรา 30) จึงจำเป็นจะต้องเป็นข้าราชการพลเรือน (civil servant) และเป็นข้าราชการประจำมีฐานะเป็นคนกลางในทางการเมือง สังกัดพรรคการเมืองไม่ได้ ในการให้บริการ และการช่วยเหลือแก้ปัญหาให้กับประชาชน จำต้องเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ไม่เข้าข้างฝ่ายใดที่เป็นคู่กรณี ในกรณีการไกล่เกลี่ยให้ความเป็นธรรมกับประชาชนโดยยึดหลักถูกต้องชอบธรรมเป็นกรณีพิเศษ ผู้ว่าราชการ จังหวัดจึงไม่ควรมาจากการเลือกตั้ง แต่ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ (skill) ในการแก้ปัญหาจึง ต้องวางตัวเป็นกลางอย่างยิ่ง ผิดกับ นักการเมืองที่จะมาเป็นผู้ว่าไม่อาจทำได้เพราะถูกการเมืองครอบงำ

สรุปส่งท้าย

จุดยืนของสมาคมนักปกครองแห่งประเทศไทย

1. สมาคมฯ จักยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
2. สมาคมฯ จักยึดมั่นในระบบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และ ศรัทธาสนับสนุนระบบการปกครองประเทศในฐานะเป็นราชอาณาจักร (kingdom) และเป็นราชอาณาจักร อันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้ ตามใน มาตรา 1 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2566 และจักขัดขวางความเคลื่อนไหวหรือความพยายามใดๆ ที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ในรูปแบบอื่น
3. สมาคมฯ จักสนับสนุนระบบการบริหารราชการแผ่นดินตามที่ได้บัญญัติไว้ในพรบระเบียบบริหารได้ ราชการแผ่นดิน สมาคมฯ จะสนับสนุนระบบการบริหารราชการแผ่นดินตามที่ได้บัญญัติไว้ใน พ.ร.บ. ระเบียบ บริหารได้ราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ที่กำหนดให้มีระบบการบริหารราชการส่วนกลาง ระบบการบริหาร ราชการ ส่วนภูมิภาค ระบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และจักขัดขวางการเคลื่อนไหวใดๆ ที่จะให้ยกเลิก ระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาคที่มีจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ตามกฎหมาย พ.ร.บ. ลักษณะปกครอง ท้องที่ พ.ศ. 2457 และทุกฉบับที่มีการแก้ไข
4. สมาคมฯ คัดค้านที่จะให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในพื้นที่จังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศเพราะ ผู้ว่าราชการจังหวัดคือตัวแทน (agent) และเครื่องมือสำคัญของระบบบริหารราชการส่วนกลาง และการ เลือกตั้งผู้ว่าฯ ซึ่งทำให้เกิดผู้แทนซ้ำซ้อนกันทั้งในระดับชาติคือ มี ส.ส. อยู่แล้วที่มีมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ของประชาชนในพื้นที่ที่มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง ทั้งยังซ้ำกับผู้บริหารท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) คือ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในท้องถิ่นเช่นเดียวกัน เป็นการทำลายหลักการบริหารที่มีผู้บริหารในพื้นที่เดียวกันแต่มีผู้บริหารหลายคนในพื้นที่เดียวกัน และเป็นการ สูญเสียงบประมาณโดยไม่จำเป็น

5. สมาคมฯ จะสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจให้แก่ อปท. ตามหลักการกระจายอำนาจ ไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเห็นด้วยที่จะให้รัฐบาลแห่งชาติจะสนับสนุนเงินงบประมาณให้แก่ท้องถิ่น เพื่อให้สามารถปฏิบัติการกิจที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินในกิจกรรมทางสาธารณะและให้บริการแก่สาธารณะชนในพื้นที่อย่างเต็มความสามารถ แต่การกระจายอำนาจและการกระจายเงินงบประมาณจะต้องอยู่ในขอบเขตที่รัฐบาลกลางจะพิจารณาสนับสนุนตามขีดความสามารถทางด้านงบประมาณแผ่นดินที่มีอยู่ เมื่อกระจายเงินงบประมาณลงไปแล้วจะต้องไม่กระทบกับอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลแห่งชาติหรือรัฐบาลที่จะต้องรับผิดชอบในเชิงการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ตามภารกิจที่มีอยู่ ซึ่งมีขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวางในฐานะที่เป็นรัฐแห่งให้พัฒนาเพื่อให้เกิดความเจริญอย่างทั่วถึงทั้งประเทศในภาพรวมด้วย และให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2560 หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่นมาตรา 250 วรรค 3 และวรรค 4 ที่บัญญัติว่า

“...รัฐต้องดำเนินการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ของตนเองโดยจัดระบบภาษีหรือการจัดสรรภาษีที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริม และพัฒนาการหารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถดำเนินการตามวาระหนึ่งได้อย่างเพียงพอ ในระหว่างที่ยังไม่อาจดำเนินการได้ ให้รัฐจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปพลางก่อน”

6. สมาคมฯ สนับสนุนและส่งเสริมให้ข้าราชการฝ่ายปกครอง (นักปกครอง) เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ในด้านการอำนวยความสะดวก เป็นธรรมให้กับประชาชน และอยู่ในกระบวนการของการให้ความเป็นธรรมกับผู้ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่างๆ เฉกเช่นที่เคยมีมาในอดีตเสมอมาตามกฎหมาย แต่ปัจจุบันมีการตัดทอนลดอำนาจมิให้ฝ่ายปกครองเข้าไปมีส่วนร่วมซึ่งเป็นผลเสียหายแก่ประชาชนอย่างยิ่ง จึงสมควรต้องแก้ไขให้เป็นไปตามเดิม

7. สมาคมฯ สนับสนุนให้กระทรวงมหาดไทยให้ความสำคัญและให้ความสนใจต่อการใช้อำนาจหน้าที่ของข้าราชการฝ่ายปกครองได้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ล่อแหลมต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในตามแนวชายแดนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดชายแดนจังหวัดภาคใต้ที่มีเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวในด้านการก่ออาชญากรรมและการก่อการร้ายในรูปแบบต่างๆ ต่อประชาชนในพื้นที่ได้รับความเดือดร้อน รวมทั้งตรวจตราสอดส่องความเคลื่อนไหวในเรื่องการคิดแบ่งแยกดินแดนซึ่งได้ปรากฏเป็นข่าวอยู่ในขณะนี้ (7 มิ.ย. 2566) รัฐโดยกระทรวงมหาดไทยจะต้องไม่ปล่อยให้พื้นที่ในชนบทเป็นพื้นที่ปลอดอำนาจรัฐ (vacuum) ซึ่งแต่เดิมได้เคยยึดถือปฏิบัติและประชาชนเข้าใจและให้ความร่วมมือด้วยดี ไม่ควรถือเป็นหน้าที่ของฝ่ายความมั่นคงเพียงฝ่ายเดียว

8. สมาคมฯ สนับสนุนให้ข้าราชการฝ่ายปกครองหรือที่เรียกตัวเองว่า “นักปกครอง” ได้มีจิตวิญญาณความรู้ (knowledge) ความสามารถ (abilities) และมีทักษะ (skill) ในการที่จะให้การช่วยเหลือประชาชน (บำบัดทุกข์บำรุงสุข) เกิดขึ้นในเชิงรุก เป็นที่พึ่งและเป็นที่รักไว้วางใจของประชาชนอย่างแต่ก่อน ด้วยกระบวนการทำงานในเชิงรุก และร่วมทุกข์ร่วมสุขกับประชาชนในพื้นที่เยี่ยงญาติพี่น้อง มีความเท่าเทียมและ

เสมอภาคกัน สมาชิกฯ เชื่อมั่นว่านักปกครองของกระทรวงมหาดไทยจะเป็นที่พึ่งและเป็นที่รักของประชาชนตลอดไป ใครจะมาคิดล้มล้างยกเลิกต้องไม่ยอมให้เกิดขึ้นได้แน่นอน (ประยูร พรหมพันธุ์, 2566)

เอกสารอ้างอิง

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. (2552). *รัฐศาสตร์*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประยูร พรหมพันธุ์, (2566). *กระแสความเคลื่อนไหวทางการเมืองในปัจจุบัน*.

สมาคมนักปกครองแห่งประเทศไทย.

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534. (4 กันยายน 2534). *ราชกิจจานุเบกษา*.

เล่ม 108 ตอนที่ 156.

พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545. (2 ตุลาคม 2545). *ราชกิจจานุเบกษา*.

เล่มที่ 119 ตอนที่ 99 ก.

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457. (17 กรกฎาคม 2457). *ราชกิจจานุเบกษา*.

เล่มที่ 31 ตอนที่ 229.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134

ตอนที่ 40 ก.

การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล
ในงานรัฐประศาสนศาสตร์: การทบทวนวรรณกรรมแบบไม่ใช้ระบบ
The Application of Grounded Theory Qualitative Research
in Public Administration: A Non-systematic Literature Review

จำเนียร จวงตระกูล¹ ศิวะพร ภูพันธ์² อุทัย อันพิมพ์³ และอารี ผาสนสินธุวงศ์⁴
Jamnean Joungtrakul¹ Siwaporn Poopan² Uthai Unphim³ and Aree Phasansinthuwong⁴

¹ ศ.ดร. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

² อ.ดร. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

³ ผศ.ดร. คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

⁴ ผศ.ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

¹ Prof., Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University

² Lect. Dr., Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

³ Asst. Prof., Business School, Ubon Ratchathani University

⁴ Asst. Prof., Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

Corresponding E-mail: professorsordrij@gmail.com¹

Received: August 25, 2023; Accepted: August 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์หลักประการคือ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (2) เพื่อศึกษารูปแบบของการวิจัยยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (3) เพื่อศึกษาการทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (4) เพื่อศึกษากระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (5) เพื่อศึกษาคุณลักษณะจำเพาะห้าประการของการวิจัยยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (6) เพื่อศึกษาและนำเสนอแนวทางการนำการวิจัยยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลมาใช้ในงานรัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษาดำเนินการโดยการทบทวนวรรณกรรมแบบไม่ใช้ระบบ ด้วยการสกัดข้อมูลออกมาเรียบเรียงเป็นสาระสำคัญของบทความนี้ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษานำมาสรุปและอภิปรายผลการศึกษานำไปสู่ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ประสงค์จะดำเนินการวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์ได้นำไปพิจารณาใช้ดำเนินการวิจัยในทางรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงคุณภาพ; ยุทธศาสตร์การวิจัย; การวิจัยแบบการศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

Abstract

The objectives of this review article were: (1) to study the concept of grounded theory research; (2) to identify the various variations of the grounded theory research; (3) to study the use of literature in the grounded theory research; (4) to study the use of coding process in data analysis in the grounded theory research; (5) to study the five specific common characteristics of the grounded theory research; (6) to study and propose some guidelines for application of the grounded theory research in Public Administration in Thailand. A non-systematic literature review was applied in this study. Data extraction from all related literature reviewed was performed and used as a foundation of this paper according to the objectives of this study. Findings were discussed and some conclusions were drawn from the study and recommendations were made for consideration in applying the grounded theory research in the Public Administration in Thailand.

Keywords: Qualitative Research; Research Strategy; Grounded Theory

บทนำ

1. ที่มาของประเด็นที่จะศึกษา

งานรัฐประศาสนศาสตร์ หรือ การบริหารรัฐกิจ (Public Administration) เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานภาครัฐซึ่งเป็นการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย (Aderibigbe & Olla, 2014; Carey & Friel, 2015) ทั้งนี้ นโยบายสาธารณะอาจอยู่ในรูปแบบของกฎหมาย (Legislations) แผน (Plans) แผนงาน (Programs) โครงการ (Projects) และงบประมาณ (Budget) ของรัฐบาล (Ermawati, 2020; McGarry, 2022) ที่กระจาย (Deploy) สู่กระทรวง ทบวง กรม และส่วนงานต่างๆ ในภาครัฐเพื่อดำเนินการผลิตรายการสาธารณะ (Public Services) (Hodgkinson, Hannibal, Keating, Buxton & Bateman, 2017) ซึ่งมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ และความผาสุก (Wellbeing) ของประชาชน ในการพัฒนานโยบายนั้นการวิจัยมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง (Boa, Johnson & King, 2010; Tseng, 2012; Muluk, & Winoto, 2018) ทั้งนี้ เพื่อให้แน่ใจว่านโยบายที่ออกมานั้นจะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและนำไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและความผาสุกของประชาชนต่อไป

2. ความสำคัญของประเด็นที่จะศึกษา

ในอดีตการวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะจะใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก (จำเนียร จวงตระกูล, อรรถพล ศิริลัทธยากร, สุชนาถ สิงหาปัด และ ปรัชน์กัฏฐ์ เจริญอารมณ์วัฒนา, 2565) ต่อมาได้ขยายไปสู่การวิจัยแบบผสมเนื่องจากการวิจัยเชิงปริมาณอาจมีข้อจำกัดในการเข้าถึงผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยในเชิงลึกจึงต้องนำการวิจัยเชิงคุณภาพเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการในโครงการเดียวกันกลายเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ซึ่งมีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Creswell, 2014; Creswell & Plano Clark, 2007; 2011; 2018; จำเนียร จวงตระกูล และกัญจนวลัย นนทแก้ว แฟร์รี่, 2563ก; ข) ในปัจจุบันการวิจัยเชิงคุณภาพได้รับความนิยมมากขึ้นไม่เพียงแต่เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยแบบผสมแต่ยังมีการ

ดำเนินการโครงการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเฉพาะมากขึ้น การวิจัยเชิงคุณภาพมีหลายรูปแบบหรือยุทธศาสตร์การวิจัยซึ่งในปัจจุบันนี้ นิยมแบ่งออกเป็นห้ากลุ่มได้แก่ ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบบรรยาย (Narrative) ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบศึกษาปรากฏการณ์ (Phenomenological Study) ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบการศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบการวิจัยวัฒนธรรม (Ethnography) และยุทธศาสตร์การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) (Creswell, 1998; 2007; 2013) การวิจัยในอดีตที่เน้นการวิจัยเชิงปริมาณนั้นเป็นการนำเอาทฤษฎีการบริหารภาครัฐจากต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศตะวันตกมาเป็นฐานในการวิจัยซึ่งมีข้อจำกัดหลายประการ รวมทั้ง ข้อจำกัดด้านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของคนไทย เนื่องจากทฤษฎีตะวันตกนั้นสร้างขึ้นมาจากใต้บริบทของวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมไทย และในบางกรณีมีความแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม การวิจัยเชิงคุณภาพจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งเนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยที่อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติและบริบทของพื้นที่ที่ทำการวิจัยและเป็นการวิจัยที่ช่วยให้เกิดความรู้หรือทฤษฎีหรือแนวทางที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงได้มากขึ้น ในบางกรณีทฤษฎีตะวันตกอาจไม่สามารถนำมาใช้ได้ทั้งหมด จึงจำเป็นต้องมีการสร้างความรู้หรือทฤษฎีที่เป็นทฤษฎีของไทยเอง (จำเนียร จวงตระกูล, 2553) การวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการสร้างความรู้หรือทฤษฎีจากข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงคือการวิจัยยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล แม้ว่าจะได้มีการดำเนินการวิจัยยุทธศาสตร์นี้เป็นจำนวนมากในประเทศไทย แต่จากการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นพบว่า การดำเนินการวิจัยที่ใช้ยุทธศาสตร์นี้ยังไม่ได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดจำเพาะของการวิจัยเชิงคุณภาพ ยุทธศาสตร์นี้ อย่างครบถ้วน (Hamid, Saman & Saud, 2012; Tie, Birks & Francis, 2019; นันทนา ขวศิริกุลพล, ตระกูล จิตวัฒนากร และจำเนียร จวงตระกูล, 2566) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดรูปแบบของการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ซึ่งมีหลายรูปแบบ การทบทวนวรรณกรรมก่อนการดำเนินการวิจัย กับ การเลือกกระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องสอดคล้องกันกับรูปแบบของการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ในแต่ละรูปแบบ เช่น มีการนำวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นแบบจำเพาะของการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการศึกษาปรากฏการณ์มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล เป็นต้น ดังนั้น คณะผู้ศึกษาจึงเห็นว่ามี ความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลอย่างชัดเจนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การนำไปใช้ในงานรัฐประศาสนศาสตร์ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

3. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 6 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (2) เพื่อศึกษารูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (3) เพื่อศึกษาการทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (4) เพื่อศึกษากระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (5) เพื่อศึกษาคุณลักษณะจำเพาะห้าประการของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล และ (6) เพื่อศึกษาและนำเสนอแนวทางการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลมาในงานรัฐประศาสนศาสตร์

4. วิธีการศึกษา

ใช้วิธีการศึกษาแบบการทบทวนวรรณกรรมที่ไม่ใช้ระบบ ((Non-systematic Literature Review) โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้วสกัดข้อมูล (Data Extraction) ออกมาเรียบเรียงเป็นบทความนี้ (Dhillon, 2022, pp. 3589-3915; Majumder, 2015, online)

5. ขอบเขตของการศึกษา

การนำเสนอประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล แบ่งออกเป็น 7 ส่วน คือ (1) แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (2) รูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (3) การทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (4) กระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (5) คุณลักษณะจำเพาะหำประการของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (6) แนวทางการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลมาในงานรัฐประศาสนศาสตร์ และ (7) อภิปราย สรุปและเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณานำไปใช้ในทางปฏิบัติต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

การศึกษาในส่วนนี้ แบ่งการนำเสนอสาระสำคัญ ออกเป็น 3 ส่วน คือ (1) ความเป็นมาของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (2) ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล และ (3) คำภาษาไทยที่ใช้เรียกชื่อการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล เป็นผลมาจากการริเริ่มของ Glaser and Strauss ที่ได้ร่วมกันดำเนินการวิจัยในโครงการศึกษา การรับรู้เรื่องการตาย (The Awareness of Dying) ในระหว่าง ปี ค.ศ. 1965 (Tie, Birks & Francis, 2019, online) โดยได้พัฒนาวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบใหม่ขึ้นมาอันเป็นกระบวนการสร้างทฤษฎีจากข้อมูลที่ยังไม่มีผู้ใดเคยดำเนินการแบบนี้มาก่อน ต่อมาได้ตีพิมพ์หนังสือชื่อ “การค้นพบวิธีการศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (The Discovery of Grounded Theory)” เมื่อปี ค.ศ.1967 (Glaser & Strauss, 1967) วิธีการศึกษาแบบนี้ได้มีการนำไปใช้อย่างแพร่หลาย ซึ่งต่อมา Creswell (1998) ได้จัดให้เป็นยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพแบบหนึ่งในจำนวนห้ากลุ่มของยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพ และในลำดับต่อมาได้มีการแบ่งออกเป็นหลายรูปแบบซึ่งจะได้พิจารณาในลำดับต่อไปในบทความนี้

2. ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

ในส่วนนี้ เป็นการนำเสนอความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลที่นักวิชาการจำนวนหนึ่งได้นำเสนอไว้ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

ผู้เขียน/ปีที่พิมพ์	ความหมาย
Strauss & Corbin (1998)	เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นจากข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการวิจัย นักวิจัยเริ่มต้นจากเรื่องที่จะทำการศึกษาและปล่อยให้ทฤษฎีปรากฏขึ้นจากข้อมูล
Glaser & Holton (2004)	เป็นชุดของสมมติฐานเชิงแนวคิดแบบบูรณาการที่ได้สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างทฤษฎีเชิงอุปนัยเกี่ยวกับประเด็นสำคัญที่ได้มีการกำหนดขอบเขตไว้
Charmaz (2006)	เป็นวิธีการในการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีจุดเน้นเพื่อสร้างกรอบแนวคิดหรือทฤษฎีผ่านการสร้างด้วยการวิเคราะห์เชิงอุปนัยจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา
Birks & Mills (2015)	เป็นกระบวนการที่ทฤษฎีถูกสร้างขึ้นโดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา ทฤษฎีที่เกิดขึ้นมิได้เป็นการค้นพบหากแต่เป็นการสร้างขึ้นโดยนักวิจัยผู้ที่มีมองโลกผ่านแว่นขยายที่เฉพาะเจาะจงแบบใดแบบหนึ่งของตนเอง
Delve & Limpaecher (2021)	เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบหนึ่งซึ่งสามารถนำมาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์หรือกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อค้นพบทฤษฎีใหม่ที่เกิดจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงของโลก ซึ่งแตกต่างจากวิธีการวิจัยแบบดั้งเดิมที่ใช้วิธีการเชิงอนุมาน (Deductive) โดยมีการตั้งสมมติฐานแล้วพยายามที่จะพิสูจน์ว่าเป็นจริงหรือไม่เป็นจริงตามนั้น แต่การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลเป็นการใช้แนวทางเชิงอุปนัย (Inductive) ซึ่งทฤษฎีจะเกิดขึ้นจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมและทำการวิเคราะห์
จำเนียร จวงตระกูล (2565 ก)	เป็นการดำเนินการวิจัยโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบก่อให้เกิดทฤษฎีปรากฏขึ้นมาจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมและทำการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบตามกระบวนการของการวิจัย

ที่มา: Tie, Birks & Francis, 2019: online; Delve & Limpaecher, 2021, online; จำเนียร จวงตระกูล, 2565ก, 79-80.

จากความหมายที่นำเสนอไว้ในตารางที่ 1 สรุปได้ว่าการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์หนึ่งที่มีวิธีการดำเนินการวิจัยเป็นกระบวนการที่มีรูปแบบและคุณลักษณะจำเพาะเป็นของตนเองโดยการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการที่กำหนดไว้จนนำไปสู่การสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

3. คำภาษาไทยที่ใช้เรียกชื่อการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

การศึกษาคำภาษาไทยที่ใช้เรียกชื่อการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ ดำเนินการโดยการศึกษาคำโครงการวิจัยที่ใช้ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลที่ดำเนินการในประเทศไทยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี 2561-2565 ในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index: TCI) โดยคัดเลือกมาจำนวน 20 บทความและใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และวิธีตามความสะดวกของคณะผู้ศึกษา (Convenient Sampling) (Creswell, 2013) จากการศึกษพบว่ามีการใช้คำภาษาไทยที่แตกต่างกันออกไปจำนวน 14 คำ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 คำภาษาไทยที่ใช้เรียกชื่อการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

คำที่ใช้	จำนวน	ผู้วิจัย/ปีที่พิมพ์
1 ทฤษฎีฐานราก	3	พงษ์พิพัฒน์ สายทอง, 2561; กิตติคุณ แสงนิล และคณะ, 2564; สติร กิจเพ็ชร และคณะ, 2565
2 การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก	3	จอมภัก คลังรหัด และคณะ, 2562; จุมโน พีก และคณะ, 2563; นฤมล สุภาทอง และคณะ, 2564
3 การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก	2	คมกริช นันทะโรจวงศ์ และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2561; ธนัตถ์ภัทร ธีรธนดิกล และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2563
4 แนววิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก	1	จิตตินันท์ พงสุวรรณ และคณะ, 2563
5 วิธีการสร้างทฤษฎีฐานราก	1	มนสิการ เหล่าวานิช, 2564
6 การวิจัยฐานราก	1	อัศรา เมธาสุข และอักษรา ศิลป์สุข, 2564
7 วิธีวิทยาของทฤษฎีฐานราก	1	ปรีชัย ดาวอุดม และคณะ, 2564
8 การสร้างทฤษฎีฐานราก	1	ญานิศา เผื่อนเพาะ และกำธร แจ่มจำรัส, 2565
9 วิธีทฤษฎีฐานราก	1	กัลยา สร้อยสิงห์ และคณะ, 2565
10 แนววิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก	1	จิตตินันท์ พงสุวรรณ, 2565
11 การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล	1	พรปวิณ จันทร์ผ่อง และณิญา อุทัยสุข, 2562
12 การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล	1	ยุวดี จันทะศิริ, 2564
13 การศึกษาวิจัยแบบการสร้างทฤษฎีจากข้อมูล	1	ปรียธิดา ชลศึกเสนีย์ และวรรณภา ศรีธัญรัตน์, 2565
14 ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎี	1	วรรณวิชนี ถนอมชาติ และสุรพงศ์ คชชา, 2565

ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2566)

จากตารางที่ 2 จะพบว่าโครงการวิจัยที่ได้ตีพิมพ์ดังกล่าวข้างต้นส่วนใหญ่แล้วจะใช้คำว่า “ทฤษฎีฐานราก” ซึ่งเป็นคำที่แปลจากคำภาษาอังกฤษที่ว่า “Grounded Theory” ซึ่งไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และกระบวนการในการดำเนินการวิจัยยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีการใช้คำว่า “การวิจัยหรือการศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎี” หรือ “การวิจัยหรือการศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล” ซึ่งเป็นคำหรือข้อความที่มีความหมายตรงกับวัตถุประสงค์และ

กระบวนการในการดำเนินการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ สำหรับบทความนี้ คณะผู้ศึกษาได้กำหนดการใช้คำหรือข้อความว่า “การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล”

รูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์นี้แบ่งออกได้เป็นหลายรูปแบบ แต่ในการศึกษาคั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ตามแนวทางของ Hamid, Saman & Saud (2012) ที่ได้อธิบายคำจำกัดความเปรียบเทียบกันไว้ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 คำจำกัดความของรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

แบบต้นฉบับ (Original GT)	แบบเกลเซอร์เรียน (Glaserian GT)	แบบสเตรสส์เซียน (Straussian GT)	แบบสร้างสรรคนิยม (Constructivist GT)
เป็นต้นกำเนิดและถือว่า เป็นแบบฉบับดั้งเดิมของ ยุทธศาสตร์นี้ มีลักษณะ เป็นแนวทางด้านระเบียบ วิธีการวิจัยที่เป็นแบบ ฉบับของตนเอง โดยเฉพาะมากกว่าที่จะ เป็นระเบียบวิธีการวิจัย เชิงคุณภาพ	เป็นระเบียบวิธีทั่วไปใน การวิเคราะห์ข้อมูลที่ เชื่อมโยงกับการเก็บ รวบรวมข้อมูลที่ใช้ชุด ของวิธีการประยุกต์ที่ เป็นระบบของวิธีการ สร้างทฤษฎีแบบอุปนัย เกี่ยวกับเนื้อหาของเรื่อง ที่เป็นประเด็นการวิจัย	เป็นระเบียบวิธีการวิจัย เชิงคุณภาพแบบที่ใช้ชุด ของกระบวนการที่เป็น ระบบเพื่อพัฒนาการ สร้างทฤษฎีที่เกิดขึ้นจาก วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล แบบอุปนัยที่เกี่ยวกับ ปรากฏการณ์อย่างใด อย่างหนึ่ง	เป็นวิธีการการศึกษาเพื่อ สร้างทฤษฎีที่ ประกอบด้วยระบบแต่ เป็นแนวทางที่มีความ ยืดหยุ่นในการเก็บ รวบรวมข้อมูลและการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิง คุณภาพเพื่อสร้างทฤษฎี ที่ผนึกแน่นอยู่ในข้อมูล

ที่มา: แปลดัดแปลงจาก Hamid, Saman & Saud (2012)

จากตารางที่ 3 สรุปได้ว่า การแบ่งรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์นี้ออกเป็น 4 รูปแบบ ตามแนวทางของ Hamid, Saman & Saud (2012) ซึ่งแต่ละรูปแบบมีจุดเน้นที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจะนำไปสู่ความแตกต่างในการดำเนินการวิจัยในแต่ละรูปแบบหลายประเด็น เช่น การทบทวนวรรณกรรมก่อนการดำเนินการวิจัย ซึ่งจะได้ศึกษาในลำดับต่อไป

การทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษา เพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

คุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ที่มีความแตกต่างไปจากการวิจัยยุทธศาสตร์อื่น คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการทบทวนวรรณกรรมก่อนการดำเนินการวิจัย จากการศึกษาพบว่า การใช้วรรณกรรมในการดำเนินการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ ในแต่ละรูปแบบแตกต่างกันออกไป สรุปได้ตามแนวทางของ Hamid, Saman & Saud (2012) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การใช้วรรณกรรมในแต่ละรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

แบบต้นฉบับ (Original GT)	แบบเกลเซอร์เรียน (Glaserian GT)	แบบสตรีสเซียน (Straussian GT)	แบบสร้างสรรคนิยม (Constructivist GT)
หลีกเลี่ยงการทบทวนวรรณกรรมในตอนเริ่มต้นการวิจัยแต่เปิดใจกว้างเมื่อทำการทบทวนวรรณกรรมในภายหลังซึ่งทำแบบต่อเนื่องและนำมาใช้เปรียบเทียบต่อเนื่องในการวิเคราะห์ข้อมูล	ควรหลีกเลี่ยงหรือเพิกเฉยต่อการทบทวนวรรณกรรมก่อนการสร้างทฤษฎีและแนวคิดจากการวิจัย ทั้งนี้เพื่อไม่ให้วรรณกรรมครอบงำความคิดของนักวิจัยในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อก่อให้เกิดทฤษฎีจากข้อมูล	ใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการตั้งคำถามการวิจัย การกำหนดกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี และในฐานะที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ อย่างไรก็ตามไม่ควรเน้นมากเกินไปจนละเลยไม่ดำเนินการเพื่อให้ค้นพบทฤษฎีด้วยตนเอง	ยอมรับการใช้วรรณกรรมและจัดทำข้อเสนอในการสร้างทฤษฎีที่อยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ในอดีตและที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันของนักวิจัย ซึ่งรวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลและการปฏิบัติ

ที่มา: แปลและดัดแปลงจาก Hamid, Saman & Saud (2012)

จากตารางที่ 4 สรุปได้ว่า การวิจัยยุทธศาสตร์นี้ แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีวิธีการใช้วรรณกรรมที่แตกต่างกันออกไป ในรูปแบบแรกเป็น แบบต้นฉบับ ต้องไม่ทำการทบทวนวรรณกรรมก่อนดำเนินการวิจัยเนื่องจากวรรณกรรมจะไปครอบงำความคิดนักวิจัยไม่ให้อาจสร้างทฤษฎีได้ตามที่ควรจะเป็นในกระบวนการดำเนินการ รูปแบบที่สองคือ แบบเกลเซอร์เรียน ให้หลีกเลี่ยงการทบทวนวรรณกรรมก่อนการดำเนินการวิจัยเช่นเดียวกัน รูปแบบที่สามคือ แบบสตรีสเซียน ให้ทำการทบทวนวรรณกรรมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการตั้งคำถามการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยให้ทำพอประมาณที่จะไม่ทำให้เกิดการครอบงำความคิดของนักวิจัย และ รูปแบบที่สี่ แบบสร้างสรรคนิยม ให้ทำการทบทวนวรรณกรรมก่อนการวิจัยเพื่อให้ นักวิจัยมีประสบการณ์ในการที่จะสามารถสร้างทฤษฎีขึ้นมาได้ร่วมกับผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ดังนั้นนักวิจัย จำเป็นจะต้องระบุและอธิบายการใช้วรรณกรรมในโครงการวิจัยของตนให้สอดคล้องกับรูปแบบของการวิจัยที่เลือกใช้

กระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยยุทธศาสตร์นั้นนอกจากจะต้องใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแบบดั้งเดิมแล้ว (Conventional Content Analysis) (Hsieh & Shannon, 2005; จำเนียร จวงตระกูล และนวิสนันท์ วงศ์ประสิทธิ์, 2562; จำเนียร จวงตระกูล, 2563ก) ยังมีข้อกำหนดให้ใช้กระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละรูปแบบแตกต่างกันออกไปที่เป็นแบบจำเพาะของแต่ละรูปแบบอีกด้วย ดังที่ Hamid, Saman, & Saud (2012) ได้อธิบายไว้ตามที่ปรากฏในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 กระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละรูปแบบของยุทธศาสตร์การศึกษา เพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

แบบต้นฉบับ (Original GT)	แบบเกลเซอร์เรียน (Glaserian GT)	แบบสตรีสเซียน (Straussian GT)	แบบสร้างสรรคนิยม (Constructivist GT)
ลงรหัสแบบเปิดและ เน้นวิธีการ เปรียบเทียบอย่าง ต่อเนื่องและคงเส้น คงวา	ลงรหัสที่เนื้อหา รหัส แบบเปิด รหัสแบบ คัดเลือก และรหัสเชิง ทฤษฎี	ลงรหัสแบบเปิดรหัสแบบ รอบแกนและรหัสแบบ คัดเลือกเป็นหลักสำคัญ	ลงรหัสแบบเริ่มต้นรหัส โดยใช้จุดเน้น รหัสเชิง ทฤษฎี และการเขียน บันทึก

ที่มา: แปลและดัดแปลงจาก Hamid, Saman & Saud, (2012)

จากตารางที่ 5 สรุปได้ว่า กระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละรูปแบบมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ แบบต้นฉบับ เน้นการกำหนดรหัสเปิด (Open Coding) ให้มากเพื่อนำมาจัดกลุ่มข้อมูลหรือประเภทข้อมูล (Category) โดยเน้นการเปรียบเทียบอย่างต่อเนื่องอย่างคงเส้นคงวา (Constant Comparative Method) ส่วน แบบเกลเซอร์เรียน ใช้ Substantive coding, Open coding, Selective coding and Theoretical coding สำหรับ แบบสตรีสเซียน ใช้ Open coding, Axial coding, Selective coding ส่วน แบบสร้างสรรคนิยม ใช้ Initial coding, Focused coding, Theoretical coding นักวิจัยจำเป็นต้องกำหนดกระบวนการกำหนดรหัสให้สอดคล้องกับรูปแบบของการวิจัย ที่เลือกใช้ในการดำเนินโครงการวิจัยของตน

คุณลักษณะจำเพาะห้าประการของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษา เพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

การดำเนินการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ มีข้อกำหนดที่เป็นคุณลักษณะจำเพาะที่จะต้องดำเนินการควบคู่กันไปในการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 5 ประการ ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 คุณลักษณะจำเพาะห้าประการของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล

คุณลักษณะจำเพาะ	คำอธิบาย
1. วิธีการสุ่มตัวอย่าง	เริ่มต้นด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้สามารถเริ่มต้นดำเนินการวิจัยได้แล้วใช้การสุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) ในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไปจนข้อมูลอิ่มตัวและสามารถสร้างทฤษฎีขึ้นมาได้
2. การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	ต้องทำควบคู่กันไปในเวลาเดียวกัน (Concurrent Data Collection and Analysis) ต่อเนื่องไปจนข้อมูลอิ่มตัวและสามารถสร้างทฤษฎีขึ้นมาได้
3. การเปรียบเทียบต่อเนื่องคงเส้นคงวา	ต้องทำการเปรียบเทียบข้อมูลอย่างต่อเนื่องคงเส้นคงวา (Constant Comparative Method) ในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 6 คุณลักษณะจำเพาะห้าประการของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (ต่อ)

คุณลักษณะจำเพาะ	คำอธิบาย
4. การใช้ความไวเชิงทฤษฎี	ต้องมีความไวเชิงทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้สามารถสร้างทฤษฎีขึ้นมาได้จากข้อมูล
5. การทำบันทึกการดำเนินการวิจัย	ต้องทำการบันทึก (Memo) อย่างต่อเนื่องในการดำเนินการวิจัย

ที่มา: ปรับจาก นันทนา ชวศิริกุลพล, ตระกูล จิตวัฒนากร และจำเนียร จวงตระกูล (2566 ก)

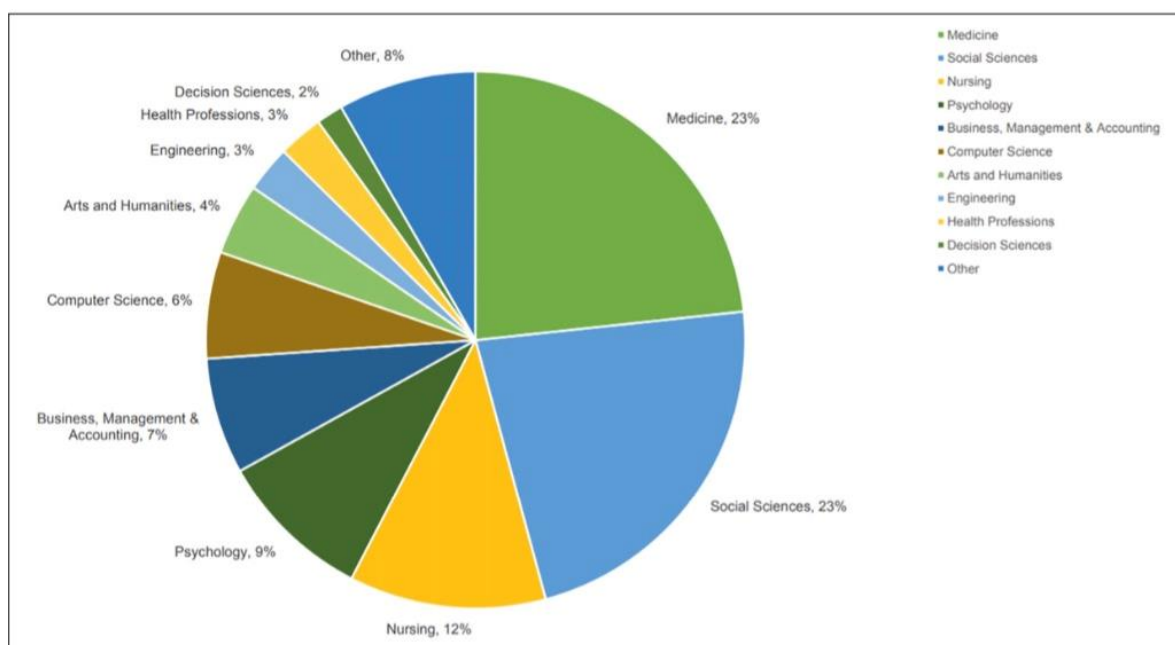
จากตารางที่ 6 สรุปได้ว่า ข้อกำหนดจำเพาะที่นักวิจัยจะต้องดำเนินการโดยจะละเว้นเสียมิได้ในการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล มี 5 ประการ ซึ่งถ้าหากมิได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดจำเพาะดังกล่าวนี้ อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพหรือความแกร่งทางวิชาการและความเชื่อถือได้ของผลการวิจัย และอาจทำให้ผลการวิจัยขาดความสมบูรณ์หรืออาจจะไม่สามารถถือว่าเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลที่สมบูรณ์ได้

การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ในงานรัฐประศาสนศาสตร์

การนำเสนอในส่วนนี้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย (1) การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในต่างประเทศ (2) การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในประเทศไทย (3) การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การสร้างทฤษฎีจากข้อมูลเชิงกระบวนการในงานรัฐประศาสนศาสตร์ และ (4) แนวทางการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในงานรัฐประศาสนศาสตร์

1. การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในต่างประเทศ

จากการศึกษาของ Makri & Neely (2021) พบว่า มีการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์นี้ในงานด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลโดยทั่วไปในประเทศ
ที่มา: Makri & Neely (2021)

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่ามีการการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในหลากหลายสาขาวิชา ส่วนที่ใช้มากที่สุดสองสาขาวิชาเท่ากัน คือ ร้อยละ 23 คือ สาขาแพทยศาสตร์และสังคมศาสตร์รวมกันเป็นร้อยละ 46 ในงานที่นำเสนอมีได้นำเสนอการนำไปใช้ในงานรัฐประศาสนศาสตร์ แต่มีการนำเสนอการนำไปใช้ในสาขาการจัดการธุรกิจและการบัญชีคือเพียงร้อยละ 7 จึงถือได้ว่า ยังเป็นช่องว่างและเป็นโอกาสที่จะส่งเสริมให้มีการนำไปใช้ในงานรัฐประศาสนศาสตร์ได้มากขึ้น

2. การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในประเทศไทย

ในส่วนนี้จะได้นำเสนอการศึกษาโครงการวิจัยที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์นี้ในประเทศไทยในช่วงเวลาห้าปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2561-2565) โดยสืบค้นจากวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย โดยคัดเลือกมาจำนวน 20 บทความและใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และวิธีตามความสะดวกของคณะผู้ศึกษา (Convenient Sampling) (Creswell, 2013) เพื่อค้นหามีการนำไปใช้ดำเนินการวิจัยในสาขาวิชาใดบ้าง ผลการศึกษาปรากฏดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การศึกษาโครงการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2561-2565

ผู้วิจัย/ปีที่พิมพ์	ชื่อเรื่อง	สาขา	ชื่อวารสาร
1. คมกริช นันทะโรจวงศ์ และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2561)	การให้ความหมาย ที่มาของ ความหมายและกระบวนการ เสริมสร้างภาวะผู้นำในตนเอง ของวัยรุ่นกลุ่มเจนเอเรชั่นซี: การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก	ทรัพยากร มนุษย์	วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 46(3), 1-8.
2. พงษ์พิพัฒน์ สายทอง (2561)	การประยุกต์ใช้ทฤษฎีฐานราก แนวสร้างสรรคินิยมเพื่อสร้าง มโนทัศน์ศิลป์ ในการออกแบบ ตัวละครสัตว์หิมพานต์สำหรับ งานแอนิเมชัน	ทัศนศิลป์	Veridian E-Journal, Silpakorn University. ฉบับภาษาไทย สาขา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(3), 914-928.
3. รังมณฑล ทองหล่อ และชนนากร เมรินทร์ (2561)	การสร้างธุรกิจบนโลกดิจิทัลของ นักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร : การศึกษา เพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก	การบริหาร ธุรกิจ	Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(2), 3098-3112.
4. ชลธิชา ทิพย์ประทุม (2561)	การพัฒนาตัวชี้วัดเจตจำนงสุจริต ในการบริหารงานของ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก	การบริหาร การศึกษา	วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, 10(4), 133-143.
5. รุ่งศิริ มีแก้ว, วรรณรักษ์ งามแมน และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2561)	การให้ความหมายและ กระบวนการทำงานนอกเวลา ของนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตเพชรบุรี	การบริหาร การศึกษา	Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(2), 2596-2609.
6. สลา สามิภักดิ์ (2562)	การให้ความหมายของ “คิด เป็น” โดยใช้ทฤษฎีฐานราก	ทรัพยากร มนุษย์	Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 12(1), 387-403.

ตารางที่ 7 การศึกษาโครงการวิจัยเชิงคุณภาพพุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2561-2565 (ต่อ)

ผู้วิจัย/ปีที่พิมพ์	ชื่อเรื่อง	สาขา	ชื่อวารสาร
7. ฐิติวัจน์ ทองแก้ว และ ประสพชัย พสุนนท์ (2562)	การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก: การจัดการสมรรถนะการ ประกอบอาชีพเพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของคนพิการใน บริบทของประเทศไทย	ทรัพยากร มนุษย์	วารสารอิเล็กทรอนิกส์การ เรียนรู้ทางไกลเชิง นวัตกรรม, 9(1), 79-94.
8. จอมภัก คลังหัต, รัช มงคล ทองหล่อ, เพชร พรหมมะ และสิริวิญญ์ ปราณีตพลกรัง (2019)	นวัตกรรมทางธุรกิจของ ผู้ประกอบการธุรกิจเดอะมูน โฮสเทล: การศึกษาเพื่อสร้าง ทฤษฎีฐานราก	การบริหาร ธุรกิจ	Veridian E-Journal, Silpakorn University. ฉบับภาษาไทย สาขา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 12(3), 141- 156.
9. จุมนัน ฝีก, ประดิษฐ์ ศิลาบุตร, พงษ์ศักดิ์ ทองพันชั่ง และสุรศักดิ์ ศรีกระจาง (2020)	การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐาน ราก: ภาวะผู้นำสถานศึกษาของผู้ อำนวยการโรงเรียนดีเด่นในพระ ราชอาณาจักรกัมพูชา	การบริหาร การศึกษา	วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช, 12(2), 173-183.
10. ธนัตถภัทร ถิรณัฐ ดิกล และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2563)	องค์ประกอบคุณภาพชีวิตการ ทำงานที่ดีในมุมมองของ พนักงานขับรถบรรทุกทุกในประเทศไทย: การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐาน ราก	ทรัพยากร มนุษย์	วารสารอิเล็กทรอนิกส์การ เรียนรู้ทางไกลเชิง นวัตกรรม, 10(2), 175- 188.
11. จิตตินันท์ พงสุวรรณ, พิชญ์ชญาณัฐ เรืองเรือง กุลฤทธิ์, และ กาญจน์สุนภัส บาลทิพย์ (2563)	แรงจูงใจในการบริหารจัดการดูแล ผู้รอดชีวิตจากโรคหลอดเลือด สมองในระยะยาว ของผู้ดูแลใน เขตอำเภอหนึ่งของจังหวัด ชายแดนใต้	พยาบาล	วารสารเครือข่ายวิทยาลัย พยาบาลและการ สาธารณสุขภาคใต้, 7(2), 85-99
12. วันทิศา โพธิสาร, สมคิด สร้อยนำ และเรวณี ชัยเขาวรัตน์ (2563)	การบริหารสถานศึกษา อาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ: การศึกษาทฤษฎีฐานราก	การบริหาร การศึกษา	วารสารมหาวิทยาลัยราช ภัฏมหาสารคาม, 14(1), 127-138.
13. กิตติคุณ แสงนิล, สันติธร ภูริภักดี และ พิทักษ์ ศิริวงศ์ (2564)	การสร้างคุณค่าร่วมเพื่อความ ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน : แนวทางจากทฤษฎีฐานราก	การบริหาร ธุรกิจ	วารสารเกษมบัณฑิต, 22(2), 83-96.

ตารางที่ 7 การศึกษาโครงการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2561-2565 (ต่อ)

ผู้วิจัย/ปีที่พิมพ์	ชื่อเรื่อง	สาขา	ชื่อวารสาร
14. นฤมล สุภาพทอง, สวัสดิ์ โพธิ์วัฒน์ และ สุรัตน์ ดวงชาทม (2564)	ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก	การบริหาร การศึกษา	วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 15(1), 98-109.
15. ยุวดี จันทะศิริ (2564)	การจัดการคนคุณภาพของ บริษัทข้ามชาติแบบวัฒนธรรมตะวันตกในประเทศไทย: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล	การ บริหารธุรกิจ	วารสารบริหารธุรกิจ เทคโนโลยีมหานคร, 18(2), 156-179.
16. สติร กิจเพ็ชร, ภัทราวดี มากมี, ปริญญา เรื่องทิพย์ และกนก พานทอง (2565)	ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทย: เมรุลอย	วัฒนธรรม	วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 12(2), 397-408.
17. กัลยา สร้อยสิงห์, องอาจ นัยพัฒน์ และ อรุมา เจริญสุข (2565)	คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการใหม่ที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจ บริการอาหารและเครื่องดื่มในสถานการณ์โควิด-19	การ บริหารธุรกิจ	วารสารศิลปการจัดการ, 6(4), 1628-1646.
18. จิตตินันท์ พงสุวรรณ (2565)	การบริหารจัดการดูแลตนเอง และครอบครัวในระยะยาวของผู้ดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในเขตอำเภอหนึ่งของจังหวัดชายแดนใต้	พยาบาล	The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health, 9(1), 213-227.
19. ผลิตา หนูดหะ, กาญจน์สุนภัส บาลทิพย์ และพิมพ์พนิต ภาศรี (2565)	การรับรู้เป้าหมายชีวิตของ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 4	พยาบาล	วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์, 42(1), 1-10.

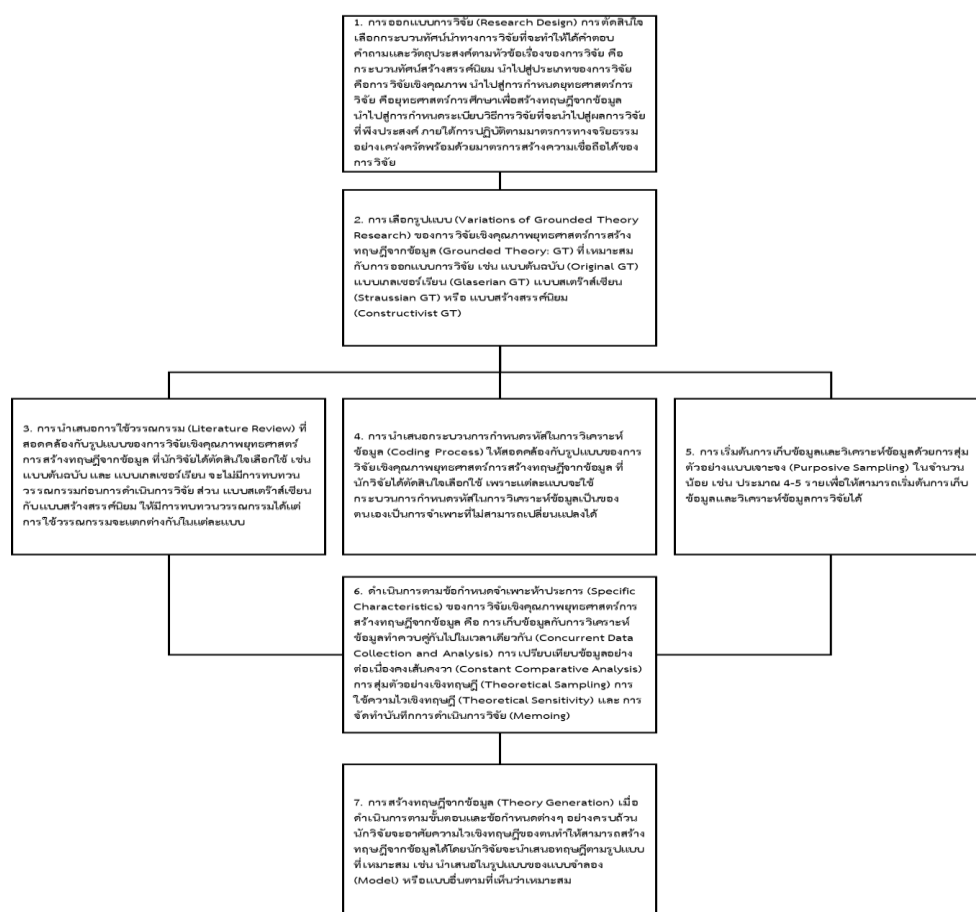
ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2566)

จากตารางที่ 7 จะเห็นว่าการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในประเทศไทยในช่วงเวลาห้าปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2561-2565) นั้น มีการนำไปใช้ในสาขา การบริหาร การศึกษา กับ สาขาการบริหารธุรกิจ ในจำนวนที่เท่ากันคือ 5 โครงการ รวมเป็น 10 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาเป็นสาขาทรัพยากรมนุษย์ 4 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 10.00 และสาขาพยาบาล 3 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 7.5 ส่วนที่เหลือเป็นสาขาอื่นๆ อย่างละหนึ่งโครงการ ส่วนวารสารที่มีการตีพิมพ์บทความ

การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์นี้มากที่สุดคือวารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ จำนวน 5 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 12.50 ส่วนที่เหลือกระจายไปยังวารสารอื่นๆ แตกต่างกันไปจากการศึกษานี้ จะเห็นว่ายังมีโอกาสที่จะสามารถนำการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลไปใช้ในงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์โดยตรงในประเทศไทยได้อีกมากเช่นกัน

3. แนวทางการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลเชิงกระบวนการในงานรัฐประศาสนศาสตร์

การศึกษาในส่วนนี้ เป็นการนำเสนอแนวทางในการนำการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลไปใช้ในงานรัฐประศาสนศาสตร์เชิงกระบวนการวิจัย โดยอาศัยแนวทางที่นำเสนอไว้โดย นันทนา ขวศิริกุลพล, ตระกูล จิตวัฒนากร และจำเนียร จวงตระกูล (2566) และ Tie, Birks & Francis (2019: online) มาปรับปรุงใหม่เป็นกระบวนการดำเนินการวิจัยที่ใช้ในงานรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลเชิงกระบวนการวิจัย
ในงานรัฐประศาสนศาสตร์
ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2566)

จากภาพที่ 2 สามารถอธิบายได้ว่า การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนแรก เป็นการออกแบบการวิจัย (จำเนียร จวงตระกูล, 2565ก; จำเนียร จวงตระกูล, อรรถพล ศิริลัทธยากร, สุชานาถ สิงหาปัด และปรีชนันท์ เจริญอาภรณ์วัฒนา, 2022) โดยเลือกประเด็นที่จะนำมาทำการวิจัย แล้วจึงกำหนดหัวข้อเรื่องการวิจัย (Research Topic) พิจารณาเลือกกระบวนทัศน์ที่จะใช้สำหรับการวิจัย (Research Paradigm) กล่าวคือ หากพิจารณาเห็นว่าหัวข้อเรื่องที่จะทำการวิจัยนั้นเป็นเรื่องที่จะต้องสร้างความรู้หรือทฤษฎีขึ้นมาใหม่ ก็จะเลือกใช้กระบวนทัศน์สร้างสรรค์นิยม (Constructivism) ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดประเภทของการวิจัยคือเป็นแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แล้วนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพ (Research Strategy) ซึ่งในกรณีนี้ คือ ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบการศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) ซึ่งนำไปสู่การกำหนดระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology) ซึ่งเป็นกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการวิจัย โดยอยู่ภายใต้ข้อกำหนดทางจริยธรรมการวิจัย (Research Ethics) และจรรยาบรรณวิชาชีพนักวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการได้รับคำยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล (Informed Consent) การคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล (Privacy) และการปกปิดผู้ให้ข้อมูลไว้เป็นความลับที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ (Confidentiality) (จำเนียร จวงตระกูล, 2563ข; จำเนียร จวงตระกูล, ตระกูล จิตวัฒนากร, วอนชนก ไชยสุนทร และวรรณภา ลือกิตตินันท์, 2564) ในขณะเดียวกันก็จำเป็นที่จะต้องกำหนดมาตรการสร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัย (Rigor or Trustworthiness) โดยวิธีการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำระบบการตรวจสอบโครงการวิจัย (Audit Trail) (จำเนียร จวงตระกูล, 2563ข; Shenton, 2004) และอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 2 นักวิจัยจะต้องเลือกรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ที่เหมาะสมกับโครงการวิจัยของตน เช่น แบบต้นฉบับ แบบเกลเซอร์เรียน แบบสตรีสเซียน หรือ แบบสร้างสรรค์นิยม เป็นต้น ซึ่งแต่ละแบบจะมีวิธีการดำเนินการในรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปเป็นแบบจำเพาะที่เป็นแบบฉบับของตนเองซึ่งไม่สามารถใช้แทนกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้วรรณกรรม และกระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูล (จำเนียร จวงตระกูล, 2565ก; Hamid, Saman, & Saud, 2012)

ขั้นตอนที่ 3 นักวิจัยจะต้องนำเสนอการใช้อรรถาภิธาน (Literature Review) ที่สอดคล้องกับรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ที่นักวิจัยได้ตัดสินใจเลือกใช้ (จำเนียร จวงตระกูล, 2565ก) เช่น แบบต้นฉบับ และ แบบ เกลเซอร์เรียน จะไม่มีการทบทวนวรรณกรรมก่อนการดำเนินการวิจัย (Hamid, Saman, & Saud, 2012) เนื่องจากเห็นว่าการทบทวนวรรณกรรมจะครอบงำความคิดของนักวิจัยซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการเกิดขึ้นของทฤษฎี ส่วนแบบสตรีสเซียนกับแบบสร้างสรรค์นิยมให้มีการทบทวนวรรณกรรมได้ แต่การใช้อรรถาภิธานจะแตกต่างกันในแต่ละแบบคือแบบสตรีสเซียน เห็นว่าการทบทวนวรรณกรรมจะช่วยในการออกแบบการวิจัยและช่วยให้นักวิจัยเข้าใจในประเด็นที่จะดำเนินการวิจัยได้ชัดเจนมากขึ้น ส่วนแบบสร้างสรรค์นิยม เห็นว่าการทบทวนวรรณกรรมจะช่วยให้นักวิจัยมีความไวทางทฤษฎีที่จะช่วยให้เกิดการสร้างทฤษฎีได้ดีขึ้น (Hamid, Saman, & Saud, 2012)

ขั้นตอนที่ 4 นักวิจัยจะต้องนำเสนอกระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ที่นักวิจัยได้ตัดสินใจเลือกใช้ (จำเนียร จวงตระกูล, 2565ก; Hamid, Saman, & Saud, 2012) เพราะแต่ละแบบจะใช้กระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นของตนเองเป็นการจำเพาะที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือใช้แทนกันได้ได้ดังได้นำเสนอไว้แล้วข้างต้น

ขั้นตอนที่ 5 นักวิจัยจะเริ่มต้นการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในจำนวนเพียงเล็กน้อย เช่น ประมาณ 4-5 ราย (Tie, Birks & Francis, 2019; Creswell, 2013) เพื่อให้สามารถเริ่มต้นการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยได้ และต่อจากนั้นไปนักวิจัยจะต้องใช้การสุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) อย่างต่อเนื่องต่อไปจนเสร็จสิ้นและสามารถสร้างทฤษฎีขึ้นมาได้

ขั้นตอนที่ 6 ในขณะที่นักวิจัยทำการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลนั้น นักวิจัยมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติไปในเวลาเดียวกัน คือ การดำเนินการตามข้อกำหนดจำเพาะห้าประการ (Specific Characteristics) ของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (นันทนา ขวศิริกุลพล, ตระกูล จิตวัฒนากร และจำเนียร จวงตระกูล, 2566ก; Tie, Birks & Francis, 2019) คือ การเก็บข้อมูลกับการวิเคราะห์ข้อมูลทำควบคู่กันไปในเวลาเดียวกัน คือเก็บข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลที่เลือกใช้ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ในขณะเดียวกันในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นนักวิจัยจะต้องทำการเปรียบเทียบข้อมูลอย่างต่อเนื่องอย่างคงเส้นคงวา เพื่อให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างของข้อมูล เพื่อที่จะกลับออกไปเก็บข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมให้เกิดความครบถ้วนสมบูรณ์เป็นแบบกลับไปกลับมาเป็นแบบซิกแซก (Zigzag) เรื่อยไปจนได้ข้อมูลครบถ้วนตามที่ต้องการ และในการออกไปหาข้อมูลเพิ่มเติมนี้นักวิจัยจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) คือการพิจารณาว่าผู้ให้ข้อมูลรายใดจะสามารถให้ข้อมูลที่นักวิจัยขาดอยู่ได้ดีที่สุดก็จะเจาะจงไปเก็บข้อมูลจากบุคคลผู้นั้น การดำเนินการเช่นนี้เรียกว่าการสุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี ในขณะเดียวกันกับที่นักวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทุกขณะนักวิจัยจะต้องสังเกตการเกิดขึ้นของทฤษฎีไปด้วยกล่าวคือผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บมานั้นนำไปสู่การสร้างทฤษฎีได้หรือยังวิธีการนี้เป็นการใช้ความไวเชิงทฤษฎี และในทุกขั้นตอนของการดำเนินการต่างๆ ตามที่กล่าวมาแล้วรวมทั้งการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล นักวิจัยจะต้องจัดทำบันทึกการดำเนินการวิจัยไว้เป็นหลักฐาน บันทึกนี้มีประโยชน์หลายอย่าง เช่น ใช้ในการตรวจทานการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ทบทวนเหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ ในระหว่างดำเนินการวิจัย รวมทั้งใช้ประโยชน์ในการอธิบายขยายความ การอภิปรายผลการวิจัย เป็นต้น ในกรณีที่ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล (Computer-assisted qualitative data analysis software) (จำเนียร จวงตระกูล, 2562) นักวิจัยสามารถจัดทำบันทึกลงในโปรแกรมควบคู่ไปกับการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลได้และโปรแกรมสามารถช่วยในการนำบันทึกไปใช้งานต่างๆ ได้ด้วย

ขั้นตอนที่ 7 เมื่อได้ดำเนินการต่างๆ ข้างต้นต่อเนื่องมา นักวิจัยจะก้าวเข้าสู่การสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Theory Generation) ได้โดยนักวิจัยจะอาศัยความไวเชิงทฤษฎีของตน (นันทนา ขวศิริกุลพล, ตระกูล จิตวัฒนากร และจำเนียร จวงตระกูล, 2566ก; Tie, Birks & Francis, 2019) ทำให้สามารถสร้างทฤษฎีจาก

ข้อมูลได้โดยนักวิจัยจะนำเสนอทฤษฎีตามรูปแบบที่เหมาะสม เช่น นำเสนอในรูปแบบของแบบจำลอง (Model) แบบประพจน์ (Propositions) แบบสมมุติฐาน (Hypotheses) แบบบรรยาย (Descriptive) หรือแบบอื่นตามที่เห็นว่าเหมาะสม (จำเนียร จวงตระกูล, 2565) และสามารถนำไปใช้งานต่างๆ ต่อไป เช่น นำไปอธิบายปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือนำไปทดสอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อยืนยันและใช้ในการสามารถต่อไป เป็นต้น

4. แนวทางการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในงานรัฐประศาสนศาสตร์

ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นว่างานรัฐประศาสนศาสตร์หรือการบริหารรัฐกิจเป็นการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้ นโยบายสาธารณะอาจอยู่ในรูปแบบต่างๆ รวมทั้ง กฎหมายด้วยงานรัฐประศาสนศาสตร์ จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นงานเกี่ยวกับการบริหารกิจการภาครัฐ ในอำนาจอธิปไตยของรัฐทั้งสามสาขา กล่าวคือ อำนาจอธิปไตย โดยผ่านทางรัฐสภา ซึ่งรวมทั้งการตรากฎหมาย แก้ไขปรับปรุงกฎหมายและการยกเลิกกฎหมายต่างๆ อำนาจบริหาร เป็นการนำกฎหมายสู่การปฏิบัติหรือการบังคับใช้กฎหมายผ่านทางรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี โดยมีกระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานภาครัฐรูปแบบอื่นทำหน้าที่ในการดำเนินการ และ อำนาจตุลาการ ผ่านทางศาลต่างๆ ทำหน้าที่ตัดสินข้อขัดแย้งในการบังคับใช้กฎหมาย ตัดสินคดีความต่างๆ การดำเนินการในการใช้อำนาจทั้งสามนี้จะมีการบริหารคืองานรัฐประศาสนศาสตร์หรือการบริหารรัฐกิจเป็นเครื่องมือ และในการดำเนินการต่างๆ จำเป็นต้องใช้งานวิจัยเป็นฐานทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยแบบผสม การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลเป็นการวิจัยที่มีความสำคัญที่สามารถใช้ในงานรัฐประศาสนศาสตร์ได้ทั้งในฐานะที่เป็นโครงการวิจัยเชิงคุณภาพโดยตรง และเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยแบบผสม ทั้งนี้ จำเนียร จวงตระกูล, อรรถพล ศิริลัทธยากร, สุชานาถ สิงหาปัด และปรีชนันท์ เจริญอาภรณ์วัฒนา (2565, หน้า 15) ได้นำเสนอแนวทางการนำไปใช้ในงานรัฐประศาสนศาสตร์ไว้ดังปรากฏในกล่องที่ 1

กล่องที่ 1 การนำการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลไปใช้ในงานรัฐประศาสนศาสตร์

การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์จะทำให้การกำหนดนโยบายและการนำนโยบายสู่การปฏิบัติมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากสามารถสร้างทฤษฎีที่เป็นของไทยเองขึ้นมาใช้ในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย แทนที่จะอาศัยทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่เป็นของตะวันตกที่นำมาใช้กับสังคมไทยซึ่งมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมากซึ่งในหลายกรณีมีความแตกต่างเป็นแบบตรงกันข้ามจนไม่สามารถดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้เนื่องจากไม่สามารถปรับเข้ากับวัฒนธรรมของสังคมไทยได้หากได้มีการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลเข้ามาอุดช่องว่างในส่วนนี้ก็จะทำให้การกำหนดนโยบายและการนำนโยบายสู่การปฏิบัติในสังคมไทยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ที่มา: ปรับจาก จำเนียร จวงตระกูล, อรรถพล ศิริลัทธยากร, สุชานาถ สิงหาปัด และปรีชนันท์ เจริญอาภรณ์วัฒนา (2022)

อภิปราย สรุป และเสนอแนะ

การอภิปรายผลการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล การศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ มีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปราย จำนวน 2 ประเด็น คือ การให้คำจำกัด ความของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล ซึ่งมีการให้ความหมายที่ แตกต่างกันไปออกไปตามที่ได้ศึกษาข้างต้น (Tie, Birks & Francis, 2019, online; Delve & Limpaecher, 2021, online; จำเนียร จวงตระกูล, 2565ก) แต่คณะผู้ศึกษาเห็นว่าคำจำกัดความของ Delve & Limpaecher (2021, online) และของจำเนียร จวงตระกูล (2565ก) เป็นคำจำกัดความที่มีความชัดเจนมาก ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายคำจำกัดความโดย จำเนียร จวงตระกูล (2565ก) เป็นการยึดถือเอาวัตถุประสงค์หลัก ของการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ คือการดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล เป็นหลัก ส่วนประเด็นที่สองคือ คำ ภาษาไทยที่ใช้เรียกชื่อการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ามีการใช้คำภาษาไทยที่ต่างกัน ออกไปถึง 14 คำ โดยมีการใช้คำว่า “ทฤษฎีฐานราก” เป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องและใกล้เคียงกับการศึกษา ของ (นันทนา ขวศิริกุลชล, ตระกูล จิตวัฒนาร และจำเนียร จวงตระกูล, 2566ก) ซึ่งมีการใช้คำภาษาไทย จำนวน 12 คำและส่วนใหญ่มีคำว่า “ทฤษฎีฐานราก” เป็นส่วนประกอบ อย่างไรก็ตามพบว่ามีการใช้คำว่า การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎี (วรรณวิชนี ถนอมชาติ และสุรพงศ์ คชชา, 2565) การวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจาก ข้อมูล (พรปวีณ์ จันทรผ่อง และดณีนุชา อุทัยสุข, 2562) การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (ยุวดี จันทะศิริ, 2564) การศึกษาวิจัยแบบการสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (ปริยธิดา ชลศึกเสนีย์ และวรรณภา ศรีธัญรัตน์, 2565) ซึ่งคณะผู้ศึกษาเห็นว่าคำเหล่านี้เป็นคำที่มีความหมายตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ คือ การ วิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล คณะผู้ศึกษาจึงได้เลือกใช้คำว่า “การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล” ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้และสนับสนุนให้ใช้คำนี้ต่อไปในปัจจุบันและในอนาคต

2. เพื่อศึกษารูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล เนื่องจากการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ มีการจำแนกออกเป็นหลายรูปแบบและแต่ละแบบมีข้อกำหนดเฉพาะเป็นของ ตนเองหลายประการโดยโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อกำหนด เกี่ยวกับการทบทวนวรรณกรรมก่อนดำเนินการวิจัยและ ข้อกำหนดเกี่ยวกับกระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละแบบโดยที่ไม่ สามารถใช้ทดแทนกันได้เลย การกำหนดรูปแบบของการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ จึงมีความจำเป็นที่นักวิจัยจะต้อง ระบุรูปแบบของการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ให้ชัดเจน โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แบ่งรูปแบบของการวิจัยยุทธศาสตร์ นี้ ออกเป็น 4 รูปแบบ (Hamid, Saman, & Saud, 2012) นักวิจัยจำเป็นจะต้องตัดสินใจเลือกใช้รูปแบบใด รูปแบบหนึ่งในโครงการวิจัยของตนและระบุให้ชัดเจนเนื่องจากจะมีความเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นการใช้ วรรณกรรมและการใช้กระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูล จากศึกษาของนันทนา ขวศิริกุลชล, ตระกูล จิตวัฒนาร และจำเนียร จวงตระกูล (2566ข) พบว่า โครงการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ในประเทศไทยส่วนใหญ่ไม่ได้รับรูปแบบของการวิจัยยุทธศาสตร์ที่นักวิจัยเลือกใช้ ทำให้ไม่สามารถแน่ใจได้ว่าการวิจัยโครงการ นั้น ได้ดำเนินการอย่างถูกต้องตามระเบียบวิธีและข้อกำหนดเฉพาะเกี่ยวกับการใช้วรรณกรรม (Hamid, Saman, & Saud, 2012) และการใช้กระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูล (Hamid, Saman, & Saud, 2012) ถูกต้องหรือไม่ ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาคุณภาพของผลการวิจัยรวมทั้งความแกร่งทางวิชาการและ ความเชื่อถือได้ของผลการวิจัยโครงการนั้นๆ อีกด้วย

3. เพื่อศึกษาการทบทวนวรรณกรรมในการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล การวิจัยยุทธศาสตร์นี้ มีความแตกต่างที่สำคัญจากการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์อื่นอย่างชัดเจนประการหนึ่ง คือ การทบทวนวรรณกรรมก่อนการดำเนินการวิจัย ซึ่งโดยปกติแล้วในการดำเนินการวิจัยไม่ว่าจะเป็นแบบใดก็ตามจะมีการทบทวนวรรณกรรมก่อนการดำเนินการวิจัยเสมอ แต่สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์นี้ มีการแบ่งออกเป็นรูปแบบต่างๆ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำเสนอการแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ โดยมี 2 รูปแบบ ที่ไม่มีการทบทวนวรรณกรรมก่อนการดำเนินการวิจัย คือ แบบต้นฉบับ กับ แบบเกสเซอร์เรียน ส่วนอีก 2 รูปแบบ สามารถทบทวนวรรณกรรมได้แต่มีขอบเขตจำกัด คือ แบบสตรีตส์เขียนกับแบบสร้างสรรค์นิยม (Hamid, Saman, & Saud 2012) จากการศึกษาของ (นันทนา ขวศิริกุลพล, ตระกูลจิตวัฒนากร และจำเนียร จวงตระกูล, 2566) พบว่า การวิจัยยุทธศาสตร์นี้ ในประเทศไทยจะมีการทบทวนวรรณกรรมก่อนการดำเนินการวิจัยทุกโครงการที่ศึกษาและ ส่วนใหญ่จะไม่ได้นำเสนอข้อกำหนดเกี่ยวกับการใช้วรรณกรรมแต่อย่างใดโดยมีเพียงโครงการเดียวเท่านั้นจากโครงการที่ศึกษาทั้งหมดที่มีการนำเสนอประเด็นการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งอาจจะนำไปสู่ปัญหาคุณภาพของผลการวิจัยรวมทั้งความแกร่งทางวิชาการและความเชื่อถือได้ของผลการวิจัยโครงการอื่นๆ อีกด้วย

4. เพื่อศึกษากระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล การวิจัยยุทธศาสตร์นี้จะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาแบบดั้งเดิม (Conventional Content Analysis) (จำเนียร จวงตระกูล และนวิสนันท์ วงศ์ประสิทธิ์, 2562; จำเนียร จวงตระกูล, 2563; Hsieh, & Shannon, 2005) ในแต่ละรูปแบบจะใช้กระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูลที่แตกต่างกัน โดยที่ไม่สามารถใช้แทนกันได้ ดังได้นำเสนอไว้แล้วข้างต้น (Hamid, Saman & Saud, 2012) จากการศึกษาของ Charoenarpornwattana, Kerdngern, Smith & Joungrakul (2023) พบว่า การวิจัยที่ใช้ยุทธศาสตร์นี้ในประเทศไทยส่วนใหญ่ไม่ได้มีการนำเสนอกระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์ข้อมูล และในส่วนของโครงการที่นำเสนอมีหลายโครงการที่มีการนำเสนอที่ไม่สอดคล้องกับรูปแบบของการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ที่เลือกใช้ ในขณะที่เดียวกันก็มีหลายโครงการที่ระบุว่าเป็นการวิจัยยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลแต่ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบของ Van Manen (1990) ซึ่งเป็นวิธีการเฉพาะของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาปรากฏการณ์ (Phenomenological study) (Van Manen, 1990; Creswell, 1998; 2007; 2013) ซึ่งมีความแตกต่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล แสดงให้เห็นถึงการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดจำเพาะว่าด้วยการเลือกใช้กระบวนการกำหนดรหัสเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับรูปแบบของการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ หรือยังมีความสับสนในการวิจัยยุทธศาสตร์นี้กับการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์อื่น ทั้งนี้ การวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ในแต่ละยุทธศาสตร์การวิจัย จะมีระเบียบวิธีการในการดำเนินการวิจัยเป็นการจำเพาะเป็นของตนเอง ซึ่งไม่สามารถนำไปใช้แทนกันได้ สถานการณ์ดังกล่าวอาจนำไปสู่ปัญหาคุณภาพของผลการวิจัย รวมทั้ง ความแกร่งทางวิชาการและความเชื่อถือได้ของผลการวิจัยโครงการอื่นๆ อีกด้วย

5. เพื่อศึกษาคุณลักษณะจำเพาะห้าประการของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล จากการศึกษาพบว่า ข้อกำหนดจำเพาะที่เป็นคุณลักษณะร่วมและถือว่าเป็นส่วนควบที่ไม่สามารถแยกออกมาจากการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ได้เลย หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าการวิจัยที่ไม่ได้ดำเนินการให้ครบถ้วนทั้งห้าประการนี้ ไม่อาจถือว่าเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจาก

ข้อมูลได้ เนื่องจากจะมีผลต่อคุณภาพและความแกร่งทางวิชาการรวมทั้งความเชื่อถือได้ของงานวิจัยได้ คุณลักษณะร่วมจำเพาะสำคัญห้าประการ (นันทนา ขวศิริกุลชล, ตระกูล จิตวัฒนากร และจำเนียร จวงตระกูล, 2566ก) ประกอบด้วย (1) วิธีการสุ่มตัวอย่างเริ่มต้นด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้สามารถเริ่มต้นดำเนินการวิจัยได้แล้วใช้การสุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี ในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไปจนข้อมูลอิ่มตัวและสามารถสร้างทฤษฎีขึ้นมาได้ (2) การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลต้องทำควบคู่กันไปในเวลาเดียวกัน ต่อเนื่องไปจนข้อมูลอิ่มตัวและสามารถสร้างทฤษฎีขึ้นมาได้ (3) ต้องทำการเปรียบเทียบข้อมูลอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล (4) นักวิจัยต้องมีความไวเชิงทฤษฎี ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้สามารถสร้างทฤษฎีขึ้นมาได้จากข้อมูล และ (5) นักวิจัยต้องทำการบันทึกอย่าง ต่อเนื่องในการดำเนินการวิจัย ทั้งนี้ จากการศึกษาของ นันทนา ขวศิริกุลชล, ตระกูล จิตวัฒนากร และจำเนียร จวงตระกูล (2566ก) พบว่า การวิจัยในประเทศไทยที่ดำเนินการโดยใช้ยุทธศาสตร์นี้ส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดจำเพาะห้าประการดังกล่าวนี้ ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาของคุณภาพและความเชื่อถือได้ของผลของการวิจัยดังกล่าวข้างต้นได้

6. เพื่อศึกษาและนำเสนอแนวทางการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎี จากข้อมูลในงานรัฐประศาสนศาสตร์ จากการศึกษาครั้งนี้ ยังไม่พบว่ามีผู้นำเอาการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ไปใช้ในงานรัฐประศาสนศาสตร์โดยตรงมากนักทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ ส่วนใหญ่จะเป็นการนำไปใช้ในงานด้านการแพทย์ พยาบาล (Makri & Neely, 2021) ส่วนในประเทศไทยนั้นการนำไปใช้เป็นไปในลักษณะเดียวกัน แม้จะมีการนำไปใช้ในการบริหารการศึกษาภาครัฐหลายงาน (ชลธิชา ทิพย์ประทุม, 2561; รุ่งศิริ มีแก้ว, วรรณรักษ์ งามแมน และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2561; จุมโน เฟ็ก, ประดิษฐ์ ศิลานุต, พงษ์ศักดิ์ ทองพันซัง และสุรศักดิ์ ศรีกระจาง, 2563) แต่ยังไม่พบการนำไปใช้ในลักษณะการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติ และการติดตามและประเมินผลการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติ โดยตรง ดังนั้น จึงเป็นช่องว่างและเป็นโอกาสดีที่จะส่งเสริมให้มีการนำการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ไปใช้ในงานรัฐประศาสนศาสตร์โดยตรงให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำเสนอแบบจำลองที่เป็นกระบวนการในการนำการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ไปใช้ในงานรัฐประศาสนศาสตร์โดยตรงและมีข้อสรุปสำคัญ 11 ประการ ที่ใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาในการดำเนินการให้มากยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

สรุปผลการศึกษา

การศึกษานี้ มีข้อค้นพบที่สำคัญพอสรุปได้ 11 ประการดัง คือ (1) การวิจัยยุทธศาสตร์นี้ เป็นยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์หนึ่งที่มีความแตกต่างจาก การวิจัยเชิงปริมาณและมีความแตกต่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์อื่น อย่างชัดเจนโดยมีวัตถุประสงค์จำเพาะเจาะจงที่แน่นอนชัดเจนคือ ศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (2) การวิจัยยุทธศาสตร์นี้ในภาษาไทยมีคำที่ใช้เรียกชื่อยุทธศาสตร์นี้แตกต่างกันออกไปจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่แล้วจะใช้ชื่อว่า “ทฤษฎีฐานราก” ซึ่งหากพิจารณาทบทวนแล้วจะไม่ตรงตามความหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัยยุทธศาสตร์นี้อย่างชัดเจนจึงมีผู้เสนอให้ใช้คำว่าการศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีหรือการศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลซึ่งมีความสอดคล้องตรงตามเป้าหมายของการวิจัยยุทธศาสตร์นี้อย่างชัดเจนคณะผู้ศึกษาจึงเสนอแนะให้ใช้คำว่า การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎี หรือ การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (3) การวิจัยยุทธศาสตร์นี้มีรูปแบบจำเพาะที่แตกต่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพ

ยุทธศาสตร์อื่นอย่างชัดเจนซึ่งในการศึกษาค้างนี้แบ่งออกเป็นสี่รูปแบบ คือ แบบต้นฉบับ แบบเกลเซอร์เรียน แบบสตรีสเซียน และแบบสร้างสรรค์นิยม ซึ่งในสี่รูปแบบนี้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในประเด็นการ ทบทวนวรรณกรรมก่อนดำเนินการศึกษาวิจัยกับกระบวนการกำหนดรหัสในการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพตามยุทธศาสตร์นี้ (5) การทบทวนวรรณกรรมก่อนดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม จากสี่กลุ่มคือรูปแบบต้นฉบับ กับ แบบเกลเซอร์เรียน นั้นไม่ให้มีการทบทวนวรรณกรรมก่อนดำเนินการวิจัย ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือ แบบสตรีสเซียนและแบบสร้างสรรค์นิยม สามารถทบทวนวรรณกรรมก่อนดำเนินการ วิจัยได้แต่ทำเพื่อนำไปใช้ในการตั้งคำถามการวิจัยและการออกแบบการวิจัยและใช้เป็นฐานในการสร้างความไว เชิงทฤษฎีเป็นสำคัญ (6) กระบวนการกำหนดรหัสเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามยุทธศาสตร์ดีในแต่ละรูปแบบมีวิธีการแตกต่างกันออกไปในแต่ละวิธีและไม่สามารถใช้แทนกันหรือสลับกัน ได้ (7) ทุกรูปแบบจะให้การสุ่มตัวอย่างในเบื้องต้นโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและต่อไปใน กระบวนการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้ตัวอย่างเชิงทฤษฎีต่อเนื่องไปจนข้อมูลจะอิ่มตัว (8) ทุกรูปแบบ จะต้องดำเนินการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยจะต้องทำควบคู่กันไปตามกระบวนการกำหนดรหัสเพื่อ การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในแต่ละรูปแบบ (9) ทุกรูปแบบจะต้องใช้วิธีการ เปรียบเทียบอย่างต่อเนื่องและคงเส้นคงวาในการวิเคราะห์ข้อมูล (10) ในทุกรูปแบบนักวิจัยจะต้องมี ความสามารถด้านความไวเชิงทฤษฎีในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎีจากข้อมูล และ (11) ในทุกรูปแบบนักวิจัยจะต้องทำบันทึกการดำเนินการวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการวิเคราะห์ ข้อมูลอย่างต่อเนื่องจนจบโครงการ

ข้อค้นพบที่เป็นความรู้ใหม่ที่สำคัญจากการศึกษาค้างนี้

จากการศึกษาค้างนี้มีข้อค้นพบที่เป็นความรู้ใหม่ที่สำคัญจากการศึกษาสองประการคือ ประการแรก แบบจำลองแนวทางการนำการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลไปใช้ในงาน รัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย และประการที่สอง ข้อสรุป 11 ประการ เกี่ยวกับการดำเนินการวิจัย เชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลดังที่ได้นำเสนอไว้ในผลการศึกษาค้างนี้

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบจากการศึกษาค้างนี้สามารถนำไปสู่การนำเสนอข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

(1) นักวิจัยควรนำภาพแบบจำลองตามภาพที่ 2 และข้อสรุปจากการศึกษาค้างนี้ทั้ง 11 ประการ ไป พิจารณาประกอบการออกแบบการวิจัยและดำเนินการวิจัย

(2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวิจัยควรนำภาพแบบจำลองตามภาพที่ 2 และข้อสรุปจากการศึกษาค้างนี้ ทั้ง 11 ประการ ไปพิจารณาประกอบการศึกษาและพิจารณาโครงการวิจัยที่ใช้ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้าง ทฤษฎีจากข้อมูลในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในโอกาสต่อไป

ควรศึกษาโครงการวิจัยที่ใช้ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในประเทศไทยว่าได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดจำเพาะต่างๆ ของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลอย่างถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด เพื่อพัฒนาการดำเนินการวิจัยยุทธศาสตร์นี้ให้มีคุณภาพและมีความเชื่อถือได้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา สร้อยสิงห์, งามอาจ นัยพัฒน์ และอรอุมา เจริญสุข. (2565). คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการใหม่ ที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจบริการอาหารและเครื่องดื่มในสถานการณ์โควิด-19. *วารสารศิลปการจัดการ*, 6(4), 1628-1646.
- กิตติคุณ แสงนิล, สันติธร ภูริภักดี และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2564). การสร้างคุณค่าร่วมเพื่อความยั่งยืน ของวิสาหกิจชุมชน : แนวทางจากทฤษฎีฐานราก. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 22(2), 83-96.
- คมกริช นันทะโรงวงศ์ และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2561). การให้ความหมาย ที่มาของความหมาย และกระบวนการ เสริมสร้างภาวะผู้นำในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มเจนเอเรชั่นซี: การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(3), 1-8.
- จอมภักดิ์ คลังหัด, รัชมรงค์ ทองหล่อ, เพชร พรหมมะ และสิริวิทย์ ปรานีตพลกรัง. (2562). นวัตกรรม ทางธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจเดอะมูน โฮสเทล: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก. *Veridian E-Journal, Silpakorn University: Humanities, Social Sciences and Arts*, 12(3), 141-155.
- จำเนียร จวงตระกูล. (2553). *การวิจัยเชิงคุณภาพ: เครื่องมือสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ*. บริษัท ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด.
- จำเนียร จวงตระกูล. (2562). การวิจัยเชิงคุณภาพ: การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เชิงคุณภาพ. *วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*, 6(2). 148-160.
- จำเนียร จวงตระกูล. (2563ก). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ* (บรรณาธิการ). บริษัท ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด.
- จำเนียร จวงตระกูล. (2563ข). *การออกแบบการวิจัย: ประเด็นจริยธรรมและความน่าเชื่อถือของงานวิจัย เชิงคุณภาพ*. บริษัท ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด.
- จำเนียร จวงตระกูล. (2565ก). *การวิจัยเชิงคุณภาพ: แนวทางการนำไปใช้เพื่อดำเนินการวิจัยระดับ บัณฑิตศึกษา*. MNJ Supply.
- จำเนียร จวงตระกูล. (2565ข). *การพัฒนาทุนมนุษย์: กลยุทธ์ที่จำเป็นและสำคัญยิ่งเพื่อการพัฒนาธุรกิจ อย่างยั่งยืน*. MNJ Supply.
- จำเนียร จวงตระกูล, ตระกูล จิตวัฒนากร, วอนชนก ไชยสุนทร และวรรณภา ลือกิตตินันท์. (2564). มาตรการ ทางจริยธรรมในการขอรับและการให้ความยินยอมจากผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยในการวิจัย ทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. *Journal of HR Intelligence*, 16(2), 63-81.

- จำเนียร จวงตระกูล และกัญจนวลัย นนทแก้ว แฟร์รี่. (2563ก). การวิจัยแบบผสม: การนำการออกแบบการวิจัยแบบผสมเจ็ดรูปแบบสู่การปฏิบัติ. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 14(1), 1-14.
- จำเนียร จวงตระกูล และกัญจนวลัย นนทแก้ว แฟร์รี่ (2563ข). การวิจัยแบบผสม: การนำยุทธศาสตร์การวิจัยแบบผสมทั้งหกรูปแบบสู่การปฏิบัติ. *วารสารการบริหารปกครอง (Governance Journal)*, 9(1), 27- 53.
- จำเนียร จวงตระกูล และนวัสนันท์ วงศ์ประสิทธิ์. (2562). การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ. *PAAT Journal*, 2(2), 1-14.
- จำเนียร จวงตระกูล, อรรถพล ศิริลัทธยากร, สุชานาถ สิงหาปัด, และปรีชนันท์ เจริญอาภรณ์วัฒนา. (2565). การนำการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้ในการงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์. *PAAT Journal*, 4(8), 1-20.
- จิตตินันท์ พงสุวรรณ, พิชญ์ชญาณิษฐ์ เรืองเรืองกุลฤทธิ, และกาญจน์สุนภัส บาลทิพย์. (2563). แรงจูงใจในการบริหารจัดการดูแลผู้รอดชีวิตจากโรคหลอดเลือดสมองในระยะยาว ของผู้ดูแลในเขตอำเภอหนึ่งของจังหวัดชายแดนใต้. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 7(2), 85-99.
- จิตตินันท์ พงสุวรรณ. (2565). การบริหารจัดการดูแลตนเองและครอบครัวในระยะยาวของผู้ดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในเขตอำเภอหนึ่งของจังหวัดชายแดนใต้. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 9(1), 213-227.
- จุมโน ฝีก, ประดิษฐ์ ศิลาบุตร, พงษ์ศักดิ์ ทองพันธ์ และสุศักดิ์ ศรีกระจาง. (2563). การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก: ภาวะผู้นำสถานศึกษาของผู้อำนวยการโรงเรียนดีเด่นในพระราชอาณาจักรกัมพูชา. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 12(2), 173-183.
- ชลธิชา ทิพย์ประทุม. (2561). การพัฒนาตัวชี้วัดเจตจำนงสุจริตในการบริหารงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 10(4), 133-143.
- ญานิศา เผื่อนพะยะ และกำธร แจ่มจำรัส. (2565). การให้ความหมาย ที่มาของความหมาย กระบวนการการสื่อสารความหมายคำว่า “เสน่ห์วิถีไทยเมืองกรุงเก่า” ของผู้ประกอบการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 24(3), 175-186.
- ฐิติวัฒน์ ทองแก้ว และ ประสพชัย พสุนนท์. (2562). การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก: การจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการในบริบทของประเทศไทย. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*, 9(1), 79-94.
- ธันต์ภัทร ธิธันชติลล และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2563). องค์ประกอบคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีในมุมมองของพนักงานขับรถบรรทุกในประเทศไทย: การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*, 10(2), 175-188.
- นฤมล สุภาทอง, สวัสดิ์ โพธิวัฒน์ และสุรัตน์ ดวงชาตม. (2564). ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 15(1), 98-109.

- นันทนา ขวศิริกุลพล, ตระกูล จิตวัฒนากร และจำเนียร จวงตระกูล. (2566 ก). การปฏิบัติตามข้อกำหนดการทบทวนวรรณกรรมก่อนดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎี: ศึกษาจากโครงการวิจัยที่ดำเนินการในประเทศไทยปี 2556-2565 ด้วยการศึกษาแบบการทบทวนวรรณกรรมที่ไม่ใช้ระบบ. เอกสารเสนอเพื่อจัดพิมพ์.
- นันทนา ขวศิริกุลพล, ตระกูล จิตวัฒนากร และจำเนียร จวงตระกูล. (2566 ข). การปฏิบัติตามข้อกำหนดคุณลักษณะจำเพาะของการวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎี: ศึกษาจากบทความวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฐานดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 17(2). 1-13.
- ปริญญ์ ดาวอุดม, เกษภา เนตะวงศ์, อัจฉราภรณ์ ทองแฉล้ม, วิมลพรรณ ดาวดาษ และเชิดชาย ชูช่วยสุวรรณ. (2564). รูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาทางเลือกตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. *Journal of Research and Curriculum Development*, 11(1), 200-210.
- ปริญญ์ดา ชลศึกเสณีย์ และวรรณภา ศรีธัญรัตน์. (2565). การจัดการของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุภาวะสมองเสื่อม. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 15(2), 26-40.
- ผลิดา หนูดลละ, กาญจน์สุนภัส บาลทิพย์ และ พิมพ์พนิต ภาศรี. (2565). การรับรู้เป้าหมายชีวิตของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 4. *วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์*, 42(1), 1-10.
- พงษ์พิพัฒน์ สายทอง. (2561). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีฐานรากแนวสร้างสรรค์นิยมเพื่อสร้างนวัตกรรมศิลปะในการออกแบบตัวละครสัตว์หิมพานต์สำหรับงานแอนิเมชัน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University Humanities, Social Sciences and Arts*, 11(3), 914-928.
- พรวิทย์ จันทรผ่อง และ ดนัญญา อุทัยสุข (2562). กรอบมโนทัศน์ เรื่อง การใช้หลักความเมตตาในการสอนดนตรีไทย ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร. *Veridian E-Journal, Silpakorn University Humanities, Social Sciences and Arts*, 12(6), 1487-1506.
- มนสิการ เหล่าวานิช. (2564). กระบวนการพัฒนาศักยภาพคณะนักร้องประสานเสียงไทยสู่มาตรฐานระดับนานาชาติ: การศึกษาโดยวิธีการสร้างทฤษฎีฐานราก. *วารสารศรีนครินทร์วิโรจน์วิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 13(26), 90-104.
- ยุวดี จันทะศิริ. (2564). การจัดการคุณภาพของบรรษัทข้ามชาติแบบวัฒนธรรมตะวันตกในประเทศไทย: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล. *วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร*, 18(2), 156-179.
- รัชมงคล ทองหล่อ และ ขวนากร เมรินทร์. (2561). การสร้างธุรกิจบนโลกดิจิทัลของนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปกร: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก. *Veridian E-Journal, Silpakorn University Humanities, Social Sciences and Arts*, 11(2), 3098-3112.
- รุ่งศิริ มีแก้ว, วรรณรักษ์ งามแมน และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2561). การให้ความหมายและกระบวนการทำงานนอกเวลาของนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปกร วิทยาเขตเพชรบุรี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University Humanities, Social Sciences and Arts*, 11(2), 2596-2609.

- วรรณวิชนี วัฒนชาติ และ สุรพงศ์ คชชา. (2565). แบบจำลองปัจจัยที่ส่งผลให้รูปแบบการปฏิบัติงานของพนักงานที่ทำงานที่บ้าน หรือในที่อื่นที่ไม่ใช่สถานประกอบการปกติขององค์กร (Remote Working) มีประสิทธิภาพ. *Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University*, 9(2), 265-281.
- วันทิตา โพธิ์สาร, สมคิด สร้อยนำ และ เรณีย์ ชัยเขาวรัตน์, (2563). การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ: การศึกษาทฤษฎีฐานราก. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 14(1), 127-138.
- สถิร กิจเพ็ชร, ภัทราวดี มากมี, ปริญญญา เรืองทิพย์ และ กนก พานทอง. (2565). ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทย: เปรียบเทียบ. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(2), 397-408.
- สลา สามิภักดิ์. (2562). การให้ความหมายของ “คิดเป็น” โดยใช้ทฤษฎีฐานราก. *Veridian E-Journal, Silpakorn University Humanities, Social Sciences and Arts*, 12(1), 387-403.
- อัศรา เมธาสุข และ อักษรา ศิลป์สุข. (2564). การอำนวยความสะดวกการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับการพัฒนาชุมชนและเมืองแบบสอดคล้องประสาน. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 14(3), 140-156.
- Aderibigbe, A. M., & Olla, J. O. (2014). Towards a Theoretical Definition of Public Administration. *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 16(3), 65-70.
- Birks, M. & Mills, J. (2015). *Grounded Theory: A Practical Guide*. Sage.
- Boa, I., Johnson, P., & King, S. (2010). *The Impact of Research on the Policy Process*. In Department for Work and Pensions, Working Paper No 82. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/207544/wp82.pdf
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. SAGE Publication.
- Charoenarpornwattana, P., Kerdngern, N., Smith, I. D., & Joungrakul, J. (2023). *Four variations of a grounded theory study in Thailand: A non-systematic literature review*. Manuscript submitted for publication.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions*. SAGE Publications, Inc.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches* (2 ed.). SAGE Publications, Inc.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches* (3 ed.). SAGE Publications, Inc.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (4 ed.). SAGE Publications, Inc.

- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2007). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. SAGE Publications, Inc.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (2 ed.). SAGE Publications, Inc.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (3 ed.). SAGE Publications, Inc.
- Delve, Ho, L., & Limpaecher, A. (2021). *The Practical Guide to Grounded Theory. Practical Guide Grounded Theory Research*. <https://delvetool.com/groundedtheory>
- Dhillon, P. (2022). How to write a good scientific review article. *The FEBS Journal*, 289(13), 3589-3915.
- Ermawati, M. A. D. (2020). Analysis of the budget planning process and budget execution process. *EJBMR, European Journal of Business and Management Research*, 5(4), 1-6.
- Glaser, B. G., & Holton, J. (2004). Remodeling Grounded Theory [80 paragraphs], In *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum Qualitative Social Research*, 5(2) Art. <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs040245>
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Aldine.
- Hamid, W. H., Saman, M. Z. M., & Saud, M. S. (2012). Exploring factors influencing the transfer of training using a grounded theory study: Issues and research agenda. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 56, 662-672.
- Hodgkinson, I. R., Hannibal, C., Keating, B. W., Buxton, R. C., & Bateman, N. (2017). Toward a public service management: Past, present, and future directions. *Journal of Service Management*. https://www.researchgate.net/profile/Ian-Hodgkinson/publication/319989089_Toward_a_public_service_management_past_present_and_future_directions/links/5d232768299bf1547ca1d832/Toward-a-public-service-management-past-present-and-future-directions.pdf?origin=publication_detail
- Hsieh, H.-F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288.
- Majumder, K. (2015). *6 article types that journals publish: A guide for early career researchers*. <https://www.editage.com/insights/6-article-types-that-journals-publish-a-guide-for-early-career-researchers>
- Makri, C., & Neely, A. (2021). Grounded theory: A guide for exploratory studies in management research. *International Journal of Qualitative Methods*, 20, 1-14.

- McGarry, B. W. (2022). *DOD Planning, Programming, Budgeting, and Execution (PPBE): Overview and Selected Issues for Congress*.
<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R47178>
- Muluk, M. R. K., & Winoto, S. (2018). Role of research/ academic in policy formulation.
Journal of Applied Management (JAM). 16(2), 285-292.
- Shenton, A. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects.
Education for Information, 22(2), 63-75.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basic of Qualitative Research: Techiques and Procedures for Developing Grounded Theory* (2 ed.). SAGE.
- Tie, Y. C., Birks, M. & Francis, K. (2019). *Grounded theory research: A design framework for novice researchers*. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6318722/>
- Tseng, V. (2012). The Use of research in policy and practice.
Social Policy Report / Society for Research in Child Development, 26(2), 1-24.
- van Manen, M. V. (1990). *Researching Lived Experience: Human Science for an Action Sensitive Pedagogy*. The University of Western Ontario.

นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วย
ที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

Innovation in Using of Information Technology to Promote Rehabilitation
of Dependent Patients of Pa Sak Subdistrict Municipality,
Mueang Lamphun District, Lamphun Province

จิรวรรณ เมธาสุตธีรัตน์¹ วิศว์ เศรษฐกร² ณัฐพงษ์ คันธรส³ และอัมฤตา สารธิวงศ์⁴
Jirawat Metasuttirat¹ Wit Sattakorn² Nattapong Kantaros³ and Amarita Santivong⁴

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

^{3, 4} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

¹ Asst.Prof.Dr., Sukhothai Thammathirat Open University

² Asst.Prof. Dr, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University

^{3, 4} Asst.Prof, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University

Corresponding E-mail: charanchai@hotmail.com¹

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of
Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Received: October 12, 2023; Revised: November 21, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

ที่ผ่านมาการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายพื้นที่นั้นมีข้อจำกัด การใช้เทคโนโลยีผ่านระบบโปรแกรมเว็บแอปพลิเคชันควบคู่กับระบบการทำงานแบบปกติสามารถช่วยเพิ่มฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยและช่วยวางแผนการดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อวิเคราะห์ความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสัก (2) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสัก โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และตัวแทนภาคประชาสังคม รวม 36 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ วิเคราะห์และสรุปผลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์สรุปอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า (1) นวัตกรรมทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดูแลจากรูปแบบเดิมที่ไม่เห็นสภาพความเป็นอยู่ของผู้ป่วยเป็นการใช้โปรแกรมเพื่อติดตาม ประเมินผล รวมทั้งเพื่อการวางแผนการรักษาได้อย่างรวดเร็วแบบ real time ทำให้ช่วยเหลือผู้ป่วยได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ (2) ปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรม ได้แก่ 1) ศักยภาพของบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทีมงานในพื้นที่ 2) นโยบายของนายกเทศมนตรีที่ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 3) การมีทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ 4) การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น และ 5) การมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่าย และภาคส่วน

ต่างๆ ในพื้นที่ สำหรับข้อค้นพบใหม่พบว่าปัจจัยศักยภาพของบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทีมงานในพื้นที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จมากที่สุดของนวัตกรรม

คำสำคัญ: นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ; ผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง; ปัจจัยความสำเร็จของนวัตกรรม; เทศบาลตำบลป่าสัก

Abstract

In the past, the promotion of rehabilitation of dependent patients by local government organizations in many areas was limited. Using technology through web applications and normal systems of Pa Sak Subdistrict Municipality can help patients recover and facilitate effective planning. This research aimed (1) to analyze the project success of Pa Sak Sub-district Municipality, and (2) to analyze success factors of Pa Sak Sub-district Municipality. The qualitative research methods included gathering the data from documents and in-depth interviews with 36 interviewees, including local administrators, local staff, and representatives of the civil sector. The interview form was used for in-depth interviews and group discussions on the success factors. Analytical tools included content analysis and inductive analysis.

The results revealed that (1) the innovation project success has led to a change in the care model from the old model that did not look at the patient's living situation to using a program to monitor, evaluate results, and plan treatment quickly in real time, making it possible to help patients quickly. (2) Success factors in the innovation project were 1) The potential of personnel and effective communication with local teams 2) The potential of personnel and effective communication with local teams 3) Having adequate administrative resources 4) Flexible collaborative design and 5) Participation of citizens, networks and various sectors in the area. As for the new findings, the potential of personnel and effective communication with local teams are the most important factors affecting innovation success.

Keywords: Innovation in using of information technology; Dependent patients;

Success factors of Innovation; Pa Sak Subdistrict Municipality

บทนำ

แนวคิดการบริหารปกครองหรือแนวคิดธรรมาภิบาล (Governance) ได้ส่งผลต่อการบริหารภาครัฐทั้งในระดับสากล ระดับประเทศและในระดับท้องถิ่นรวมถึงอยู่ในพาราไดม์ของการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์มาโดยตลอดนับตั้งแต่ปี 1990 การบริหารการปกครองเป็นแนวคิดที่การจัดบริการสาธารณะ (Public Service) ไม่จำเป็นที่จะต้องผูกติดอยู่กับภาครัฐ (Government) แต่สามารถทำการจัดบริการสาธารณะโดยผ่านเครื่องมือทางสังคมต่างๆ โดยผ่านทางโครงสร้างสถาบันและเครือข่ายต่างๆ (Networks) ที่หลากหลายที่มีอยู่ในสังคมได้ (Henry, 2013) ในส่วนของแนวคิดในด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลนั้นพบว่าจุดเน้นที่สำคัญคือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผ่านการใช้อินเทอร์เน็ตสามารถเป็นเครื่องมือในการบรรลุผลสำเร็จใน

การบริหารปกครองที่ดีขึ้นได้ (OECD, 2003) รวมถึงสามารถลดขั้นตอนทำให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดบริการสาธารณะและส่งเสริมบริการที่ดีให้แก่พลเมือง

สำหรับในประเทศไทยแนวคิดการบริหารการปกครองได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติในระดับท้องถิ่น ภายใต้ชื่อรางวัลธรรมาภิบาลหรือรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) ซึ่งเป็นรางวัลอันทรงคุณค่าที่มอบให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานดี จากสำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจเป็นประจำปีนับตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจูงใจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาการบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ของตนเองตามหลักธรรมาภิบาล ตลอดจนสามารถคิดค้นโครงการนวัตกรรม (Project Innovation) ที่สามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับในปีงบประมาณ 2565 ได้แบ่งรางวัลออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ รางวัลประเภทดีเลิศ รางวัลประเภทดีเด่น และรางวัลประเภททั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2565) ซึ่งเทศบาลตำบลป่าสัก เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลดีเด่นในอันดับที่ 2 ในกลุ่มเทศบาลตำบลจากทั่วประเทศ ซึ่งเทศบาลตำบลป่าสักมีนวัตกรรมด้านสาธารณสุขในการดูแลพลเมืองที่โดดเด่นจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างน่าสนใจผ่านโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง

ในช่วงปี 2563-2565 ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ได้ประสบปัญหาหลักที่สำคัญเกี่ยวกับปัญหาผู้สูงอายุและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงมาโดยตลอดจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ตลอดจนจะต้องมีการติดตาม การประเมินผลการดูแล การวางแผนการรักษาและฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ ซึ่งจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ผ่านมามีจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการป้องกันโรคโดยใช้มาตรการ D-M-H-T-T จึงมีความจำเป็นอย่างมาก ซึ่งเทคนิคดังกล่าวสามารถลดระยะเวลา ในการพูดคุย การสัมผัส และลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ เทศบาลตำบลป่าสักได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยติดเชื้อและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงซึ่งมีความสำคัญอย่างมากในวิถีชีวิตแบบ New Normal และเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วย ในปีงบประมาณ 2565 ทางกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลป่าสัก จึงได้ออกแบบเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ขึ้นเพื่อให้อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น ผู้ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงและเจ้าหน้าที่ นำไปช่วยเสริมในการปฏิบัติงาน ติดตาม ดูแล ผู้ป่วยให้ดียิ่งขึ้น ภายใต้โครงการนวัตกรรม “การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ดูแล (อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น) ผ่านระบบโปรแกรมเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ควบคู่กับระบบการทำงานแบบปกติ รวมถึงเพื่อการส่งต่อการรักษาพยาบาลและสามารถวางแผนการดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำเร็จและปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมอันเป็นแบบอย่างแห่งความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ซึ่งผลการศึกษาจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ทางวิชาการที่สำคัญและมีส่วนช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นไทยให้มีมาตรฐานในการบริการสาธารณะต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการศึกษาวิจัย คือ คณะผู้บริหาร พนักงานท้องถิ่น ประชาชนและเครือข่ายของเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) โดยมีกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม คือ ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นจำนวน 8 คน พนักงานท้องถิ่นจำนวน 12 คน ประชาชนและเครือข่ายของโครงการนวัตกรรมจำนวน 16 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 36 คน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเนื่องจากเป็นผู้ที่สามารถมีความเข้าใจในโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสักเป็นอย่างดี สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสำรวจและแบบบันทึก แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบบสำรวจและแบบบันทึกจะใช้เพื่อการศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวกับผลสำเร็จของ

การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับแบบสัมภาษณ์ใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์และอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการ และปัจจัยแห่งความสำเร็จของนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยใช้แบบสำรวจและบันทึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการดำเนินงานโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากนั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยจาก 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและสมาชิกสภา กลุ่มพนักงานท้องถิ่น และกลุ่มประชาชนและเครือข่าย ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มด้วยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (typology and taxonomy) การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยการตีความ (interpretation) จากนั้นนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (inductive) โดยการเขียนพรรณนาตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 ซึ่งในประเทศไทยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้นำเอาหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มาเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาการบริหารราชการไทย มีหลักการ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบและความคุ้มค่า ทั้งนี้การนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมาใช้ก็เพื่อเป็นกลไกหลักให้การบริหารราชการบรรลุเป้าหมาย 7 ประการ คือ 1) เกิดประโยชน์สุขของประชาชน 2) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ 3) มี

ประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ 4) ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น 5) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ 6) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ และ 7) การประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้งานเขียนของเดวิด ออร์บอร์น และเท็ด แกลบเลอร์ เรื่อง Reinventing Government ได้นำเสนอการปรับโฉมการทำงานระบบภาครัฐ จำนวน 10 ประการ (Osborne and Gaebler, 1992) ได้แก่ 1) การให้ระบบราชการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงมากกว่าให้ระบบราชการลงมือทำงานเอง 2) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นระบบราชการที่มอบอำนาจให้กับประชาชนไปดำเนินการเองมากกว่าที่จะเป็นกลไกที่คอยให้บริการแต่อย่างเดียว 3) ต้องการให้ระบบราชการมีลักษณะของการแข่งขันการให้บริการสาธารณะ 4) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ขับเคลื่อนด้วยภารกิจมากกว่าขับเคลื่อนด้วยกฎระเบียบ 5) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ให้ความสำคัญต่อผลของการปฏิบัติงานมากกว่าสนใจถึงปัจจัยนำเข้าทางการบริหารงานและขั้นตอนการทำงานทั้งหลาย 6) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่มุ่งสนองตอบต่อการเรียกร้องของลูกค้ายิ่งกว่าที่จะสนองตอบต่อความต้องการของตัวระบบราชการและข้าราชการเอง 7) ต้องการให้ระบบราชการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นแบบรัฐวิสาหกิจมุ่งการแสวงหารายได้มากกว่าการใช้จ่าย 8) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่มีการเผื่อระวังล่วงหน้า คือ ให้มีการเตรียมป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดในอนาคตมากกว่าที่จะคอยให้ปัญหาเกิดขึ้นแล้วค่อยตามแก้ 9) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่มีการกระจายอำนาจจากข้างบนลงไปสู่ข้างล่างตามลำดับชั้น โดยเน้นให้ข้าราชการระดับปฏิบัติงานหลักมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการทำงานเป็นทีม และ 10) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ปรับเปลี่ยนไปตามกลไกของตลาด ดังนั้นจะพบว่าหลักการบริหารราชการไทย 7 เป้าหมาย และการปรับโฉมการทำงานระบบภาครัฐ 10 ประการมีความสอดคล้องกัน (ปกรณ ศิริประกอบ, 2562) ซึ่งทำให้นำไปสู่ทิศทางการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐทั้งในส่วนของการบริหารราชการส่วนกลางและราชการส่วนท้องถิ่นให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเด่นชัด

แนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government)

แนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นแนวทางการจัดการภาครัฐสมัยใหม่และวิธีการบริหารจัดการหน่วยงานของรัฐบาลสมัยใหม่ โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐ ยกกระดานการให้บริการประชาชนให้ได้รับการบริการจากภาครัฐที่ดีขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) ทั้งนี้ สำคัญของการประยุกต์ใช้รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ คือ การเพิ่มมูลค่าให้กับประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผ่านการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเข้าถึงบริการสาธารณะ ผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มการเข้าถึงและการให้บริการของรัฐเพื่อประโยชน์ของประชาชน จุดเน้นที่สำคัญคือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือผ่านการใช้อินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นเครื่องมือในการบรรลุผลสำเร็จในการบริหารปกครองที่ดีขึ้น (OECD, 2003) นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในทุกแง่มุมของการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐ (Grima-Izquierdo, 2010) จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องของการส่งมอบบริการให้แก่พลเมือง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมท้องถิ่น

นักวิจัยและนักวิชาการได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นในพื้นที่ต่างๆ ผลงานวิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ ปภาวดี มนตรีวัต และสุนันทา โปตะวณิช (2563) ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นของเทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่าปัจจัยความสำเร็จมี 4 ปัจจัยประกอบด้วย 1) ความร่วมมือของทุกภาคส่วน 2) ความสอดคล้องกับบริบท 3) การยอมรับของชุมชน และ 4) การบริหารงานอย่างเป็นระบบ สำหรับเฉลิมพงศ์ มีสมนัย และเพ็ญศรี มีสมนัย (2563) ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ อำเภอฟล จังหวัดขอนแก่น พบว่าปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2) พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ และ 3) ภาคประชาชนและเครือข่าย มีส่วนทำให้การดำเนินโครงการนวัตกรรมของท้องถิ่นประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ (2566) และคณะ ได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีของเทศบาลตำบลทับมาในการบริหารจัดการท้องถิ่นและการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นพบว่า ในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นในบริบทของเทศบาลตำบลทับมานั้นมีปัจจัยที่ประกอบไปด้วย 1) การมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง และการทำงานเป็นทีม ผู้นำและผู้บริหารของเทศบาลตำบลทับมามีความเข้มแข็งในการทำงาน 2) การมีภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ 3) บริบทของชุมชน ฐานทรัพยากรท้องถิ่น และพื้นที่ในการพัฒนาความสำเร็จของโครงการนวัตกรรม 4) การมีระบบเทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาด้านระบบฐานข้อมูล และ 5) ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม และยังพบงานเขียนของสุปัญญา สุนทรนนท์ (2565) ที่ได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดีโดยศึกษาเทศบาลตำบลโพสะ จังหวัดอ่างทอง โดยส่วนของปัจจัยด้านนวัตกรรมพบว่ามีปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร เทศบาลที่ปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง 2) ผลสัมฤทธิ์ที่เห็นชัดเจนจากการเข้าร่วมโครงการ นวัตกรรมของประชาชน 3) ประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนของผู้ปฏิบัติงาน และ 4) วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

นอกจากนั้น ยังมีงานเขียนของปณณทัต นอขุนทด (2556) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยที่สำคัญคือ ด้านการวางแผนที่มีผลต่อระบบการบริหารจัดการ ได้แก่ การจัดทำแผนปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ การประชาสัมพันธ์ถึงภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผนอย่างชัดเจน และการศึกษาของมูทิตา วรกุลยากุล (2556) ได้ศึกษาเรื่องความสำเร็จในการบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ ปัจจัยด้านโครงสร้าง ปัจจัยด้านระบบงาน ปัจจัยด้านผู้นำ ปัจจัยด้านพนักงาน ปัจจัยด้านค่านิยม ปัจจัยด้านทักษะ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

1. ผลสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก ผลการศึกษาพบว่าโครงการนวัตกรรมมีกระบวนการดำเนินงานและมีผลสำเร็จของโครงการนวัตกรรมที่สำคัญ ดังนี้

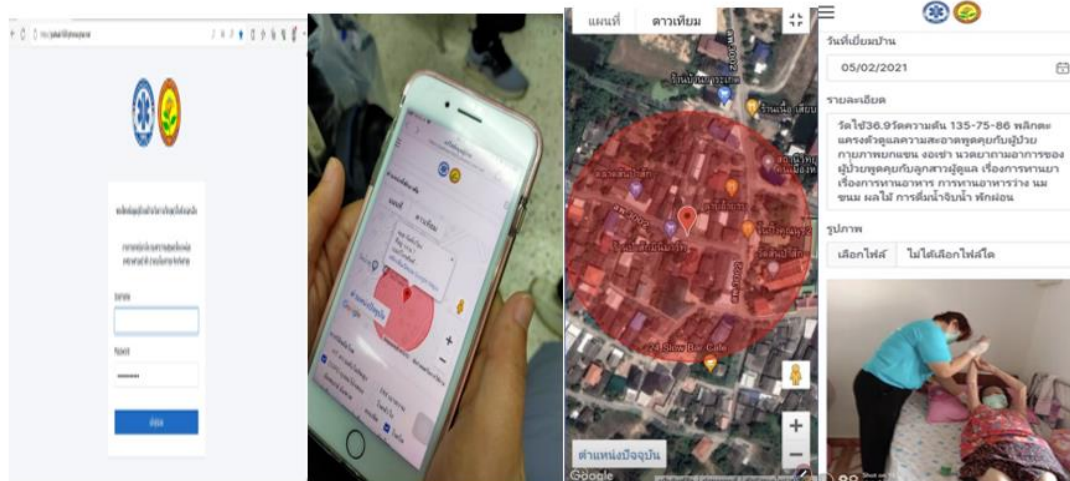
1.1 ลักษณะการดำเนินงานเชิงกระบวนการของนวัตกรรม

1) ทำการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ในการติดตามเยี่ยมผู้ป่วยและผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง พร้อมวางแผนการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้การดำเนินการรวดเร็วสามารถแก้ปัญหาของผู้ป่วยได้ทันที่ และเหมาะสมกับสถานการณ์โควิด

2) วางแผนและออกแบบโปรแกรมเพื่อให้รองรับต่อการใช้งานในการส่งเสริม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ ตลอดจนการส่งต่อด้านการรักษาพยาบาล โดยริเริ่ม คิดค้น ออกแบบ และพัฒนาโดยเทศบาลเอง (ยังไม่มีเคยมีหรือใช้มาก่อน)

3) อบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง (Care Giver) และเจ้าหน้าที่ ในการใช้โปรแกรมในการบันทึกการปฏิบัติงานติดตามเยี่ยมผู้ป่วยในแต่ละครั้ง

4) ลงพื้นที่นำนวัตกรรมไปใช้กับผู้ป่วย ในการบันทึกการปฏิบัติงานติดตามเยี่ยมบ้าน พร้อมวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคที่พบในขณะใช้งานโปรแกรมผ่านโทรศัพท์มือถือ

ภาพที่ 1 แสดงการใช้โปรแกรมของอาสาสมัครบริบาลเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงผ่านหน้าเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) บนมือถือและการลงบันทึกในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

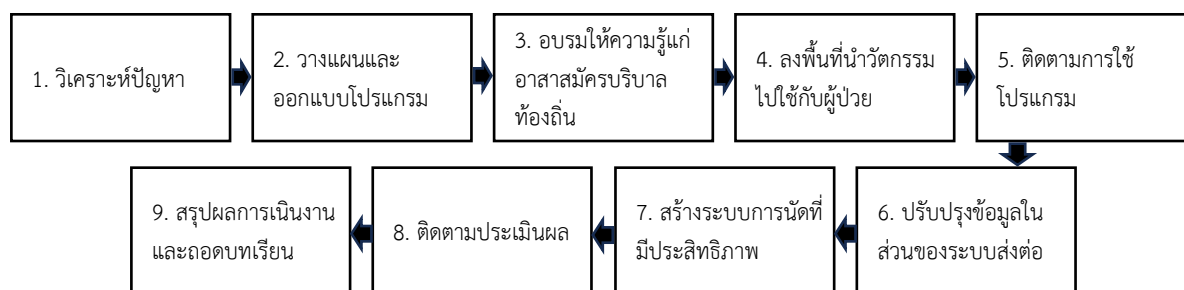
5) ติดตามการใช้โปรแกรมโดยเจ้าหน้าที่ พร้อมทั้งพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขให้ตอบสนองการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลอย่างทันที่

6) ปรับปรุงข้อมูลในส่วนของระบบส่งต่อและการทำงานที่มากกว่าการติดตามเยี่ยมบ้าน ได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่เพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก การนัดหมายเพื่อพบแพทย์ การขอใช้รถพยาบาล และรถส่วนกลางในการรับส่งผู้ป่วย

7) สร้างระบบการนัดที่มีประสิทธิภาพ มีการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขโดยการส่ง SMS และการจัดทำปฏิทินแจ้งเตือนอย่างเป็นระบบ

8) ดำเนินการติดตามประเมินผล ด้วยการประเมินความพึงพอใจจากญาติและผู้ป่วยในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครท้องถิ่น และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง (Care Giver)

9) สรุปผลการดำเนินงานและถอดบทเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถขยายกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะการดำเนินงานเชิงกระบวนการของนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสักทั้ง 9 ขั้นตอน

1.2 ผลสำเร็จของโครงการนวัตกรรม

ระบบการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงแบบเดิม เป็นระบบที่มีการรายงานทุกสัปดาห์ โดยไม่ได้เห็นสภาพตามความเป็นจริงของผู้ป่วยทั้งภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครฯ ผู้ช่วยเหลือผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง พัฒนาการด้านต่าง ๆ รวมถึงสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของบ้านผู้ป่วยที่ต้องดูแล ประกอบกับมีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ส่งผลให้การเข้าเยี่ยมของเจ้าหน้าที่เป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น จึงเกิดการกระบวนการคิดเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการดูแล เป็นการใช้โปรแกรมเพื่อติดตาม ประเมินผล รวมทั้งใช้เพื่อการวางแผนการรักษาได้อย่างรวดเร็ว แบบ real time ด้วยการให้ความรู้ในรูปแบบเอกสาร คลิปวิดีโอ ผ่านโปรแกรม เพื่อลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อและเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วย

นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง เป็นนวัตกรรมที่คิดค้นขึ้นมาใหม่เพื่อพัฒนาระบบงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง จึงได้มีการประเมินความพึงพอใจ ในด้านต่างๆ ได้แก่ การให้คำปรึกษาแนะนำ ดูแล การช่วยเหลือดูแลด้านสุขภาพ การช่วยเหลือดูแลด้านกิจวัตรประจำวัน การช่วยเหลือดูแลด้านอื่นๆ เช่น การรับยาแทนญาติ เป็นต้น โดยภาพรวมของการดูแล ในแต่ละหัวข้อที่มีการประเมินอยู่ในระดับดีมาก มีเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ที่ 4.42 คิดเป็นร้อยละ 88.48 ของผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลทั้งหมด จากการประเมินความพึงพอใจผู้ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง ได้ให้คำปรึกษา แนะนำการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การดูแล ช่วยเหลือด้านสุขภาพทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านค่ารักษาพยาบาล เช่น การทำแผลกดทับ เป็นต้น สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว เช่น การใช้ผ้าอ้อมสำเร็จรูป สามารถป้องกันความพิการและลดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับผู้ป่วยและญาติที่ดูแลผู้ป่วยสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ดีขึ้น สำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ได้รับประโยชน์ คือ ผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง จำนวน 56 ราย ครอบคลุมทั้งตำบล จำนวน 18 หมู่บ้าน ครอบครัวและญาติของผู้ป่วยที่

มีภาวะพึ่งพิง จำนวน 146 ราย และเจ้าหน้าที่ รพ.สต.และเทศบาล จำนวน 8 คน นอกจากนี้ การดำเนินโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสัก สามารถเกิดผลลัพธ์ต่างๆ ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลลัพธ์ในการดำเนินโครงการนวัตกรรม

ผลลัพธ์ในเชิงปริมาณ	ผลลัพธ์ในเชิงคุณภาพ
- ผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง ได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องตามแผนการดูแลรักษา (care plan) - จำนวนผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงได้รับการดูแล ร้อยละ 100 - จำนวนผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงได้รับการรักษาตามแพทย์นัด ร้อยละ 90 - จำนวนผู้ดูแลผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง สามารถใช้โปรแกรมในการดูแลผู้ป่วย ร้อยละ 100	- สามารถติดตามการดูแลรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยได้ - สามารถลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 - สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประเมินผลการดูแลรักษาได้อย่างต่อเนื่อง - ลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางของเจ้าหน้าที่ในการติดตามผลการดูแล ประเมินความก้าวหน้ารวมถึงลดระยะเวลาในการสัมผัสกับผู้ป่วยเป็นเวลานาน ๆ ในช่วงที่มีการระบาด - สามารถวางแผนการรักษา ส่งต่อสถานพยาบาลได้ตามแพทย์นัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ - สามารถขยายผลการใช้โปรแกรมในกลุ่มผู้ดูแลผู้ป่วย (Care Giver) ในการติดตามดูแลได้อย่างครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย

2. ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก

สำหรับปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสักพบว่ามี 5 ปัจจัย ดังนี้

1) ศักยภาพของบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทีมงานในพื้นที่

บุคลากรของเทศบาลตำบลป่าสักมีศักยภาพ มีทักษะ และประสบการณ์ในการทำงานในระดับที่ดี โดยเฉพาะบุคลากรในกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมที่มีต้นทุนในการทำงานที่สูง กล่าวคือ สามารถเข้าใจในปัญหาการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงที่เกิดขึ้นจึงทำให้จัดทำนวัตกรรมขึ้นมาได้ และที่สำคัญคือมีการออกแบบระบบให้สามารถใช้งานได้ง่ายต่อผู้ปฏิบัติงาน ทำให้ผู้มีส่วนร่วมและประชาชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้งานได้จริง ปัจจัยที่สำคัญอีกประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรของท้องถิ่น อาสาสมัครบริบาล ประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ โดยจะมีการประชุมทบทวน ออกแบบกิจกรรมต่างๆ ในโครงการที่มีการใช้เทคโนโลยีในการดูแลผู้ป่วยพึ่งพิง อาทิ มีการประชุมอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง (Care Giver) ผ่านการประชุม สปสข. ในทุกเดือนสม่ำเสมอ และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ บุคลากรส่วนใหญ่มีค่านิยม

องค์การที่เน้นการทำงานเพื่อส่วนรวม ในการทำงานของเทศบาลตำบลป่าสักมีการประชุมทุกสัปดาห์ และประชุมเฉพาะกิจในปัญหาหรือเรื่องเร่งด่วนสำคัญเสมอ เพื่อเป็นการทบทวนการดำเนินงาน ศึกษาหาสาเหตุ ความสำเร็จและความล้มเหลวเพื่อปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานให้ดียิ่งขึ้น หรือที่รู้จักกันในชื่อ AAR (After Action Review) ทำให้หน่วยงานเกิดการเป็นองค์การให้การเรียนรู้ และพัฒนาการทำงานอยู่เสมอ นอกจากนี้ผู้บริหารและบุคลากรจะกระตุ้นร่วมกัน ในการสร้างความตระหนักและรักษาค่านิยมในการทำงานขององค์กรให้เน้นการทำงานเพื่อประชาชนและส่วนรวมเป็นสำคัญ สำหรับปัจจัยศักยภาพของบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทีมงานในพื้นที่นั้น พบว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จมากที่สุดของนวัตกรรม

2) นโยบายของนายกเทศมนตรีที่ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

จุดเริ่มต้นคือจากสถานการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมาและบริบทของเทศบาลตำบลที่ผู้ป่วยอยู่ห่างไกลกันรวมถึงการห้ามสัมผัสและใกล้ชิดผู้ป่วย ทำให้การเยี่ยมบ้านของผู้ป่วยติดเตียง การตรวจสอบผู้ป่วย และการลงพื้นที่ในการทำงานในรูปแบบเดิมเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ดังนั้นทางเทศบาลตำบลป่าสักจึงมีนโยบาย และได้คิดค้นนวัตกรรมการเยี่ยมผู้ป่วยและการรายงานผลข้อมูลต่างๆ ผ่านระบบออนไลน์ แทนแบบการรายงานเป็นกระดาษแบบเดิม ร่วมกับทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) บ้านหนองหลุม ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากทางผู้บริหารและนายกเทศมนตรี ในการผลักดันนโยบาย และส่งเสริมการทำงานเกื้อหนุนกับทางทีมงานกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมและประชาชนในพื้นที่ การมีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ชัดเจนของเทศบาลตำบลป่าสัก เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการนวัตกรรมสามารถพัฒนาและก้าวหน้าอย่างเป็นรูปธรรม

3) การมีทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ

ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ของทุกท้องถิ่นนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ ไม่ว่าจะเป็น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ อาจกล่าวได้ว่าเทศบาลตำบลป่าสักมีศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรอยู่ในระดับที่สูง ทั้งทางด้าน “งบประมาณ” และ “บุคลากร” ในการสร้าง “นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง” กล่าวคือ เทศบาลตำบลป่าสักมีรายได้ท้องถิ่นที่เพียงพอ มีบุคลากรและทีมงานที่มีศักยภาพ รวมถึงมีการสนับสนุนทางการบริหารจากผู้บริหารท้องถิ่นอยู่ในระดับที่ดี ซึ่งเอื้อต่อความสำเร็จในการนำนวัตกรรมมาใช้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

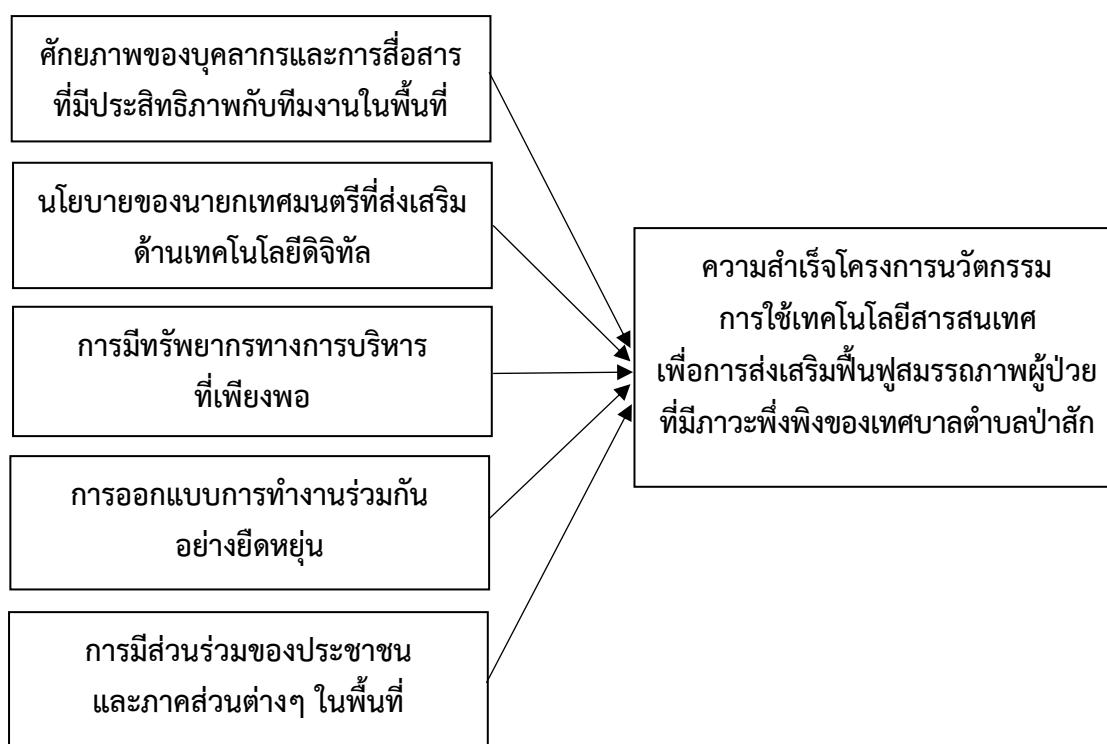
4) การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น

เทศบาลตำบลป่าสักได้เข้าร่วมโครงการอาสาสมัครบริบาลท้องถิ่นมีการประสานงานกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) บ้านหนองหลุม เพื่อทำการคัดเลือกผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง เมื่อได้ข้อมูลเรียบร้อยแล้วจึงประชุมคณะทำงานเพื่อวางแผนการดูแลรักษา โดยมีแบบฟอร์มบันทึกการปฏิบัติงานของอาสาสมัครประจำทุกเดือนเพื่อประกอบการเบิกจ่ายค่าจ้างเหมา มีการออกแบบโปรแกรมสำหรับการส่งเสริมการดูแล ติดตาม รักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วย ซึ่งเป็นเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ที่อยู่บนโทรศัพท์เคลื่อนที่ เมื่อทดลองระบบการใช้งานได้ปกติแล้ว จึงดำเนินการจัดอบรมวิธีการใช้งานให้กับผู้ดูแล (อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น) และทีมงานเจ้าหน้าที่ (พี่เลี้ยง) ซึ่งสามารถใช้งานผ่านเว็บบนมือถือในการปฏิบัติงานจริง โดยมีทีมงานพี่เลี้ยงติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ

และมีการสรุปผลการดำเนินงานเป็นประจำทุกเดือน โดยการทำงานของเครือข่ายจะเน้นการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น

5) การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่

เทศบาลตำบลป่าสักสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนและเครือข่ายหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่สม่ำเสมอ ทำให้การดำเนินงานในหลายเรื่องประสบความสำเร็จ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่ เอกชน และมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมที่ดีที่ทำให้การบริหารงานได้รับความร่วมมือ อาทิ ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับท้องถิ่นในระดับที่ดี ประชาชนเข้าร่วมเป็นกรรมการสำคัญในโครงการต่างๆ รวมถึงเอกชนและโรงพยาบาลในพื้นที่ ประกอบไปด้วย 1) โรงพยาบาลลำพูน 2) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองหลุม 3) อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลป่าสัก 5) อาสาสมัครบริหารท้องถิ่น 6) กลุ่มผู้เป็นอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง (Care Giver) 7) ทีมงานการแพทย์ฉุกเฉิน 8) กลุ่มมิตรภาพบำบัด 9) กองทุนสำนักงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และ 10) บริษัท สหพัฒนาอินเตอร์โฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) เข้าร่วมและสนับสนุนในการทำงานกับทางเทศบาลตำบลป่าสักสม่ำเสมอและมีระดับความร่วมมือกันในระดับสูง

ภาพที่ 3 แสดงปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก

สรุปและอภิปรายผล

การวิเคราะห์ความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พบว่านวัตกรรมทำให้เกิด “การปรับเปลี่ยนรูปแบบการดูแลจากรูปแบบเดิมที่ไม่เห็นสภาพความเป็นอยู่ของผู้ป่วยเป็นการใช้โปรแกรมเพื่อติดตาม ประเมินผล รวมทั้งเพื่อการวางแผนการรักษาได้อย่างรวดเร็วแบบ real time ทำให้ช่วยเหลือผู้ป่วยได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ” ผลสำเร็จดังกล่าวสอดคล้องการ แนวคิดการประยุกต์ใช้ แนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) ที่อธิบายว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้จะนำมาสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐ และยกระดับการให้บริการประชาชนให้ได้รับการบริการจากที่ดีขึ้นได้ รวมถึงแนวคิดของ OECD ที่ระบุว่า การใช้อินเทอร์เน็ตจะเป็นเครื่องมือสำคัญทำให้ภาครัฐสามารถบรรลุผลสำเร็จในการบริหารปกครองที่ดีขึ้น (OECD, 2003) ที่สำคัญการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ดีขององค์กรภาครัฐ (Grima-Izquierdo, 2010) จะเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะให้สูงขึ้นได้

นอกจากนี้ผลสำเร็จของโครงการนวัตกรรมที่เด่นชัด ได้แก่ ความสำเร็จในการปรับปรุงการให้บริการของเทศบาลตำบลป่าสัก ซึ่งสามารถลดขั้นตอนและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน นับได้ว่าเป็นการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับสาระสำคัญของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 6 ข้อที่ 4 ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น ข้อที่ 5 มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ และข้อที่ 6 ซึ่งทำให้ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการที่ดีจากการให้บริการสาธารณะของรัฐอย่างเด่นชัด รวมถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้นั้นยังสอดคล้องกับแนวทางตามมาตรา 6 ในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 อีกด้วย ที่พยายามส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐให้หันมาใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น (พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ฉบับที่ 2), 2562)

สำหรับปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมที่สำคัญ ได้แก่ 1) ศักยภาพของบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทีมงานในพื้นที่ 2) นโยบายของนายกเทศมนตรีที่ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 3) การมีทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ 4) การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น และ 5) การมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายและภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ ซึ่งทั้ง 5 ปัจจัยนี้ ปัจจัยศักยภาพของบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ที่ส่งผลให้นวัตกรรมประสบความสำเร็จ รองลงมาคือนโยบายของนายกเทศมนตรีที่ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การมีทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายและภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ตามลำดับ

สำหรับความสอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นอื่น พบว่าในประเด็นของการทำงานเป็นทีมร่วมกันสอดคล้องกับไตรรัตน์ โภคพลารณ์ (2558) ที่ได้อธิบายถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการได้แก่ การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วม ความผูกพันและการยอมรับ และสอดคล้องกับผลงาน ของปภาวดี มนต์รีวัต และสุนันทา โปตะวงษ์ (2563) ที่ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นของเทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่าปัจจัยความสำเร็จมี 4 ปัจจัย

ประกอบด้วย 1) ความร่วมมือของทุกภาคส่วน 2) ความสอดคล้องกับบริบท 3) การยอมรับของชุมชน และ 4) การบริหารงานอย่างเป็นระบบ รวมถึงในส่วนของปัจจัยความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารท้องถิ่น พนักงานท้องถิ่น และปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่าย มีความสอดคล้องกับผลงานของเฉลิมพงศ์ มีสมนัย และเพ็ญศรี มีสมนัย (2563) ที่ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ซึ่งพบว่าปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2) พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ และ 3) ภาคประชาชนและเครือข่าย

อย่างไรก็ตามในส่วนที่แตกต่างอย่างชัดเจนคือ โครงการนวัตกรรมเหล่านั้นยังขาดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเพียงพอ ซึ่งการดำเนินโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสัก มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงได้อย่างเป็นรูปธรรมจึงนำไปสู่การยกระดับการให้บริการสาธารณะด้านสาธารณสุขของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานของณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ (2566) ที่นำเสนอว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบปัจจัยที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ 1) การมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง และการทำงานเป็นทีม ผู้นำและผู้บริหารมีความเข้มแข็งในการทำงาน 2) การมีภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ 3) การมีระบบเทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาด้านระบบฐานข้อมูล และ 4) ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม หรือการเกิดความร่วมมือที่เข้มแข็ง

บทสรุปของความสำเร็จและแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน นวัตกรรมช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับผู้ป่วยและญาติที่ดูแล ผู้ป่วยสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ดีขึ้น สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านค่ารักษาพยาบาลรายละ 1000,800 บาท/ปี ลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวฯ ละ 20,520 บาท/ปี ป้องกันความพิการและลดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ คิดเป็นมูลค่า 499,200 บาท/ปี นอกจากนี้ยังนำไปประยุกต์ใช้ในการเฝ้าระวังโรคติดต่อ เช่น การติดตามผู้ที่มีความเสี่ยงต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวน 593 ราย การควบคุมโรคไข้เลือดออก รวมถึงใช้ในการดูแลกลุ่มผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อ เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง หลอดเลือดสมอง หอบหืด มะเร็ง ในพื้นที่ จำนวน 2,408 ราย โดยจะมีการขยายผลกลุ่มเป้าหมายตลอดจนผู้ใช้งานในกลุ่มของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่อไป นอกจากนี้ โครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสักมีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างและโดดเด่นกว่า อบต. อื่นๆ ในการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงโดยการนำเทคโนโลยีมาใช้แทนรูปแบบกระดานแบบเดิม ที่สำคัญเป็นโครงการที่สอดคล้องกับปัญหาสำคัญของท้องถิ่น และสามารถดำเนินการได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์ เป็นต้นแบบที่ดีให้แก่หน่วยงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ได้เรียนรู้และพัฒนาโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนโครงการนวัตกรรมมีลักษณะเป็นโครงการที่มีการดำเนินการอย่างบูรณาการการทำงานร่วมกันจากหลากหลายหน่วยงานโดยสามารถทำงานร่วมกันได้โดยเฉพาะงานด้านสาธารณสุข และด้านสังคมสงเคราะห์อย่างมีเอกภาพพร้อมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

สำหรับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน เทศบาลตำบลป่าสักมีนโยบายในการสนับสนุนโครงการนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน มีการบรรจุโครงการนวัตกรรมไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น มีงบประมาณและผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนในการต่อยอดนวัตกรรม รวมถึงผู้บริหารมีแนวคิดในการติดตั้งกล้องวงจรปิด (Closed

Circuit Television System) และจุดปล่อยสัญญาณอินเทอร์เน็ต ที่ศาลากลางบ้านและจุดสำคัญของหมู่บ้าน และตำบลให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดและมีนโยบายอบรมให้ความรู้ ความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีแก่ประชาชนเพิ่มเติมในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ข้อค้นพบใหม่จากงานวิจัย การประยุกต์ใช้และการเผยแพร่นวัตกรรม

โครงการนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่นำเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐและยกระดับการให้บริการประชาชนให้ได้รับการบริการจากภาครัฐที่ดีขึ้นได้อย่างมีนัยยะสำคัญ ปัจจัยความสำเร็จของโครงการที่สำคัญนอกเหนือจาก การมีทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่าย ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยศักยภาพของบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทีมงานใน การมีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ชัดเจน เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญประกอบกับการที่ทางเทศบาลมีการพัฒนาด้านระบบฐานข้อมูลของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ถือได้ว่าเป็นปัจจัยความสำเร็จและข้อค้นพบใหม่ที่สำคัญ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆต้องเร่งสร้างความตระหนักและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในระบบการทำงานของท้องถิ่นให้เกิดขึ้น สำหรับการนำโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นไปต่อยอดเทศบาลตำบลป่าสักมีแนวทาง การพัฒนาต่อยอดโดยการออกแบบเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ไปสู่ภารกิจและพื้นที่อื่นขยายผลต่อไป โดยการต่อยอดจะขยายไปสู่กลุ่มอื่นๆในพื้นที่ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้พิการ เป็นต้น นอกจากนี้จะมีการต่อยอดข้อมูลไปยังกองสวัสดิการสังคม รวมถึงจะมีการขยายภารกิจของเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ในด้านต่างๆ ร่วมด้วย ซึ่งส่งผลให้ในอนาคตจะสามารถแจ้งข้อมูลการป้องกันและการแก้ไขปัญหาในด้านอื่นๆ ร่วมด้วย อาทิ เรื่องไข้เลือดออก โรคติดต่อ และโรคระบาดต่างๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งต่อไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงการขยายผลทั้งในเรื่องของ ระบบพี่เลี้ยง อาสาสมัครบริหารท้องถิ่นให้มีการทำงานผ่านระบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจำนวนมากยิ่งขึ้นและครอบคลุมทุกภารกิจและทุกพื้นที่ในเขตเทศบาลต่อไป อนึ่ง ในส่วนของการเผยแพร่นวัตกรรมในระยะยาวเทศบาลตำบลป่าสักสามารถ “เป็นพี่เลี้ยงและเป็นต้นแบบ” ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนเงินทุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้การดูแลของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในปีงบประมาณ 2565 และได้รับข้อมูลวิจัยในโครงการนวัตกรรมจากคณะบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลักคือ คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลป่าสัก พนักงานท้องถิ่น ประชาชนและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้งานวิจัยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และเพ็ญศรี มีสมนัย. (2563). การวิจัยถอดบทเรียนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มี
การบริหารจัดการที่ดีประจำปีงบประมาณ 2561: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ
อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น. *การประชุมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 10* (น. 682-699).
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ. (2566). ปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหาร
จัดการที่ดี: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง
(รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ไทรรัตน์ โภคพลากรณ์. (2558). *การวางแผน การดำเนินโครงการ และการควบคุมโครงการ* ในเอกสาร
การสอน ชุดวิชานโยบายสาธารณะและการวางแผน. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปกรณ ศิริประกอบ. (2562). *3 พาราไดม์ทางรัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิด ทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติจริง*
(พิมพ์ครั้งที่ 5). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปภาวดี มนต์รีวัต และสุนันทา โปตะวนิช. (2563). การวิจัยถอดบทเรียนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มี
การบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ 256: กรณีศึกษา เทศบาลนครภูเก็ต.
การประชุมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 10 (น. 710-722). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปณณทัต นอนุนทด. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา* (วิทยานิพนธ์
วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562.
(30 เมษายน 2562). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก.
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542.
(17 พฤศจิกายน 2542). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก.
- มุกิตา วรกุลยากุล. (2556). ความสำเร็จของการบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี.
วารสารวิทยบริการ, 24(1), 144-158.
- สุปัญญา สุนทรนนท์. (2565). ปัจจัยความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลการบริหาร
จัดการที่ดี: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลโพสะ จังหวัดอ่างทอง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*,
9(5), 372-387.
- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2565). *ผลการคัดเลือก อบท.
ที่มีการบริหารจัดการที่ดีประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*.
<https://odloc.go.th/good-management/อบทที่มีการบริหารจัดการ-12/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). *การบริหารจัดการภาครัฐ: รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์
(e-Government)*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- Grima-Izquierdo, C. (2010). *A generic architecture for e-Government and e-Democracy:
requirements, design and security risk analysis*. LAP Publishing.
- Henry, N. (2013). *Public Administration and Public Affair* (12th ed). Pearson Education.

- OECD. (2003). *The e-government imperative: main findings, Policy Brief, Public Affairs Division, Public Affairs and Communications Directorate*, 1-8.
- Osborne, D. and Gaebler, T. (1992). *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit Is Transforming the Public Sector*. Addison-Wesley Publishing.

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ The Role of Local Government in Thailand in Environmental Management for Climate Change Adaptation

จิตรานุช เกียรติอดิสร

Chittranut Kiatadisorn

นักวิชาการ, สถาบันพระปกเกล้า

Academician, King Prajadhipok's Institute

E-mail: chittranut.ki@kpi.ac.th

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Received: October 12, 2023; Revised: November 21, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาบทบาท ความรับผิดชอบ และความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ที่สำรวจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ 2,149 แห่ง ผ่านแบบสอบถามและวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยยังไม่จัดลำดับความสำคัญให้เรื่องการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญลำดับต้น อย่างไรก็ตามพบว่า โครงการเกี่ยวกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นโครงการที่มาจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กมีสัดส่วนการใช้งบประมาณสำหรับการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ โดยท้องถิ่นให้ความสำคัญกับเรื่องการบริหารจัดการขยะ ซึ่งเป็นหน้าที่หลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นอันดับแรก

ในมิติด้านการปรับตัว (adaptation) พบว่า แม้ว่าท้องถิ่นจะมีการตระหนักรู้อย่างมากเกี่ยวกับความท้าทายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่มีเพียงร้อยละ 38.43 ของผู้ตอบแบบสอบถามเท่านั้นที่ดำเนินกิจกรรมการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างจริงจัง ในมิติด้านการลดก๊าซเรือนกระจก (mitigation) พบว่าท้องถิ่นได้ดำเนินกิจกรรมด้านการลดก๊าซเรือนกระจก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 36.82 ซึ่งมักเป็นกิจกรรมหลักตามภารกิจท้องถิ่นและเมื่อสำรวจในประเด็นความเพียงพอของการจัดเก็บขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล พบว่า ไม่มีเพียงพอสูงถึงร้อยละ 47.15 ของพื้นที่สำรวจ และในการสำรวจมิติด้านการสร้างขีดความสามารถและขับเคลื่อนการดำเนินงานรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พบว่าร้อยละ 60.66 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดกิจกรรมด้านการพัฒนาข้อมูล งานวิจัย และเทคโนโลยีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้พบว่า ท้องถิ่นส่วนใหญ่สนับสนุนแนวคิดในการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นสามารถประกาศเขตพื้นที่ภัยพิบัติเองได้ เพื่อสามารถใช้อำนาจหน้าที่และงบประมาณ ในการแก้ไข

ปัญหาภัยพิบัติได้อย่างทันท่วงที (70.40%) และสนับสนุนการเพิ่มงบประมาณสำหรับการพัฒนาแหล่งน้ำ (63.70%) และต้องการการสนับสนุนจากส่วนกลางสำหรับโครงการริเริ่มเมืองสีเขียวที่ยั่งยืน (55.80%)

การศึกษาในครั้งนี้ เน้นย้ำถึงภูมิทัศน์การจัดการสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย โดยเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการปรับปรุงการจัดสรรทรัพยากร และความพยายามในการทำงานร่วมกันเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ;

การบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; ก๊าซเรือนกระจก;

ภาวะเรือนกระจก; เมืองพร้อมรับมือภัยพิบัติ; เมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

Abstract

This research aims to investigate the roles, responsibilities, and capacities of local government concerning environmental management, particularly in relation to addressing climate change conditions. Employing a mixed method research approach, this research studies the related documents and surveys of 2,149 local government organizations across the country through a structured questionnaire that addressed the local governments' environmental management practices and three dimensions: adaptation, mitigation, and capacity-building, all of which are linked to climate change conditions. The study discovers that environmental management isn't a primary focus for most organizations, with smaller bodies showing more commitment to environmental spending. Waste management emerges as the top priority, driven by community concerns.

Regarding adaptation, there's decent awareness of climate change issues among local governments, with 38.43% engaging in adaptation activities, primarily policy-driven measures and aiding vulnerable groups. Insufficient green spaces cover less than 20% of the country, indicating a need for more environmentally friendly areas. Concerning greenhouse gas mitigation, local governments undertake activities, scoring an average of 36.82%. Key actions focus on waste management and building controls, yet nearly half the surveyed area lacks adequate waste management. In terms of capacity building, about 60.66% lack activities related to data, research, and technology for climate change adaptation. The majority of local government support the concept of decentralizing power to handle emergencies independently (70.40%), increasing budgets for water source development (63.70%), and seeking central authority support for sustainable green city initiatives (55.80%).

This study highlights the varied environmental management landscape within Thai local governments, emphasizing the need for enhanced focus, resource allocation, and collaborative efforts to combat climate change effectively.

Keywords: Climate Change; Climate Change Adaptation; Climate Change Mitigation;

Greenhouse Gas; Greenhouse Effect; Resilient City; Green City

Introduction

Every two years, the College of Local Government Development at King Prajadhipok's Institute releases a report on the state of decentralization and local governance called the "Decentralization Report." The report covers Thailand's current decentralization situation and current important issues relevant to the Thai local government.

In the 2023, the issue of local governance and environmental management to support climate change adaptation has gained significant attention. This is due to the situation that Thailand has increasingly experienced severe impacts every year. These impacts encompass increasing temperatures, precipitation trends linked to unpredictable conditions departing from typical seasonal expectations. These factors affect the environment, the economic situation, and the quality of life for people in the local communities.

The issue of adaptation and coping with climate change in the future has become continuously concerned. The consideration of the roles played by local government organizations in Thailand, as the primary public service providers, regarding environmental management for climate change adaptation has increasingly become a topic of interest. Therefore, this research aims to investigate the roles, responsibilities, and capacities of local government concerning environmental management, particularly in relation to addressing climate change conditions.

Research Theme. Assessing the Role of Local Government in Thailand in Environmental Management for Climate Change Adaptation: A Mixed-Method Investigation

Objectives

1. To investigate the roles and responsibilities of local government organizations in environmental management with their contribution to climate change adaptation.
2. To study the capabilities of the local government organizations in Thailand in providing support to communities impacted by climate change.
3. To analyze the existing plans and strategies implemented by local government organizations intended to strengthen efforts in climate change mitigation and enhance resilience to the impacts of climate change.

Research Question

1. What are the role of local government organizations in environmental management to support climate change adaptation?
2. To what extent can local government organizations help communities affected by climate change?

3. What plans do local government organizations have in place to address climate change and natural disaster resilience?

Literature reviews

This research reviews the literatures on 2 issues: 1. conceptual framework for environmental management planning and future climate change 2. laws and regulations related to environmental management of local government organizations and transfer of missions.

1. Conceptual framework for environmental management planning and future climate change

Global Circumstance

The world has experienced a long-term increase in average temperatures since the Industrial Revolution period in the 18th century due to fossil fuel usage. By 2030, the global average temperature is predicted to rise by more than 1.5 degrees Celsius compared to the pre-industrial era (Climate Center, 2022). This rapid temperature rise can have severe consequences, including more extreme natural disasters and rapidly rising sea levels due to the melting polar ice.

The continuous global warming, caused by the concentration of greenhouse gases, leads to severe and rapid changes in the Earth's climate. According to the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) report in 2022, global temperatures have already risen by 1.1 degrees Celsius, with projections indicating a potential increase to 1.5 degrees Celsius. If temperatures continue to rise beyond 1.7-1.8 degrees Celsius, it is estimated that half of the global population may face severe heat and humidity that threatens their livelihoods (Levin, Boehm & Carter, 2022).

To prevent the consequences, international agreements like the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) and the Paris Agreement have been established to limit global warming to below 2 degrees Celsius, with an ambitious target of 1.5 degrees Celsius. The latest COP27 in Sharm El-Sheikh, Egypt, in November 2022, emphasized global efforts to achieve these goals (Lienard, 2022).

Thailand's National Circumstances and Efforts

As a developing country, Thailand was ranked 9th globally in the "extreme risk" category, as a country with high vulnerability to future climate change impacts over the next three decades. Despite, Thailand's greenhouse gas (GHG) emissions amount are less than 1% of global emissions and lower than the global average (Office of Natural Resources and

Environmental Policy and Planning, 2018). Notably, the energy sector stands as the primary contributor to Thailand's GHG emissions, making up 69.06% of the total emissions in 2018. Thus, the country adopted the global goal in international agreements like the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) and the Paris Agreement in direction to limit global temperature with an ambitious target of 1.5 degrees Celsius (Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning, 2018).

Since 2007, Thailand has integrated climate change into its national economic and social development strategies. Climate change is now outlined in the National Strategy (2018-2037), ensuring its sustained importance alongside other economic and social factors such as poverty reduction. The Climate Change Master Plan 2015-2050 encompasses strategies for addressing climate change, encompassing mitigation, adaptation, capacity building, and interconnected issues.

2. Laws and regulations related to environmental management of local government organizations and transfer of missions

The primary role of local government organizations is mainly related to the provision of public services for the benefit of the local population. These local government entities can also establish ordinances or regulations at the local level for urban environmental management, in accordance with the overarching legal framework (Royal Thai Government Gazette, 1999).

Important laws related to environmental management of local government organizations are as follows:

1. Provisions regarding the environment of the 2017 Constitution
2. Law establishing local government organizations:
 - 2.1 Municipality Act 1953
 - 2.2 Subdistrict Council and Subdistrict Administrative Organization Act B.E. 1994
 - 2.3 Provincial Administrative Organization Act 1997
 - 2.4 Bangkok Metropolitan Administration Act, B.E. 1985
 - 2.5 Pattaya City Administrative Regulations Act, B.E. 1999

These 5 establishing local government organization laws specify local environmental management duties related to: managing waste and wastewater, maintaining the cleanliness of the city, public health, managing natural resources and the environment, maintaining public places and local culture, and urban planning and construction control.

3. Specific laws that empower local government organizations to manage the environment such as National Environmental Quality Promotion and Preservation Act, 1992

4. The law gives local authorities authority to manage natural resources such as Mineral Act 2017, Water Resources Act 2018,

5. Local decentralization law

The decentralization of power to local government organizations not only involves the enactment of relevant laws but also includes power decentralization plans and operational decentralization plans for local government organizations. This constitutes the distribution of tasks in both central and regional government to local government organizations.

The distribution of tasks from the national decentralization plan, the transferred missions of local government organizations are usually missions that have some overlapped subtasks to the missions of central government agencies. Also, the local government organizations in different size have to accept equally large missions. Environmental missions are important missions that must be carried out according to specified laws. Therefore, environmental decentralization requires holistic consideration of the structure of relationships between other missions (Jarusombat, 2021).

Research Framework

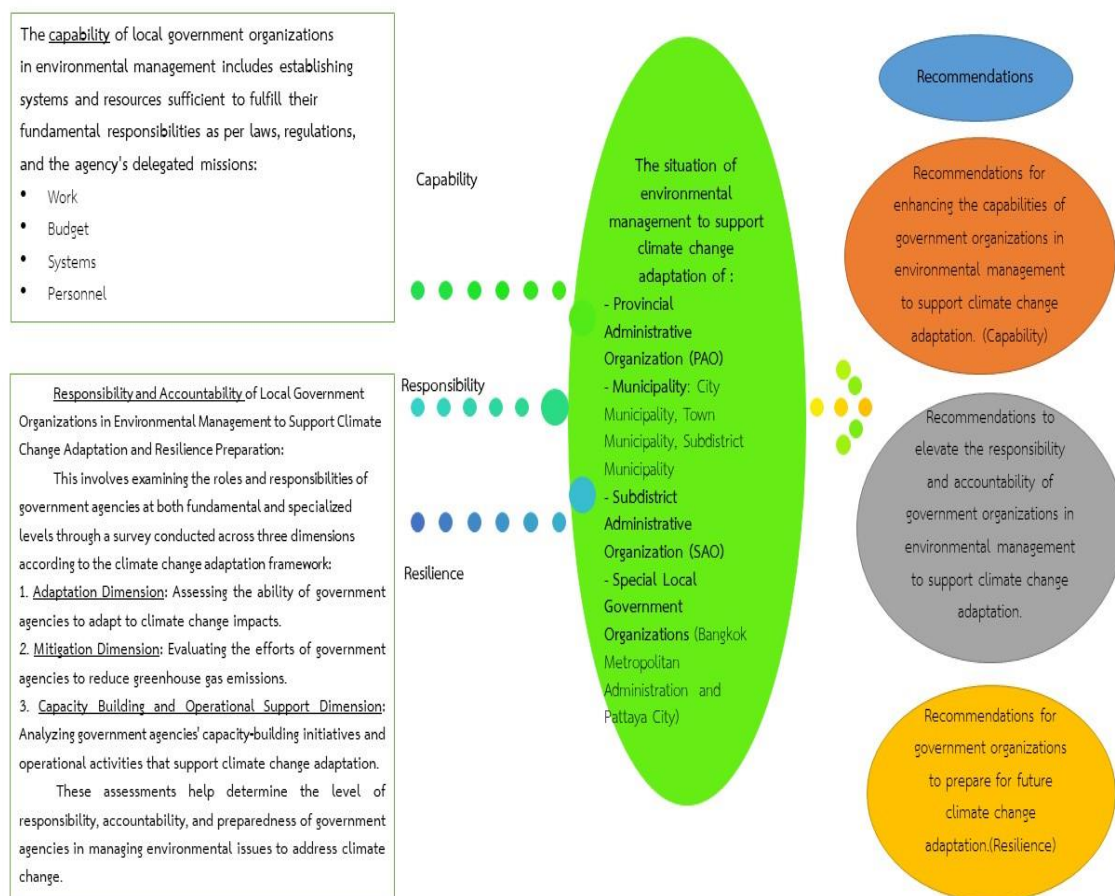

Figure 1 Research Framework

Research Methodology

This mixed-method research examines the roles, responsibilities, and capacities of local government concerning environmental management, in relation to addressing climate change conditions. We studied the related documents and surveys of the local government organizations across Thailand with a structured questionnaire that addressed three dimensions: adaptation, mitigation, and capacity-building, all of which are linked to climate change conditions.

In this research study, the researchers collected data from the questionnaire, "The Role of Local Government Organizations in Environmental Management to Support Climate Change Adaptation" nationwide. A total of 2,149 local government organizations responded to the questionnaire out of a total of 7,850 local government organizations across the country.

Research Sample

The number of sample groups in this study was determined by using stratified sampling based on the proportion of local government organizations nationwide, which totaled 7,840 (excluding 2 special-format local government organizations). The sample size was determined to have a maximum sampling error of not more than 2% at a 95% confidence level.

$$\text{Finite population: } n' = \frac{n}{1 + \frac{z^2 \times \hat{p}(1-\hat{p})}{\epsilon^2 N}}$$

z = z score

ϵ = margin of error

N = population proportion

$\hat{p}$ = population proportion

confidence level 95%

margin of error 2%

population proportion 50%

population proportion 7,850 คน

Therefore, the number of samples classified by type of local government organization is as follows.

Table 1 The Number of Samples Classified by Type of Local Government Organization

Type of the Local Government Organizations	Total Number of Local Government Organizations	Number of Local Government Organization Sample	Number of Actual Data Collection
(1) Provincial Administrative Organization (PAO)	76	18	18
(2) City Municipality	30	7	11
(3) Town Municipality	195	46	49
(4) Subdistrict Municipality	2,247	527	773
(5) Subdistrict Administrative Organization (SAO)	5,300	1,242	1,296
(6) Special Local Government Organizations: Bangkok Metropolitan Administration and Pattaya City (100% collected)	2	2	2
Total	7,850	1,842	2,149

The research process is divided into three stages:

Stage 1 Data Collection:

Survey questionnaires are used to gather data about the roles of local government organizations in environmental management to address climate change-related challenges. The questionnaire consists of two parts:

Part 1: General information about the local government organization, including demographics, organization's location, income, and local government organization executives.

Part 2: The capabilities, roles, and preparedness of local government organizations to adapt to climate change. This includes assessing the environmental management practices of the local government organization at the grassroots and specific levels. It covers three dimensions: adaptation, mitigation, and building capacity to support climate change initiatives.

Stage 2 Data Analysis:

Statistical analysis using the SPSS software is conducted to analyze the data. Descriptive statistics are employed to determine the frequency, data distribution, average values, and standard deviations of independent variables, such as the type of local government organizations.

Relationships between variables are explored to identify correlations between independent variables and the roles of local government organizations in environmental management.

Stage 3 Presentation of Research Findings:

The research findings are presented at a national level, covering various aspects, including: The types of local government organizations. The locations of local government organizations based on geographical regions. The size of local government organizations in terms of population. The income of local government organizations is categorized by types. Tenure of local leadership positions, classified by the type of local government organization involved.

Research Findings

1. The overall environmental management situation of local government organizations:

1.1 Environmental management is not a top priority for most local government organizations in Thailand. An assessment of data related to environmental projects, budgets, systems and personnel shows that, local government organizations are not actively engaged in environmental management to support climate change adaptation. However, some organizations have future plans to address the issues.

Local government organizations (LGOs) acknowledge the importance of environmental management, and they are preparing to enhance their environmental management capabilities. Currently, nearly half of LGOs (45.28%) have declared policies for environmental management to support climate change adaptation. Around 42.79% have formulated clear plans for environmental management to address climate change. However, within their local regulations, many LGOs (approximately 70%) have not issued ordinances or regulations related to environmental management for climate change adaptation. Additionally, they have not conducted training to develop local personnel for climate change adaptation, although over 50% have enacted ordinances or regulations related to environmental management and have carried out activities within their responsibilities.

1.2 The sources of environmental projects included in the operational plans of local government organizations primarily originate from issues and demands raised by the local community in the area. The study found that the proportion of project sources related to the environment within local government organizations, when compared among the public sector, government sector, and academia, is as follows:

59.10% of project sources come from local issues or public demands.

30.90% of project sources come from central government policies.

10% of project sources come from experts or scholars.

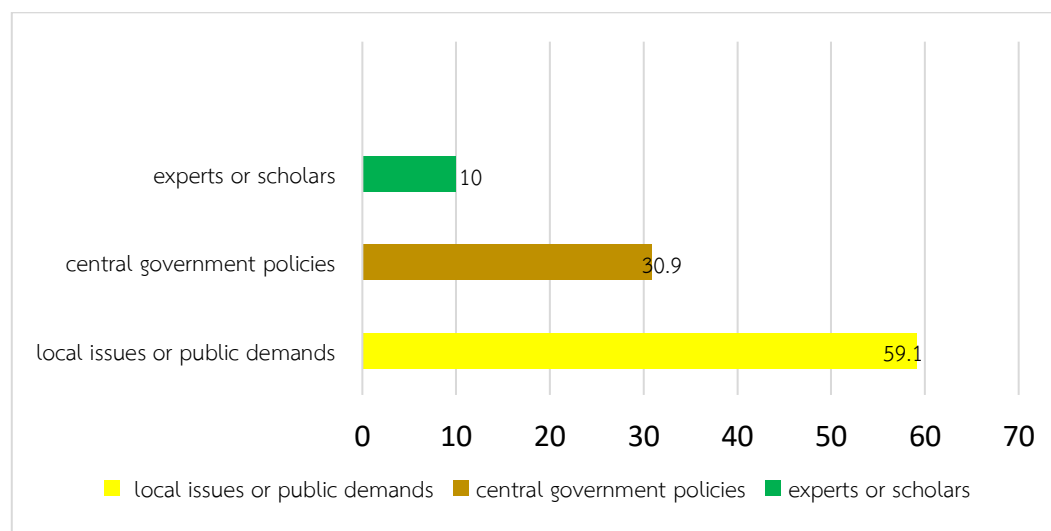

Figure 2 The Proportion of Sources of Environmental Projects in Local Government Organizations

This demonstrates that the majority of environmental projects are initiated by the local community demands, with a smaller proportion being influenced by national policies or expert opinions.

1.3 Small-sized local government organizations tend to allocate a higher proportion of their budgets to environmental expenses comparing to larger local government organizations. The smaller local government organizations tend to allocate a higher proportion of their budgets to environmental expenses comparing to larger ones. This indicates a greater emphasis on environmental initiatives in smaller local government organizations.

1.4 The top environmental issue that local government organizations prioritize is waste management. According to survey data collection on the local government duties and responsibilities, it was found that these organizations collect and utilize waste-related data the most. The data includes the water quality data and the data on hazardous environmental establishments, all of which are directly related to the quality of life for the public in terms of public health and welfare.

The local government organization also ranked the most urgent environmental problems that need immediate attention within local government areas, the top four issues are as follows:

1. Waste management and disposal.
2. Air pollution, such as toxic air and exceeding dust standards.
3. Water pollution, such as contaminated or polluted water with chemicals.
4. Sudden flooding.

5. Air pollution is the second most urgent issue in several areas. However, the survey revealed that many local government organizations in various regions do not collect air quality data.

2. The Role of Local Government in Thailand in Environmental Management for Climate Change Adaptation.

Adaptation:

In the dimension of adaptation, a general knowledge assessment of climate change/global warming and greenhouse gas emissions revealed that the target local governments answered questions correctly at a rate of 75.34%. Moreover, 85.70% of the target local government recognized the associated challenges, including impacts on health and the growth of agricultural produce, which significantly affect the well-being of the population. At present, approximately 38.43% of local government organizations have undertaken adaptation activities to address changing climatic conditions. These activities commonly encompass policy-driven measures, agricultural remedies, or assistance to vulnerable groups in public health. Moreover, from the survey it was found that the local green spaces cover less than 20% of the whole land in the country.

Mitigation:

In the dimension of greenhouse gases mitigation, it was found that 36.82% of the local governments, who took the survey, have been carrying out activities to reduce greenhouse gases. These are usually the main activities according to Local Administration Act, such as

waste management operations and building controls. Also, it was found that the waste management is not sufficient for up to 47.15% of the surveyed area.

Capacity Building and Driving Efforts:

When examining the dimension of capacity building and driving efforts to support climate change adaptation, it was found that 60.66% of local government organizations still lack activities related to data development, research, and technology concerning climate change adaptation. Moreover, there has been a survey on opinions regarding the approach to addressing climate change through decentralizing power to local government organizations. The findings indicate that the majority of local government organizations, at 70.40%, agree with the proposal to allow local governments to declare emergencies themselves. This would enable them to use their authority and budget to promptly address disaster issues. Following this, 63.70% of respondents support increasing the budget for local areas to develop and enhance water sources in their regions. Additionally, 55.80% expressed the desire for central authorities to support local budgets for the development of sustainable green cities.

Recommendations

1. Enhancing Environmental Management Awareness and Legislation:

1.1 Introduce mandatory training programs and workshops for local government organization (LGO) staffs to elevate their understanding of environmental management and climate change adaptation.

1.2 Encourage LGOs to establish comprehensive ordinances and regulations specifically focusing on environmental management for climate change adaptation, considering local circumstances.

1.3 Allocate resources to support the development of local personnel by organizing specialized training sessions, workshops, and capacity-building programs centered on climate change adaptation and environmental management.

1.4 Encourage larger LGOs to collaborate with smaller ones, fostering mentorship programs where larger entities guide smaller ones in efficient budget allocation strategies for environmental purposes.

2. Strengthening Community Engagement and Collaboration:

2.1 Create platforms or committees that involve community representatives in decision-making processes regarding environmental projects. This engagement can enhance the relevance and success of initiatives.

2.2 Establish partnerships and collaborations between LGOs, academic institutions, and experts in the field of environmental management to foster knowledge exchange and guidance for impactful initiatives.

2.3 Encourage the formulation of joint projects between LGOs and local communities to address specific environmental issues, ensuring inclusive and community-centric solutions.

3. Increasing Budget Allocation for Environmental Initiatives:

3.1 Advocate for a structured budget allocation system within LGOs that prioritizes environmental initiatives, especially targeting waste management, air pollution control, and water quality improvement.

3.2 Provide incentives or financial support schemes for smaller LGOs that demonstrate exceptional commitment to environmental management, encouraging larger organizations to follow suit.

4. Improving Data Collection and Utilization:

4.1 Develop evaluation frameworks that measure the effectiveness and impact of budget allocation for environmental projects in both smaller and larger LGOs. This would provide tangible evidence of the benefits and encourage further investment.

4.2 Utilize performance metrics as a criterion for accessing additional grants or resources, motivating larger LGOs to allocate more of their budgets towards environmental initiatives to achieve positive outcomes.

4.3 Institute a comprehensive data collection system across all LGOs, particularly focusing on air quality monitoring and analysis, to provide accurate information for decision-making.

4.4 Foster the utilization of collected data by creating platforms or tools that enable LGOs to effectively interpret and implement policies based on environmental data analysis and findings.

4.5 Facilitate partnerships between larger LGOs and external organizations, such as NGOs, private enterprises, or research institutions, to jointly fund and implement large-scale environmental projects, leveraging resources and expertise.

5. Supporting Green Infrastructure and Sustainable Development:

5.1 Advocate for central government support and funding mechanisms to aid LGOs in the creation and maintenance of green spaces, aiming to cover a more significant percentage of land area, enhancing environmental quality.

5.2 Implement policies incentivizing sustainable practices within urban planning and construction, ensuring green city initiatives are prioritized and supported by both local and central authorities.

These recommendations aim to address the identified gaps in environmental management and climate change adaptation at the local government level in Thailand. Emphasizing capacity building, community engagement, legislative reinforcement, and resource allocation can significantly enhance the effectiveness of environmental initiatives and foster resilience against climate change impacts.

References

- Bervia, Mark. (2009). *Key Concepts in Governance*. SAGE Publications.
- Climate Center. (2022). *Greenhouse effect*. <http://climate.tmd.go.th/content/article/10>
- Department of Environmental Quality Promotion. (2023). *Policies and plans at the international and national levels related to urban management supervision and promotion*. Urban environmental management. Environmental sustainability assessment guide for local government organizations.
- Department of Environmental Quality Promotion.
- Department of Environmental Quality Promotion. (2023). *Origins and importance of environmentally sustainable city assessment*. Guide to sustainable environmental assessment for local administrative organizations.
- Department of Environmental Quality Promotion.
- Hambleton, Robin Savitch, Hank V. and Stewart, Murray. (2002). *Globalism and Local Democracy*. In Hambleton, Robin Savitch, Hank V. and Stewart, Murray (Ed.), *Globalism and Local Democracy: Challenge and Change in Europe and North America* (pp. 1-19). Hampshire: Palgrave, p. 12.
- Jarusombat, S. (2021). Potential of Local Government Organizations in Environmental Management. *Journal of the King Prajadhipok's Institute*, 9(1), 5-35.
- Levin, K., Boehm, S., & Carter, R. (2022). *6 Big Findings from the IPCC 2022 Report on Climate Impacts, Adaptation and Vulnerability*. <https://www.wri.org/insights/ipcc-report-2022-climate-impacts-adaptation-vulnerability>.
- Lienard, C. (2022). *COP27 in Egypt*. <https://www.bic-rhr.com/sites/default/files/inline-files/BIC%20Special%20Publication%2C%20COP27%20-%20Clementine%20Lienard-1.pdf>.

- National Development Research Institute. (2006). *Assessment of social risk and vulnerability: Measuring poverty and social vulnerability into practical guidelines in Thailand*.
<https://tdri.or.th/wpcontent/uploads/2012/12/h103.pdf>
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (2018). *Introduction, Definitions, and Principles for Preparing Plans to Adapt to Change*.
Ministry of Natural Resources and Environment.
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (2021). *Environmental Protected Areas*. <https://www.onep.go.th/>
- Royal Thai Government Gazette, Vol. 116, Pt. 114. *Decentralization Plan and Procedures for Local Government Organizations*, (Special Issue), 11st November B.E. 2542 (A.D.1999), pp.53-55
- Royal Thai Government Gazette, Vol. 139, Special Section 253. *Solid Waste Management*, (No. 2), 11st October B.E. 2565 (A.D.2022), pp.5-6
- Thai Environment Institute. (2005). *Environmental Governance Indicators of public participation 2005*. Thai Environment Institute.
- Turner, Mark. (1999). *Central-Local Relations: Themes and Issues*. In Turner, mark (Ed.), *Central-local relations in Asia-Pacific: Convergence or divergence?* (pp. 1-18). Hampshire: Palgrave, p. 4.

โครงสร้างภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง: อุปสรรคและผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง Land and Building Tax Structure: Obstacles and Impacts on Land and Building Tax Collection by Local Administrative Organizations in Ang Thong Province.

กฤษณพงศ์ ภูมรินทร์¹ และไตรรัตน์ โภคพลากรณ์²

Krissanapong Pummarin¹ and Trairat Pokapalakorn²

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

¹ Faculty of Political Science, Thammasat University

² Assistant Professor and Ph.D., Faculty of Political Science, Thammasat University

Corresponding E-mail: bestbedbless23@gmail.com¹

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of
Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Received: October 12, 2023; Revised: November 21, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ได้มอบอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างซึ่งนับเป็นแหล่งรายได้แห่งใหม่ ทว่าแหล่งรายได้นี้จะสามารถผลิตรายได้ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ตามที่ประมาณการเอาไว้หรือไม่ ผู้ศึกษาจึงให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าว โดยเลือกศึกษาเปรียบเทียบภายในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแต่ละรูปแบบในจังหวัดอ่างทองประกอบไปด้วย เทศบาลเมืองอ่างทอง เทศบาลตำบลโพสะ และองค์การบริหารส่วนตำบลป่าจี่ว กระนั้นเองผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ภาพรวมของการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง นับตั้งแต่โครงสร้างของภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ตลอดจนจนถึงผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการพิจารณาผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในภาพรวมแล้วพบว่า ในช่วง 2 ปีงบประมาณแรกที่เริ่มการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่กล่าวมาข้างต้นล้วนจัดเก็บได้ไม่เป็นตามที่ประมาณการเอาไว้ โดยมีสาเหตุหลักมาจากกฎหมายจำนวนหนึ่งที่ลดภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 พร้อมทั้งปัญหาอื่นๆ อีกมากมายที่จะกล่าวถึงต่อไปในบทความชิ้นนี้

คำสำคัญ: การจัดเก็บภาษี; ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The Land and Building Tax, B.E. 2019, granted local administrative to collect taxes on land and buildings, creating a new source of revenue. However, the question arises whether this revenue can be effectively generated as estimated by local administrative, which the author's interest. This article compares the tax collection within the jurisdictions of local government in Angthong Province, including Angthong Municipality, Posa Subdistrict Municipality, and Pa Ngiu Subdistrict Administrative Organization. The study conducts an overall analysis of land and building tax collection, starting from the tax framework, the problems and obstacles in tax collection, and the outcomes of tax collection for each local government. Upon evaluating the overall results of land and building tax collection, it is found that during the initial two-year budget period of tax collection, none of the local authorities achieved the estimated revenue. This is primarily attributed to specific laws that reduced land and building taxes to assist the population affected by the COVID-19 pandemic, along with many other issues discussed in this article.

Keywords: Taxation; Land and Buildings Tax; Local Government

บทนำ

ครั้นอดีตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยจัดเก็บภาษีที่ทรัพย์สินโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายด้วยกัน 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 และพระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน พ.ศ. 2475 เป็นระยะเวลาล่วงเลยกว่าหลายทศวรรษที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยจัดเก็บภาษีที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน บัดนี้ได้เวลาอันควรแล้วที่จะต้องปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีทรัพย์สินเสียใหม่ โดยกระทรวงการคลังได้ชี้แจงถึง กฎหมายภาษีโรงเรือนและที่ดิน รวมภาษีบำรุงท้องที่ ที่ใช้ในปัจจุบันล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง อัตราภาษีโรงเรือนและที่ดินจัดเก็บร้อยละ 12.5 ของค่ารายปีก่อนข้างสูง เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาประเมินค่ารายปีก่อนข้างมาก สำหรับภาษีบำรุงท้องที่ อัตราภาษีคิดแบบถกถอย ราคาปานกลางของที่ดินล้าสมัยยังคงใช้ฐานราคาปานกลางที่ดินเมื่อรอบปี 2521-2524 (สกล ลิ้นพัย, 2563) จึงเป็นโจทย์ให้แก่วัฒนการในหลายสมัยเรื่อยมาจวบจนถึงในสมัยของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 กฎหมายภาษีทรัพย์สินฉบับใหม่ที่มีเจตนารมณ์เพื่อกระจายอำนาจทางการคลังให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และลดการถือครองที่ดินเพื่อเก็งกำไร (ศูนย์ข้อมูลลออสังหาริมทรัพย์, 2565)

แม้การมีอยู่ของพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ที่มอบอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ด้วยความหวังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจทางการคลังเพิ่มขึ้น หากเพียงแต่ว่าใน พ.ศ. 2563 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้ 23,055,152.42 บาท เมื่อพิจารณาเทียบกับภาษีเดิม (ภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่) ในปี พ.ศ. 2562 ที่เท่ากับ 26,286,529.25 บาท ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจึงทำให้รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงจากเดิม 3,231,376.83 บาท หรือร้อยละ -12.29 เมื่อวิเคราะห์รายได้ภาษีในปี พ.ศ. 2563

หลังจากมีมาตรการบรรเทาผลกระทบและลดภาษีร้อยละ 90 ตามพระราชกฤษฎีกาลดภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างสำหรับบางประเภท พ.ศ. 2563 พบว่า ทำให้รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงเหลือ 2,305,515.24 บาท จากเดิมที่ควรเก็บได้ 23,055,152.42 บาท ดังนั้น จึงทำให้รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ลดลงไปจากปี พ.ศ. 2562 รวบรวม -91.23 (วีระศักดิ์ เครือเทพ และดวงมณี เลาวกุล, 2565) ขณะที่เจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้มีเพียงแต่การกระจายอำนาจทางการคลังแล้วที่ไม่เป็นที่วาดฝันเอาไว้ในการลดการถือครองที่ดินเพื่อเกรงกันว่าในท้ายที่สุดก็ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้เช่นเดียวกัน ตามที่จังหวัดกรุงเทพมหานครและปทุมธานี มีประชากรกลุ่มหนึ่งครอบครองที่ดินในปริมาณพื้นที่ 3 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและความมั่นคงแห่งชาติ, 2565) จึงเป็นที่ประจักษ์ว่าพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ยังมีข้อบกพร่องอยู่อีกมากมายเป็นเหตุให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจ และต้องการศึกษาในประเด็นดังกล่าวผ่านทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง

จังหวัดอ่างทองมีความหนาแน่นของประชากรโดยประมาณอยู่ที่ 281 คนต่อตารางกิโลเมตร มีประชากรรวมทั้งสิ้น 272,587 คน ขณะที่เนื้อที่รวมอยู่เพียง 968 ตารางกิโลเมตร นับเป็นจังหวัดที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงในลำดับที่ 11 ของประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) อีกทั้งค่าเฉลี่ยรายได้ภาษีในหมวดจัดเก็บเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรวมทั่วประเทศอยู่ที่ 12.19 ต่อรายได้รวมที่ไม่รวมเงินอุดหนุนและเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัดอ่างทองมีค่าเฉลี่ยดังกล่าวอยู่เพียง 11.56 เพียงเท่านั้น (แผนพัฒนาจังหวัดอ่างทอง พ.ศ. 2561-2565, 2561) ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเล็งเห็นว่าจังหวัดอ่างทองมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเป็นเครื่องพิสูจน์เจตนารมณ์ของกฎหมายทรัพย์สินฉบับใหม่นี้ได้เป็นอย่างดีทั้งในแง่ของอำนาจทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการถือครองที่ดิน พร้อมนำผลการศึกษาที่สามารถสะท้อนปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในแต่ละรูปแบบกำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้รัฐบาลปรับปรุงและแก้ไขต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบภายในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงสร้างภาษีทรัพย์สินในทุกประเทศมักมีสององค์ประกอบหลักได้แก่ ฐานภาษี และอัตราภาษี แต่ละองค์ประกอบล้วนมีความสำคัญหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ในการจัดเก็บภาษีทรัพย์สินด้วยความยุติธรรม, มีประสิทธิภาพ และมีความโปร่งใส เพื่อใช้ในการผลิตสินค้าและบริการสาธารณะโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต่อไปก็ประโยชน์ให้แก่ประชาชนต่อไป (Kitchen, McMillan and Shah, 2019)

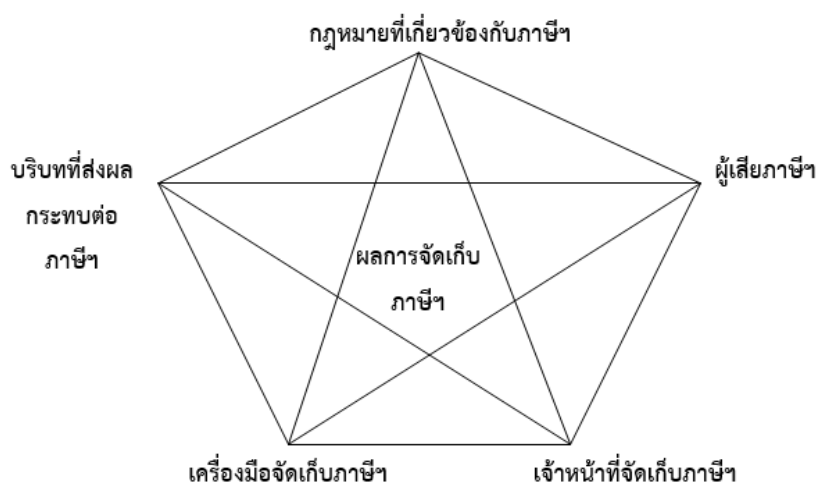
การประเมินฐานภาษีที่นานาประเทศนิยมใช้กันจะมี 2 วิธี ได้แก่ การประเมินฐานภาษีทรัพย์สินตามมูลค่าตลาดที่แบ่งเป็นราคาซื้อ-ขาย ต้นทุน และรายได้หรือค่าเช่า ทุกวิธีที่กล่าวถึงนี้ วิธีราคาซื้อ-ขายมักถูกใช้เป็นอันดับแรกเนื่องจากเป็นวิธีที่อาศัยข้อมูลการซื้อขายทรัพย์สินที่เทียบเคียงกันได้ ในกรณีที่ข้อมูลการซื้อขายทรัพย์สินนั้นไม่เพียงพอ อาจใช้วิธีการต้นทุนที่พิจารณาจากค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างสิ่งปลูกสร้างนั้นๆ และวิธีการรายได้หรือค่าเช่าที่พิจารณาจากผลตอบแทนอย่างรายได้หรือค่าเช่าบนทรัพย์สินนั้นๆ นอกจากนี้ยังมีการประเมินฐานภาษีตามมูลค่าที่ดิน ในบางประเทศได้แยกการประเมินฐานภาษีทรัพย์สินตามมูลค่าที่ดินที่แตกต่างกันไป บ้างก็แยกมูลค่าของสิ่งปลูกสร้างจากมูลค่าของที่ดิน ในบางประเทศได้แยกการประเมินฐานภาษีทรัพย์สินตามมูลค่าที่ดินที่แตกต่างกันไป บ้างก็แยกมูลค่าของสิ่งปลูกสร้างจากมูลค่าของที่ดิน

หลากหลายประเทศต่างมีอัตราภาษีทรัพย์สินที่กำหนดโดยรัฐบาลทั้งหมด บ้างก็องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดเองโดยมีข้อจำกัดจากรัฐบาล ทั้งนี้ ข้อจำกัดดังกล่าวอาจสร้างผลกระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้โดยหากรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลง ทำให้ต้องปรับลดอัตราการผลิตสินค้าและบริการสาธารณะลงตาม อาจทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถจัดเก็บภาษีให้เพียงพอต่อการผลิตสินค้าและบริการสาธารณะตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) กับผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับอำนาจหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 11 ราย โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์จากพื้นที่ อบท. 3 แห่ง โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงรูปแบบของ อบท. ของจังหวัดอ่างทอง ดังนี้ พื้นที่อยู่อาศัย (เทศบาลเมืองอ่างทอง) พื้นที่เศรษฐกิจ (เทศบาลตำบลโพสะ) และพื้นที่เกษตรกรรม (องค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่ว) ทั้งนี้ เพื่อให้สะท้อนผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของ อบท. ในแต่ละรูปแบบตามแต่ละพื้นที่

ในการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ศึกษาจะประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดรูปดาว (STAR Model) ของ Jay R. Galbraith เพื่อนำมาตั้งคำถามในการสนทนากลุ่มโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา

ที่มา: Jay R. Galbraith (n.d.)

ต่อจากนั้นผู้ศึกษาจะใช้ผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของแต่ละอปท.มาวิเคราะห์ร่วมกันกับเอกสารที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้สะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของอปท. ภายในจังหวัดอ่างทอง

ผลการศึกษา

สำหรับผลการศึกษาจะแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาโครงสร้างภาษีที่ดินสิ่งปลูกสร้างที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของ อปท. ส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของ อปท. ในจังหวัดอ่างทอง และส่วนที่ 3 เป็นการศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของ อปท. แต่ละรูปแบบภายในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง ดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562

ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีฐานภาษีที่กำหนดโดยคณะกรรมการประเมินทุนทรัพย์ประจำจังหวัดแต่ละจังหวัด รวมถึงกรุงเทพมหานคร ที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ในการประเมินฐานภาษีของคณะกรรมการนั้นจะใช้วิธีการประเมินฐานภาษีหลากหลายวิธีด้วยกันกับทั้งที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

การประเมินฐานภาษีที่ดินจะใช้ราคาประเมินที่ดินเป็นฐานภาษี โดยใช้วิธีเปรียบเทียบราคาตลาดที่เป็นการนำข้อมูลราคาตลาดของที่ดินมาเปรียบเทียบกับในบริเวณใกล้เคียงกัน หรือใช้ข้อมูลตัวแทนของที่ดินเป็นข้อมูลราคาตลาด และอาจนำปัจจัยที่สำคัญต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อราคาที่ดินมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดราคาประเมินที่ดินนั้นแปลงมาเป็นมูลค่า ในกรณีที่ไม่มีข้อมูลราคาตลาดหรือมีแต่ไม่เพียงพอที่จะใช้ประเมินราคาได้ให้ใช้วิธีรายได้ที่พิจารณาศักยภาพในการสร้างรายได้ของที่ดิน โดยใช้วิธีคิดผลตอบแทนทางตรง (Direct Capitalization Method) ซึ่งเป็นการประมาณการจากรายได้และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น หรือวิธีคำนวณมูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เป็นกระแสเงินสด (Discounted Cash Flow Method) ซึ่งเป็นการประมาณการรายได้สุทธิจากทรัพย์สินในอนาคตตลอดอายุการใช้งานของทรัพย์สิน และคิดลดกลับเป็นมูลค่าปัจจุบัน สำหรับสิ่งปลูกสร้างจะใช้ราคาประเมินสิ่งปลูกสร้างเป็นฐานภาษีที่กำหนดจากการวิเคราะห์และคำนวณราคาในตารางปริมาณงานก่อสร้างและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานก่อสร้างมีรายละเอียดประกอบไปด้วยราคาวัสดุก่อสร้างต่อหนึ่งหน่วย และค่าจ้างแรงงานต่อหนึ่งหน่วย (กฎกระทรวงการกำหนดราคาประเมินที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง, 2563) เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าวิธีการประเมินฐานภาษีสิ่งปลูกสร้างนั้นใช้วิธีต้นทุนที่พิจารณาจากต้นทุนในการก่อสร้างประกอบไปด้วยราคาวัสดุและค่าจ้างแรงงาน

เมื่อคณะกรรมการประเมินทุนทรัพย์ประจำจังหวัดทำการประเมินฐานภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแล้วเสร็จจะได้มาซึ่งบัญชีราคาประเมินที่ดินและสิ่งปลูกสร้างซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะใช้เพื่อกำหนดและจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่อไป ทั้งนี้ บัญชีราคาประเมินที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจะมีรอบการประเมินใหม่ทุกๆ 4 ปี (พระราชบัญญัติการประเมินราคาทรัพย์สิน, 2562)

ตามที่พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 มอบอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดอัตราภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามแต่ละการใช้ประโยชน์ของที่ดินและสิ่งปลูกสร้างนั้นๆ หากเพียงแต่ว่ากฎหมายได้กำหนดอัตราภาษีสูงสุดเอาไว้ ดังนี้

- ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์ในการเกษตรกรรมมีอัตราภาษีสูงสุดไม่เกินร้อยละ 0.15 ของฐานภาษี
- ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัยมีอัตราภาษีสูงสุดไม่เกินร้อยละ 0.3 ของฐานภาษี
- ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์นอกเหนือจากที่กล่าวมามีอัตราภาษีสูงสุดไม่เกินร้อยละ 1.2 ของฐานภาษี
- ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ทิ้งไว้ว่างเปล่าหรือไม่ได้ทำประโยชน์ตามควรแก่สภาพมีอัตราภาษีเริ่มต้นอยู่ที่ร้อยละ 1.2 ของฐานภาษี หากผู้ครอบครองที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างไม่ทำประโยชน์ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างนั้นๆ เป็นเวลาติดต่อกัน 3 ปี อัตราภาษีในปีที่ 4 จะเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 0.3 และหากยังทิ้งไว้ว่างเปล่าหรือไม่ได้ทำประโยชน์ตามควรแก่สภาพอีกเป็นเวลาติดต่อกัน ให้เพิ่มอัตราภาษีอีกร้อยละ 0.3 ใน 3 ปี แต่อัตราภาษีที่เสียรวมทั้งหมดแล้วต้องไม่เกิน 0.3 ของฐานภาษี

2. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง

เทศบาลเมืองอ่างทอง

1. ด้านบริบท แบ่งเป็น

1.1 สภาพแวดล้อม

พื้นที่ภายในเขตเทศบาลเมืองอ่างทองเป็นพื้นที่ชุมชนเมือง ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย และทำการพาณิชย์ อย่างไรก็ตามแล้วรายได้หลักจากภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลเมืองอ่างทองมาจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ

1.2 พื้นที่ตั้งที่ทำการ

ที่ตั้งที่ทำการเทศบาลเมืองอ่างทองตั้งอยู่บนพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ทำให้สะดวกต่อการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่

1.3 สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้รัฐบาลต้องออกมาตรการช่วยเหลือแก่ประชาชนด้วยการขยายเวลาการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างและการบรรเทาภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างส่งผลกระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลง และสถานการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2565 ทำให้บ้านเรือนเพียงจำนวนเล็กน้อยในพื้นที่เทศบาลเมืองอ่างทองได้รับความเสียหาย อย่างไรก็ตามแล้วจากการสัมภาษณ์พบว่าทางเทศบาลเมืองอ่างทองไม่มีมาตรการช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่บ้านเรือนที่ได้รับความเสียหายแต่อย่างใด

2. ด้านกฎหมาย แบ่งเป็น

2.1 พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย (บ้านหลัก) ที่มีมูลค่ารวม 50 ล้านบาทนั้นสูงเกินไป เนื่องจากทั้งที่ดินและสิ่งปลูก

สร้างมีราคาประเมินที่ต่ำอยู่แล้ว หากมีการยกเว้นภาษีดังกล่าวในมูลค่าสูงเช่นนั้นควบคู่กับราคาประเมินจะทำให้รายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงได้

2.2 พระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564

เทศบาลเมืองอ่างทองจัดเก็บรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างไม่ตรงตามที่ประมาณการเอาไว้ทั้งในปี พ.ศ. 2563 และ 2564 โดยแต่ละปีจัดเก็บได้เพียงร้อยละ 7.58 และ 17.23 ของจำนวนรายได้ที่ประมาณการเอาไว้ ตามลำดับ ซึ่งจำนวนภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่เทศบาลเมืองอ่างทองจัดเก็บได้ลดลงนั้นก็ใกล้เคียงกับจำนวนภาษีที่ลดลงตามกฎหมายฉบับนี้

3. ด้านเจ้าหน้าที่ แบ่งเป็น

3.1 ความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

พนักงานสำรวจของเทศบาลเมืองอ่างทองได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้โปรแกรมแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน (LTAX 3000) เพื่อรองรับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างร่วมกันกับพนักงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับการฝึกอบรมในรุ่นเดียวกัน สำหรับผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ท่านอื่นๆในคณะจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่างมีความรู้ในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเช่นเดียวกัน

3.2 การประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลเมืองอ่างทองได้ประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างผ่านเว็บไซต์ของเทศบาลเมืองอ่างทอง รวมทั้งมีการจัดพิมพ์แผ่นพับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกับประชาชนในพื้นที่ แม้จะทำการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวแล้วยังพบว่าประชาชนในจำนวนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

3.3 ปัญหาในการดำเนินการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลเมืองอ่างทองไม่ประสบปัญหาในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พบว่ามีประชาชนให้ความร่วมมือในการชำระภาษีผ่านที่ทำการเทศบาลเมืองอ่างทองเป็นอย่างดี หากเพียงแต่ว่าเขตรับผิดชอบของเทศบาลเมืองอ่างทองมีปริมาณพื้นที่รวมทั้งสิ้น 6.19 ตารางกิโลเมตร เจ้าหน้าที่สำรวจได้ให้สัมภาษณ์ว่าเวลาในการสำรวจที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่กฎหมายกำหนดนั้นไม่มากพอที่จะสำรวจที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้ครบถ้วน จากข้อมูลบัญชีรายการที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีจำนวนรายการรวมทั้งสิ้น 5,119 รายการ เทศบาลเมืองอ่างทองยังได้ว่าจ้างพนักงานจ้างเหมาบริการอีก 2 รายเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ได้แก่ รัชชวิษฐ์ เฉลลาภักตร์วิทยากุล และฐิติพงษ์ บุญญะสิทธิ์

4. ด้านเครื่องมือจัดเก็บภาษี แบ่งเป็น

4.1 เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

ในปัจจุบันเครื่องมือและอุปกรณ์ของเทศบาลเมืองอ่างทองสามารถใช้งานโปรแกรมที่รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างอย่าง (LTAX 3000 และ LTAXGIS)

4.2 ฐานข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

สำนักงานที่ดินจังหวัดอ่างทองเป็นหน่วยงานที่ครอบครองข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน ในการประสานงานขอข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลเมืองอ่างทองนั้นล่าช้า หากต้องการความรวดเร็วเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองอ่างทองจำเป็นต้องชำระค่าใช้จ่ายให้สำนักงานที่ดิน จังหวัดอ่างทองในจำนวน 15 บาท เพื่อทำการคัดลอกสำเนาโฉนดที่ดินของผู้เสียภาษีและนำไปใช้ใน กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่อไป

เทศบาลตำบลโพสะ

1. ด้านบริบท แบ่งเป็น

1.1 สภาพแวดล้อม

พื้นที่ภายในเขตเทศบาลตำบลโพสะเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ อื่นๆกับที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ทำให้รายได้หลักจากภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลตำบลโพสะมาจาก ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ

1.2 พื้นที่ตั้งที่ทำการ

ที่ตั้งที่ทำการเทศบาลตำบลโพสะตั้งอยู่บนพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ตั้งอยู่บนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 309 ทำให้สะดวกต่อการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่

1.3 สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้รัฐบาลต้องออกมาตรการช่วยเหลือแก่ ประชาชนด้วยการขยายเวลาการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการบรรเทาภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ส่งผลกระทบทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลง และสถานการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2565 ทำให้บ้านเรือนจำนวนหนึ่ง และถนนบางสายในพื้นที่เทศบาลตำบลโพสะได้รับความเสียหาย อย่างไรก็ตามแล้วจากการสัมภาษณ์พบว่าทางเทศบาลตำบลโพสะไม่มีมาตรการช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับ ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่บ้านเรือนที่ได้รับความเสียหายแต่อย่างใด

2. ด้านกฎหมาย แบ่งเป็น

2.1 พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินและสิ่ง ปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย (บ้านหลัก) ที่มีมูลค่ารวม 50 ล้านบาทนั้นสูงเกินไป เนื่องจากทั้งที่ดินและสิ่งปลูก สร้างมีราคาประเมินที่ต่ำอยู่แล้ว หากมีการยกเว้นภาษีดังกล่าวในมูลค่าสูงเช่นนั้นควบคู่กับราคาประเมินจะทำให้รายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงได้

2.2 พระราชกฤษฎีกาถอดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564 เทศบาลตำบลโพสะจัดเก็บรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างไม่ตรงตามที่ประมาณการเอาไว้ทั้งในปี พ.ศ. 2563 และ 2564 โดยแต่ละปีจัดเก็บได้เพียงร้อยละ 6.59 และ 5.91 ของจำนวนรายได้ที่ประมาณการเอาไว้ตามลำดับ และในปี พ.ศ. 2564 เทศบาลตำบลโพสะยังมีจำนวนรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลงในร้อยละ -7.09 ของรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในปีก่อนหน้า

3. ด้านเจ้าหน้าที่ แบ่งเป็น

3.1 ความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

พนักงานสำรวจ และพนักงานจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลตำบลโพสะได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้โปรแกรมแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน (LTAX 3000) เพื่อรองรับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างร่วมกันกับพนักงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับการฝึกอบรมในรุ่นเดียวกัน นอกจากนี้ผู้บริหารท้องถิ่นต่างก็มีความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

3.2 การประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลตำบลโพสะได้ประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างผ่านเว็บไซต์ของเทศบาลตำบลโพสะ รวมทั้งมีการจัดพิมพ์แผ่นพับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกับประชาชนในพื้นที่ แม้จะทำการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวแล้วก็ยังพบว่าประชาชนจำนวนหนึ่งยังขาดความรู้ ความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

3.3 ปัญหาในการดำเนินการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลตำบลโพสะประสบปัญหาในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างโดยประชาชนบางส่วนเข้ามาทำประโยชน์ในพื้นที่ด้วยการเช่าพื้นที่ พอถึงฤดูการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ประชาชนเหล่านั้นก็ได้เลิกทำประโยชน์ในพื้นที่เหล่านั้น ทำให้จัดเก็บรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้น้อยลง

4. ด้านเครื่องมือจัดเก็บภาษี แบ่งเป็น

4.1 เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

ในปัจจุบันเครื่องมือและอุปกรณ์ของเทศบาลตำบลโพสะสามารถใช้งานโปรแกรมที่รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง (LTAX 3000 และ LTAXGIS) ได้เป็นอย่างดี

4.2 ฐานข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลตำบลโพสะมีบัญชีรายการที่ดินและสิ่งปลูกสร้างรวมทั้งสิ้น 193 รายการ จากจำนวนรายการที่มีน้อยทำให้การจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างดำเนินการไปได้ด้วยดี

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่ว

1. ด้านบริบท แบ่งเป็น

1.1 สภาพแวดล้อม

พื้นที่ภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่วเป็นพื้นที่ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการเกษตร อย่างไรก็ตามแล้วรายได้หลักจากภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่วมาจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่รกร้างว่างเปล่า

1.2 พื้นที่ตั้งที่ทำการ

ที่ตั้งที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่วตั้งอยู่บนพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ยาก ประชาชนในพื้นที่อาจคุ้นชินกับเส้นทาง แต่อาจเป็นอุปสรรคในการชำระภาษีให้คนภายนอกพื้นที่

1.3 สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้รัฐบาลต้องออกมาตรการช่วยเหลือแก่ประชาชนด้วยการขยายเวลาการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการบรรเทาภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างส่งผลกระทบต่อห้องคกรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลง และสถานการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2565 ทำให้ถนน สถานประกอบการธุรกิจ และบ้านเรือนจำนวนหนึ่งในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับความเสียหาย อย่างไรก็ตามแล้วจากการสัมภาษณ์พบว่าทางองค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่วไม่มีมาตรการช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่บ้านเรือนที่ได้รับความเสียหายแต่อย่างใด

2. ด้านกฎหมาย แบ่งเป็น

2.1 พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย (บ้านหลัก) ที่มีมูลค่ารวม 50 ล้านบาทนั้นอาจสร้างความไม่ยุติธรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ต่างจังหวัด เนื่องจากราคาประเมินมูลค่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีมูลค่าค่อนข้างต่ำอยู่แล้ว

2.2 พระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564 องค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่วจัดเก็บรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างไม่ตรงตามที่ประมาณการเอาไว้ทั้งในปี พ.ศ. 2563 และ 2564 โดยแต่ละปีจัดเก็บได้เพียงร้อยละ 12.68 และ 14.47 ของจำนวนรายได้ที่ประมาณการเอาไว้ ตามลำดับ

3. ด้านเจ้าหน้าที่ แบ่งเป็น

3.1 ความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

พนักงานสำรวจขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่วได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้โปรแกรมแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน (LTAX 3000) เพื่อรองรับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างร่วมกันกับพนักงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับการฝึกอบรมในรุ่นเดียวกัน

3.2 การประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่วได้ประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่ว รวมทั้งมีการจัดพิมพ์แผ่นพับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกับประชาชนในพื้นที่ แม้จะทำการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวแล้วก็ยังพบว่าประชาชนบางส่วนก็ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

3.3 ปัญหาในการดำเนินการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่วประสบปัญหาในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างโดยประชาชนผู้เสียภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางส่วนมีความต้องการที่จะไม่ชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างด้วยข้ออ้างว่าตนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้ไม่มีรายได้เพื่อมาชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง มากไปกว่านั้นการใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบเกษตรกรรม ทำให้รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่วค่อนข้างต่ำหากเปรียบเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบอื่น เนื่องจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์ในการเกษตรจะได้รับการยกเว้นมูลค่าภาษีตามบทเฉพาะกาลของภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

4. ด้านเครื่องมือจัดเก็บภาษี แบ่งเป็น

4.1 เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

ในปัจจุบันเครื่องมือและอุปกรณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่วสามารถใช้งานโปรแกรมที่รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง (LTAX 3000 และ LTAXGIS) ได้เป็นอย่างดี

4.2 ฐานข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่วไม่ประสบปัญหาในการใช้ฐานข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่จัดทำโดยกรมธนารักษ์แต่อย่างใด

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบภายในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง

นับตั้งแต่เริ่มการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ในภาพรวมพบว่าผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในปีพ.ศ. 2565 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 และ 2563 โดยมีรายละเอียดจำแนกตามแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ภาพรวมรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจำแนกตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รายชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ปี พ.ศ. 2563	ปี พ.ศ. 2564			ปี พ.ศ. 2565		
	รายได้ (บาท)	รายได้ (บาท)	รายได้เพิ่ม/ลด (จากปีก่อน)		รายได้ (บาท)	รายได้เพิ่ม/ลด (จากปีก่อน)	
			(บาท)	(%)		(บาท)	(%)
เทศบาลเมืองอ่างทอง	758,626	861,785	103,159	13.6	7,001,875	6,140,090	712.48
เทศบาลตำบลโพสะ	191,317	178,651	-12,666	-7.09	1,653,000	1,474,349	825.27
องค์การบริหารส่วนตำบลป่างิ้ว	139,562	144,747	5,185	3.71	1,200,440	1,055,693	729.34

จากตารางข้างต้นทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้เพิ่มสูงขึ้นในปี พ.ศ. 2565 โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอัตราการรายได้เพิ่มสูงขึ้นจากปีก่อนมากที่สุด คือ เทศบาลตำบลโพสะ มีอัตราสูงถึงร้อยละ 825.27 นอกเหนือไปจากนี้ยังมีเทศบาลตำบลโพสะเพียงเท่านั้นที่มีรายได้ลดลงในปี พ.ศ. 2563 โดยมีอัตราการลดลงอยู่ที่ร้อยละ 7.09 ของรายได้ในปีก่อนหน้า

อภิปรายผล

รายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บได้ในยอดรวมที่ต่ำนั้นเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ศึกษาต้องการนำเสนอในบทความชิ้นนี้เป็นพิเศษ แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้กำหนดอัตราภาษีเอง หากเพียงแต่ว่ารัฐบาลเป็นผู้กำหนดอัตราภาษีสูงสุด นอกเหนือจากนี้มาตรการบรรเทาภาระภาษีที่รัฐกำหนดขึ้นก็ทำให้รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงมหาศาล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kitchen, McMillan and Shah ที่ได้ศึกษารายได้ภาษีทรัพย์สินในรัฐแคลิฟอร์เนียที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง จาก California Proposition 13 โดยรายได้ภาษีทรัพย์สินได้ลดลงในทันทีอยู่ที่ประมาณร้อยละ 45 หากรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลงในปริมาณเช่นนี้อีกบ่อยครั้ง อาจทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพิจารณาลดปริมาณผลิตสินค้าและบริการสาธารณะลง และอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ต่อไป ฉะนั้นแล้วหากพิจารณาเจตนารมณ์แท้จริงของพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ที่เป็นการกระจายอำนาจทางการคลังท้องถิ่น อำนาจทางการคลังท้องถิ่นที่ว่านี้ก็ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมากขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัดอ่างทองโดยพิจารณาผ่านผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลเมืองอ่างทอง เทศบาลตำบลโพสะ และองค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้อยอาจสรุปได้ว่า ผลการจัดเก็บของทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดเก็บได้ในจำนวนไม่มากนักมีสาเหตุมาจากพระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภทมีผลบังคับใช้อยู่ขณะนั้น ประกอบการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างโดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ข้อมูลภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้เสียภาษี แม้จะมีการประกาศผ่านทางเว็บไซต์ของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผ่นพับ ป้ายประกาศ ประชาคม หรือช่องทางอื่นก็ยังพบว่าผู้เสียภาษีในจำนวนมากยังขาดความรู้ในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง จึงทำให้รัฐบาลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพิจารณาปรับปรุงและแก้ไขต่อไป ทั้งนี้ ผู้ศึกษาจะขอเสนอแนะแนวทางที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและแก้ไขพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ตลอดไปจนถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง โดยแบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย ข้อเสนอแนะด้านการนำไปปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย จากผลการศึกษารัฐบาลควรพิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

- การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย (บ้านหลัก) ควรมีมูลค่าต่ำกว่าในปัจจุบัน และควรพิจารณาให้ยกเว้นตามมูลค่าของที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ผู้เสียภาษีครอบครองและใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยรวมทั้งหมด แม้ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างนั้นๆ จะตั้งอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต่างกัน

- หากมีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท พ.ศ. รัฐบาลควรให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้พิจารณาลดจำนวนภาษีแทนโดยให้รัฐบาลเป็นผู้กำหนดจำนวนภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ลดต่ำสุดและสูงสุด เพื่อให้เกิดความยุติธรรมต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกรูปแบบ

2. ข้อเสนอแนะด้านการนำไปปฏิบัติ จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรแก้ไขและปรับปรุง ดังนี้

- ในการประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรลงพื้นที่ให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนเป็นประจำ และอาจใช้แอปพลิเคชัน LINE หรือแอปพลิเคชันอื่นใดเพื่อใช้ในการกระจายข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้ประชาชนได้ทราบ

- ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละจังหวัดควรมีการติดต่อสื่อสารร่วมกันผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ในการพูดคุย ประเมิน แลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

- ในการติดต่อผู้เสียภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อทำการสำรวจ ขอข้อมูล และแจ้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ไม่ว่าจะผ่านการเข้าพบหรือทางโทรศัพท์ ควรยืนยันตนเองให้ผู้เสียภาษีทราบว่าตนเองปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบตัวตนกับต้นสังกัดได้

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพิจารณาปรับลดภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ หรืออุบัติเหตุอื่นใด เพื่อเป็นมาตรการช่วยเหลือประชาชนร่วมด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษา ผู้ใดที่มีความสนใจในการศึกษาการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างสามารถศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

- ศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบอื่น อาทิ เทศบาลนคร กรุงเทพฯ และพัทยา และศึกษาในช่วงเวลาที่ไม่มีการพระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท

- ศึกษาการดำเนินการร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกันกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

กิตติกรรมประกาศ

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนซึ่งไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้ หากขาดความอนุเคราะห์จาก รศ.ดร. ไตรรัตน์ โมคพลากรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาผู้คอยชี้แนะแนวทางในการศึกษา รวมถึงผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่สละเวลาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้เขียน ทำให้ได้มาซึ่งชิ้นงานที่สามารถสะท้อนถึงสภาพปัญหาการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ไม่มากนัก และอาจเป็นประโยชน์แก่การศึกษาของผู้ที่สนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สกล สีนัย. (2563). *ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. สถาบันพระปกเกล้า.

ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์. (2565). *ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง*.

<https://www.reic.or.th/Activities/Documents/8>

วีระศักดิ์ เครือเทพ และดวงมณี เลาวกุล. (2565). การวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายภาษีที่ดินและ

สิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ที่มีต่อรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจาย

ภาระภาษี. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 39(2), 187-214.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและความมั่นคงแห่งชาติ. (2565). *รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2564*.

https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13081

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). *สถิติประชากรศาสตร์ ประชากรและเคหะ*.

<http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx>

สำนักงานจังหวัดอ่างทอง (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดอ่างทอง พ.ศ. 2561-2565*.

<http://www.angthong.go.th/planproject/plan61.pdf>

Jay R. Galbrith. (n.d.). *The Star Model*™.

<https://www.jaygalbraith.com/images/pdfs/StarModel.pdf>.

Kitchen, H., McMillan, M., & Shah, A. (2019). *Local Public Finance and Economics*.

<https://doi.org/10.1007/978-3-030-21986-4>.

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา
กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย
อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

The Participation in the Operation of Community Enterprise Members:
A case study Ban Sri Suk Bamboo Weaving Handicraft Group
Ban Kluai Subdistrict, Mueang District, Sukhothai Province

สุรัตน์ ทิมอิม

Surat Timim

นักศึกษาคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University

E-mail: surattimim200245@gmail.com, Corresponding E-mail: anek.s@psru.ac.th¹

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of
Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Received: October 12, 2023; Revised: November 21, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 3) ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากเอกสารและจากหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน 1 คนและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 9 คนรวมทั้งสิ้น 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอผลการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การจัดหาทรัพยากร การออกแบบผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่ายและกระจายสินค้าสู่ท้องตลาด 2) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ปัญหาไม้ไผ่ในพื้นที่มีไม่เพียงพอและหายาก ปัญหาที่เกิดจากสมาชิกภายในกลุ่มจักสานเองและปัญหาการจำหน่ายสินค้าสู่ท้องตลาด 3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน คือ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจักสานแก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของกลุ่มและควรเข้ามายุกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการผลิตรวมทั้งช่วยกำกับดูแลเรื่องลิขสิทธิ์เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การดำเนินงาน; วิสาหกิจชุมชน; กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข

¹ อเนก สุขดี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Anek Sookdee, Asst.Prof., Faculty of Social Sciences and Local Development,
Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study participation in the operation of community enterprise members. 2) to study problems and obstacles in the operation of community enterprise members, and 3) to study suggestions for guidelines for the operation of community enterprise members by a case study of Ban Srisuk bamboo weaving handicraft group. Ban Kluai Subdistrict, Mueang District, Sukhothai Province. This research was based on documents and interviews with the head of a community enterprise group and nine community enterprise members, totaling 20 people, by selecting a specific sample. The research instruments were interviewed, and the data were subjected to content analysis and analysed descriptively. The research found that: 1) The community enterprise members participate in the operations as follows: participation in expressing opinions and resourcing product design, distribution, and distribution of products to the market. 2) Problems and obstacles in the operation of community enterprise members include insufficient and scarce bamboo in the area, problems arising from members within the weaving group themselves, and problems in distributing products to the market. 3) Recommendations for the operation of community enterprise members are that government agencies should promote and develop skills, knowledge, and abilities in weaving among community enterprise members. should support the budget for the operation of the group and should come to raise quality and standards in production, including helping to supervise copyright to prevent copying.

Keywords: Participation; Operations; Community enterprises;

Ban Sri Suk Bamboo Weaving Handicraft Group

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการที่คนกลุ่มหนึ่งในชุมชนมาร่วมมือกันทำอะไรบางอย่างที่เกี่ยวกับการผลิต การแปรรูป การจัดการทรัพยากร การจัดการทุน การจัดการตลาด โดยมีการซื้อขายในลักษณะสหกรณ์ เน้น การแบ่งปัน การช่วยเหลือกันมากกว่าการแข่งขัน วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นหน่วยที่ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ เกิดการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์ที่จะได้จากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่ายของ ชุมชนตนเอง (เสรี พงศ์พิศ, 2552)

ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เป็นชิ้นงานต่อยอดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งมาถึงรุ่นนางสมนึก ศิริโกคา อายุ 56 ปี อยู่บ้านเลขที่ 73/5 หมู่ 5 บ้านทางคลอง ต.บ้านกล้วย อ.เมือง จ.สุโขทัย เป็นผู้สืบทอดการทำหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่พื้นบ้านมามากกว่า 30 ปี จนถึงปัจจุบัน ปัญหาแรกเริ่มเกิดจากผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ยังไม่เป็นที่รู้จักต่อบุคคลภายนอกและภายในชุมชนมากนัก จนกระทั่งเริ่มมีการพัฒนาเครื่องจักสานมาเป็นภาชนะต่างๆ ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น เปลเด็กน้อย ลอบจับปลา ตะข่องใส่ปลา ชะลอม ฯลฯ ซึ่งวัตถุดิบหลักในการผลิตที่ใช้เป็นไม้ไผ่สีสุกที่มีอยู่แล้วจำนวนมากในพื้นที่ ถือว่าเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่นิยมใช้ เพราะไม่มีสี

สด เป็นไม้ที่มีเนื้อเหนียวไม่อ่อนไม่แข็งจนเกินไป ทำให้สามารถนำมาต่อยอดเสริมสร้างรายได้เลี้ยงดูครอบครัวของตน เมื่อเกิดความชำนาญก็นำมาต่อยอดหัตถกรรมเครื่องจักสานพื้นบ้านให้กับชุมชน รวมกลุ่มกันภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดอาชีพและรายได้ร่วมกันกับคนในชุมชน

ในปัจจุบัน มีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเพื่อทำเป็นอาชีพหลักและทำเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนมากถึง 10 ครัวเรือน โดยเครื่องจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขของกลุ่มได้ผ่านการรับรองเป็นผลิตภัณฑ์มาตรฐานของจังหวัดสุโขทัยและได้มีการจดทะเบียนเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายใต้แบรนด์ที่เรียกว่า “บ้านศรีสุข” และผ่านกระบวนการจักสานออกมาเป็นสินค้าออกสู่ท้องตลาดทั้งการวางจำหน่ายในพื้นที่ โดยมีการโปรโมทผลิตภัณฑ์สินค้าและการออกงานตามบูธต่างๆ รวมถึงการจัดฝึกอบรมสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้มาพัฒนาและต่อยอดคุณภาพผลิตภัณฑ์สินค้าของกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข จนเป็นที่รู้จักของคนภายนอกจำนวนมากและนำมาสู่การวางจำหน่ายบนช่องทางออนไลน์เพื่อขยายพื้นที่ทางการตลาดมาจนถึงปัจจุบัน

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชนที่นับวันการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชนเริ่มจางหายไปจากชุมชน จะเห็นได้จากระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในพื้นที่ชุมชนบ้านทางคลอง ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยพบว่าอยู่ในระดับที่ต่ำ เป็นระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินข้อดีข้อเสียของกิจกรรมร่วมกันอย่างชัดเจนมากขึ้น เช่น การจัดทำแบบสอบถามก่อนริเริ่มกิจกรรมต่างๆ หรือการบรรยายและเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมนั้นๆ เป็นต้น เนื่องจากเกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มที่จัดสรรปันส่วนไม้ไผ่ในการจักสานตั้งแต่อดีตส่งผลกระทบต่อปัจจุบันจำนวนไม้ไผ่ในพื้นที่ที่ลดน้อยลงอย่างมากเมื่อเทียบกับจากเดิม ทำให้ไม้ไผ่ขาดแคลนและเบาบางลงตามกาลเวลา และเครื่องจักสานยังไม่เป็นที่รู้จักของคนภายนอก จึงนำมาสู่การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย โดยจะศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงข้อเสนอแนะ แนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อทราบถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงให้ข้อเสนอแนะ แนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยเป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและอุปสรรครวมถึงข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วยหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 1 คน และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสนทนากลุ่ม แบบเก็บข้อมูลจากเอกสารและแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการนัดหมายสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ในส่วนที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้รวบรวมโดยศึกษาจากเอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น บทความ หนังสือ ตำรา วารสารวิชาการ รายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพ การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้ารวมทั้งการเสนอความคิดเห็นให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาฝีมือในการจักสานให้กับสมาชิกกลุ่ม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“...เข้าไปมีส่วนร่วมภายในกลุ่มโดยเสนอแนวคิดที่ว่าควรมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการจักสานในรูปแบบใหม่ๆ ให้มากขึ้น เพิ่มความรู้จากสิ่งที่ตัวเองถนัดเพื่อจะได้พัฒนาฝีมือตัวเองให้ทำจักสานในรูปแบบใหม่ๆ ขึ้นมา เพื่อจะได้เป็นการเพิ่มรายได้และก็เพิ่มความรู้ความสามารถของตัวเองด้วย...” (สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ คนที่ 4, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2566)

2. การมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมกันในการจัดหาทรัพยากร (ไม้ไผ่) โดยสมาชิกกลุ่มซึ่งมีไม้ไผ่สามารถนำไม้ไผ่ที่ตนเองมีมาจัดสรรปันส่วนหรือนำมาแบ่งขายภายในกลุ่มในราคาถูกเพื่อเป็นการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ในปัจจุบัน ไม้ไผ่ในพื้นที่เริ่มไม่เพียงพอต่อการนำมาใช้จักสาน สมาชิกในกลุ่มจึงต้องมีการช่วยกันจัดหาไม้ไผ่จากพื้นที่ภายนอกเข้ามาเพื่อให้มีไม้ไผ่เพียงพอในการจักสาน โดยไม้ไผ่ที่จัดหาจากพื้นที่ภายนอกนั้นสามารถหาได้จากหมู่บ้านใกล้เคียงหรือจากคนที่รู้จักกัน แนะนำหรือเป็นการสั่งซื้อมาจากต่างอำเภอ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“...ไม้ไผ่ที่จักสานส่วนใหญ่จะได้ไม้ไผ่มาจากพื้นที่อื่นเป็นหลัก เพราะตนไม่มีไม้ไผ่เป็นของตนเอง ก็จะไปจัดหาซื้อพื้นที่ใกล้เคียง หรือบางทีก็ต่างอำเภอแล้วให้เขานำมาส่ง และดูว่าต้นทุนของไม้ไผ่ประมาณเท่าไรและไปสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มว่าต้องการไม้ไผ่จากเจ้าไหน และถ้าหากความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มเห็นด้วยก็จะทำการสั่งซื้อให้แก่สมาชิกนำไปจักสาน เพื่อความสะดวกและรวดเร็วประหยัดเวลาให้กับคนอื่นๆ ภายในกลุ่ม...” (สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ คนที่ 9, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2566)

3. การมีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อยกระดับคุณภาพของงานจักสานให้สูงขึ้นจากเดิมทั้งรูปแบบ ขนาด และลวดลาย รวมถึงการมีส่วนร่วมในการเสนอรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยเป็นที่นิยมในท้องตลาด ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“...เกิดการยกระดับคุณภาพของงานจักสานให้มีความพัฒนาที่สูงขึ้นไปจากรูปแบบเดิม จากขนาดเล็กเป็นขนาดใหญ่ขึ้น จากลวดลายเดิมปรับเปลี่ยนให้มีความทันสมัยมากขึ้น เพื่อความเหมาะสมของชิ้นงาน...” (หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจ, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2566)

4. การมีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายสินค้า กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายสินค้าโดยเริ่มจากการจำหน่ายภายในพื้นที่ก่อนแล้วขยายออกไปจำหน่ายในพื้นที่ภายนอกโดยการออกบูธต่างๆ การวางจำหน่ายในตลาด งานประจำจังหวัด รวมถึงการจำหน่ายให้กับชาวต่างชาติหรือในบางครั้งจะมีคนมารับซื้อถึงบ้าน ในปัจจุบัน กลุ่มได้เพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“...โดยช่องทางการจำหน่ายจะเน้นติดต่อไปวางขายในตลาดใกล้พื้นที่ งานประจำจังหวัด รวมถึงจำหน่ายให้กับชาวต่างชาติหรือในบางครั้งจะมีคนมารับซื้อถึงบ้าน โดยหลักๆที่สานเพื่อจำหน่าย คือ ตะกร้อ ตะกร้า กระเป๋า กะโล่...” (สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ คนที่ 4, สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2566)

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ปัญหาการขาดแคลนไม้ไผ่ กล่าวคือ ไม้ไผ่ในพื้นที่ขาดแคลนเนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม ทำให้ต้องจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่จากพื้นที่อื่นหรือพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อให้เพียงพอต่อการจักสาน ทั้งนี้ การนำเข้าไม้ไผ่จากพื้นที่อื่น ทำให้สมาชิกต้องมีค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนอื่นๆที่สูงขึ้นตามมา อาทิ ค่าแรง ค่าขนส่ง เป็นต้น ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“...การจักสานจะเกิดจากการที่ไม้ไผ่ไม่เพียงพอเพราะต้องใช้ไม้ไผ่ศรีสุขในการจักสาน จึงจำเป็นต้องสั่งซื้อจากที่อื่นหรือหมู่บ้านใกล้เคียง จากเดิมไม้ไผ่มีราคาถูกแต่ในปัจจุบันไม้ไผ่มีราคาที่สูงขึ้นมาก เมื่อต้นทุนสูงขึ้นก็ทำให้ได้กำไรน้อยลงและมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิต...” (สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2566)

2. ปัญหาจากสมาชิกภายในกลุ่ม กล่าวคือ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขมีทั้งประกอบเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมจึงประสบปัญหา อุปสรรคสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก สมาชิกขาดความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานในการจักสานเบื้องต้น โดยสมาชิกบางส่วนยังไม่มีความรู้ขั้นพื้นฐานในการจักสาน อาทิ การจักสานลวดลาย รวมถึงการจักสานขึ้นรูปทรง เนื่องจากไม่ได้เข้ารับการอบรมหรือการฝึกฝนทักษะที่เกี่ยวกับการจักสานอย่างสม่ำเสมอจากวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านงานหัตถกรรมที่หน่วยงานภาครัฐจัดทำให้ ประการที่สอง คือ ปัญหา อุปสรรคทางการมองเห็น เนื่องจากสมาชิกบางส่วนเป็นผู้สูงอายุที่มักประสบปัญหาทางด้านสายตา เช่น สายตาสั้น สายตาวัวและสายตามัว ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน เกิดการติดขัดในบางจังหวะของขั้นตอนการดำเนินงานและอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“...เมื่อต้องดำเนินการการจักสาน สมาชิกกลุ่มบางส่วนยังขาดความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานในเรื่องของการจักสาน ไม่เข้าใจรายละเอียดในการดำเนินการ อาทิ การขึ้นรูปทรงของผลิตภัณฑ์ การจักสานลวดลายต่างๆ ...” (หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจ, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2566)

“...สมาชิกบางส่วนเป็นผู้สูงอายุ เวลาร่วมงานหรือต้องนั่งทำงานจักสานในระยะเวลาที่นานๆ จะเกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน เพราะบางส่วนประสบปัญหาทางด้านการมองเห็น สายตาสั้น ตามัว...” (หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจ, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2566)

3. ปัญหาการจัดจำหน่าย กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ไม่มีผู้มารับซื้อหลังจากจักสานเสร็จแล้ว ทำให้ยอดขายลดลงโดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมา ทำให้กลุ่มต้องมีการปรับเปลี่ยนช่องทางการจัดจำหน่าย โดยเน้นการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์แทน แต่เมื่อกลับสู่สภาวะปกติ ยอดขายก็กลับมาคงที่เช่นเดิม ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“...ช่วงโควิดวางจัดจำหน่ายได้ยาก หากไม่มีคนมารับซื้อในแต่ละครั้ง หรือวางขายตามพื้นที่ไม่ได้ ก็จะทำให้สินค้าที่เหลือจากการจักสานเกิดการชำรุดเมื่อเก็บไว้เป็นเวลานาน เช่น สีสั่นดูไม่สดใหม่ มีฝุ่นเกาะตามซอกลวดลาย...” (สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ คนที่ 4, สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2566)

4. ปัญหาการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากไม้ไผ่ศรีสุกจะไม่สามารถจัดเก็บไว้ได้นานทั้งในขั้นตอนของการผลิตสินค้าออกมาแล้วหรือในขั้นตอนของการจัดซื้อจัดหาไว้เพื่อรอการจักสาน ทั้งนี้เมื่อเก็บไว้นาน ไม้ไผ่จะเกิดความชื้น ขึ้นราและเมื่อเจอแสงแดดมากเกินไปจะทำให้เกิดอุณหภูมิสูงและอาจส่งผลต่อสภาพของเนื้อไม้ไผ่ ทำให้เนื้อไม้ไผ่แข็งเกินไปและเกิดการแตกหักขึ้นในที่สุด รวมไปถึงเมื่อมีการผลิตออกมาแล้ว ถ้าต้องเก็บไว้นานจะทำให้เกิดความชื้นเป็นสาเหตุของเชื้อราและสามารถแตกหักได้เช่นกันและส่งผลกระทบต่อคุณภาพของสินค้า เกิดสีลอก สีจางและมีรอยแตก ทำให้ไม่สามารถนำไปจัดจำหน่ายหรือส่งออกได้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“...เนื้อไม้ไผ่จะเกิดเชื้อราได้ง่ายหลังจากจักสานเสร็จ จึงต้องทาแลคเกอร์เคลือบทุกครั้งหลังจากจักสานเสร็จ เพื่อเป็นการป้องกันการเกิดเชื้อรา และเพิ่มมูลค่าของสินค้าให้มีสีสันที่เด่นชัดเพิ่มความมันวาวให้กับตัวเนื้อของไม้ และยืดระยะเวลาการเก็บรักษาของตัวผลิตภัณฑ์...” (สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ คนที่ 8, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2566)

ข้อเสนอแนะ แนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ข้อเสนอแนะ แนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่าข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจักสานแก่สมาชิก
2. หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานแก่สมาชิก
3. หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามายกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการผลิตรวมทั้งช่วยกำกับดูแลเรื่องลิขสิทธิ์

ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“...อยากให้หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าส่งเสริมและจัดอบรมเป็นระยะ และส่งวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านงานหัตถกรรมจักสานโดยตรง เข้ามาให้ความรู้แก่สมาชิกและคนในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนตระหนักถึงการเข้ามามีส่วนร่วมงานวิสาหกิจชุมชน...” (หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจ, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2566)

“...เสนอว่าต้องการให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนเงินงบประมาณให้กับกลุ่มในการจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่ในแต่ละครั้งที่กลุ่มต้องเตรียมผลิตภัณฑ์ไปออกตามงานต่างๆ เพื่อลดต้นทุนและลดระยะเวลาในการจัดซื้อจัดหา...” (สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ คนที่ 6, สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2566)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยขออภิปรายผลข้อค้นพบจากการวิจัยโดยมีรายละเอียด ดังนี้

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและออกแบบผลิตภัณฑ์

กล่าวคือ ในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มในแต่ละครั้งจะมีการรวมตัวกันของสมาชิกภายในกลุ่มเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของสุกัลยา พยุงสิน (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนตามทางการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมวิถี พบว่าสมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจได้ให้ความสำคัญกับการออกแบบตราผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนเนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจยังไม่มีตราผลิตภัณฑ์ประจำของกลุ่มเพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคสำหรับการมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากรของสมาชิกในกลุ่มนั้นมีความจำเป็นอย่างมากต่อการดำเนินงานของกลุ่มรวมถึงการจัดจำหน่าย เนื่องจากในอดีตนั้นในพื้นที่มีไม้ไผ่จำนวนมาก แต่ในปัจจุบันไม้ไผ่ในพื้นที่มีจำนวนน้อยลง ทำให้สมาชิกกลุ่มตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรจากไม้ไผ่ จึงจำเป็นต้องมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิกภายในกลุ่ม โดยสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการออกแบบขนาด รวมถึงลวดลายให้กับผลิตภัณฑ์ที่ประดิษฐ์จากงานฝีมือของสมาชิก เช่น กระติบข้าว กระเป่า เปล กระดัง กระเป่าใส่แก้ว เป็นต้น ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรที่ได้จากวัสดุในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด โดยผ่านกระบวนการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ภายในครัวเรือนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของจิตพนธ์ ชุมเกต (2560) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม พบว่าการสืบทอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นสิ่งของที่สามารนำไปใช้งานได้ การแปรรูปวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชนมาเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆสามารถสร้างรายได้แก่ชุมชน ช่วยให้เศรษฐกิจในชุมชนฟื้นฟูและทำให้ชุมชนดีขึ้นและสอดคล้องกับการศึกษาของรุ่งฤทัย รำพึงจิต และอภิรติ โสพฤกษ์ (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกจากผ้าทอพื้นเมืองสุโขทัยสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเย็บผ้าและศิลปะประดิษฐ์จากผ้า พบว่าผลจากการดำเนินการ ส่งผลให้มีต้นแบบสินค้าที่ระลึกรูปแบบใหม่ๆหลายรูปแบบ ทำให้สามารถจำหน่ายในราคาสูงกว่าราคาเดิม โดยมีการจัดจำหน่ายสินค้าสู่ท้องตลาดทั้งภายในและภายนอกชุมชน สมาชิกมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักและเพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายให้กับสมาชิกให้มีความหลากหลายมากขึ้นจึงได้มีการจัดจำหน่ายตามบูธต่างๆ งานประจำปีของจังหวัดและเพิ่มช่องทางออนไลน์เพื่อความทันสมัยมากขึ้น จนส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นที่รู้จักของคนภายนอกและชาวต่างชาติ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ได้แก่ ปัญหาสมาชิกภายในกลุ่มโดยสมาชิกบางส่วนภายในกลุ่มจักสานยังขาดพื้นฐานความรู้ความสามารถในเรื่องของการจักสานเบื้องต้นเนื่องจากสมาชิกบางส่วนบรรพบุรุษไม่ได้ถ่ายทอดความรู้ความสามารถทางด้านการจักสานไว้ให้ สมาชิกบางคนมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมแต่ขาดความรู้ความเข้าใจและมีปัญหาหรือข้อบกพร่องต่างๆ ในการนำไปต่อยอดผลิตภัณฑ์ของตนเอง จำเป็นต้องมาเรียนรู้ด้วยตัวเองจากการสังเกตและจดจำวิธีการดำเนินงานต่างๆของกลุ่ม เวลาดำเนินการจักสานก็จะส่งผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้หากไม่เชี่ยวชาญในขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆหรือขาดการอบรมฝึกฝนทักษะจากวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะ และสมาชิกบางส่วนภายในกลุ่มจักสานเป็นผู้สูงอายุที่ว่างจากการทำงานและอยากที่จะมีรายได้หลักหรืออยากที่จะเข้ามามี

ส่วนร่วมภายในกลุ่ม โดยสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุนั้นมักประสบปัญหาทางการมองเห็นไม่ว่าจะเป็นสายตาสั้น ตาพร่าและตามัว เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อตัวคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่บางชิ้นอาจมีตลาดชั้นตอนการจักสานที่ยุ่ยยาก ซึ่งจะมีผลกระทบต่อตัวสมาชิกภายในกลุ่มกับการใช้ระยะเวลาในการจักสานที่อาจก่อให้เกิดการล่าช้าในการดำเนินงาน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดคุณภาพชีวิตของศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543) ที่อธิบายว่าการดำเนินการของสมาชิกวิสาหกิจนั้นจะประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยทางภายในกลุ่มและปัจจัยทางภายนอก คือ ทางด้านร่างกาย สุขภาพ ร่างกายจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินการใช้ชีวิต หากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ ก็จะประกอบอาชีพและได้ผลลัพธ์กับผลงานอย่างมีประสิทธิภาพและด้านจิตใจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนต้องมีสภาพจิตใจที่ดี จิตใจที่แจ่มใส และชอบการทำงานที่ตนเองเลือกที่จะมีส่วนร่วม เพราะงานหัตถกรรมจักสาน จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาที่นานพอสมควรในการดำเนินงาน รวมถึงด้านสังคม ซึ่งสังคมจะมีคุณภาพได้ต้องเริ่มจากคนในชุมชนก่อน ช่วยกันยกระดับสภาพแวดล้อมพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งกับคนภายในชุมชน และต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมปัจจัยทางด้านต่างๆอย่างเต็มกำลังจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่นั้นๆ

สำหรับปัญหาการขาดแคลนไม้ไผ่นั้นเกิดจากไม้ไผ่ในพื้นที่ไม่เพียงพอ สมาชิกจึงจำเป็นต้องไปจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่มาจากนอกพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียง ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายต่างๆที่สูงขึ้น เช่น ค่าขนส่ง ค่าแรง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ต้นทุนในการผลิตสินค้ามีราคาที่สูงขึ้น ทำให้รายได้จากการจำหน่ายสินค้ามีราคาที่ต่างกันและหากไม่มีไม้ไผ่ในการจักสานครั้งนั้น สมาชิกก็จะขาดรายได้ตามมา จึงทำให้การจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่นี้เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการผลิตสินค้าและการจัดจำหน่าย สอดคล้องกับการศึกษาของมริสา พุทโกสสิทธิ์, จิตติมา ดำรงวัฒนะ, อุดมศักดิ์ เตชะชัย และเตโช แชน้ำแก้ว (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการอนุรักษ์องค์ความรู้ในการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่ในชุมชน พบว่าทางกลุ่มประสบกับปัญหาวัตถุดิบไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกในกลุ่ม เนื่องจากในปัจจุบันทรัพยากรไม้ไผ่หายากขึ้นทุกวันและมีความขาดแคลนในเรื่องของวัตถุดิบ จึงทำให้ต้องมีการจัดหาวัตถุดิบจากหมู่บ้านอื่น

จากปัญหาและอุปสรรคดังที่กล่าวมาในข้างต้น คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ แนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังกล่าว ดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจักสานแก่สมาชิก กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถให้กับสมาชิกโดยการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านงานหัตถกรรมจักสานมาจัดจัดอบรม ฝึกฝนฝีมือในการจักสานให้แก่สมาชิกเพื่อให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจักสานมากขึ้น รวมไปถึงการจัดกิจกรรมเชิญชวนเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจเกี่ยวกับงานจักสานให้มาเรียนรู้งานจักสานกับกลุ่ม
2. หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานแก่สมาชิก กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านการจักสานและการปฏิบัติงานของกลุ่ม ทั้งนี้ การที่หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณจะทำให้กลุ่มสามารถขยายตลาดและส่งผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายสู่ท้องตลาดได้อย่างกว้างขวาง

3. หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามายกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการผลิตรวมทั้งช่วยกำกับดูแลเรื่องลิขสิทธิ์ กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานในการผลิต ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ตรงตามมาตรฐานไม่ว่าจะเป็นลวดลาย สีเส้นและเอกลักษณ์เฉพาะตัวในแบบของผลิตภัณฑ์ เป็นการป้องกันการลอกเลียนแบบและสร้างความมั่นใจให้กับผู้จำหน่ายสินค้าและผู้ที่มาซื้อสินค้าของกลุ่ม และควรเข้ามาช่วยกำกับดูแลในเรื่องลิขสิทธิ์ของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบตัวผลิตภัณฑ์สินค้า ลวดลาย รวมถึงป้องกันการแอบอ้างชื่อกลุ่มหรือแบรนด์และโลโก้ของทางกลุ่มไม่ให้เป็นที่เข้าใจผิดของผู้ที่สนใจในตัวผลิตภัณฑ์

สรุปและข้อเสนอแนะ

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอมือง จังหวัดสุโขทัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์และการมีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายและกระจายสินค้าสู่ท้องตลาด ทั้งนี้ การดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขประสบปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการขาดแคลนไม้ไผ่เนื่องจากไม้ไผ่ในพื้นที่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการจักสาน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนบางส่วนยังขาดพื้นฐานความรู้ความสามารถในการจักสานเบื้องต้นเนื่องจากไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมจากผู้เชี่ยวชาญและสมาชิกบางส่วนเป็นผู้สูงอายุจึงมักจะประสบปัญหาทางด้านการมองเห็น นอกจากนี้ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขยังประสบปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ กล่าวคือไม่มีผู้มารับซื้อหลังจากจักสานเสร็จแล้วส่งผลทำให้ยอดขายลดลงและปัญหาการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ กล่าวคือผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากไม้ไผ่ศรีสุขจะไม่สามารถจัดเก็บไว้ได้นานซึ่งปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวนี้อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้

จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวมาในข้างต้น คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ดังต่อไปนี้ ประการแรก หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของสมาชิกโดยเฉพาะการสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานจักสานซึ่งจะช่วยลดต้นทุนในการผลิตได้เป็นอย่างมากเนื่องจากราคาต้นทุนของไม้ไผ่ที่จัดซื้อจัดหาจากพื้นที่อื่นนั้นมีราคาค่อนข้างสูง ประการที่สอง หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจักสานแก่สมาชิกโดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับสมาชิกกลุ่มและผู้สนใจทั่วไปในการเข้ามามีส่วนร่วมในงานหัตถกรรมจักสาน ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานหัตถกรรมจักสานมากขึ้น ประการสุดท้าย หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามายกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการผลิตรวมทั้งช่วยกำกับดูแลเรื่องลิขสิทธิ์เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน นอกจากใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและการสนทนากลุ่มแล้ว ควรใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย
2. เนื่องจากงานวิจัยนี้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอมือง จังหวัดสุโขทัย ดังนั้น

ผลการวิจัยนี้จึงไม่สามารถที่จะระบุถึงกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้อย่างชัดเจน เพราะทางด้านกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขได้มีการดำเนินงานที่เป็นลักษณะเฉพาะ ดังนั้น หากจะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้พึงคำนึงถึงข้อจำกัดหรือเงื่อนไขด้วย

3. ควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนว่าในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจักสานเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด และทางกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขได้รับผลกระทบอย่างไรต่อสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไป

4. ควรศึกษาเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรไม้ไผ่สีสุกในพื้นที่ให้แน่ชัดว่าในปัจจุบันภายในพื้นที่ที่มีการพัฒนาแหล่งทรัพยากรไม้ไผ่สีสุกที่นำไปสู่ระบบการจัดการและบำรุงรักษาไม้ไผ่อย่างยั่งยืนอย่างไร

5. ควรศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐที่จะเข้ามาช่วยยกระดับคุณภาพงานหัตถกรรมจักสานของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขว่าหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาช่วยเหลือในด้านใดบ้าง รวมถึงการเข้ามาช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกกลุ่มและชุมชนอย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอมะนัง จังหวัดสุโขทัย สามารถดำเนินการจนประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์และสนับสนุนเป็นอย่างดีจากผู้ช่วยศาสตราจารย์อเนก สุขดี อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ความรู้ ข้อคิด ข้อเสนอแนะและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนกระทั่งการวิจัยครั้งนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์ในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านทางคลอง ตำบลบ้านกล้วย อำเภอมะนัง จังหวัดสุโขทัยที่ให้ความอนุเคราะห์ในการประสานงานลงพื้นที่เก็บข้อมูลในการทำวิจัย และขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานวิจัยทุกคนที่อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงมาด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มริสา พุทโกสิทธิ, จิตติมา ดำรงวัฒนะ, อุดมศักดิ์ เตโชชัย และเตโช แชน้ำแก้ว. (2563). แนวทางการอนุรักษ์องค์ความรู้ในการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่ในชุมชนกรณีศึกษา กลุ่มจักสานไม้ไผ่ หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านท่าช้าง ตำบลช้างซ้ายอำเภอมะนัง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสังคมพัฒนศาสตร์, 3(1), 56-67.
- รุ่งฤทัย ราพิงจิต และอริสดี โสฬส. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกจากผ้าทอพื้นเมืองสุโขทัย สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเย็บผ้าและศิลปะประดิษฐ์จากผ้า ตำบลเขาแก้วศรีสมบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย. วารสารเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 13(4), 268-278.

เสรี พงศ์พิศ. (2552). *คู่มือทำวิสาหกิจชุมชน*. พลังปัญญา.

สุกัลยา พยุงสิน. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนตามแนวทางการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี กรณีศึกษาบ้านวังขรณ หมู่ 11 ตำบลโพชนไก่ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี.

วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 16(2), 45-58.

ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2543). *ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. โอเดียนสโตร์.

บทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา

บนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

The Role of Teacher Love Home in Inventing and Creating Educational Innovations based on Existentialism

กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์

Kittipong Pearnpitak

อาจารย์ประจำสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Lecturer, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University

E-mail: kittipong.p@ubu.ac.th

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Received: October 12, 2023; Revised: November 21, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางการได้มาซึ่งนวัตกรรมการศึกษาจากผลผลิตของครูคืนถิ่น ผ่านกระบวนการขบคิดที่อยู่บนฐานของภูมิปัญญาจากอดีตที่ผ่านมา และนำมาร้อยเรียงต่อกันจนเกิดเป็นภูมิหลังที่แข็งแกร่ง โดยอาศัยปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่มีความเชื่อว่ามนุษย์มีเสรีภาพทางความคิด มีอิสระในการกระทำ และมีความกล้าที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาอย่างชาญฉลาด ประกอบกับครูจะต้องพยายามลดระยะห่างระหว่างข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์กับความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติ ซึ่งครูจำเป็นต้องอุทิศตนในการเข้าร่วมฝึกอบรมหรือเรียนรู้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างถาวร พร้อมทั้งจะต้องมีเครือข่ายในการทำงานร่วมกันเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การคิดค้นและการสร้างนวัตกรรมการศึกษาจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากนโยบาย ภาวะเปื้อน และข้อบังคับของสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยไร้ความกังวล เมื่อครูสามารถคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาได้แล้ว สิ่งสำคัญต่อมา คือ การนำไปปรับใช้ภายใต้เงื่อนไขของกระบวนการหล่อหลอมร่วมกับวัฒนธรรมองค์กรในบริบทของสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นรูปแบบของการกระตุ้นเพื่อให้เกิดการตื่นรู้ในบทบาทของความเป็นครู ตลอดจนยังเป็นการสร้างแรงกระตุ้นทั่วทั้งองค์กรในการยึดถือและนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ครูคืนถิ่น; นวัตกรรมการศึกษา; อัตถิภาวนิยม

Abstract

This study aimed to propose guidelines for fetching educational innovations from the products of Teacher Love Home through a thinking process based on past wisdom to form a strong background and existentialism with a belief that humans have freedom of thought, action, and the courage to face problems intelligently. Additionally, teachers must try to

reduce the distance between empirical facts and practical possibilities. Teachers need to dedicate themselves to participating in training or learning strategies to permanently improve their thinking processes along with a network to work together to continually review the accuracy of the feedback. Moreover, educational innovations will be unattainable unless educational institutions policies, rules, and regulations facilitate a safe and stress-free environment. When teachers can innovate and develop educational innovations, the next important thing is to apply them under the conditions of compatibility with the organizational culture based on the context of the educational institution. This is regarded as a stimulation to build awareness of the role of a teacher as well as encouragement within the organization to achieve concrete actions.

Keywords: Teacher Love Home; Educational Innovations; Existentialism

บทนำ

ปรัชญาการศึกษา (Philosophy of education) ถือเป็นชนวนเหตุสำคัญของการกำหนดทิศทางการเคลื่อนตัวของนักศึกษาศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงปฏิภานของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้ที่ซ่อนเร้น และข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็นผ่านความเป็นพลวัตทางสังคม การตกผลึกทางความคิดจึงเป็นเหมือนเส้นทางอันยาวไกลที่พยายามทดสอบความจริงแท้ในสังคม ซึ่งมักถูกบิดเบือนจากความเชื่อของมนุษย์ที่ขาดการพิสูจน์ตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่เนื่องด้วยสภาวะการณ์เปลี่ยนผ่านภายใต้กระแสของห้วงเวลาได้พยายามถักทอสายใยแห่งความหวัง โดยถือเป็นการจุดประกายของการเสาะแสวงหาความรู้จากข้อเท็จจริง และนำมาพิสูจน์เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษารับบริบทของโลกสมัยใหม่ (Post modernization) การเกิดขึ้นของวิทยาการในปัจจุบันจึงเป็นผลสืบเนื่องมาจากอารยธรรมความรู้ที่มีอยู่เดิมในอดีต แต่ถูกผสมผสานด้วยความสลับซับซ้อนจากความแตกต่างเชิงความคิดในระบบของสังคมผ่านกฎเกณฑ์ที่ยากจะแก้ไขได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม การคิดแนวขวาง (Lateral thinking) ถือเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยาก แต่การคิดในแนวนาน (Parallel thinking) นั้น กลับถูกมองว่าเป็นสิ่งที่สมควรทำและถูกต้องเสมอ

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ไม่สามารถสร้างวิธีปฏิบัติใหม่ให้กับสังคมที่ถูกกดทับด้วยแรงยึดระหว่างผู้ที่มีอุดมการณ์แบบเก่ากับผู้ที่ต้องการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ แต่การปะทะของทฤษฎี (Objectivity) ทำให้เกิดการมองโลกในมิติที่ต่างออกไป โดยอาศัยกลไกการขับเคลื่อนผ่านสถาบันการศึกษาที่มีตัวกลางอย่างครู ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเจียระไนของคาวพอยท์ในสังคมและจำเป็นต้องมีทักษะพื้นฐาน อาทิ การเป็นผู้นำทางการศึกษาที่กล้าเสี่ยงและกล้าตัดสินใจอย่างสร้างสรรค์ (Barno & Makhmudov, 2020) การเตรียมความพร้อมของครูจึงถือเป็นเรื่องที่มีความท้าทายมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากการกำหนดคุณภาพของครูนั้นไม่ใช่เพียงการศึกษาเฉพาะในเรื่องของวิธีการ ปริมาณ หรือคุณภาพที่ควรจะมีในอนาคตเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงกระบวนการได้มาซึ่งผลลัพธ์สุดท้ายที่นำไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอีกด้วย (Sayeski, 2013) แน่ใจว่ามิติของการพัฒนาทิศทางการศึกษาในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะแวดล้อมที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของครูยุคใหม่ที่เน้นการปรับเปลี่ยนบทบาทในเส้นทางของการเตรียมความพร้อมทางด้านนวัตกรรม และความเป็นเลิศทางด้านการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาประเทศ

สำหรับประเทศไทยได้มีการกำหนดโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2559-2572 หรือที่เรียกว่า “โครงการครูคืนถิ่น” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตครูที่มีความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และมีอุดมการณ์ตามหลักจิตวิญญาณของความเป็นครู โดยอาศัยความร่วมมือในลักษณะภาคีเครือข่ายที่ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญต่อการจรรโลงสังคมไว้ซึ่งความถูกต้องดีงาม แน่นนอนว่าคงหนีไม่พ้นประเด็นในเรื่องของการพัฒนากระบวนการส่งต่อครูในพื้นที่ที่ขาดแคลนที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษา ซึ่งมีการใช้งานวิจัยเป็นฐานของการก่อรูปเชิงนวัตกรรมในท้องถิ่น ประกอบกับการขับเคลื่อนแนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาครูที่ได้วางกรอบในการปฏิรูประบบและรูปแบบการผลิตครูให้เหมาะสมต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ พร้อมทั้งจะต้องมีการเตรียมครูก่อนเข้าประจำการเพื่อให้ได้ครูดี มีคุณภาพ และมีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2559) รวมถึงครูจะต้องมีทักษะความสามารถในการเข้าใจสภาพปัญหาและบริบทของท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทั้งเชิงวัฒนธรรม ภาษา และวิถีชีวิตที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นในแต่ละพื้นที่

ความเกี่ยวโยงของแนวทางการผลิตครูภายใต้โครงการดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงการอุดช่องว่างของปัญหาครูพลัดถิ่น หรือการได้ประจำการในพื้นที่ที่ห่างไกลจากถิ่นฐานของตนเอง ซึ่งถือเป็นการปิดกั้นโอกาสของครูผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในสภาพปัญหาในท้องถิ่นจากการที่เคยอยู่อาศัยมาในอดีต การสูญเสียโอกาสที่เกิดขึ้นนี้ไม่สามารถทดแทนได้ด้วยการนำความก้าวหน้าเชิงนวัตกรรมจากพื้นที่อื่นมาปรับใช้ได้ เนื่องจากในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าหากไม่มีครูที่ดีก็จะมีระบบการศึกษาที่ดีได้ และหากไม่มีระบบการศึกษาที่ดีก็จะมีประเทศใดที่สามารถให้คุณภาพชีวิตที่ดีแก่พลเมืองของตนได้เช่นกัน (Adedeji & Olaniyan, 2011) การพัฒนาครูโดยคำนึงถึงบริบทของพื้นที่เป็นหลัก (Area base) จึงถือเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานที่สุดในการแก้ปัญหาเรื้อรังจากโครงสร้างการศึกษาที่ขาดความยืดหยุ่น เนื่องด้วยระบบการศึกษาถูกจำกัดด้วยกรอบที่ต้องเป็นไปตามกฎหมาย แต่การได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่จากบทบาทของครูคืนถิ่นเป็นสิ่งที่แยกออกไป และไม่ได้อยู่ภายใต้กรอบหรือข้อจำกัดใด ๆ ที่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น การทำความเข้าใจในปัญหา การเข้าถึงแหล่งชุมชนเพื่อพัฒนา และการต่อยอดองค์ความรู้เพื่อมุ่งไปสู่การสร้างนวัตกรรมจึงถือเป็นบทบาทหนึ่งที่ทุกคนในชุมชนจะต้องตระหนักถึงประโยชน์ของการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ครูคืนถิ่นทุกคนจะสามารถสร้างนวัตกรรมการศึกษาเพื่อให้เกิดผลสำเร็จต่อการนำไปปรับใช้ในสถานศึกษาหรือแหล่งชุมชนในพื้นที่นั้นๆ ได้ แต่กระบวนการก่อรูปเชิงมีโนทัศน์ (Conceptual thinking) จำเป็นต้องอาศัยปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialist philosophy) มาเป็นแนวทางของการศึกษาที่มีเป้าหมายในการแสวงหาองค์ความรู้ที่เน้นย้ำถึงการดำรงอยู่ของความเป็นปัจเจกบุคคล (Koirala, 2011) นั้นหมายความว่า การตระหนักรู้ของครูคืนถิ่นที่มีต่อสภาพปัญหาในชุมชนแม้จะเป็นมุมมองที่อยู่ในระดับปัจเจกบุคคล แต่สามารถสร้างผลกระทบทางสังคมผ่านการรับรู้จากการเกื้อหนุนด้วยสภาวะแวดล้อมได้ หากมีวิธีการตกผลึกทางความคิดที่ชัดเจน มีความรอบคอบในการถ่วงถ่วงเพื่อให้เกิดนวัตกรรม และมีความคาดหวังที่เล็งเห็นถึงความเป็นไปได้ในเชิงการปฏิบัติ

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงบทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาแบบอัตถิภาวนิยม ถือเป็นการปรับมุมมองใหม่ของการส่งต่อองค์ความรู้ที่ไม่ได้มาจากหนังสือหรือในตำราเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่จุดหมายปลายทางสำคัญนั้นมาจากการนำภูมิหลังที่เข้มแข็งของครูที่ได้รับโอกาสให้มาประจำการในถิ่นฐานของตนเอง มาต่อยอดร่วมกับพลังเครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชนผ่านกระบวนการคิดค้นและ

ออกแบบนวัตกรรมการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์สูงสุดอย่างผู้เรียนในสถานศึกษาและกลุ่มเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาให้สามารถกลับมาเป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนชุมชนและสังคมให้น่าอยู่ เป็นแหล่งของการเรียนรู้ภายในชุมชน และเป็นหนึ่งในกระบวนการสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนผ่านขององค์ความรู้อยู่ตลอดเวลา

วัตถุประสงค์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางการได้มาซึ่งนวัตกรรมการศึกษาจากผลผลิตของครูคืนถิ่นบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม โดยมุ่งเน้นการอธิบายความเชื่อมโยงตั้งแต่บทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ จนถึงกระบวนการนำไปปรับใช้ให้ประสบความสำเร็จ

แนวคิด ทฤษฎี และปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษา

นวัตกรรมการศึกษา (Educational innovation) ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพของผู้เรียนจากสิ่งประดิษฐ์ที่ถูกคิดค้น กระบวนการเรียนรู้รูปแบบใหม่ หรือแม้กระทั่งมุมมองใหม่ที่จะนำไปสู่การปรับปรุงระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนวัตกรรมการศึกษาจะช่วยให้มั่นใจได้ว่าจะสามารถผลิตผู้เรียนที่มีทักษะและความรู้เพื่อตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้ ซึ่งแน่นอนว่าอุปสรรคสำคัญ คือ การไม่สามารถย่อระยะทางระหว่างกระบวนการคิดค้นกับผลลัพธ์ของนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากยังมีความคลุมเครือในหมู่นักวิชาการเกี่ยวกับแนวคิด ความหมาย และการประยุกต์ใช้ (Fuad et al., 2020) แต่ถึงกระนั้นการจำกัดขอบเขตเพื่อให้แน่ใจว่าการคิดค้นนวัตกรรมศึกษายังมีวิธีการที่น่าสนใจอยู่หลายประการ จากมุมมองของ Moreira et al. (2020) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษาจากมุมมองของครูและนักเรียนไว้ 8 ประการ ดังนี้

ประการแรก: การฝึกอบรมครู (Teacher training) กล่าวคือ สิ่งที่ยืนยันความสำเร็จของการคิดค้นนวัตกรรมเป็นผลมาจากการฝึกอบรมครูอย่างต่อเนื่องและการปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างถาวรถือเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในห้องเรียน หากครูยังมองว่าทุกอย่าง คือ อุปสรรคในการเรียนรู้ย่อมไม่ทำให้เกิดนวัตกรรม ถึงแม้ว่าในบางสถาบันการศึกษาจะขาดต้นทุนทางทรัพยากรในการจัดฝึกอบรมครู และรัฐบาลจะไม่ช่วยสนับสนุนก็ตาม แต่ครูจำเป็นต้องแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาทดแทน หรือการเข้าร่วมงานสัมมนาวิชาการต่าง ๆ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ครูเกิดมุมมองความคิดจากการเข้าถึงข้อมูลใหม่ๆ ที่จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการต่อยอดให้เกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษา

ประการที่สอง: เครือข่ายและการทำงานร่วมกัน (Networks and collaborative work) กล่าวคือ การมีเครือข่ายในการทำงานเป็นการเน้นย้ำถึงวิธีการรับข้อมูลย้อนกลับและการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งอุปสรรคพื้นฐานของการคิดค้นนวัตกรรม คือ การปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันในสิ่งที่ชอบมากกว่าสิ่งที่ท้าทาย การให้ความสำคัญกับการสอนที่มากกว่าการทำวิจัย หรือการให้ความสำคัญกับการทำวิจัยมากกว่านวัตกรรม โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้สามารถจัดได้ด้วยการทำงานเป็นทีม การเปิดใจรับฟัง ความรับผิดชอบ และการเคารพความคิดสร้างสรรค์ของผู้อื่น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาและการคิดค้นนวัตกรรมที่มาจากการออกแบบที่ดีที่สุด

ประการที่สาม: มิติสถาบัน (Institutional dimension) กล่าวคือ นโยบายหรือการกำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ถือเป็นการสนับสนุนนวัตกรรม การเรียกร้องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์เพียงเล็กน้อยมีส่วนช่วยให้กรอบในการปฏิบัติงานมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ประกอบกับการกำหนดบทบาทของครูที่ชัดเจนถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่นำไปสู่เงื่อนไขของความสำเร็จในการคิดค้นนวัตกรรม รวมถึงการมีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้อื่นที่ปราศจากการควบคุมหรือการมีกลุ่มอิทธิพลในองค์กร (Stankevicius & Jucevicius, 2013) ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นห่วงโซ่การเรียนรู้ที่มองประโยชน์ของนวัตกรรมภายใต้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ในท้องถิ่น

ประการที่สี่: การมีงานหลากหลาย จำนวนมาก และไม่มีเวลา (Multiple tasks, Massiveness and Lack of time) กล่าวคือ ครูมีภารกิจที่หลากหลายและบั่นทอนจิตใจในการคิดค้นนวัตกรรม หรือเป็นปัจจัยในการขัดขวางการพัฒนาในสถานศึกษา ซึ่งเวลามักถูกจำกัดด้วยตารางเรียน การส่งเกรด การพัฒนาเนื้อหาวิชา และความเป็นพลวัตของวัฒนธรรมองค์กร โดยมีช่วงเวลาที่ส่งผลทำให้ครูต้องปรับตัวอยู่เสมอ ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมที่สนใจ ประกอบกับการถูกละเลยจากผู้บริหารสถานศึกษาจนทำให้ไม่สามารถคิดค้นนวัตกรรมได้ เนื่องจากครูจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรและความพยายามอย่างต่อเนื่อง

ประการที่ห้า: การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Resistance to change) กล่าวคือ อุปสรรคแรกที่ครูและนักเรียนต้องเผชิญ คือ ความกลัวการเปลี่ยนแปลง หรือสิ่งใหม่ ๆ ส่งผลโดยตรงต่อการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นนี้จำเป็นต้องมีระบบเพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถทำงานร่วมกันได้ และเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ได้อยู่เฉพาะในห้องเรียน แต่ต้องมุ่งเป้าหมายไปที่การคิดค้นนวัตกรรมภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เนื่องจากนวัตกรรมจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่กดดัน

ประการที่หก: การวินิจฉัย การมีส่วนร่วม และการเชื่อมโยงกับการสอน (Diagnosis, Participation and Pedagogical connection) กล่าวคือ กระบวนการที่นำไปสู่นวัตกรรมล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นหลังจากการที่ครูได้ไตร่ตรองถึงรูปแบบการสอน การตั้งคำถาม การระบุปัญหา และการคำนึงถึงความเป็นไปได้จากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ หรืออาจกล่าวได้ว่าครูจะต้องมีความชัดเจนในการคิดค้นนวัตกรรมและตกอยู่ในภาวะที่มีความกระตือรือร้นที่จะสร้างและเปลี่ยนแปลง โดยมีการวางแผน การกำหนดเงื่อนไข และการมีทัศนคติเชิงบวกต่อมุมมองการศึกษา ในทางเดียวกันนักเรียนจะต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนจากจุดเล็กๆ ผ่านเพื่อนไปจนถึงครูที่มีบทบาทสำคัญในการคิดค้นนวัตกรรม

ประการที่เจ็ด: การเรียนรู้นอกห้องเรียน (Beyond the classroom) กล่าวคือ นวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้และสัมฤทธิ์ผลนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการเชื่อมโยงความคิดของนักเรียนร่วมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการในการค้นคว้า การเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ โดยนักเรียนต้องเรียนรู้ข้อเท็จจริงในกิจกรรมนอกหลักสูตร แต่ไม่สามารถละทิ้งความรู้ทางทฤษฎีและการปฏิบัติอย่างมีขั้นตอนได้ เนื่องจากพื้นฐานขององค์ความรู้เชิงนวัตกรรมมีรากเหง้ามาจากทฤษฎีทั้งสิ้น การปฏิเสธความรู้ทางวิชาการจึงไม่สามารถเติมเต็มความชัดเจนที่จะนำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมการศึกษาได้

ประการสุดท้าย: นวัตกรรมและเทคโนโลยี (Innovation and technologies) กล่าวคือ กระบวนการทางนวัตกรรมเกิดจากการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการแสวงหาข้อมูลและความรู้ ซึ่งเทคโนโลยีถือเป็นเครื่องมือในการลดอุปสรรคพื้นฐานที่เป็นข้อจำกัดในการคิดค้นนวัตกรรม ประกอบกับยังเป็น

กลยุทธ์สำคัญในการเชื่อมโยงจากสิ่งที่คิดไปสู่การปฏิบัติ การทดลอง และการนำเสนอเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ สำหรับผลลัพธ์เชิงนวัตกรรมได้มากที่สุด

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การคิดค้นนวัตกรรมการศึกษา หมายถึง แนวทางการได้มาของกระบวนการก่อนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณา 1) ครูต้องได้รับการปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างต่อเนื่อง การมีเครือข่ายในการทำงาน การมีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง และความกระตือรือร้นในการสร้างสิ่งใหม่ 2) นักเรียนจะต้องได้รับโอกาสในการเรียนรู้นอกห้องเรียน การเผชิญหน้ากับปัญหาและข้อเท็จจริง การนำความรู้ทางทฤษฎีมาเป็นฐานของการต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงปฏิบัติ และ 3) สภาพแวดล้อมจะต้องอยู่ในสถานะที่เหมาะสม ไม่มีแรงกดดัน และรับรู้ได้ถึงความปลอดภัย เพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดเห็นผ่านกระบวนการทดลองและการฝึกปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมการศึกษา

การสร้างนวัตกรรมการศึกษาถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกลไกหลักจากบทบาทของครูเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ ภายใต้แรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่มีความเป็นพลวัตอยู่เสมอ โดยเฉพาะการค้นหาคำตอบ และการเลือกวิธีการที่เหมาะสมผ่านเทคโนโลยีเพื่อให้ตอบโจทย์ต่อการแก้ไขปัญหาในขณะนั้น แต่การสร้างนวัตกรรมเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการพึ่งพากันในทุกระดับ นั้นหมายความว่านวัตกรรมการศึกษาจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องผ่านการบูรณาการ และข้อโต้แย้งอย่างมีเหตุผล โดยสามารถพิจารณาได้จากผลกระทบ 3 ระดับ ดังนี้ (Serdyukov, 2017)

1. การปรับเปลี่ยนหรือการยกระดับกระบวนการ (Adjustment or upgrading of the process) หมายถึง นวัตกรรมเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติงานในแต่ละวัน แต่มีความง่ายและประสิทธิภาพมากขึ้น หรือได้รับแรงกดดันน้อยลง ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการปรับปรุงมากกว่าความเป็นนวัตกรรม เนื่องจากไม่ก่อให้เกิดวิธีการหรือเครื่องมือใหม่ โดยผลกระทบระดับนี้ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นนวัตกรรมสำหรับการศึกษาครั้งนี้

2. การปรับปรุงกระบวนการ (Modification of the process) หมายถึง นวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงกระบวนการ ประสิทธิภาพหรือคุณภาพในการบริหารจัดการอย่างมีนัยสำคัญ เช่น การเกิดขึ้นของโรงเรียนทางเลือก (Charter schools) ที่ให้อิสระในการบริหารจัดการตามข้อตกลงหรือสัญญา การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended learning) ทั้งในรูปแบบออนไลน์และแบบเผชิญหน้า เป็นต้น

3. การเปลี่ยนแปลงระบบ (Transformation of the system) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง แต่แฝงไปด้วยผลลัพธ์ที่มีคุณค่า เช่น กระบวนการโบโลญญา (Bologna process) เป็นการปฏิรูปอุดมศึกษาครั้งใหญ่ในเรื่องระบบวุฒิการศึกษาที่มีการเทียบโอนหน่วยกิตแบบยุโรป และการยอมรับวุฒิการศึกษาระหว่างประเทศ (นเรศเรษฐ์ แก้ววิภาส, 2548) การเรียนรู้ด้วยตัวเอง การเรียนรู้ออนไลน์ เป็นต้น

จากการให้ความหมายของนวัตกรรมการศึกษาโดยพิจารณาจากผลกระทบถือเป็นการยืนยันได้ว่า นวัตกรรมจะต้องสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับกระบวนการและระบบได้ ซึ่งจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ควรเริ่มต้นจากการเขียนเพื่อเรียนรู้ (Write to Learn: WTL) จากกรณีตัวอย่างของสถานศึกษาแห่งหนึ่งในประเทศสวีเดน ได้พยายามลดช่องว่างในการแสวงหาความรู้โดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยน และการเสนอมุมมองของผู้เรียนผ่านระบบดิจิทัลแบบเรียลไทม์ ซึ่ง WTL ถือเป็นการนำทฤษฎีทางสังคม

วัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง และการตอบรับเชิงสร้างสรรค์แบบเรียลไทม์ เนื่องจากความคิดใหม่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกวินาที หรืออีกหนึ่งกรณีศึกษาจากประเทศไอร์แลนด์ที่ให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาจากเสียงของนักศึกษา โดยมีการจัดให้สภาหลักสูตรและการประเมินแห่งชาติ (National Council for Curriculum and Assessment: NCCA) ทำงานร่วมกับเยาวชนเพื่อสร้างโอกาสในการแสดงความคิดเห็นแบบวันต่อวัน (Licht et al., 2017) กระบวนการเหล่านี้ถือเป็นการสร้างความกระตือรือร้นให้กับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความรับผิดชอบต่อสังคมการศึกษาร่วมกัน

แน่นอนว่าการสร้างนวัตกรรมการศึกษาไม่ควรถูกตีกรอบให้มีการดำเนินการเพียงภาคส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนประกอบกัน เพื่อลบล้างข้อกังวลของนักคิดเชิงวิพากษ์จากการถูกตั้งข้อคำถามถึงการตอบโต้ภัยต่อความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจทั้งในปัจจุบันและอนาคต การถามหาความเชื่อมโยงจำเป็นต้องผนวกภาคส่วนต่างๆ เข้าด้วยกัน รวมถึงการทำลายบทบาทของครูในห้องเรียน และเปลี่ยนเป็นโค้ช ผู้อำนวยการความสะอาด หรือผู้ให้คำแนะนำ (Findikoglu & Ilhan, 2016) ซึ่งส่งผลทำให้รูปแบบการสอนเปลี่ยนไป การรับรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนไป องค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับเปลี่ยนไป รวมถึงวิธีการได้มาของการตัดสินใจทางความคิดเปลี่ยนไป โดยจะหลงเหลือแต่เพียงแก่นของเนื้อหาสาระที่เหมาะสมต่อการนำมาใช้สร้างนวัตกรรมร่วมกันระหว่างครู ผู้เรียน และบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้ความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาเรื่องนั้นๆ เป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม มุมมองดังกล่าวยังมีแนวทางที่สอดคล้องกับวิธีการวิจัยและการวิเคราะห์ถึงปัจจัยพื้นฐานอย่างชัดเจนจนเกิดเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของส่วนต่างๆ ของกระบวนการศึกษานวัตกรรม ซึ่งอาจขึ้นในภาวะวิกฤตที่จำเป็นต้องเสนอแนวคิดใหม่จากผลกระทบของแต่ละปัจจัยทั้งในเรื่องของนโยบาย ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงวัฒนธรรมองค์กรที่สะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมาย กิจกรรม ทิศทางการดำเนินงาน และการประเมินผล นอกจากนี้ การชี้แนะเพื่อให้เกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติด้านการศึกษาสำหรับการสร้างนวัตกรรมจำเป็นต้องการสร้างทีมฝ่ายนวัตกรรมที่มีมาตรการเฉพาะ ดังนี้ (Yu et al., 2014)

มาตรการที่ 1 แนวคิดการศึกษาที่เปลี่ยนไป (Changing concepts of education) กล่าวคือ มุ่งเน้นการสร้างความรู้ให้แก่วิทยาลัยและผู้เรียนก่อนนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางการศึกษาให้มีความร่วมสมัย เป็นแบบแผน และมีอุดมการณ์โดยธรรมชาติ พร้อมทั้งกล้าที่จะเผชิญกับความล้มเหลว

มาตรการที่ 2 การสร้างสภาพแวดล้อมทางวิชาการที่เสรีและกระตือรือร้น (Creating a free and active academic environment) กล่าวคือ สถานศึกษาจำเป็นต้องมีวัฒนธรรมเชิงนวัตกรรม (Innovation culture) หรือการมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมเสรีภาพ ประชาธิปไตย และการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อผู้เรียนสามารถปลดปล่อยความคิดได้อย่างสมบูรณ์

มาตรการที่ 3 การเพิ่มประสิทธิภาพระบบหลักสูตร (Optimizing curriculum system) กล่าวคือนวัตกรรมมาจากความคิดสร้างสรรค์ ส่วนความคิดสร้างสรรค์ต้องมาจากความรู้ทางวิชาชีพเป็นพื้นฐานที่มั่นคง และมีการบูรณาการที่หลากหลายร่วมกับแรงบันดาลใจของผู้เรียนอย่างเหมาะสม

มาตรการที่ 4 การปฏิรูปวิธีการสอน (Reforming teaching) กล่าวคือ การสอนควรมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนผ่านกลุ่มการสอนและการอภิปรายแบบแบบฮิวริสติก (heuristics) ซึ่งเป็นการกระตุ้นความสนใจและเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ

มาตรการที่ 5 การเสริมสร้างนวัตกรรมการสอนเชิงปฏิบัติ (Strengthening practical teaching innovation) กล่าวคือ การฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์รูปแบบต่างๆ ของนวัตกรรมเชิงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อยกระดับความรู้ในการแก้ไขข้อผิดพลาดจากสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้

มาตรการที่ 6 การสร้างแพลตฟอร์มการปฏิบัติทางการศึกษาที่เป็นนวัตกรรม (Building innovative educational practice platform) กล่าวคือ สถานศึกษามีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัดและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทุกกลุ่มได้ จึงจำเป็นต้องมีห้องปฏิบัติการกลางสำหรับใช้เป็นห้องทดลองในการใช้แพลตฟอร์ม การจัดกิจกรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ จนกลายเป็นห้องผลิตนวัตกรรม

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การสร้างนวัตกรรมการศึกษา หมายถึง กระบวนการต่อเนื่องต่อจากการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งมุ่งเน้นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบโดยอาศัยวัฒนธรรมเชิงนวัตกรรมในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการฝึกปฏิบัติ ทดลอง และกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถแสดงศักยภาพได้อย่างอิสระ ประกอบกับสถานศึกษาจะต้องมีห้องปฏิบัติการสำหรับเพื่อให้ครูและนักเรียนมาใช้ร่วมกันเพื่อตั้งคำถาม หาคำตอบ ตลอดจนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม

ความกังวลเกี่ยวกับข้อมูลเชิงปรัชญา คือ ความล้าสมัยหรือไม่สามารถนำมาปรับใช้ในบริบทตามสภาพการณ์ในปัจจุบันได้ ซึ่งการศึกษามักจะเป็นลักษณะของการเทียบเคียงผลกระทบที่มีต่อระบบการศึกษาภายใต้ปรัชญาของนักคิดที่พยายามสร้างสรรค์แนวทางการพิสูจน์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่ถึงกระนั้นความน่าสนใจของปรัชญาการศึกษาเป็นสิ่งที่ไม่เคยตกยุคสมัย เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่จำเป็นต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ตลอดช่วงชีวิต หรือแม้กระทั่งเมื่อสิ้นลมหายใจแล้วยังทิ้งมรดกทางความรู้ให้กับคนรุ่นหลังต่อไปได้ นี่คือการพิเศษโดยธรรมชาติของปรัชญาการศึกษา แน่นนอนว่าลัทธิอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ก็เช่นเดียวกัน การท้าทายทางความคิดถือเป็นเรื่องที่เหมาะสมเกิดขึ้นเพื่อลบล้างอคติในเชิงปรัชญาเพื่อพิสูจน์ความจริงแท้ที่มีอยู่ในสังคมมนุษย์อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

โดยเจตนารมณ์ของปรัชญาอัตถิภาวนิยมได้มุ่งเน้นถึงความเป็นปัจเจกมากกว่าความเป็นสากล เสรีภาพมากกว่าระเบียบกฎเกณฑ์ เน้นสร้างสรรค์สิ่งใหม่มากกว่าอนุรักษ์สิ่งเก่า ยึดถือความรู้สึกมากกว่าเหตุผล เปรียบเสมือนกับการตัดขาดจากโลกภายนอกไปสักระยะหนึ่ง เพื่อหมกมุ่นและค้นหาในสิ่งที่เกิดขึ้นได้ตามจินตนาการ แน่นนอนว่าปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความว่างเปล่า ความกลัวเกิดขึ้นในภายหลัง และการไร้ซึ่งความกลัวถือเป็นบ่อเกิดของการเรียนรู้อย่างไม่หยุดยั้ง หรือการแสวงหาแนวทางเพื่อค้นพบตัวเองอย่างเสรีโดยปราศจากอคติอย่างเท่าเทียม เพราะมนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการตอบสนองความต้องการของตนเอง (จิราภรณ์ จันทรโณม และสุวิน ทองปั้น, 2563) หากพิจารณาในเชิงความหมาย กล่าวคือ อัตถิ (Existence) แปลว่า สภาพเป็นอยู่ ในภาษาบาลี แปลว่า เกิด สภาพหรือภาวะ ซึ่งอัตถิภาวะ หมายถึง ภาวะความเป็นอยู่ของมนุษย์ สำหรับที่มา สำคัญ และจุดหมายของปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม สามารถอธิบายได้ดังนี้ (สุนทร โคตรบรรเทา, 2553)

จุดเริ่มต้นของปรัชญาอัตถิภาวนิยมมาจากนักปรัชญาชาวเดนมาร์คชื่อ เซอเรน เคิร์คการ์ด (Soren Kirkegaard) มีอายุอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1813-1855 ได้เสนอว่าปรัชญาเป็นเรื่องของปัจเจก และทุกคนควรสร้างปรัชญาจากประสบการณ์ของตนเอง รวมถึงได้เสนอแนวคิดอีกว่าความจริงสูงสุดไม่มี มีแต่ความจริงแท้ คือ

สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ การตัดสินใจควรให้ความสำคัญกับปัญหาเฉพาะหน้า พฤติกรรมที่ดี คือ ความกล้าในการตัดสินใจในแต่ละสภาพของชีวิต และความประพฤตินี้ไม่ดี คือ การหลีกเลี่ยงการตัดสินใจ โดยใช้เหตุผลมาประกอบความคตินั้น ระยะแรกแนวคิดของเคิร์คคาร์ดไม่แพร่หลายเพราะเขียนเป็นภาษาเดนมาร์ก ต่อมาได้มีแปลเป็นภาษาอังกฤษและภาษาเยอรมันจึงแพร่หลายมากขึ้น ประกอบกับมีนักปรัชญาชาวอเมริกัน ชื่อ แวนคลีฟว์ มอร์ริส (Van Cleve Morris) และยอร์จ เอฟ. เนลเลอร์ (George F. Kneller) ได้พยายามผลักดันปรัชญาอัตถิภาวนิยม เนื่องจากรู้สึกว่ามันกำลังสูญเสียความเป็นตัวตนไปในระบบสังคม หรือมนุษย์มักติดอยู่ในกรอบสังคมที่แคบและถูกจำกัดสิทธิ์และเสรีภาพ ต่อมา มีนักปรัชญาชาวเยอรมันชื่อ ฟรีดริช นิทซ์เช (Friedrich Nietzsche) มีอายุระหว่างปี ค.ศ. 1844-1900 ได้เสนอให้มนุษย์ออกจากกรอบของสังคมอย่างแท้จริง และไม่แบ่งมนุษย์ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่ทำให้โลกก้าวหน้า คือ มีความเข้มแข็งยึดมั่นในอุดมการณ์ ไม่ยอมเชื่อฟังใครอย่างไร้เหตุผล มีการไตร่ตรองด้วยตนเอง และเมื่อมั่นใจแล้วจะตัดสินใจปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ 2) กลุ่มที่รักความสบาย คือ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่กล้าเพราะไม่มั่นใจในการตัดสินใจของตนเอง และยอมรับหรืออ้างกฎเกณฑ์ในสังคมเพื่อให้ตนเองรู้สึกปลอดภัย

แน่นอนว่าปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมมุ่งเน้นเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการเลือกปฏิบัติผ่านการตัดสินใจอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยคำนึงถึงข้อจำกัดของมนุษย์ ให้ความสำคัญกับอารมณ์ ความเป็นอยู่ตามสถานภาพ การมีส่วนร่วม และการยึดมั่นในศีลธรรมอันดีในสังคม ส่วนจุดหมายปลายทางสำหรับผู้เรียน คือ การพัฒนาความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่ มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ เข้าใจตนเอง เข้าใจโลก และกล้าเผชิญต่อปัญหาอย่างชาญฉลาด ในส่วนสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเองจากการตัดสินใจเลือกอย่างเสรี โดยมีหลักสูตรที่ไม่ได้บังคับให้ผู้เรียนเลือกเรียน แต่เมื่อเกิดความจำเป็นจึงต้องเรียน ประกอบกับวิธีการสอนจะมุ่งเน้นที่ความสนใจของผู้เรียนเพื่อแสดงความเป็นตนเองออกมาภายใต้ความเข้าใจที่ว่า ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน และไม่ว่าจะเป็นครูหรือผู้เรียนก็สามารถเรียนรู้ร่วมกันได้

อย่างไรก็ตาม เป้าหมายของการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาแบบอัตถิภาวนิยม คือ การทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ที่เป็นอิสระในแต่ละบุคคล ซึ่งความเป็นอิสระจะส่งผลทำให้เกิดอุดมการณ์ในการพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง โดยเป็นการให้ออกาสและทางเลือกภายใต้ความรับผิดชอบเพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามที่ได้ตั้งใจไว้ (Mozaffari & Jahanian, 2016) สำหรับแนวโน้มของการเปลี่ยนผ่านในประเด็นเหล่านี้ มักบ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางการขับเคลื่อนกลไกความเป็นมนุษย์โดยไม่ได้ถูกตกระหน่ำจากสภาวะแวดล้อมที่นำไปสู่การขัดเกลาคือความเป็นตัวเอวมานัก แต่อาศัยความกล้าออกจากพื้นที่ปลอดภัย (Safe zone) ที่ยึดถือเป็นอุดมการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการได้รับสิ่งใหม่ จากมุมมองใหม่ที่ทำให้โลกสามารถหมุนเหวี่ยงความก้าวหน้าเข้ามาสู่โลกของปัจจุบันได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม หมายถึง การไม่ยอมรับต่อโชคชะตาที่ถูกครอบด้วยกฎเกณฑ์ทางสังคม ทำให้ขาดอิสระในการใช้ชีวิตตามที่คาดหวังไว้ แต่พยายามขีดเขียนเรื่องราวของตนเองขึ้นผ่านการรับรู้และจินตนาการภายใต้ขอบเขตของความเป็นไปได้ โดยยึดถือศีลธรรมอันดีที่มีอยู่ในสังคม ซึ่งเช่นเดียวกับครูจำเป็นต้องกล้าคิด กล้าทำ และกล้ารับผิดชอบต่อการตัดสินใจอย่างมีอิสระผ่านทางเลือกที่ไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะเพียงความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่มุ่งมั่นไขว่คว้าหาความรู้จากทุกสิ่งอย่างที่ผ่านมาในลักษณะของปัญหา จนเกิดเป็นการตกผลึกทางความคิด ลงลึกสู่การกระทำ และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในบริบทของนวัตกรรมการศึกษา

บทบาทของครูคีนถิ่น: ความสำคัญและจุดหมาย

บุคคลหนึ่งคนใดที่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นครู ถือเป็นผู้ที่มีความเสียสละทั้งร่างกายและแรงใจในการปลูกปั้น เพื่อให้ลูกศิษย์ได้ถึงฝั่งฝันตามที่ได้ตั้งใจเอาไว้ทั้งสิ้น แต่เนื่องด้วยความพยายามของครูเพียงคนเดียว แม้จะมอบชีวิตให้แก่การอบรมบ่มเพาะผู้เรียนก็ไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้โดยง่าย จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เรียนเป็นส่วนประกอบในการขับเคลื่อนอุดมการณ์การเรียนรู้อย่างไม่ย่อท้อ แต่ระหว่างที่มีการจัดการเรียนการสอนอยู่นั้น สิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงแก่นแท้ของชีวิตในฐานะมนุษย์คนๆ หนึ่ง คือ เครื่องมือหรือนวัตกรรมการศึกษาที่ถูกผลิตและสร้างจากความพยายามอย่างยิ่งยวดของครู นี่คือนวัตกรรมที่สำคัญของครูยุคใหม่ ครูที่ต้องปรับตัวอย่างเข้าใจ และอยู่เหนือการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นพลวัตของโลกเสมอ

การศึกษารูปแบบของครูคีนถิ่นเป็นการย้อนถึงภูมิหลังของการก่อเกิดก่อนมาประกอบอาชีพครู ซึ่งเป็นการอธิบายภายใต้โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2559-2572) โดยหลักการแล้วครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และอยู่ในบทบาทของนักการศึกษามืออาชีพ (Professional educator) ที่มีหน้าที่ในการให้ความรู้ ชี้แนะการสอน กำกับการฝึกอบรม และประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนตามเกณฑ์ตัวชี้วัดความสำเร็จ (Larasati et al., 2019) ประกอบกับการยกระดับความสามารถของตนเองทั้งทางด้านการวิจัยความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และมีอุดมการณ์ความเป็นครูอย่างเข้มแข็ง ไปพร้อมกับการมีเครือข่ายการทำงานในพื้นที่ร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและสถานศึกษา ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายของครูคีนถิ่นไม่ถือเป็นเรื่องที่ยาก เนื่องจากกระหว่างการเข้าร่วมโครงการจะมีการจัดสรรงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มศักยภาพและทักษะความเป็นครู ซึ่งมีการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะทางภาษาและการสื่อสาร ทักษะกระบวนการคิด และทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ รวมถึงเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ในช่วงแรกสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นผู้ผลิตจะต้องมาเยี่ยมเยียน ชี้แนะ จัดกิจกรรมต่างๆ ให้กับครูที่เข้าร่วมโครงการ โดยถือเป็นการผสานเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ความเหมาะสมของครูคีนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา คือ การเข้าใจบริบทของสภาพปัญหาท้องถิ่นนั้นๆ เป็นอย่างดี ซึ่งคล้ายกับการทำวิจัยแบบฝังตัว (Embedded design) หรือการเข้าไปฝังตัวเชิงวัฒนธรรม (Cultural immersion) ตั้งแต่เกิดจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การถอนตัวออกจากท้องถิ่นไปเข้าร่วมโครงการฯ และกลับมาเป็นครูคีนถิ่นในถิ่นฐานของตนเอง ถือเป็นเรื่องที่ยืนยันความได้เปรียบอย่างไม่มีสิ่งใดสามารถมาทดแทนได้ นี่คือนวัตกรรมพิเศษของครูคีนถิ่นที่จะนำไปสู่การสร้างเชื่อมโยงและลดช่องว่างระหว่างสถานศึกษาและชุมชน (Reed, 2009) ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว รุนแรง และฉับพลันอย่างที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้

สำหรับจุดหมายของครูคีนถิ่น หากไม่ได้พิจารณาตามบริบทภายใต้โครงการฯ ที่มุ่งเน้นเรื่องการเมืองที่ดีในวิชาชีพครู การมีความรู้ในเชิงวิชาการ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีทักษะกระบวนการคิด มีคุณธรรม จริยธรรม และอื่นๆ เหล่านี้ นั่นถือเป็นพื้นฐานที่ครูทุกคนจำเป็นต้องมีอยู่แล้ว แต่สิ่งสำคัญ คือ ครูคีนถิ่นจะต้องมีความสามารถในการพยากรณ์อนาคต (Ability to predict the future) หมายถึง การประเมินสถานการณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้เข้าใจถึงทิศทางของการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบกับเป็นการทำลายข้อจำกัดของครูที่สอนโดยยึดตำราเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน แต่ควรทดแทนด้วยการนำแนวคิดที่เป็นรากฐานของการเรียนรู้มาปรับใช้ คือ หน่วยงานร่วม (Co-Agency) เพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงโต้ตอบและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งจะส่งผลทำให้ผู้เรียนสามารถ

เรียนรู้ในสิ่งที่จำเป็นและมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต (OECD, 2018) ทั้งนี้ ประสพการณ์ของครูคืนถิ่นถือเป็นสิ่งที่หล่อหลอมมาจากความพยายามในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน การสังเคราะห์ภาพอดีตร่วมกับภาพปัจจุบัน เพื่อกำหนดแนวทางการสอนจากภาพอนาคตของผู้เรียนผ่านนวัตกรรมการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ล้ำค่ายิ่ง

อย่างไรก็ตาม ครูคืนถิ่นถือว่ามีความท้าทายต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ไม่เพียงเฉพาะเรื่องของการศึกษาเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงทุกองคาพยพในสังคมที่ทุกอย่างจำเป็นต้องเคลื่อนไปพร้อมกัน ถึงแม้ว่าแนวทางการคัดเลือกนักศึกษาตามเกณฑ์เป็นการอุดช่องว่างปัญหาการขาดแคลนครูในพื้นที่ที่ไม่มีใครประสงค์ไปเป็นครู และการแก้ปัญหาการโยกย้ายภายหลังการบรรจุเข้ารับราชการอยู่แล้ว แต่นอกเหนือสิ่งอื่นใด สิ่งที่ถูกเสริมเข้าไป คือ การมีเครือข่ายร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสถานศึกษา และชุมชนบริเวณโดยรอบ ส่งผลทำให้ครูคืนถิ่นมีความท้าทายต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาผ่านความสามารถในการพยากรณ์อนาคต ที่มีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนชีวิตการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ให้สามารถทะลุทะลวงความคาดหวังในการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละอุตสาหกรรม ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นการเติมเต็มศักยภาพของคนในชุมชนจากการขยายตัวขององค์ความรู้จากการกลับมาของครูคืนถิ่นภายใต้โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็นสำคัญ

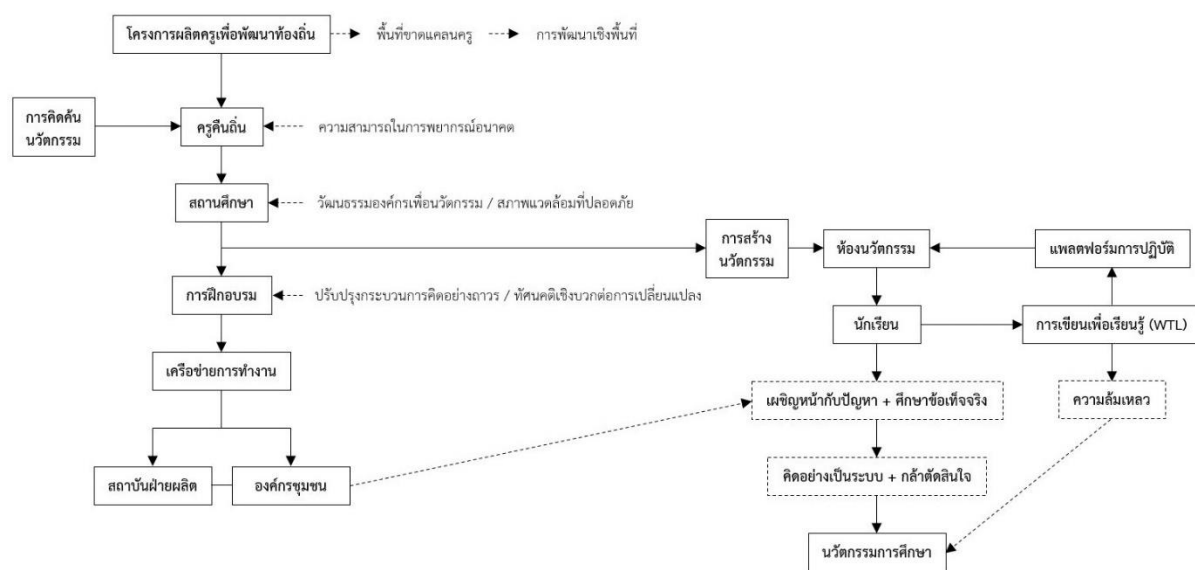
กระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

เจตนารมณ์ของนวัตกรรมการศึกษาอยู่บนพื้นฐานของความเรียบง่ายและไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป แต่เป็นสิ่งที่แปลกใหม่และนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกจากจุดยืนเล็ก ๆ ภายใต้บทบาทของครูคืนถิ่น พร้อมทั้งยังได้แอบแฝงไปด้วยพลังของการขับเคลื่อนจากผลพวงของการเข้าร่วมโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งทำให้เกิดเป็นเป้าหมายอย่างมีคุณภาพต่อการได้ครุดีครูเก่ง มีความเชี่ยวชาญตรงกับความต้องการ มีความเป็นกัลยาณมิตรและศรัทธาในวิชาชีพครู รวมถึงการมีเครือข่ายที่คอยสนับสนุนทั้งสถาบันอุดมศึกษาและสถานศึกษา การมีแต้มต่อเหล่านี้ถือเป็นการได้เปรียบที่ทำให้ได้ยากและมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาอธิบายเพื่อชี้ให้เห็นถึงกระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

แต่ก่อนที่จะลงลึกไปในรายละเอียดควรทำความเข้าใจภาพของนวัตกรรมการศึกษาอีกครั้ง เพื่อเป็นการย้ำเตือนถึงแนวทางที่ชัดเจน กล่าวคือ นวัตกรรมการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการทดสอบในลักษณะขั้นบันได (Step test) เมื่อก้าวไปในขั้นที่สูงขึ้นแรงโน้มถ่วงย่อมมากขึ้นตามไปด้วย เปรียบเสมือนกับการเริ่มต้นแต่ยังไม่เห็นจุดหมายที่แน่ชัด หรือการโยนหินลงในมหาสมุทรที่ไร้ก้นบ่อ ประเด็นสำคัญ คือ “หนึ่งคนคิด แต่หลายคนต้องร่วมสร้าง” เนื่องจากความสำเร็จไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยครูเพียงคนเดียวและในช่วงข้ามคืน นวัตกรรมจำเป็นต้องอาศัยเวลาในการทดสอบจากครู ผู้เรียน ชุมชน สังคม และบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียอยู่เสมอเพื่อยืนยันความสำเร็จถึงการนำไปปรับใช้ประโยชน์ในบริบทต่างๆ ได้ แน่นอนว่าบริบทของสถานศึกษาก็มีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน บางแห่งอาจมีทรัพยากรที่เพียงพอแต่ขาดครูที่เป็นผู้นำ บางแห่งขาดทรัพยากรแต่เพียงพร้อมไปด้วยครูที่มีทักษะความสามารถ นี่คือการยากในการเกิดขึ้นของนวัตกรรมการศึกษา ดังนั้นมุมมองของความเป็นนวัตกรรมอาจแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่เหมาะสมที่เกิดขึ้นได้เสมอ

สำหรับการอธิบายกระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยมนี้ ผู้ประพันธ์ได้พิจารณาตั้งแต่เป้าหมายของโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จนกระทั่งได้ครุคืนถิ่นที่มีความพร้อมต่อการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษา ประกอบกับสถานศึกษาจะต้องปรับตัวเพื่อสอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงที่เอื้ออำนวย

ต่อการส่งเสริมบทบาทของครู โดยมีสถาบันฝ่ายผลิตและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ นักเรียนถือเป็นฟันเฟืองหลักในการเรียนรู้และตรวจสอบร่วมกันเพื่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษา โดยสามารถอธิบายภาพของกระบวนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้ประพันธ์

จากภาพที่ 1 กระบวนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม สามารถอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

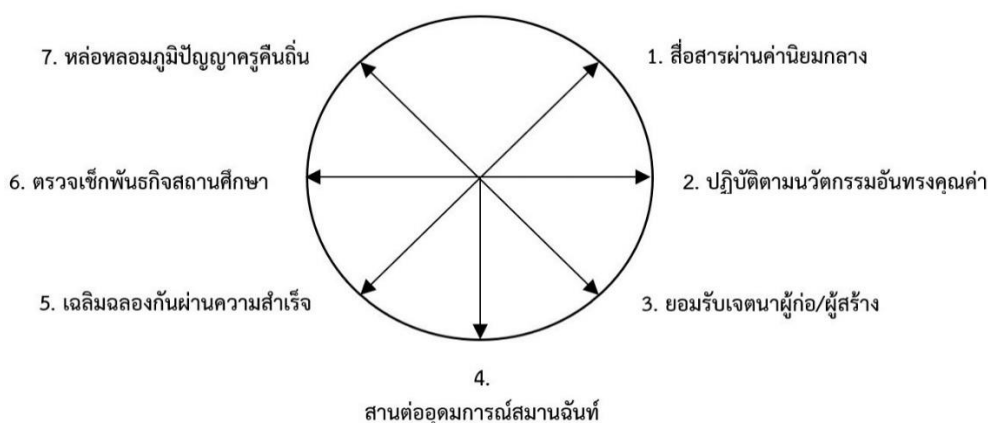
1. กระบวนการคิดค้นนวัตกรรม (Innovation Invention Process: IIP) กล่าวคือ จุดเริ่มต้นมาจากการพิจารณาถึงเป้าหมายของโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเรื่องการส่งครูไปประจำการในพื้นที่ที่ขาดแคลนครู และอยู่ในภูมิภาคห่างไกลของครูคนนั้นๆ ซึ่งถือเป็นการหลอมรวมทั้งความรู้ในอดีตร่วมกับความรู้ที่ได้รับในปัจจุบัน จนเกิดเป็นครูคืนถิ่นที่มีศักยภาพสูงและเพียงพอต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ แต่การคิดค้นนวัตกรรมศึกษานั้น สิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับครู คือ ความสามารถในการพยากรณ์อนาคต ซึ่งถือเป็นคุณสมบัติในการมองภาพรวมของปัญหาแบบองค์รวม (Holistic) หรือการรับรู้ความจริงที่ไม่ได้แยกออกจากกันเป็นส่วน ๆ เพื่อให้สามารถคิดค้นสิ่งที่ตอบโจทย์ต่อความต้องการของผู้เรียนในอนาคตได้ เมื่อครูได้เข้าปฏิบัติงานในสถานศึกษา ๆ จะต้องตอบรับด้วยการปรับวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นนวัตกรรม (Innovative culture) โดยเอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ประกอบกับจะต้องมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ไร้ความกังวล ส่วนครูควรได้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องทั้งจากในสถานศึกษา สถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานอื่นๆ เพื่อค้นหาความคิดใหม่มาต่อยอดองค์ความรู้เดิม รวมถึงจะต้องมุ่งเน้นการปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างถาวร และการมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งมีเครือข่ายการทำงานทั้งสถาบันฝ่ายผลิตและองค์กรชุมชนในการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษาาร่วมกัน

2. กระบวนการสร้างนวัตกรรม (Innovation Creation Process: ICP) กล่าวคือ สถานศึกษาถือเป็นพื้นที่หลักในการขับเคลื่อนในกระบวนการก่อรูปนวัตกรรม โดยจะต้องมีห้องนวัตกรรม (Innovative room) เพื่อเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนได้เข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้เชิงนวัตกรรม ประกอบกับจะต้องฝึกให้ผู้เรียนใช้วิธีการเขียนเพื่อเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มการปฏิบัติ หมายถึง เมื่อผู้เรียนเกิดปัญหา ความคิดใหม่ หรือต้องการแสดงความคิดเห็นระหว่างเรียน สามารถใช้แพลตฟอร์มที่สถานศึกษาสร้างขึ้น เช่น กลุ่ม Line Facebook เป็นต้น มาใช้สำหรับการส่งต่อข้อความไปยังกลุ่มนวัตกรรม เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนของความรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน พร้อมกันนี้สถาบันฝ่ายผลิตและองค์กรชุมชนจะต้องเข้ามาช่วยเติมเต็มในส่วนของการลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์จากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม โดยคาดหวังให้ครูและนักเรียนสามารถออกแบบกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบร่วมกัน มีการตัดสินใจร่วมกัน และล้มเหลวร่วมกัน เพื่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ต่อทั้งผู้คิด ผู้ค้น และผู้สร้างนวัตกรรมการศึกษา

อย่างไรก็ตาม กระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยมนี้ ถือเป็นการตีกรอบ แยกส่วนในแต่ละขั้นตอนเพื่อให้เห็นถึงแนวทางการขับเคลื่อนผ่านความสัมพันธ์ที่มีความเป็นไปได้ โดยมุ่งเน้นเพื่อให้เกิดการยอมรับและเปลี่ยนแปลงเชิงความคิด จนเกิดกลายเป็นการตกผลึกในความรับผิดชอบภายใต้บทบาทของครูคณิศรที่มีศักยภาพซ่อนเร้น และสมควรนำถอดออกมาเป็นบทเรียนผ่านนวัตกรรมร่วมกับองค์ความรู้ในพื้นที่ ซึ่งจะสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในทุกๆ มิติของสังคม ภายใต้เป้าหมายของโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็นสำคัญ

แนวทางการนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้

ความสำเร็จของนวัตกรรมการศึกษาแท้จริงแล้วไม่ได้ขึ้นอยู่กับขั้นตอนการคิดค้นหรือการสร้างเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับขั้นตอนของการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้เกิดเป็นผลลัพธ์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการยกระดับองค์ความรู้ของผู้เรียน โดยอาจเป็นการปรับปรุงกระบวนการหรือการเปลี่ยนแปลงระบบที่สอดคล้องประสานร่วมกันระหว่างสถาบันและหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือ แต่ถึงกระนั้นยังจำเป็นต้องนำวิธีการบริหารมาปรับใช้เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้ประพันธ์ได้นำกระบวนการหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรของดิล และปีเตอร์สัน (Deal & Peterson, 1998) มาใช้ในการอธิบาย ดังนี้

ภาพที่ 2 แนวทางการนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้

ที่มา: ประยุกต์จากแนวคิดของดิล และปีเตอร์สัน (1998)

จากภาพที่ 2 แนวทางการนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้ ผู้ประพันธ์ได้ให้ความสำคัญกับความเข้าใจง่ายต่อการจดจำจึงได้เรียบเรียงเป็นคำเชื่อมในแต่ละกระบวนการ โดยเริ่มจาก 1) การสื่อสารผ่านค่านิยม กล่าวนำคือ เป็นการพิจารณาถึงอัตลักษณ์หรือค่านิยมร่วม (Share value) ในสถานศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการตีกรอบแยกประเด็นสำหรับนวัตกรรมให้สอดคล้องต่อทิศทางการพัฒนาภายใต้บริบทของวัฒนธรรมองค์กรเป็นหลัก 2) ปฏิบัติตามนวัตกรรมอันทรงคุณค่า กล่าวคือ เป็นการยึดถือปฏิบัติในลักษณะของพิธีกรรม หรือการมีแบบแผนที่แน่นอนเพื่อให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการรับรู้และสนับสนุนจิตวิญญาณของสถานศึกษา โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของนวัตกรรมเป็นหลัก 3) ยอมรับเจตนาผู้ก่อหรือผู้สร้างนวัตกรรม กล่าวคือ เป็นการยอมรับในความกล้าหาญที่ยอมเสียสละเวลาส่วนตนเพื่อให้ได้มาซึ่งนวัตกรรม โดยผู้ปฏิบัติตามจะต้องตัดสินใจบนฐานเจตนาของผู้ที่มีส่วนในการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมเป็นหลัก 4) สานต่ออุดมการณ์ สำนานันท์ กล่าวคือ เป็นผลสืบเนื่องจากกระบวนการตัดสินใจ โดยจำเป็นต้องผ่านความเห็นพ้องร่วมกันของทุกฝ่ายในสถานศึกษา รวมถึงตัวแทนที่มีหน้าที่ในการมองประโยชน์ของผู้เรียนเป็นหลัก เช่น ผู้ปกครอง องค์กร ชุมชน เป็นต้น 5) เกลี้ยกล่อมกันผ่านความสำเร็จ กล่าวคือ แม้จะเป็นความสำเร็จเพียงเล็กน้อย หรือบางครั้งอาจวัดได้ยากก็ควรมีการมอบรางวัลให้แก่บุคลากร ครู นักเรียน และตัวแทนชุมชน 6) ตรวจเช็คพันธกิจ สถานศึกษา กล่าวคือ เป็นการพิจารณาและตรวจสอบความคาดหวังเพื่อรักษาพันธกิจของสถานศึกษาไว้หรือไม่กระทบต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่กำหนดไว้ และ 7) หล่อหลอมภูมิปัญญาครูคืนถิ่น กล่าวคือ เป็นการขัดเกลาความรู้และความเชื่อของครูคืนถิ่นจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาผ่านการลองผิดลองถูกจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นฐานของสถานศึกษา

อย่างไรก็ตาม การนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนนั้น จำเป็นต้องมุ่งเน้นเรื่องการหลอมรวมค่านิยมร่วมกับวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งจะเกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติจนไม่สามารถปฏิเสธถึงการไม่มีอยู่ของนวัตกรรมที่ถูกคิดค้นขึ้นใหม่ในสถานศึกษาได้ แต่การเล็งเห็นความสำคัญมักจะเกิดขึ้นหลังจากการตกผลึก การคิดทบทวน และการมีผลสำเร็จเชิงประจักษ์ โดยอาศัย 7 กระบวนการดังที่กล่าวมา ประกอบกับการมีเหตุการณ์กระตุ้น (Triggering events) ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานศึกษา ซึ่งอาจมาพร้อมกับวิกฤตหรือโอกาสในการปฏิรูปวัฒนธรรมโดยมีครูคืนถิ่นเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการแสดงศักยภาพได้อย่างอิสระที่ส่งผลต่อการปรับระบบนิเวศในสถานศึกษาเป็นสำคัญ

บทสรุป

การละลายบทบาทของครูคืนถิ่นถือเป็นการหลงลืมผลลัพธ์เชิงคุณค่าที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาจากการได้รับโอกาสทางการศึกษา ผ่านช่วงวิกฤตทางภูมิปัญญาจากการรับรู้ข้อเท็จจริงเชิงปัญหา และสั่งสมองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทั้งในส่วนของการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา แต่จากการขับเคลื่อนผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นถึงการหลงลืมของปัญหาที่ไม่ได้รับการสานต่อเพื่อพัฒนา ซึ่งเป็นความพยายามอันทรงคุณค่า แต่ไม่ได้มาจากการปรัชญาการศึกษา ซึ่งการพิจารณาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยมจึงเป็นเหมือนกับการทำลายข้อจำกัดของครูที่ถูกตีกรอบตามหน้าที่และความรับผิดชอบ แต่สิ่งสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนผ่าน คือ การพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในอนาคต โดยใช้วัตรกรรมการศึกษาเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงกระบวนการและเปลี่ยนแปลงระบบต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของผู้เรียน สำหรับการศึกษาครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการ 2 ส่วน ได้แก่ 1) การคิดค้นนวัตกรรม คือ

การมุ่งเน้นไปที่บทบาทของครูคืนถิ่นในการออกแบบนวัตกรรมร่วมกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด และ 2) การสร้างนวัตกรรม คือ การทดลองเชิงปฏิบัติการโดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการผ่องถ่ายองค์ความรู้ที่มีผลต่อการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษา หลังจากนั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทางการหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้การนำนวัตกรรมสำเร็จรูปมาปรับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในท้ายที่สุดการผลักดันโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องพิจารณาจากบทบาทของครูคืนถิ่นที่ส่งผลต่อจุดหมายปลายทางอย่างการยกระดับศักยภาพของผู้เรียน ประกอบกับการอุดหนุนว่างของปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบของการพัฒนา จนเกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษาจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการขับเคลื่อนทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นจากองค์พหุคูณใหญ่ในพื้นที่ไปพร้อมกัน

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ จันทรโณม และสุวิน ทองปั้น. (2563). ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับแนวคิดการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 20(2), 185-196.
- นรเศรษฐ์ แก้ววิภาส. (2548). การปฏิรูประบบอุดมศึกษาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตามปฏิญญา
โบโลญญา. *วารสารศิลปศาสตร์*, 5(2), 156-179.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2559). *โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2559-2572)*.
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2553). *ปรัชญาการศึกษาสำหรับผู้บริหารการศึกษา*. ปัญญาชน.
- Adededeji, S. O. & Olaniyan, O. (2011). *Improving the Conditions of Teachers and Teaching in Rural Schools across African Countries*. International Institute for Capacity Building in Africa.
- Barno, O. & Makhmudov, K. (2020). Roles of Teachers in Education of the 21st Century. *Scientific Journal*, 1(3), 554-557.
- Deal, T. E. & Peterson, K. D. (1998). *The Heart to Leadership*. Jossey-Bass.
- Findikoglu, F. & Ilhan, D. (2016). Realization of a Desired Future: Innovation in Education. *Universal Journal of Educational Research*, 4(11), 2574-2580.
- Fuad, D., Musa, K. & Yusof, H. (2020). Innovation in Education. *Journal of Educational Research & Indigenous Studies*, 2(1), 1-11.
- Koirala, M. P. (2011). Existentialism in Education. *Academic Voices A Multidisciplinary Journal*, 1(1), 39-44.
- Larasati, Q.I., Cahyaningtyas, A., Mangzila, A., Firawati, A.A., Yuanita, S.M. & Lesmana, I. (2019). The Role and Function of Teachers in Improving Effective Learning in Classes. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 381, 13-17.
- Licht, A. H., Tasiopoulou, E. & Wastiau, P. (2017). *Open Book of Educational Innovation*. European Schoolnet.

- Moreira, C., Abuzaid, J.N., Elisondo, R.C. & Melgar, M.F. (2020). Educational Innovation: Perspectives of Teachers and Students at Universidad Nacional De Rio Cuarto (Argentina) and Universidad Del Atlantico (Colombia). *Panorama*, 14(26), 1-15.
- Mozaffari, M. & Jahanian, R. (2016). Identifying Existentialist Philosophy of Education. *International Academic Journal of Social Sciences*, 3(8), 18-28.
- OECD. (2018). *The Future of Education and Skills Education 2030*. Directorate for Education and Skills-OECD.
- Reed, W.A. (2009). The Bridge is Built: The Role of Local Teachers in an Urban Elementary School. *The School Community Journal*, 19(1), 59-75.
- Sayeski, K.L. (2013). A New Era of Teacher Education: Introduction to the Teacher Education Column. *Teacher Education*, 48(5), 303-306.
- Serdyukov, P. (2017). Innovation in Education: What works, What doesn't, and What to do about it. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*, 10(1), 4-33.
- Stankevicius, I. & Jucevicius, G. (2013). Institutional VS. Sectoral Dimension of Innovation Strategies of Firms. *Technological and Economic Development of Economy*, 19(1), 360-382.
- Yu, Z., Zhou, S. & Li, Y. (2014). An Analysis of Influencing Factors of Innovative Education and Development Proposals. *International Conference on Education Reform and Modern Management*, 57-61.

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างทั้งในด้านการวิเคราะห์ และการวิจัยในสังคมศาสตร์

Generative AI's Role in Social Science Both in Research Assistance and Analysis

กานต์ ยืนยง

Kan Yuenyong

นักศึกษาปริญญาเอก คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Ph.D. Candidate, Graduate School of Public Administration,

National Institute of Development Administration

E-mail: sikkha@gmail.com

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Received: October 12, 2023; Revised: December 2, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

ในยุคที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโมเดลภาษาขนาดใหญ่ที่กำลังได้รับความสนใจเป็นพิเศษในการประยุกต์ใช้เพื่อช่วยงานวิจัยในด้านต่าง ๆ บทความนี้วิเคราะห์วิวัฒนาการการเรียนรู้ของเครื่องจักรตลอดจนการถือกำเนิดของโมเดลภาษาขนาดใหญ่ โดยจะเน้นการวิเคราะห์ไปที่โครงการของ DARPA ในการผสมผสานวิจัยคุณภาพและวิธีการคำนวณที่ขั้นสูงโดยเฉพาะผ่านโครงการ Next Generation Social Science (NGS2) และ Ground Truth (GT) ต่อมาโครงการเหล่านี้จะมีพัฒนาการเปลี่ยนเป็นการใช้คอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์ (Computational Social Science) และกระบวนการวิจัยแบบผสมผสานซึ่งจะรวมวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (QUAL) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (QUAN) ซึ่งจะทำให้งานวิจัยมีความครอบคลุมหลากหลายมากขึ้น แต่แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างจะมีศักยภาพมาก แต่ยังมีโอกาสที่จะผิดพลาดหรือที่เรียกกันว่าการเกิด “การหลอน” (Hallucination) ในบทความนี้จะพูดถึงมาตรการในการเพิ่มความเที่ยงตรงเรื่องนี้ นอกจากนี้บทความนี้ยังกล่าวถึงตัวอย่างการนำปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างมาใช้งานจริงเพื่อตรวจจับแนวโน้มและการสร้างฉากทัศน์แบบอัตโนมัติ

คำสำคัญ: การวิจัยแบบผสมผสาน; ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้าง; โมเดลภาษาขนาดใหญ่;
การใช้คอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์

Abstract

In an era where generative artificial intelligence technology is continuously growing, especially large language models that are receiving significant attention for their application in assisting various research endeavors, this paper analyzes the evolution of machine learning up to the inception of large language models. The discussion highlights DARPA's projects in integrating qualitative research with advanced computational methods, specifically through the Next Generation Social Science (NGS2) and Ground Truth (GT) projects. Subsequently, these initiatives have evolved into Computational Social Science and mixed method research, which combines qualitative (QUAL) and quantitative (QUAN) research methods, resulting in more diverse and comprehensive research outcomes. However, while generative artificial intelligence holds great potential, there are chances of errors, commonly referred to as "hallucination". This paper addresses measures to enhance accuracy concerning this aspect. Furthermore, the paper also presents practical examples of utilizing generative artificial intelligence for trend detection and automated scenario creation.

Keywords: Mixed Method Research; Generative Artificial Intelligence; Large Language Model; Computational Social Science

บทนำ

ความจริงฐาน (Ground Truth) หรืออาจจะนิยามว่า “ข้อมูลโลกจริง” ก็ได้ ซึ่งต่อไปนี้นับวันจะกลายเป็นคำสามัญที่เราต้องทำความเข้าใจมากขึ้นทุกที ในพจนานุกรมออกซ์ฟอร์ดได้ชี้ให้เห็นว่าคำศัพท์คำนี้มีที่มาศตวรรษก่อนนี้แล้วในบทกวีของเฮนรี เอลลิสัน (Henry Ellison, pp. 1811-1880) เรื่อง “นิทานนเรนเทศไซบีเรีย” ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1833 แต่ถูกนำมาใช้ในแวดวงภาพเทคโนโลยีสำรวจข้อมูลระยะไกล (remote sensing) ที่เกี่ยวข้องกับแวดวงการทำแผนที่ (cartography) อุตุนิยมวิทยา (meteorology) ภาพถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายดาวเทียม เพราะจำเป็นจะต้องมีการสอบวัดความถูกต้องและความสมนัยระหว่าง สิ่งที่เกิดขึ้นในภาพถ่ายและภาพวาดที่ได้จากอุปกรณ์ กับความจริงบนภาคพื้นสนามข้างนอกนั้น (ground truth) พจนานุกรมออกซ์ฟอร์ดยังชี้เพิ่มเติมอีกด้วยว่ารากของคำว่าความจริงฐานในภาษาอังกฤษอาจมีที่มาจากคำในภาษาเยอรมันว่า “Grundwahrheit” ซึ่งมีความหมายว่า “ความจริงขั้นมูลฐาน” ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษ 1650 มาก่อนหน้านี้แล้ว (Woodhouse, 2021, pp. 041501-2-3)

ในไม่ช้าคำว่าความจริงฐานนี้จะถูกนำไปใช้กับแวดวงการวิจัยด้านวิศวกรรมชีวภาพ เพราะต้องสอบวัดความถูกต้องระหว่างผลที่ได้จากแบบจำลองในคอมพิวเตอร์ (in silico) หรือในเนื้อเยื่อเพาะเลี้ยง (in vitro) ซึ่งทั้งคู่ต้องจัดให้เป็นผลที่ได้จากสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงหรือเกิดขึ้นในห้องทดลองหรือแบบจำลอง (in situ) จัดเป็นเรื่องราวตรงข้ามกับความจริงฐานที่ได้จากผลที่เกิดขึ้นในสิ่งมีชีวิตจริงๆ (in vivo) ซึ่งเกิดขึ้นนอกห้องทดลองหรือนอกแบบจำลอง (out situ)

ความจริงเรื่องนโยบายสาธารณะ อย่างเช่นเงินดิจิทัล 10,000 บาท นี้ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับความจริงฐานที่ว่าน้อยอยู่นั่นเอง เพราะการอภิปรายสาธารณะมักจะเกิดขึ้นจากต่างฐานความรู้ ต่างประสบการณ์ กระทั่ง

ต่างวิธีวิทยา แล้วอะไรจะเป็นความจริงฐานที่จะบอกได้ว่า สิ่งที่เราตั้งสมมติฐานจากหลายฝ่ายนั้น ใช่ หรือ ไม่ใช่ อะไรที่เป็นนิยาม ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น อะไรเป็นข้อจำกัดที่ยอมรับได้ อะไรเป็นผลกระทบทั้งโดยตั้งใจ และผลกระทบโดยไม่ตั้งใจเชิงนโยบายที่อาจส่งผลกระทบต่อสาธารณะในวงกว้างทั้งด้านบวกและด้านลบ เราจะใช้อะไร เป็นมาตรวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนโยบายสาธารณะนั้นๆ แต่หากมองข้ามข้อถกเถียงทั่วไปให้ลงลึกไปยังปมหลักของข้อขัดแย้งระดับรากฐาน ทั้งนี้ให้สมมติว่าผู้อภิปรายมีความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์ และความสามารถผลิตงานวิจัยสนับสนุนไม่ต่างกัน ซึ่งแน่นอนว่าข้อสมมติฐานนี้ไม่เป็นจริง แต่เอาเป็นว่าเราสมมติให้ตัวแปรนี้ไม่มีผลเอาไว้ก่อน

ปัญหาที่การอภิปรายในระดับนี้คือมักจะมีการอภิปรายจากองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน จากผู้ที่ยืนอยู่บนรากฐานงานวิจัยเชิงปริมาณ และผู้ที่ยืนอยู่บนรากฐานงานวิจัยเชิงคุณภาพ กล่าวในแง่ที่ลึกที่สุดคือเรื่องญาณวิทยา (epistemology) หรือการสร้างความรู้จากสองพวกนี้มีรากที่ต่างกันสุดขั้ว ฝ่ายหนึ่ง คือฝ่ายปริมาณ เชื่อว่า “ความจริงนั้นมีอยู่” และความจริงแยกอยู่ต่างหากจึงต้องหาวิธีกันอคติของผู้สังเกตการณ์ให้มากที่สุด เราสามารถสกัดความจริงออกมาได้หากมีระเบียบวิธีวิจัยที่เป็นวิทยาศาสตร์และรัดกุมพอ อาทิ การกำหนดระเบียบวิธีทางสถิติ หรือการกำหนดระเบียบวิธีการทดลอง ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายคุณภาพได้ทำการปฏิเสธสัจพจน์ (axiom) อ้างอิงของฝ่ายปริมาณทั้งหมด แล้วกำหนดสัจพจน์ของฝั่งตนบ้างว่า “ความจริงนั้นไม่มี” เพราะความจริงมีหลายมิติความจริงไม่สามารถแยกออกจากตัวผู้สังเกตการณ์ ดังนั้นจึงควรอนุมานได้ว่าการมีอคตินั้นเป็นเรื่องธรรมดา สิ่งที่เราเพียงทำได้คือการสกัดประสบการณ์ของผู้ร่วมสังเกตการณ์ ความจริงจึงย่อมแปรเปลี่ยนไปได้ตามการรับรู้และประสบการณ์ของผู้สังเกตการณ์ อนึ่งในเชิงปรัชญา เรื่องนี้มีการแยกนิกาย (schism) ของกระบวนวิธีทั้งสองแบบในยุคของอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant, pp. 1724-1804)

แต่แล้วในภายหลังก็มีผู้คิดได้ว่า ในเมื่อต่างฝ่ายต่างก็มีจุดอ่อน ในเมื่อต่างฝ่ายต่างมีจุดแข็ง ถ้าเช่นนั้นทำไมไม่นำมารวมกันเสียละ ฝ่ายนี้คือกลุ่มที่ใช้กระบวนกรวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Method Methodology) ซึ่งนับวันเริ่มได้รับความนิยมในงานวิจัยจากวิทยาศาสตร์สุขภาพมากขึ้นทุกที เพราะเป็นศาสตร์สาขาที่ต้องปะทะกับทั้งวิทยาศาสตร์กายภาพและวิทยาศาสตร์สังคมไปพร้อมกัน เนื่องจากการแพทย์ในแง่หนึ่งก็เป็นเรื่องเทคนิคทางชีววิทยา ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นปรากฏการณ์สังคมไปด้วย

แต่ก็นั่นแหละการวิจัยผสมผสาน จะผสมและผสานอย่างไร เอาวิจัยเชิงคุณภาพมาก่อนเพื่อสร้างทฤษฎี แล้วเอาวิจัยเชิงปริมาณตามมาเพื่อสอบทฤษฎี หรือกลับกัน หรือจะทำวิจัยทั้งสองแบบคู่ขนานกันไปเพื่อยืนยันกันและกัน (triangular research) การผสมแบบนี้ถ้าคิดให้ดีมีได้ไม่จำกัด ทั้งลำดับและทั้งจำนวน ขั้นตอนการวิจัยของแต่ละประเภท ว่ากันที่จริงก็มีลักษณะตามอำเภอใจอยู่ไม่น้อย นี่ทำให้แวดวงกรวิจัยแบบผสมผสานในระยะหลังจึงเริ่มหา (1) วิธีสร้างมาตรฐานให้ยอมรับกันได้, (2) เริ่มหาปรัชญาที่มาสร้างความชอบธรรมให้กระบวนวิธีวิจัยอย่างนี้ ซึ่งในไม่ช้าก็ไปค้นเจอกันที่ Pragmatism philosophy ของพวกปรัชญาอเมริกัน และ (3) ในเมื่อกระบวนกรวิจัยผสมผสานนี้มาจากต่างฝ่ายต่างเผ่าพันธ์ ดังนั้นก็จึงต้องหาพื้นที่กลางที่พอยอมรับกันได้จากทั้งสองฝ่าย ตรงนี้แหละที่ “ความจริงฐาน” จะเข้ามามีบทบาท

ส่วนในแวดวงเอไอหรือระบบปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะพวกที่ทำวิจัยเรื่องเครือข่ายประสาทเทียม (artificial neuron network) ไม่ใช่พวกสายระบบผู้เชี่ยวชาญ (expert system) ในสมัยก่อนที่มักจะเป็นอัลกอริทึมตรรกะแบบตายตัว ซึ่งในหนังสืออย่าง Levine, Drang and Edelson (1991) ก็พูดถึงแนวคิดเรื่องเครือข่ายประสาทสมัยใหม่อยู่บ้างแต่ทั้งเทคนิคในการอิมพลีเมนต์และเทคโนโลยีฮาร์ดแวร์ในขณะนั้นยังไม่มี

ประสิทธิภาพเทียบเท่าในปัจจุบัน คนที่แยกสองเรื่องนี้ไม่ออกจึงต้องถือว่าไม่รู้อะไรเกี่ยวกับเรื่องเอไอสมัยใหม่เลย คนพวกนี้มักจะเชื่อว่า “เอไอใช้ไม่ได้จริง” ในทางตรงข้ามระบบเครือข่ายใยประสาทเทียมจะมีกลไกการเรียนรู้ทั้งไปข้างหน้าและย้อนกลับ และปรับให้เที่ยงตรงมากขึ้น เที่ยงตรงกับอะไร? เที่ยงตรงกับโจทย์ที่เราต้องการให้เอไอนั้นแก้โจทย์ นั่นคือเราต้องกำหนดโจทย์เป้าหมายเบื้องต้นซึ่งก็คือความจริงฐานนี้มาให้เอไอตอบสนองให้สามารถยืนยันความถูกต้องให้ได้ก่อน ทั้งนี้โดยนัยยะคือการตรวจสอบประสิทธิภาพของโมเดลนั้นกับข้อมูลทั้งที่มีอยู่ และข้อมูลที่จะป้อนต่อไปในอนาคตไปด้วยในตัว

ผู้ทำการทดลองหรือฝึกสอนเอไอนั้น เทียบสิ่งที่เอไอตอบกับโจทย์ที่ตั้ง (ความจริงฐาน) แล้วเทียบค่าที่ได้ ค่าความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเรียกว่า ค่าต้นทุน (Cost) ค่าสูญเสีย (Loss) ค่าผิดพลาด (Error) หรือค่าเหลือ (Residual) เป็นต้น อุดมคติที่เราต้องการคือค่าผิดพลาดจะต้องน้อยที่สุด แต่ก็ไม่ใช่ให้น้อยจนเหลือศูนย์ทีเดียว เพราะไม่เช่นนั้นจะเกิดปัญหาที่เรียกว่า โมเดลเข้ากันได้กับข้อมูลมากเกินไป (overfitting) เพราะหากเป็นเช่นนั้นเวลาโมเดลไปเจอข้อมูลที่แตกต่างจากแบบแผนไปมากก็จะไม่สามารถทำนายหรือใช้ประโยชน์ได้ในทางกลับกันโมเดลที่หลวมเกินไป (underfitting) ก็จะล้มเหลวในการทำนายข้อมูลส่วนใหญ่ การสร้างสมดุลระหว่างสองประเภทต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์

นักวิจัยและผู้ฝึกสอนปัญญาประดิษฐ์จะต้องเชี่ยวชาญทั้งการหาความจริงฐานที่ว่านี้ เพื่อพิจารณาค่าผิดพลาด และหาช่วงจุดเปลี่ยน (inflection point) ที่ทำให้ได้ดุลยภาพระหว่างโมเดลที่ไม่เข้ากันได้กับข้อมูลมากเกินไป และไม่หลวมมากเกินไป โดยต้องมีค่าใช้จ่ายในการฝึกสอนเอไอนั้นให้น้อยที่สุดอีกด้วย

ในตอนนี้อาจเรื่องความจริงฐานนี้ทำให้เราพอจะเห็นภาพความเชื่อมโยงขององค์ความรู้ด้านต่างๆ ในบทความนี้แล้ว บทนำในเรื่องความจริงฐานนี้ถือเป็นแกนกลางที่ร้อยรัดเนื้อหาที่เหลือทั้งหมดของบทความเข้าด้วยกัน ซึ่งเราจะเริ่มที่โครงการของ DARPA ที่ใช้ชื่อว่าความจริงฐานนี้เช่นกันแต่จะมีความหมายที่ต่างกันออกไปและไปจบลงที่โครงการที่ชื่อว่า “สังคมศาสตร์ยุคถัดไป” (Next Generation Social Science หรือ NGS2) ลำดับจากนั้นเราจะเปลี่ยนไปพูดถึงจุดเริ่มต้นของการสร้างองค์ความรู้เรื่องการวิจัยแบบผสมผสานซึ่งในที่สุดจะมีส่วนเชื่อมโยงกับเรื่องการสร้างแบบจำลองในคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์ และปิดท้ายด้วยการกล่าวถึงการนำปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างมาใช้ในการวิเคราะห์และช่วยในการทำงานวิจัยซึ่งถือว่าเป็นอีกแขนงหนึ่งของคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์นี้เช่นเดียวกัน

ความจริงฐานของสำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูงด้านกลาโหมสหรัฐอเมริกา

สำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูงด้านกลาโหมสหรัฐอเมริกา (The Defense Advanced Research Projects Agency: DARPA) ถูกก่อตั้งขึ้นมาโดยมติของรัฐบาลสหรัฐฯ เมื่อปี ค.ศ. 1958 ในฐานะศูนย์กลางเพื่อการวิจัยและพัฒนาของกระทรวงกลาโหม โดยมีงบประมาณประจำปีราว 3 พันล้านเหรียญสหรัฐ เพื่อเป็นการตอบโต้ต่อความตื่นตระหนกเมื่อสหภาพโซเวียตได้ประสบความสำเร็จในการปล่อยดาวเทียมสปุตนิกขึ้นสู่อวกาศเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม ปี ค.ศ. 1957 โดยในระยะเริ่มแรกเป็นข้อเสนอของนีล แม็คเอลรอย (Neil H. McElroy, 1904-1972) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมภายใต้รัฐบาลของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายนในปีเดียวกันนั้นเอง โดยข้อเสนอเริ่มแรกเขาทำในชื่อของสำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูง (Advanced Research Project Agency: ARPA) เพียงเท่านั้น (Jacobsen, 2015, pp. 46-51)

โครงการสำคัญชิ้นหนึ่งของสำนักงานฯ ได้แก่ระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งถือเป็นโครงการที่มีต้นกำเนิดมาจากวิสัยทัศน์ของลิกไลเดอร์ (Joseph Carl Robnett Licklider, 1915-1990) โดยแท้ ในช่วงปี ค.ศ. 1962 ลิกไลเดอร์ได้รับการติดต่อจากแจ๊ค รุยนา (Jack Ruina, 1923-2015) ผู้อำนวยการสำนักงานฯ ในขณะนั้นเพื่อเข้ามาทำงานวิจัยเรื่องระบบควบคุมและสั่งการ (Command and Control: C2) สถานการณ์ในช่วงที่ลิกไลเดอร์เข้ามาร่วมงานในตำแหน่งหัวหน้าสำนักเทคนิคประมวลผลข้อมูล (Information Processing Techniques Office: IPTO) ต้องถือว่าเป็นวิกฤตอย่างยิ่งของสหรัฐฯ และทั้งโลกในขณะนั้นด้วย เนื่องจากเหตุการณ์วิกฤตชิปนาอูทิวคิวกาที่เครื่องบินสอดแนม U2 ของสหรัฐฯ สามารถตรวจจับและถ่ายภาพทางอากาศของที่ตั้งชิปนาอูทิวคิวกาที่สหภาพโซเวียตมาติดตั้งที่คิวกาเอาไว้ได้ วิกฤตการณ์ในช่วงนั้นกินเวลาสิบสามวัน ตั้งแต่วันที่ 16-28 ตุลาคมในปีเดียวกัน ประธานาธิบดีเคนเนดีถึงกับประกาศความพร้อมสงครามนิวเคลียร์ในรหัส DEFCON 2 ซึ่งถือเป็นขั้นตอนก่อนสงครามนิวเคลียร์เต็มรูปแบบ (DEFCON 1) เป็นครั้งแรกและครั้งเดียวในประวัติศาสตร์ นอกจากนั้นสิ่งที่เป็นที่รับรู้กันน้อยในสาธารณะกว่านั้นคือในขณะที่กำลังมีการประกาศความพร้อมพร้อมในขั้นสูงสุดที่เคยมีมานั้นเองสหรัฐฯ ทำการทดลองระเบิดอาวุธนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศระดับสูงสองลูกภายใต้รหัสเชคเมท (Checkmate) และบลูจิลทริปเปิลไพร์ม (Bluegill Triple Prime) เมื่อวันที่ 20 และ 26 เดือนเดียวกันนั้นเอง การทดลองดังกล่าวในด้านหนึ่งก็เพื่อส่งสัญญาณป้องปรามสหภาพโซเวียตและในอีกด้านหนึ่งก็เพื่อเก็บข้อมูลปฏิกิริยาคริสโตฟิลอส (Christofilos effect) ซึ่งเป็นปฏิกิริยาที่แถบคลื่นแม่เหล็กของโลกทำตัวเป็นตาข่ายดักจับอนุภาคที่มีประจุ (charged particle radiation) จำนวนมหาศาลที่เกิดจากการระเบิดของอาวุธนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศ และทำให้อนุภาคที่มีประจุเหล่านั้นวิ่งไปนามแนวสนามแม่เหล็กโลกในลักษณะพุ่งปลาวังทวนกระแสน้ำและสร้างแถบคลื่นรังสีเทียม (artificial radiation belt) ซึ่งอาจทำอันตรายให้กับดาวเทียมในวงโคจรได้ อนึ่งโครงการดังกล่าวดำเนินการภายใต้โครงการร่มที่เรียกว่า “ปฏิบัติการอ่างปลา” (Operation Fishbowl) ฝ่ายสหภาพโซเวียตตอบโต้ด้วยการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศจำนวนสองลูกเช่นกันในวันที่ 22 และ 28 เดือนเดียวกัน ต่อมาภายหลังวิกฤตนิวเคลียร์คิวกาคลี่คลายลงจะมีการลงนามระหว่างสองฝ่ายในข้อตกลงสนธิสัญญาว่าด้วยการใช้อวกาศอย่างสันติ (The Outer Space Treaty) ในปีรุ่งขึ้นเพื่อห้ามการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศอีก ภายใต้บรรยากาศตึงเครียดของการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจเช่นนี้เองลิกไลเดอร์ได้ชี้แนะให้สำนักงานฯ พยายามคิดค้นวิธีการใช้งานคอมพิวเตอร์ที่มากไปกว่างานคำนวณอย่างงานด้านระบบบัญชีหรือระบบเงินเดือนอย่างที่นิยมกันในช่วงนั้น เขาถึงกับเขียนบันทึก “เครือข่ายคอมพิวเตอร์อินเตอร์กาแล็คติก” (Intergalactic Computer Network) เพื่อวางแนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ระหว่างกัน คำว่า “อินเตอร์กาแล็คติก” ตั้งใจให้หมายถึงการเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์ต่างชนิดต่างรูปแบบกัน (2015, pp. 147-151)

แม้ลิกไลเดอร์จะลาออกจากสำนักงานฯ ในปี ค.ศ. 1965 (เขาจะกลับมาทำงานที่สำนักงานฯ ในตำแหน่งเดิมอีกครั้งในระยะเวลาสั้นๆ ในช่วงปี ค.ศ. 1974-1975) แต่วิสัยทัศน์เรื่องระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เริ่มแจ่มชัดลงไปแล้วแนวคิดระบบควบคุมและสั่งการ (C2) ในไม่ช้าก็เพิ่ม “การสื่อสาร” (Communication) เข้ามาอีกหนึ่งขากลายเป็น C ที่ 3 หรือ C3 (ปัจจุบันมีการปรับเป็น C6ISR คือ Command, Control, Communications, Computers, Cyber-defense, Combat systems, Intelligence, Surveillance, และ Reconnaissance) ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้นเองโครงการระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์อย่างยูนิกซ์ (Unix) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากมัลติคส์ (Multics) ก็ได้ถือกำเนิดขึ้น

ในปี ค.ศ. 1970 โดยเคน ทอมป์สัน (Ken Thompson, 1943) และเดนนิส ริชชี (Dennis Ritchie, 1941-2011) นักวิจัยของเบลล์แล็บหลังจากที่เบลล์ถอนตัวออกจากการพัฒนามัลติทาสก์ ในช่วงแรกโครงข่าย ARPA จะใช้โปรโตคอล NCP (Network Control Protocol) เพื่อเชื่อมต่อระบบคอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิส (UCLA) และสถาบันวิจัยสแตนฟอร์ด (Stanford Research Institute: SRI) เข้าด้วยกัน ในช่วงแรกโปรโตคอล NCP จะมีเป้าหมายเพื่อให้สามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายคอมพิวเตอร์ได้เท่านั้น แต่ในเวลาถัดมาจะมีการพัฒนาโปรโตคอล TCP/IP ขึ้นเพื่อให้มีความสามารถในการเชื่อมต่อแบบกระจายศูนย์ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายคอมพิวเตอร์ต่างมหาวิทยาลัยมากขึ้นและสร้างผลพลอยได้ในการทำให้โครงข่ายมีความยืดหยุ่นทนทานต่อกรณีระบบเครือข่ายเสียหายจากการโจมตีจากระเบิดนิวเคลียร์ได้ด้วยระบบเครือข่าย ARPA นี้เองภายหลังจะวิวัฒนาการมาเป็นระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เราใช้กันในปัจจุบัน และภายหลังจะมีการแยกเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของกองทัพออกไปต่างหากในปี ค.ศ. 1983 ในชื่อ MILNET (2015, 244-247)

นอกจากโครงการโครงข่าย ARPA ที่กลายมาเป็นอินเทอร์เน็ตที่รู้จักกันดีแล้ว สำนักงานฯ ยังมีโครงการอื่นอีกมากที่สำคัญที่บทความนี้ให้ความสนใจคือโครงการสังคมศาสตร์ยุคถัดไป (Next Generation Social Science: NGS2) ที่มีเป้าหมายในการกำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องและกลไกเชื่อมโยงการเป็นเหตุเป็นผลเพื่อจะอธิบายและคาดการณ์การผุดบังเกิดของอัตลักษณ์ร่วม (collective identities) (Asif, 2019, p. 9) โครงการนี้สามารถสืบย้อนกลับไปได้ยังความสนใจของลิลเลเดอร์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์โครงการพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Sciences Program) ในปีที่เขาเริ่มทำงานกับสำนักงานฯ นั้นเอง โดยในเมื่อไทยมีการสำรวจข้อมูลของทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศจำนวน 2,950 นาย การเก็บข้อมูลมีมากกว่าเรื่องข้อมูลกายภาพส่วนตัวแต่ยังรวมไปถึงความเชื่อทางศาสนา ข้อมูลเชื้อสายบรรพบุรุษ ไปจนถึงความคิดความเชื่อต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ภายใต้โครงการ “การสำรวจมานุษยมิติของกองทัพไทย” (Anthropometric Survey of The Royal Thai Armed Forces) ในกรณีหากเมืองไทยตกอยู่ในสภาวะสงคราม สำนักงานฯ จะมีข้อมูลของทหารไทยพร้อมและสามารถใช้คอมพิวเตอร์คาดการณ์ได้ว่าใครจะขึ้นมาเป็นผู้บังคับบัญชาเป็นต้น (Jacobsen, 2015, pp. 153-155) โครงการ NGS2 อยู่ภายใต้การนำของอดัมรัสเซลล์ (Adam Russell) นอกจากโครงการดังกล่าวเขายังริเริ่มโครงการ Forensic Social Science Supercollider (FS3) เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของการอนุมานเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสังคมของมนุษย์อย่างไม่เคยทำได้มาก่อนเลย และโครงการความจริงฐาน (Ground Truth: GT) ซึ่งมีส่วนคาบเกี่ยวกับทั้ง NGS2 และ FS3 แต่โครงการนี้นอกจากจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ยังสามารถสร้างแบบจำลองเพื่อจำลองสถานการณ์ได้อีกด้วย (González, 2022)

6 | DARPA Ground Truth: TAI Simulation Requirements

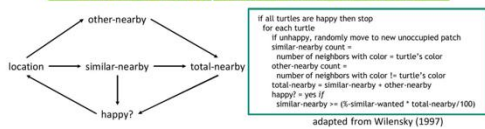
1. **Simulation accessibility:** Can the simulations handle social science data collection methods?

Data Collection Methods

Observational data	Event journals
Interviews	Passive data collection
Surveys	Randomized trial
Ethnographic observations	Experiments
Laboratory experiments	Proxy experiments...

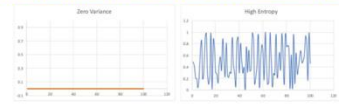
2. **Verifiability of ground truth:** Does the ground truth accurately represent the simulation?

Ground Truth Represents Causal Structure

3. **Plausibility:** Is the simulation a self sustaining virtual world?

Simulation-Driven "Interesting" Behavior

4. **Complexity:** How complex is the simulation?

Multiple Dimensions of Complexity

5. **Flexibility:** Can the TAI team manipulate complexity?

Ground Truth Represents Causal Structure

ภาพที่ 1 ข้อมูลโครงการ Ground Truth ของ DARPA

ที่สำคัญคือบทบาทในการลงทุนของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาและวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนในการพัฒนาและวิจัยจากสำนักงานฯ ทั้งในเรื่องของ ARPANET ที่ภายหลังวิวัฒนาการมาเป็นระบบอินเทอร์เน็ตก็กลายมาเป็นฐานให้กับผลิตภัณฑ์ที่ต้องถือว่าเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสนามแข่งขันตลาดโทรศัพท์มือถืออย่างไอโฟน หรือระบบนำร่อง GPS ในทุกวันนี้ก็มีที่มาจากโครงการนำร่องทางทหารที่ชื่อ NAVSTAR ส่วนระบบจอสัมผัสของไอโฟนก็มีรากฐานมาจากโครงการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิวิทยาศาสตร์แห่งชาติและสำนักงานข่าวกรองกลาง และเช่นเดียวกับระบบผู้เชี่ยวชาญอัจฉริยะ SIRI ที่ใช้งานในไอโฟนครั้งหนึ่งก็เคยเป็นโครงการระบบปัญญาประดิษฐ์ที่ถูกพัฒนาในสำนักงานฯ มาก่อนเช่นเดียวกัน (Mazzucato, 2015, p. 6) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยการลงทุนในการพัฒนาและวิจัยจากภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกลาโหมดังที่ได้อภิปรายความเป็นมาของโครงการ ARPANET จะมีส่วนอย่างมากในการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมในภาคเอกชนในภายหลังและนี่เป็นปัจจัยขับเคลื่อนหลักอันหนึ่งที่สร้างความเปลี่ยนแปลงในสังคม เราอาจจะมองได้ว่าโครงการที่ทางสำนักงานฯ ได้ลงทุนอย่างต่อเนื่องและยาวนานมักมีโอกาสในการถูกขับเคลื่อนไปสู่นวัตกรรมภาคเอกชนและกลายเป็นกระแสหลักในระยะต่อมา ในส่วนถัดไปของบทความเราจะพูดถึงปัจจัยขับเคลื่อนจากแวดวงที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งคือแวดวงวิชาการ

กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน

ในขณะที่ฟากกระทรวงกลาโหมอย่างสำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูงด้านกลาโหมสหรัฐอเมริกาซึ่งรับผิดชอบโครงการวิจัยและพัฒนาขั้นแนวหน้าหลายโครงการ และต่อมานำมาสู่พัฒนาการที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาและการสร้างแบบจำลองทางสังคมศาสตร์ซึ่งยืนอยู่บนพื้นฐานของพฤติกรรมศาสตร์นั่นเอง แต่ต้องถือว่าโครงการและเทคนิคเหล่านี้ยังคงอยู่ในระเบียบวิจัยเชิงปริมาณและมีแนวโน้มในการใช้คอมพิวเตอร์มาช่วย

สนับสนุนการวิจัยตามวิสัยทัศน์ของลิลิเดออร์นับแต่ต้น ทางภาคพลเรือนในแวดวงวิชาการได้เริ่มมีข้อถกเถียงถึงระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ ในหนังสือที่ชื่อว่า “การออกแบบงานวิจัยด้านสังคม: การอนุมานที่เป็นวิทยาศาสตร์ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ” (Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research) ของแกรี่ คิง (Gary King, 1958) โรเบิร์ต คีโฮฮาน (Robert Keohane, 1941) และซินีเย่ เวอร์บา (Sidney Verba, 1932-2019) หนังสือเล่มนี้มักถูกอ้างอิงตามอักษรตัวแรกของนามสกุลของผู้แต่งทั้งสามว่า “KKV” ในหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งทั้งสามได้เสนอว่างานวิจัยที่นำเสนอทฤษฎีที่มีความเป็นเหตุเป็นผลที่ดีจำเป็นจะต้องสามารถถูกหักล้างได้ มีความคงเส้นคงวาของตรรกะที่ใช้ภายในตัวงานโดยไม่สร้างสมมติฐานที่ขัดแย้งกันเอง ตัวแปรตามที่ต้องการอธิบายได้รับอิทธิพลจากกลุ่มตัวแปรอิสระซึ่งเป็นตัวแปรภายในระบบที่สังเกต (endogenous) มากกว่าจะเป็นตัวแปรได้รับอิทธิพลจากภายนอก (exogenous) กรอบทฤษฎีจะต้องมีแนวคิดที่ชัดเจนและต้องสามารถวิเคราะห์แยกแยะได้ งานวิจัยที่สร้างทฤษฎีขึ้นมานั้นจะต้องมีอำนาจอธิบายที่แข็งแกร่ง (leverage) กล่าวคือทฤษฎีนั้นมีความเรียบง่ายแต่ภายใต้ความเรียบง่ายนั้นสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้วิจัยทั้งสามเห็นว่างานวิจัยเชิงคุณภาพในช่วงเวลานั้นไม่สามารถให้การอนุมานเพื่อหาสาเหตุ (causal inference) ที่แข็งแกร่งได้ เนื่องจากนักวิจัยเชิงคุณภาพต้องประสบปัญหาในการพิจารณาว่าตัวแปรใดกันแน่ที่มีผลต่อตัวแปรตามที่กำลังพิจารณาอยู่อย่างแท้จริง ทั้งนี้เป็นเพราะส่วนใหญ่่งานวิจัยเชิงคุณภาพขาดจำนวนตัวอย่างที่ใช้สังเกตการณ์มากเพียงพอที่จะใช้ประเมินตัวแปรอิสระที่กำลังศึกษา แต่จากการสร้างโมเดลสมการถดถอยโดยทั่วไปเราสามารถอนุมานได้ว่าการเพิ่มจำนวนตัวแปรที่ศึกษาในขณะที่จำกัดตัวอย่างในการสังเกตการณ์จะทำให้ระดับแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom: df) ลดลงไปตามสมการ $df = \text{จำนวนตัวอย่าง} - \text{จำนวนตัวแปรที่ศึกษา} - 1$ ทำให้กรอบทฤษฎีที่ได้เข้ากับตัวอย่างมากเกินไป (overfitting) ขาดการใช้ได้เป็นการทั่วไปและดังนั้นจึงมีความน่าเชื่อถือน้อย (King, Keohane & Verba, 1994)

งาน KKV นี้สร้างแรงกระเพื่อมในแวดวงวิจัยเชิงคุณภาพอย่างยิ่งจนกระทั่งก่อให้เกิดการโต้กลับอย่างกว้างขวาง งานชิ้นสำคัญเช่น “หลัง KKV: วิธีวิทยาแบบใหม่ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ” (After KKV: The New Methodology of Qualitative Research) ความจริงต้องบอกว่างาน “หลัง KKV” นี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่โต้กลับงาน KKV จะตรงกว่า อาทิ ได้มีการยกตัวอย่างจากเฮนรี แบริดดี (Henry E Brady) ลาร์รี บาร์เทลส์ (Larry Bartels) และเดวิด ฟรีดแมน (David Freedman) ว่า KKV พุดเกินเลยไปมากเรื่องความแข็งแกร่งของงานวิจัยเชิงปริมาณ (จะเห็นว่ามุมมองวิจารณ์ของ KKV มองออกมาจากจุดยืนของงานวิจัยเชิงปริมาณ) และลดทอนคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ “หลัง KKV” ยังได้ชี้ให้เห็นว่าฝ่ายวิจัยเชิงคุณภาพได้ข้ามไปพ้นจากสิ่งที่ KKV ได้เสนอมาไปสู่แนวทางใหม่ อาทิ กระบวนการติดตามและการสังเกตกระบวนการความเป็นเหตุเป็นผล วิธีวิทยาเรื่องทฤษฎีเช็ดและตรรกะ รวมไปถึงกลยุทธ์ที่ใช้ในการประสานกันระหว่างงานวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณเข้าด้วยกัน (Mahoney, 2010, pp. 122-123) “หลัง KKV” ชี้ให้เห็นว่าการวิจัยเชิงปริมาณแท้จริงมีลักษณะเป็นการสังเกตที่มาจากชุดข้อมูล (Data-Set Observations: DSOs) ในขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะเป็นการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผล (Causal-Process Observations: CPOs) กระบวนการอย่างแรกจะนำไปสู่การทดสอบสมมติฐานหรือทดสอบทฤษฎี ในขณะที่กระบวนการอย่างหลังจะนำไปสู่ทั้งการสร้างทฤษฎี (Theory Development) และทดสอบทฤษฎี (Theory Testing) ในคราวเดียวกันด้วย ด้านการทดสอบทฤษฎีนั้นทำได้ทั้งผ่านการ

ทดสอบการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลจากตัวแปรตาม (Independent Variable CPOs) หรือจากการสังเกตกลไก (Mechanism CPOs) หรือแม้กระทั่งผลข้างเคียง (Auxiliary Outcome CPOs) (2010, pp. 124-128)

ในกรณีการการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลจากตัวแปรตามใช้ในงานศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ต่างประเทศที่ไม่มีการใช้อาวุธนิวเคลียร์เพราะเป็นเรื่องต้องห้าม (taboo issue) ของนินา แทนเนนวัลด์ (Nina Tannenwald) ฝ่าย DSOs อาจมองว่าจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาน้อยไป คือ 4 กรณีศึกษา แต่ฝ่าย CPOs จะโต้แย้งว่าปริมาณข้อโต้แย้งในเชิงนโยบายที่เกิดขึ้นทั้งหมดในห้วงเวลาดังกล่าวอ้างถึง “เรื่องต้องห้าม” ในการใช้อาวุธนิวเคลียร์นั้นเพียงพอแล้วในการพิจารณาว่า “เรื่องต้องห้ามอาวุธนิวเคลียร์” ดังกล่าวเป็นตัวแปรอิสระที่ไปกำหนดตัวแปรตาม คือการกำหนดนโยบายต่างประเทศว่าจะใช้อาวุธนิวเคลียร์หรือไม่ อย่างไรก็ตามวิธีการใช้ CPOs ในกรณีตัวแปรตามนี้ ต้องระมัดระวังเรื่องการอคติในการคัดเลือกตัวแปรอิสระด้วย (2010, pp. 125-128)

ส่วนกรณีที่สองคือการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลจากกลไกนั้น ฝ่าย CPOs จะใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบเบย์ (Bayesian analysis) เข้ามาจับในกรณีที่มีผลลัพธ์ที่มีลักษณะสุดขั้วเกิดขึ้นในการสังเกตการณ์ แม้จะมีเพียงจำนวนน้อยแต่อาจนำไปสู่การสร้างแบบแผนทางทฤษฎีในรูปแบบใหม่ได้ กรณีนี้ในฝ่าย DSOs มักจะนิยมตัดทิ้งเพราะถือว่าเป็นค่ารบกวนมากกว่าจะมีนัยยะที่สำคัญ ข้อควรระวังของฝ่าย CPOs ที่ใช้วิธีก็เช่นเดียวกับกรณีแรกคือต้องระมัดระวังอคติที่กำหนดแบบแผนทางทฤษฎีให้ไปขึ้นกับตัวแปรน้อยชุดที่มีลักษณะสุดขั้วจนเกินไป (2010, pp. 128-129)

สำหรับกรณีสุดท้ายคือการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลจากผลข้างเคียง ในกรณีนี้ฝ่าย CPOs จะใช้ผลที่เกิดขึ้นข้างเคียงมาเป็นเหตุสนับสนุนทฤษฎีแม้ว่าส่วนของผลที่เกิดขึ้นไม่ได้ชัดเจนลงไปด้านหนึ่งด้านใดก็ตาม ทั้งนี้ฝ่าย CPOs ให้เหตุผลว่าผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากกลไกที่เราสงสัยค้นได้ไม่แน่ชัด (2010, pp. 129-131)

อย่างไรก็ตาม KKV อ้างตนว่าเป็นความพยายามในการเชื่อมโยงวิธีวิทยาในการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกันโดยการสร้างตรรกะผนวกรวมเพื่อช่วยให้อนุมานได้ทั้งสองวิธีวิทยา (Mahoney, 2010, p. 139; King, Keohane & Verba, 1994, p. ix) แต่ “หลัง KKV” ก็ยังเน้นให้เห็นว่าข้อเสนอของ KKV มาจากจุดยืนด้านวิธีวิทยาในการวิจัยเชิงปริมาณโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรอบวิเคราะห์แบบสมการถดถอย (regression-oriented analysis) ดังนั้นข้อเสนอของ KKV แท้จริงแล้วเป็นการทำให้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพต้องเดิมตามกรอบการวิจัยเชิงปริมาณโดยขาดข้อเสนอที่จะรวมความแตกต่างของวิธีวิทยาทั้งสองเข้าด้วยกันอย่างแท้จริง “หลัง KKV” ไม่ได้เสนอข้อสังเคราะห์ที่ลึกกว่า KKV แต่ก็เสนอการเชื่อมวิธีวิทยาในการวิจัยที่เป็นกลางกว่า KKV ไม่ว่าจะเป็นการใช้วิธีวิทยาเชิงปริมาณเป็นส่วนเสริมของวิธีวิทยาเชิงคุณภาพ หรือกลับกันคือใช้วิธีวิทยาเชิงคุณภาพเป็นส่วนเสริมวิธีวิทยาเชิงปริมาณก็สามารถทำได้เช่นกัน (2010, pp. 139-143)

ข้อเสนอที่รวมวิธีวิทยาที่แตกต่างกันทั้งฟากการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนั้นต้องทำในระดับปรัชญา และเป็นข้อเสนอของเดวิด มอร์แกน (David Morgan) ในวารสารการวิจัยแบบผสมผสานโดยมอร์แกนได้เสนอว่าเราควรมองเรื่องวิธีวิทยาการวิจัยในสังคมศาสตร์ให้มากกว่าเฉพาะเทคนิควิธีจากมุมมองเรื่องกระบวนการทัศน์ของโทมัส คูห์น โดยเฉพาะนิยามเรื่อง “ความเชื่อร่วมกัน” (shared beliefs) และเขาได้เสนอว่าด้วยกรอบนี้กระบวนการทัศน์ทางสังคมศาสตร์ได้ย้ายจากกระบวนการทัศน์แบบปฏิฐานนิยม (Positivism) ซึ่งเป็น

รากฐานของการวิจัยเชิงปริมาณไปสู่กระบวนทัศน์แบบอภิปรัชญา (Metaphysics) ซึ่งวางฐานอยู่บนการขับเคลื่อนทางภววิทยาที่เน้นเรื่องประสบการณ์ซึ่งเป็นรากฐานของการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่นี้ไม่ใช่ว่าการทิ้งกระบวนทัศน์แบบปฏิฐานนิยมเสียทีเดียว กระบวนทัศน์แบบอภิปรัชญาเพียงเสนอว่ากระบวนทัศน์แบบปฏิฐานนิยมเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งจากหลายทางเลือกที่เป็นไปได้เท่านั้น (Morgan, 2007, p. 64) มอร์แกนได้เสนอปรัชญาแฟร์กมาติซึมเพื่อท้าทายโดยตรงต่อกระบวนทัศน์แบบอภิปรัชญาโดยตรง โดยเน้นน้ำหนักไปที่แนวคิด “แนวทางการกระทำ” (line of actions) ของ วิลเลียม เจมส์ (William James) และจอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead) รวมไปถึงแนวคิด “การยืนยันที่มีเหตุผล” (warranted assertions) ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ไปจนถึงแนวคิดเรื่อง “การใช้งานได้จริง” (workability) ของทั้งเจมส์และดิวอี้ ทั้งนี้มอร์แกนเห็นว่านิยามเรื่อง “ความเชื่อร่วมกัน” (shared beliefs) ของชุมชนวิชาการในแนวคิดเรื่องกระบวนทัศน์ของคูห์นนั้นทำให้เขาเชื่อมั่นว่าจะสามารถไปให้พ้นจากจุดยืนเรื่อง “ญาณวิทยา” หรือทฤษฎีความรู้ (epistemology) ที่ส่งผลในที่สุดทำให้เกิดความเห็นที่ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (incommensurability) ซึ่งเป็นแกนหลักของกระบวนทัศน์แบบอภิปรัชญาได้ ทั้งนี้ตามความเห็นของปรัชญาแฟร์กมาติซึมเห็นว่าพหุมีจุดร่วมกันได้ระหว่างนักวิจัยหรือปรัชญาต่างสาขากันที่ “ความหมายร่วม” (joint action) และ “การกระทำร่วมกัน” (joint action) ดังนั้นจึงเป็นการย้ายจุดศูนย์กลางจากเรื่อง “ญาณวิทยา” มาสู่ “วิธีวิทยา” (methodology) เพราะสุดท้ายปัญหาทางสังคมศาสตร์ไม่ได้มุ่งจุดเน้นที่ข้อถกเถียงทางปรัชญาที่ตามธรรมชาติแล้วยากจะลงรอยกันแบบเดียวกับนักปรัชญา ทำให้เกิดข้อแตกต่างของวิธีวิทยาวิจัยทั้งสามแบบคือ ในขณะที่วิธีวิทยาวิจัยเชิงคุณภาพเชื่อในเรื่อง “การอนุมาน” (induction) เน้นหนักเรื่องอัตวิสัยและบริบท ส่วนวิธีวิทยาวิจัยเชิงปริมาณจะเชื่อเรื่อง “การนิรนัย” (deduction) เน้นหนักเรื่องภววิสัยและกฎเกณฑ์ทั่วไป แต่วิธีวิทยาแบบผสมผสานจะเชื่อเรื่อง “การสืบสวนหาสาเหตุ” (abduction) เน้นหนักเรื่องอัตวิสัยที่เชื่อมโยงต่อกัน (intersubjectivity) และความสามารถในการถ่ายโอนผลการวิจัยข้ามไปมาได้ (transferability) (2007, pp. 64-73)

อนึ่ง ในระยะหลังเมื่อวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสานได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้นโดยเฉพาะวิทยาศาสตร์สุขภาพ จึงพยายามจัดทำมาตรฐานโดยเฉพาะเครื่องมือแบบประเมินวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Appraisal Tool: MMAT) และมีการกำหนดแนวทางการออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานเอาไว้ด้วย (Hong et al., 2018, p. 6) เราจะเห็นได้ว่าในแวดวงวิชาการด้านสังคมศาสตร์จะเริ่มมีการเปิดกว้างในการวิจัยจากช่วงเริ่มแรกที่เน้นหนักไปที่วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งมีฐานกระบวนทัศน์แบบปฏิฐานนิยมแล้วเริ่มคลี่คลายมาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีฐานกระบวนทัศน์อภิปรัชญาซึ่งก็เท่ากับเปิดกว้างให้กับแนวทางการวิจัยที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้การเน้นความสำคัญไปยังเรื่องญาณวิทยาจึงยังมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถหาข้อตกลงร่วมระหว่างกระบวนทัศน์ที่ขัดแย้งกันได้ มาจนถึงการถือกำเนิดขึ้นของการวิจัยแบบผสมผสานที่มีฐานกระบวนทัศน์อยู่บนปรัชญาแฟร์กมาติซึมซึ่งสามารถหาพื้นที่กลางระหว่างกระบวนทัศน์หรือความเชื่อแบบต่างๆ ได้ (ในกรณีนี้ผู้เขียนเสนอว่านี่คืออีกความหมายหนึ่งของ “ความจริงฐาน” ที่เราได้พูดถึงในตอนก่อนหน้านี้) ไปจนถึงมาตรฐานของกระบวนการวิจัยแบบผสมผสานที่เริ่มก่อตัวขึ้น นอกจากนี้ในระยะหลังจากการแพร่หลายของการใช้คอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ตซึ่งสามารถผลิตข้อมูลที่เกิดจากพฤติกรรมออนไลน์ผ่านสื่อสังคมของชุมชนอินเทอร์เน็ตปริมาณมากอย่างต่อเนื่องซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) จึงเริ่มมีการใช้คอมพิวเตอร์ในทางสังคมศาสตร์ (Computational Social Science: CSS)

การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์นี้เป็นไปมากกว่าการเก็บข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลเหมือนในยุคแรก แต่มีการประยุกต์ใช้ได้หลากหลายมากขึ้น ในกรณีนี้มีการเสนอให้การใช้คอมพิวเตอร์ในทางสังคมศาสตร์เป็นส่วนขยายเพิ่มเติมของวิธีวิจัยแบบผสมผสานด้วยเช่นกัน (Rodriguez and Storer, 2019, p. 5) ด้านเคลาดิโอ ซิโอฟฟี-เรวิลลา (Claudio Cioffi-Revilla) ได้กำหนดคอมพิวเตอร์ในทางสังคมศาสตร์เอาไว้ว่าประกอบไปด้วยลักษณะต่างๆ 5 ภาคใหญ่ กล่าวคือ ภาคที่หนึ่งเป็นองค์ประกอบต่างๆ ทางกายภาพเช่น ตัวคอมพิวเตอร์ หน่วยความจำ ฮาร์ดแวร์ และอื่นๆ ภาคที่สองเป็นระบบหรืออัลกอริทึมสกัดข้อมูลอัตโนมัติ ภาคที่สามเป็นระบบเครือข่ายสังคม ภาคที่สี่เป็นความซับซ้อนทางสังคม และภาคที่ห้าเป็นการจำลองทางสังคมศาสตร์ด้วยคอมพิวเตอร์ซึ่งในส่วนนี้เราจะเห็นว่าละม้ายกับโครงการ NGS2 ที่เราได้กล่าวถึงไปข้างต้นแล้ว ทั้งนี้จะเห็นว่าสองภาคนี้เป็นส่วนที่ผูกองค์ความรู้ด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์เข้ากับองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ (Cioffi-Revilla, 2022, pp. 22-25) บทความของซิโอฟฟี-เรวิลลาถูกตีพิมพ์ในหนังสือ “คู่มือคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” (Handbook of Computational Social Science) เล่มแรก จึงต้องถือว่าเป็นหมุดหมายสำคัญที่ทำให้รากฐานเรื่องคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์ในโลกตะวันตกได้ลงหลักปักฐานในสังคมศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์ไปพร้อมกันอย่างมั่นคงจากที่ก่อนหน้านี้ยังมีการกำหนดอัตลักษณ์ของตนเองไม่แจ่มชัดนัก ในส่วนสุดท้ายของบทความนี้จะกล่าวถึง การประยุกต์ใช้ “ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้าง” (Generative AI: Gen AI) โดยเฉพาะโมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model: LLM) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่มีการพัฒนาต่อยอดจากเทคโนโลยีการเรียนรู้ของเครื่องจักร (Machine Learning: ML) การเรียนรู้เชิงลึกของเครื่องจักร (Deep Learning: DL) และระบบเครือข่ายประสาทเทียม (Artificial Neuron Network: ANN) ซึ่งทั้งสามเรื่องนี้กล่าวถึงในหนังสือ “คู่มือคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” เล่มที่สองอยู่ด้วยเช่นกัน (โปรดดูใน De Veaux and Eck, 2022) แต่ยังไม่ได้ลงลึกถึงเรื่องปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างเนื่องจากเป็นเทคโนโลยีที่เพิ่งมีการเปิดตัวเมื่อปลายปี ค.ศ. 2022 ซึ่งเป็นช่วงหลังจากที่หนังสือทั้งสองเล่มตีพิมพ์ออกมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากการประสบความสำเร็จอย่างมากของปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างและความสามารถในการสร้างข้อความและรูปภาพได้ในระดับที่แทบไม่แตกต่างจากคนทั่วไปดังนั้นโดยตัวมันเองก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม และมีศักยภาพในการเข้ามาช่วยงานด้านงานวิเคราะห์และวิจัยด้านสังคมศาสตร์ด้วยเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงอย่างถึงรากถึงโคนซึ่งเป็นผลที่สะสมมายาวนานเหล่านี้ จะมารวมศูนย์อยู่ที่การเปิดตัวปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างของภาคเอกชนในตอนถัดไป

ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้าง

เรากำลังอยู่ในยุคที่น่าตื่นเต้นในประวัติศาสตร์ เมื่อบริษัทโอเพนเอไอ (OpenAI) ได้เปิดตัวแชทบอทระดับโลกที่มีชื่อว่า “แชทจีพีที” (ChatGPT) เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ. 2022 แล้วนับจากวันนั้นเป็นต้นมา ปริมาณผู้ใช้งานแชทจีพีทีได้เพิ่มขึ้นถึง 1 ล้านคนโดยใช้เวลาเพียง 5 วันเท่านั้นถือว่าเป็นเวลาที่รวดเร็วมากกันอย่างมากเมื่อลองเทียบสถิติในการสร้างปริมาณผู้ใช้งานในระดับนี้กับเฟสบุ๊คซึ่งใช้เวลา 10 เดือน ทวิตเตอร์ใช้เวลา 2 ปี และเน็ตฟลิกซ์ใช้เวลาถึง 3 ปีครึ่งกว่าจะบรรลุยอดผู้ใช้เท่าแชทจีพีที ที่น่าสนใจกว่านั้นคือแชทจีพีทียังบรรลุยอดผู้ใช้งาน 100 ล้านคนในหนึ่งเดือน และมีผู้เข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์แชทจีพีทีถึง 1 พันล้านครั้งภายในสองเดือนเท่านั้น ด้วยความสำเร็จอย่างถล่มทลายแบบไม่มีใครคาดคิดมาก่อนแบบนี้ทำให้โอเพนเอไอเร่งเปิดตัว “เครื่องยนต์” ของแชทจีพีทีรุ่นที่ 4 (GPT-4) ในเดือนถัดมา เรื่องนี้ยังส่งผลให้บริษัทไมโครซอฟท์ซึ่ง

เป็นยักษ์ใหญ่ในวงการไอทีที่เพิ่มการลงทุนในโอเพนเอไอในระดับหนึ่งหมื่นล้านเหรียญสหรัฐ โดยจะขยายการลงทุนอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี ไม่เพียงเท่านั้นสตาร์ทอัพ นาเดลลา ซีอีโอของไมโครซอฟท์ยังข่มขู่แข่งอย่างกูเกิลว่าไมโครซอฟท์จะติดตั้งแชทจีพีทีที่เข้ากับเครื่องมือการค้นหา (Search Engine) ของตนเองที่ชื่อว่า “บิง” (Bing) และพร้อมจะติดตั้งแชทจีพีทีที่เข้ากับผลิตภัณฑ์หลักของตนทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น “โคไพโลต” (Copilot) เพื่อช่วยให้โปรแกรมเมอร์เขียนโค้ดได้อย่างสะดวกง่ายดายขึ้น หรือจะเป็นการผสานงานร่วมกันระหว่างแชทจีพีทีและออฟฟิศ 365 ซึ่งสตาร์ทอัพยังระบุว่าการแข่งขันครั้งนี้ไมโครซอฟท์จะได้เปรียบเพราะต่อไปเมื่อบิงของไมโครซอฟท์มีผู้ใช้งานมากขึ้นมันจะเบียดตลาดเครื่องมือการค้นหาของกูเกิล เพราะบิงไม่ต้องพึ่งพาการหารายได้จากการโฆษณาซึ่งเป็นรายได้หลักของกูเกิล เรื่องนี้ส่งผลอย่างสำคัญต่อยุทธศาสตร์การแข่งขันเพราะสตาร์ทอัพกำลังบอกว่าจะให้อีกกูเกิลปรับแผนมาใช้เอไอติดตั้งกับเครื่องมือการค้นหาเหมือนกับไมโครซอฟท์แต่คนก็จะไม่สนใจไปหาข้อมูลในเว็บไซต์อีกต่อไป เพราะได้รับข้อมูลจากเอไอไปเรียบร้อยแล้วนั่นเอง จึงถือเป็นการทำลายแหล่งรายได้หลักของกูเกิลลงไปด้วย ปัจจุบันมีการเปิดตัวโครงการปัญญาประดิษฐ์สร้างแบบโมเดลภาษาขนาดใหญ่ขึ้นมาแข่งขันกันมากมาย งานของ Zhao et al. (2023) ต้องถือว่าเป็นการสำรวจโมเดลภาษาขนาดใหญ่ได้อย่างกว้างขวางที่สุดและมีการปรับปรุงข้อมูลของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องลงบนเว็บไซต์ GitHub อีกด้วยจึงถือว่ามีประโยชน์ต่อการติดตามสถานการณ์ภาพรวมในอุตสาหกรรมอย่างยิ่ง

ในการให้สัมภาษณ์รายการ ซิกส์ตีมินิวส์ (หรือ 60 นาที) ซึ่งต้องถือว่าเป็นรายการที่มีชื่อเสียงมากในสหรัฐฯ กูเกิลใช้โอกาสนี้ในการประชาสัมพันธ์แผนการเอไอของกูเกิลอย่างรอบด้านและครบเครื่อง เรื่องที่น่าสนใจคือซุนดรา พิชัย (Sundar Pichai, 1972) และทีมบริหารของเขายังได้พูดถึงศัพท์สำคัญสองคำคือคำว่า “การผุดบังเกิด” (emergence) หมายถึงความสามารถที่ผุดขึ้นมาใหม่ๆ โดยที่เราไม่ได้คาดคิดมาก่อนของเอไอที่มีพารามิเตอร์ขนาดใหญ่เมื่อมันถูกฝึกฝนด้วยข้อมูลมหาศาล และคำว่า “การหลอน” (hallucination) ของเอไอ เมื่อบางครั้งมันอาจให้คำตอบที่ไม่ถูกต้องเพียงตรงแต่สามารถให้คำตอบกับผู้ใช้ได้อย่างมั่นใจ ซึ่งพิชัยยังบอกว่าในวงการยังไม่พบวิธีการแก้ปัญหาเรื่องนี้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ

ประวัติของเอไอและแชทจีพีที

จุดกำเนิดขององค์ความรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์ นอกจากจะถือกันว่ายู่ที่บทความ “Computing Machinery and Intelligence” ของอลัน ทัวริง (Alan Turing, 1912-1954) ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1950 ซึ่งบทความนี้นำเสนอแนวคิดที่มีชื่อเสียงของเขาในการทดสอบ (เรียกว่าการทดสอบของทัวริง) เพื่อพิสูจน์ว่าเครื่องจักรนั้นจะมีความชาญฉลาดเท่ามนุษย์หรือไม่ (Turing, 1950) นอกจากนั้นยังมีบทความ “A Logical Calculus of the Ideas Immanent in Nervous Activity” ของวอร์เรน แม็คคูลอค (Warren McCulloch, 1898-1969) และวอลเตอร์ พิตต์ส (Walter Pitts, 1923-1969) ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดที่ว่าเมื่อจัดวางใยประสาทเทียมได้อย่างเหมาะสม มันจะทำให้คอมพิวเตอร์มีความสามารถในการใช้เหตุผลเหมือนสมองของมนุษย์ขึ้นมาได้ (McCulloch and Pitts, 1943) แนวคิดเรื่องนี้ของแม็คคูลอคและพิตต์สในภายหลังจะสร้างแรงบันดาลใจให้แฟรงค์ โรเซนบลัทส์สร้างต้นแบบของระบบโครงข่ายใยประสาทเทียมขึ้นมาจริงๆ โดยตั้งชื่อว่าเพอร์เซ็ปตรอน (Perceptron) แต่ในช่วงนั้นเพอร์เซ็ปตรอนถูกพัฒนาขึ้นมาจากฮาร์ดแวร์และระบบอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่ได้เป็นระบบคอมพิวเตอร์ที่เป็นเครือข่ายที่ซับซ้อนและใช้คู่กับซอฟต์แวร์สมัยใหม่ดังปัจจุบัน อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ดีเพอร์เซ็ปตรอนแสดงให้เห็นว่าแนวคิดของแม็คคูลอคและพิตต์สมีความเป็นไปได้

(Rosenblatt, 1958; กอบเกียรติ, 2565, หน้า 71-76; ปริญญา, 2562, หน้า 105-112) ภายหลังเดวิด รูเมลฮาร์ต (David Rumelhart) จอห์น ฮินตัน (Geoffrey Hinton) และโรนัลด์ วิลเลียมส์ (Ronald Williams) จะเสนอแนวคิดเรื่องโครงข่ายประสาทเทียมแบบแพร่ย้อนกลับ (Backpropagation) เพื่อใช้เรียนรู้ข้อมูลเพิ่มเติมในโครงข่ายประสาทเทียมแบบหลายชั้น (Multilayer Feedforward network) จนทำให้โมเดลมีความเที่ยงตรงมากขึ้น ด้วยแนวคิดนี้เองถือเป็นการปฏิวัติวงการปัญญาประดิษฐ์ขนานใหญ่และผ่านช่วง “ฤดูหนาวเอไอ” (AI Winter) ที่ปราศจากความก้าวหน้าในการค้นคว้าวิจัยอยู่หลายปี (Rumelhart, Hinton, & Williams, 1986)

ทั้ง ยาน เลอคุน (Yann André LeCun) (ใน Lecun, Bottou, Bengio and Haffner, 1998) โยชัว เบงจิโอ (Yoshua Bengio) (ใน Bengio, Lamblin, Popovici and Larochelle, 2006) และจอห์น ฮินตัน (ใน Hinton, Osindero, and The, 2006) ต่างคนก็พัฒนาองค์ความรู้เรื่องโครงข่ายประสาทเทียม (Artificial Neuron Network) ต่อมาอีกมาก จนกระทั่งทั้งสามคนได้รับรางวัล ACM A.M. Turing Award ซึ่งถือกันว่าย เทียบเท่ากับรางวัลโนเบลในวงการคอมพิวเตอร์ ในปี ค.ศ. 2018 งานของทั้งสามคนนี้ ผสมกับงานวิจัยที่ต้อง ถูกรื้อสร้างจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญทั้งในองค์ความรู้เรื่องโครงข่ายประสาทเทียมและการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) อย่างงานของทีมีวิจัยจากบริษัทกูเกิลเรื่อง “ตัวแปลง” (Transformer) แนวคิดที่ถือว่าการปฏิบัติของ “ตัวแปลง” ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเครือข่ายประสาทที่ใช้ สถาปัตยกรรมแบบวิเคราะห์การเกิดซ้ำไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ข้อมูลอนุกรมเวลา ราคาหุ้น และภาษาอย่าง Recurrent Neuron Networks (RNN) (ดูข้อมูล RNN ได้ที่ Geron, 2017, pp. 383-415) คือจะมีกลไกหลัก เพิ่มเข้ามาคือ Attention และ Self-attention เพื่อจดจำคำศัพท์ในรูปแบบเครือข่ายประสาทที่ใช้ ป้อนเข้ามาส่วนใดมีความสำคัญ (Vaswani et al., 2017; กอบเกียรติ, 2565, หน้า 572-574) ทั้งหมดนี้ต่อมา จะกลายเป็นจุดกำเนิดของปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างที่เป็นโมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model: LLM) อย่างแซทจีพีทีในที่สุด

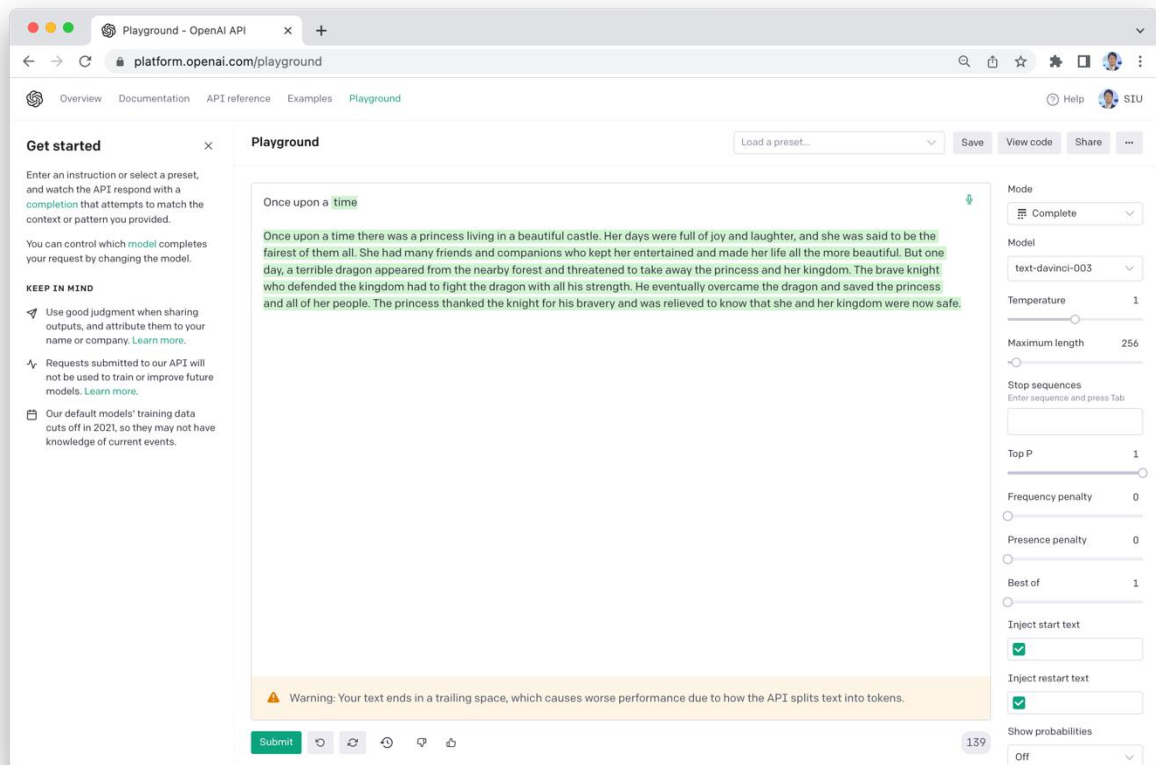
จีพีทีเวอร์ชันแรก (GPT-1) ปรากฏตัวเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2018 โดยถูกพัฒนาขึ้นมาจาก สถาปัตยกรรม Transformer แล้วนำมาปรับแต่ง (fine-tuned) ให้ตัวเอไอมีความเข้าใจภาษาธรรมชาติ เพิ่มเติมมากขึ้น ซึ่งแม้จะไม่ได้ถูกปรับแต่งดังกล่าวตัวจีพีทีเวอร์ชันแรกก็มีความสามารถประมวลผล ภาษาธรรมชาติเป็นอย่างดีอยู่แล้วใช้ชุดข้อมูล “คลังข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์” (Book Corpus Data Set) จากเว็บไซต์สมชเวิร์ด (Smashwords) รวบรวมเล่ม ตัวจีพีทีเวอร์ชันนี้จะมีพารามิเตอร์จำนวน 117 ล้าน ชุด ความสามารถของมันแม้จะเป็นเพียงเวอร์ชันแรกแต่ก็เป็นที่น่าประทับใจ กล่าวคือมันสามารถตอบคำถาม ได้แม้จะไม่ได้มีการป้อนตัวอย่างให้ก่อน (เรียกว่าการป้อนข้อมูลแบบ “ศูนย์ตัวอย่าง” หรือ zero-shot learning ในกรณีที่มีการยิงคำถามโดยป้อนตัวอย่างหนึ่งชุดจะเรียกว่า one-shot learning ถ้าต้องป้อน ตัวอย่างมากกว่าหนึ่งชุดขึ้นไปจะเรียกว่า few-shot learning)

เมื่อปีรุ่งขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2019 โอเพ่นเอไอก็ได้เปิดตัวจีพีทีรุ่นที่สอง (GPT-2) ซึ่งมีขนาด ใหญ่กว่าจีพีทีรุ่นแรก แต่สถาปัตยกรรมเบื้องหลังนั้นเหมือนเดิมทุกอย่าง จีพีทีรุ่นนี้สามารถตอบสนองคำสั่งให้ ทำงานได้หลากหลายแบบมากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องมีการฝึกสอนใดๆ ก่อนเลย ความสำคัญของจีพีทีรุ่นที่สองนี้ คือมันพิสูจน์ให้เห็นว่ายิ่งเราขยายขนาดของเอไอประเภทโมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model: LLM) นี้มากขึ้นเท่าใด มันก็ยิ่งมีความสามารถเพิ่มเป็นทวีคูณเท่านั้นแม้จะไม่ได้มีการปรับแต่งใดๆ ให้มันเลย

ทีมงานโอเพ่นเอไอใช้ชุดข้อมูลที่สร้างขึ้นจากการใช้โปรแกรมเข้าไปอ่านเอกสารจำนวน 8 ล้านชุดในเว็บเรดดิต (Reddit) ทำให้ได้ฐานข้อมูลขนาด 40 GB แล้วนำมาเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลชื่อว่า WebText อนึ่งแชทจีพีทีเวอร์ชันสองจะมีจำนวนพารามิเตอร์ 1.5 พันล้านชุดซึ่งต้องถือว่ามีความใหญ่กว่าแชทจีพีทีเวอร์ชันแรกถึงสิบเท่าเลยทีเดียว

ส่วนจีพีทีรุ่นที่สาม (GPT-3) มีขนาดใหญ่กว่าจีพีทีรุ่นที่สองในระดับทวีคูณถึงสองเท่าคือมีจำนวนพารามิเตอร์ถึง 1 แสน 7 หมื่น 5 พันล้านชุด และถูกฝึกสอนด้วยชุดข้อมูลที่เป็นตัวอักษรที่แตกต่างกันถึงห้าชุด โดยมีจำนวนชุดข้อมูลมากกว่าชุดที่เคยถูกป้อนให้กับจีพีทีรุ่นที่สอง ที่สำคัญในจีพีทีรุ่นที่สามนี้ทางโอเพ่นเอไอได้เปิดให้เข้าถึงด้วยการใช้ช่องทางการเชื่อมต่อผ่านทาง API หรือ Application Programming Interface

เมื่อมีการเปิดตัวจีพีทีรุ่นที่สามนี้ออกไป ก็มีคำวิจารณ์เชิงบวกจากหลากหลายทัศนะ อาทิ จีพีทีรุ่นที่สามแสดงศักยภาพในการเป็นหนึ่งในสิบเทคโนโลยีแห่งปี ค.ศ. 2021 หรือแม้กระทั่งอาร์ราม ซาเบตกีทวิตถึงว่าพอได้ใช้งานจีพีทีรุ่นที่สามเหมือนกำลังเห็นอนาคต และเขาก็ได้เล่าว่าเขาใช้มันเพื่อเขียนเพลง แต่งนิทาน ร่างแถลงข่าว แต่งโน้ตกีตาร์ ร่างคำสัมภาษณ์ ร่างบทความ แต่งคู่มือเทคนิค ฯลฯ (Kublikand Saboo, 2022, pp. 9-14)

ภาพที่ 2 ภาพหน้าจอ Playground ของโอเพ่นเอไอ

ในช่วงแรกทางโอเพ่นเอไอได้เตรียม “เครื่องยนต์” ของจีพีทีรุ่นที่สามไว้ให้เราสืบแบบด้วยกันซึ่งเครื่องยนต์ทั้งสี่แบบนี้ต่างก็ถูกตั้งชื่อตามชื่อนักวิทยาศาสตร์เรียงลำดับตามตัวอักษรภาษาอังกฤษ โดยเริ่มตั้งแต่ เออด้า (Ada ตั้งชื่อตาม Ada Lovelace), แบบเบจ (Babbage ตั้งชื่อตาม Charles Babbage),

คูรี (Curie ตั้งชื่อตาม Madame Marie Curie) และดาร์วินชี (Davinci ตั้งชื่อตาม Leonardo da Vinci) เครื่องยนต์ทั้งสองแบบนี้มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์การใช้งานที่ต่างกันไป หากเราไม่ระบุตัวไหน (โปรดดูจากภาพ Playground ด้านบน) โอเพ่นเอไอจะกำหนดค่าปริยายเป็นดาร์วินชีซึ่งเครื่องยนต์ตัวนี้จะให้ประสิทธิภาพที่ดีที่สุดแต่ก็มีค่าใช้จ่ายในการใช้งาน API ที่สูงที่สุดเช่นกัน สำหรับคูรีนั้นทางโอเพ่นเอไอพยายามสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและความเร็วในการใช้งาน ส่วนแบบเบจแม้ว่าจะมีความเร็วกว่าคูรีแต่ก็จะมีข้อจำกัดในการเข้าใจตรรกะและบริบทของข้อมูลที่ป้อนเข้าไป ด้านเอได้นั้นจะมีความเร็วในการใช้งานสูงที่สุดและมีค่าใช้จ่ายถูกที่สุดด้วยแต่ก็ต้องแลกกับการที่มันไม่สามารถใช้งานที่อาศัยตรรกะที่ซับซ้อนได้ โดยส่วนใหญ่เอได้อาจจะถูกใช้ประมวลผลสำหรับงานง่าย ๆ ทั่วไป หลังจากพัฒนาเครื่องยนต์ทั้งสองแบบนี้แล้วทางโอเพ่นเอไอก็ได้พัฒนาตัวแบบเอไอใหม่ที่ชื่อว่า อินสตรัคจีพีที (InstructGPT) ซึ่งถูกฝึกสอนให้มีความเข้าใจคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่งได้ดีกว่าเดิม และยังให้ข้อความที่มีปัญหา (toxic) ที่น้อยกว่าและให้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงความเป็นจริงมากกว่าจีพีทีรุ่นที่สามจากโมเดลทั้งสองแบบที่เราได้พูดถึงไปแล้ว เจ้าอินสตรัคจีพีทีนี้ถูกฝึกสอนด้วยมนุษย์ ซึ่งเป็นการป้อนกลับการเรียนรู้ของปัญญาประดิษฐ์ด้วยวงจรป้อนกลับโดยมนุษย์ (Reinforcement Learning by Human Feedback: RLHF) ตัวอินสตรัคจีพีทีตัวนี้เองที่เป็นตัวต้นแบบของแชทจีพีทีอันโด่งดังในปัจจุบันนั่นเอง (2022, pp. 9-14)

```
In [3]: from transformers import GPT2LMHeadModel, GPT2Tokenizer
```

```
# Load pre-trained GPT-2 model and tokenizer
model_name = "gpt2-medium"
model = GPT2LMHeadModel.from_pretrained(model_name)
tokenizer = GPT2Tokenizer.from_pretrained(model_name)

# Function to generate a response using GPT-2
def generate_response(prompt):
    inputs = tokenizer.encode(prompt, return_tensors="pt")
    outputs = model.generate(
        inputs,
        max_length=150,
        num_return_sequences=1,
        temperature=0.8, # Adjust the temperature to control randomness
        top_p=0.9, # Use nucleus sampling to reduce repetition
        repetition_penalty=1.2, # Apply a repetition penalty to discourage repeating phrases
    )
    response = tokenizer.decode(outputs[0], skip_special_tokens=True)
    return response

# Interactive chat loop
print("Chatbot is ready to talk! (type 'quit' to exit)")
while True:
    user_input = input("You: ")
    if user_input.lower() == 'quit':
        break

    response = generate_response(user_input)
    print("Chatbot: " + response)
```

```
Chatbot is ready to talk! (type 'quit' to exit)
You: Hello my name is Peter
```

```
The attention mask and the pad token id were not set. As a consequence, you may observe unexpected behavior. Please pass your input's 'attention_mask' to obtain reliable results.
Setting 'pad_token_id' to 'eos_token_id':50256 for open-end generation.
```

```
Chatbot: Hello my name is Peter and I am a professional photographer.
```

```
I have been shooting for over 20 years, but it was only recently that the passion of photography really took hold in me. It's something you can't teach or learn from experience; your own personal journey to becoming an artist has always fascinated us.
```

```
(photo by: David Hockney)
You: quit
```

ภาพที่ 3 หน้าจอแสดงการเรียกใช้จีพีทีเวอร์ชันสองผ่านเอพีไอ

เมื่อทำการเรียกใช้จีพีทีเวอร์ชันสองผ่านเอพีไอจะเห็นว่าข้อความที่ถูกสร้างขึ้นผ่านจีพีทีเวอร์ชันนี้ซึ่งยังไม่ได้ถูกปรับแต่งใดๆ จะให้ข้อความที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลที่เรป้อนเข้าไปเลย (ในที่นี้เราเขียนโปรแกรมภาษาไพธอนให้เป็นรูปแบบแชทบอท) และยังไม่มีความสามารถในการรับทราบคำตอบที่เราคาดหวังการตอบรับกลับมา

```
In [1]: import openai
import re
import os

# Initialize the OpenAI API key
openai.api_key = os.environ["OPENAI_API_KEY"]

response = openai.Completion.create(
    # engine="text-davinci-002",
    engine="text-davinci-002",
    prompt="write a scenario regarding geopolitical situation between China and the United States?",
    temperature=0.7,
    max_tokens=150,
    top_p=1,
    frequency_penalty=0,
    presence_penalty=0,
)

generated_text = response.choices[0].text.strip()
print(generated_text)
```

The economic relationship between the United States and China has always been a contentious one, with the two countries regularly sparring over trade practices and currency manipulation. In recent years, the geopolitical situation between the two countries has become increasingly strained, as China has become more assertive in the South China Sea and the United States has responded by stationing military assets in the region. The situation has led to a number of tense standoffs between the two countries, and many experts believe that it is only a matter of time before the two nations come into direct conflict with one another.

ภาพที่ 4 หน้าจอแสดงการเรียกใช้จีพีทีเวอร์ชันสามผ่านเอพีไอ

ในทางตรงข้าม ข้อความที่ได้รับจากการที่จีพีทีเวอร์ชันสามที่สร้างขึ้นจากดา วินซี (Text-Davinci-002) กลับมีลักษณะตอบรับคำสั่งที่เราป้อนถามได้ดีกว่า มีความหมายมากกว่า และมีข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงมากกว่าจีพีทีเวอร์ชันสองก่อนหน้านี้อย่างมาก

การประยุกต์ใช้เอไอ

ปกติเอไอถูกใช้ทั่วไปกับระบบคอมพิวเตอร์อยู่แล้วอย่างแพร่หลายในชีวิตประจำวัน เช่น ระบบแนะนำสินค้าในเว็บไซต์ค้าปลีกออนไลน์ ระบบค้นหาของ Google เครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น เอไอช่วยให้เว็บไซต์เหล่านี้สามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในอนาคตอันใกล้ เอไอจะถูกพัฒนาให้สามารถทำงานร่วมกับมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานบริการ การแพทย์ และการศึกษา เช่น แชทบอทสำหรับการซักประวัติผู้ป่วย ระบบวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเอไออย่างมีจริยธรรมและการควบคุมการใช้งานที่เหมาะสมจะเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้เอไอสามารถอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต โดยไม่สร้างผลกระทบในทางลบต่อสังคม โดยทั่วไปเรื่องหลักจริยธรรมมีข้อถกเถียงกันมาก แต่หลักการโดยทั่วไปที่ระบบปัญญาประดิษฐ์ควรจะต้องบรรจुर่องหลักจริยธรรมก็ได้แก่ การให้น้ำหนักเรื่องความปลอดภัย การให้น้ำหนักเรื่องความยุติธรรม เคารพสิทธิส่วนบุคคล สนับสนุนการสร้างความร่วมมือ ต้องโปร่งใส ลดการใช้งานในทางที่ก่อให้เกิดอันตราย ยึดหลักการตรวจสอบได้ ยึดมั่นคุณค่าสิทธิมนุษยชน เสริมสร้างหลักความหลากหลาย

และการมีส่วนร่วม หลีกเลี่ยงการรวมศูนย์อำนาจ เคารพกฎหมายและนโยบายของทางการ ต้องคำนึงถึงผลกระทบด้านปัญหาการว่างงานที่อาจเกิดขึ้นจากเอไอด้วย ฯลฯ (Russell and Norvig, 2022, pp. 1037-1041; Jobin, Lenca, and Vayena, 2019) การพัฒนา AI แบบอัตโนมัติจะมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในอนาคต เพราะช่วยให้สามารถสร้าง AI ได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

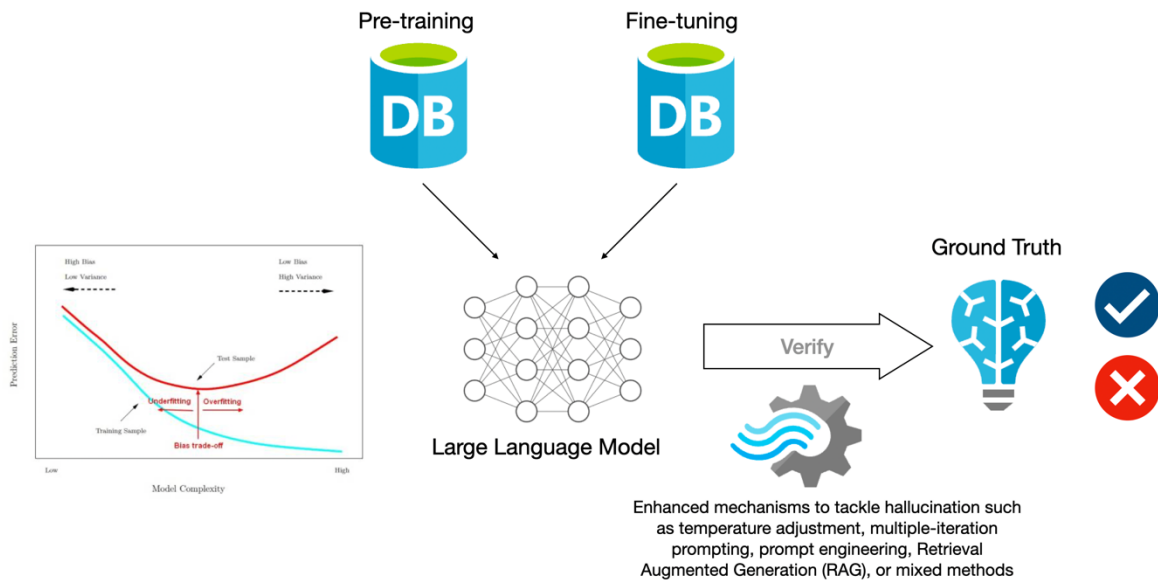
ด้าน Machine Learning Operations (MLOps) ก็จะมีการพัฒนาเครื่องมือที่ช่วยออกแบบ ML Pipeline, จัดการกระบวนการฝึกสอนและประเมินผลโมเดล, ติดตามและตรวจจับปัญหาของโมเดลที่นำไปใช้จริง, รวมถึงปรับโมเดลให้ Up-to-date อยู่เสมอโดยอัตโนมัติ

เทคโนโลยีเหล่านี้จะช่วยให้สามารถพัฒนาและประยุกต์ใช้เอไอได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้เอไอแพร่หลายในวงกว้างมากขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ จากการสำรวจของ EdX เกือบครึ่งหนึ่งของซีโอโอเชื่อว่าเอไอสามารถและควรรับภาระหน้าที่ส่วนใหญ่แทนตัวเอง ซึ่งผู้บริหารเหล่านี้เชื่อว่าการที่เอไอเข้ามาช่วยทำงานอัตโนมัติในการแบ่งเบาภาระของตนจะทำให้มีเวลามากขึ้นสำหรับการเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ แต่แม้ว่า 79% จะกังวลว่าตนอาจล้าหลังหากไม่ปรับตัวให้เข้ากับเอไอ ผู้เชี่ยวชาญกล่าวว่าเครื่องจักรยังไม่สามารถเลียนแบบการคิดเชิงกลยุทธ์ของมนุษย์ได้ สรุปได้ว่า การสำรวจเปิดเผยว่าผู้บริหารเห็นเอไอไม่ใช่แค่ทางเลือกแต่เป็นความจำเป็น แม้ว่าคุณสมบัติแท้จริงของผู้นำจะยังไม่สามารถถูกแทนที่ด้วยเอไอได้ ส่วนการสำรวจเมื่อเร็วๆ นี้ของ KPMG เปิดเผยว่า ซีโอโอชาวอเมริกันมองโลกในเชิงบวกต่อการลงทุนในเอไอ โดยมีถึง 72% ที่ระบุปัญหาประดิษฐ์แบบรู้สร้างเป็นความจำเป็นลำดับต้นๆ และคาดว่าจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนภายใน 3 ถึง 5 ปี ความกระตือรือร้นนี้ ตามมาหลังความก้าวหน้าอย่างมากของแชทจีพีทีซึ่งแสดงถึงศักยภาพที่สร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงของเอไอต่ออุตสาหกรรมต่างๆ แม้ว่าเทคโนโลยีนี้จะถูกมองในแง่ดีว่าก่อให้เกิดการเติบโตของรายได้และประสิทธิภาพการดำเนินงาน แต่ก็ยังมีการอภิปรายอย่างต่อเนื่องในด้านลบที่เกิดผลกระทบต่อการจ้างงาน นอกจากนี้ซีโอโอยังเริ่มให้ความสำคัญกับการกลับไปทำงานที่สำนักงานมากขึ้น โดยมีถึง 62% ที่คาดว่าจะมีงานจะทำงานที่สำนักงานอย่างถาวรภายใน 3 ปี ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมากจากปีที่แล้ว แม้รูปแบบการทำงานและภูมิทัศน์เทคโนโลยีจะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ซีโอโอดูเหมือนจะมุ่งมั่นที่จะผสมผสานวัฒนธรรมสำนักงานแบบดั้งเดิมเข้ากับการพัฒนาเอไอขึ้นแนวหน้า

ด้านจากกลุ่มนักวิจัยข้ามสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดและมหาวิทยาลัยนอร์ทเวสเทิร์น ในบรรดาสถาบันอื่นๆ สำคัญของการศึกษานี้ไม่เพียงแต่ทันต่อเหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังสะท้อนประเด็นที่ชุมชนวิทยาศาสตร์กำลังพยายามแก้ไข นั่นคือคอขวดของการประเมินโดยผู้ประเมินที่มีคุณภาพ งานวิจัยชิ้นนี้นำ GPT-4 มาใช้ในกระบวนการอัตโนมัติเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อบทความวิชาการแล้วเปรียบเทียบความคิดเห็นเหล่านั้นกับความคิดเห็นของผู้ทบทวนโดยมนุษย์ ซึ่งน่าประหลาดใจในแง่ที่ประเด็นซึ่งเอไอยกขึ้นมานั้นมักจะมีคาบเกี่ยวใกล้เคียงกับประเด็นที่ผู้วิจารณ์ที่เป็นมนุษย์สองคนยกขึ้นมายังเป็นบทความที่อ่อนด้อยคุณภาพมากเท่าใด ก็ยังแสดงลักษณะนี้อย่างเด่นชัด นอกจากนี้ มากกว่าครึ่งหนึ่งของนักวิจัย 308 คนที่สำรวจ รู้สึกว่าข้อเสนอแนะที่สร้างโดยเอไอมีประโยชน์ ในขณะที่ 82.4% มองว่าข้อเสนอแนะของเอไอมีประโยชน์มากกว่าข้อเสนอแนะบางอย่างที่ได้รับจากมนุษย์ อย่างไรก็ตาม GPT-4 ก็ยังมีข้อจำกัดในการวิจารณ์การออกแบบวิธีการวิจัย สรุปได้ว่า หลักฐานแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เรากำลังอยู่เพียงจุดเริ่มต้นของภูเขาน้ำแข็งเท่านั้น LLMs เช่น GPT-4 กำลังเข้าสู่บริเวณที่พวกมันจะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญเสริมการทำงานของมนุษย์ แม้ว่าพวกมันยังไม่สามารถแทนที่คุณค่าลึกซึ้งของข้อเสนอแนะจากมนุษย์ได้

แต่ประโยชน์ของพวกมัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ขาดแคลนทรัพยากรหรือต้องแข่งกับเวลา ก็ไม่ควรมองข้าม ยุคของการสืบค้นทางวิทยาศาสตร์ด้วยความช่วยเหลือของเอไอได้มาถึงแล้ว มิใช่ที่กำลังจะมา (Liang et al., 2023)

อย่างไรก็ตามการใช้งานปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างโดยเฉพาะโมเดลภาษาขนาดใหญ่มีปัญหาในเรื่องที่คาบเกี่ยวกับปัญหาความหลอน (hallucination) คือเอไออาจให้คำตอบที่จินตนาการไปเองโดยไม่เกี่ยวกับความจริง ดังที่ได้กล่าวไว้แต่ต้นแล้ว ผู้เขียนได้กำหนดมาตรการที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้ขึ้นตั้งแต่ (1) การปรับแต่งอุณหภูมิ (temperature setting) เพื่อให้เอไอลดการใช้จินตนาการลงและยึดกับข้อมูลที่เป็นจริงมากขึ้น ปัญหาในทางกลับของมาตรการนี้คือในบางกรณีเราอาจต้องกำหนดให้เอไอใช้จินตนาการเพื่อสร้างงานเชิงสร้างสรรค์ อาทิ การเขียนนิยายวิทยาศาสตร์ หรือการสร้างฉากทัศน์อนาคต เป็นต้น (2) การโต้ตอบกับเอไอหลายระลอกเพื่อค่อย ๆ ชี้นำให้เอไอทำงานตามเป้าหมายของงาน (multiple-iteration prompting) (3) การใช้เทคนิควิศวกรรมพรอมต์ (prompt engineering) เช่นการวางระบบสายโซ่เหตุผล (chain of thought) (4) การสร้างเนื้อหาโดยใช้ระบบสืบค้นเสริม (Retrieval Augmented Generation: RAG) โดย RAG จะรับอินพุตเข้ามาแล้วทำการเรียกค้นเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือสนับสนุนอินพุตนั้นจากแหล่งข้อมูล เช่น วิกิพีเดีย เอกสารเหล่านั้นจะถูกนำมาต่อกับอินพุตเดิมแล้วส่งเข้าสู่โมเดลการสร้างข้อความ เพื่อสร้างเอาต์พุตขั้นสุดท้าย ทำให้ RAG สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่ข้อเท็จจริงอาจเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ซึ่งมีประโยชน์มากเนื่องจากความรู้ในโมเดลภาษาขนาดใหญ่มีลักษณะคงตัวไม่เปลี่ยนแปลงหากไม่ได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติม แต่ RAG จะช่วยให้โมเดลภาษาสามารถเข้าถึงข้อมูลล่าสุดเพื่อสร้างเอาต์พุตที่น่าเชื่อถือได้โดยไม่ต้องฝึกฝนใหม่ (5) หรือใช้วิธีเหล่านี้ผสมผสานกันทั้งหมด ลักษณะเหล่านี้เป็นปัญหาพิเศษจากปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างที่พัฒนาอยู่บนระบบโครงข่ายประสาทหลายชั้นที่ซับซ้อนและมีขนาดใหญ่ ถูกฝึกฝนด้วยข้อมูลที่คัดสรรมาจํานวนมหาศาลที่ต่างออกไปจากระบบผู้เชี่ยวชาญแบบเดิมที่ปราศจากคุณสมบัติเหล่านี้ ทำให้มันมีความสามารถที่เรียกว่า “ระบบการแทนที่ความเป็นเหตุเป็นผลทางอ้อม” (Meta-Causal Representation) ซึ่งเกิดจากแบบจำลองนามธรรมที่จับความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลที่อยู่เบื้องหลังข้อมูลได้ โดยไม่จำเป็นต้องสังเกตการณ์จากโลกจริงโดยตรง มุมมองนี้สอดคล้องกับอีเลีย ซัสคีเวอร์ (Ilya Sutskever) ที่เชื่อว่า โครงข่ายประสาทเทียมขนาดใหญ่นั้นเรียนรู้ “ผ่านตัวแทนโลกจริง” (learning representation) ด้วยการฝึกฝนจากข้อมูลที่ป้อนให้ สิ่งที่โมเดลทำได้จึงอาจไม่ใช่เพียงแค่การหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติ แต่เราจำเป็นต้องตระหนักว่าถึงแม้โมเดลเหล่านี้จะทำนายอย่างแม่นยำและซับซ้อนจากการแทนแบบนามธรรม แต่ “ความเข้าใจแบบจักรกล” นี้แตกต่างจากความเข้าใจแบบมนุษย์ แม้จะจับเหตุผลเชิงสาเหตุและความซับซ้อนของโลกได้บ้าง แต่โมเดลเหล่านี้ยังไร้ซึ่งสำนึกและความลึกซึ้งในการเข้าใจเทียบเท่ามนุษย์

ภาพที่ 5 ระบบการแทนที่ความเป็นเหตุเป็นผลทางอ้อม

ภาพที่ 5 แสดงรูปการเรียนรู้ของเครื่องจักรหรือ “ระบบการแทนที่ความเป็นเหตุเป็นผลทางอ้อม” (Meta-Causal Representation) เนื่องจากเหตุผลแบบเครื่องจักรเป็นการเรียนรู้แบบข้อมูลตัวแทน ดังนั้นจึงต้องมีการสอบเทียบกับ “ความจริงฐาน” เพื่อวัดความเที่ยงตรงของการตอบสนองของโมเดลอยู่อย่างสม่ำเสมอ วิธีการลดค่าความผิดพลาดนี้ หรืออาจเรียกอีกอย่างว่าลด “ความหลอน” ของโมเดลอาจทำได้วิธีอื่นประกอบกันด้วยก็ได้ นอกจากนี้การฝึกสอนโมเดลด้วยข้อมูลเฉพาะทาง (fine-tuning) ซ้ำก็ช่วยยิ่งช่วยให้โมเดลตอบสนองคำสั่งอย่างเที่ยงตรงมากขึ้นไปอีก

อนึ่ง ผู้เขียนประสบความสำเร็จในการใช้ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างมาสร้างกลไกการตรวจจับแนวโน้มทางสังคมอัตโนมัติจากข้อมูลผ่านโซเชียลมีเดียที่ชื่อว่า “PulsarWave” และได้ส่งผลงานเข้าประกวดในงานเธิ์คาคาตอนของ Google Vertex AI และได้รับการคัดเลือกให้อยู่ใน 6 อันดับแรก งานชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงมาตรการในการลด “ความหลอน” เพื่อให้โมเดลปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างสามารถทำงานได้อย่างอัตโนมัติ ได้รับการยอมรับในระดับสากล นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้รับอนุมัติให้ทำโครงการร่วมกับศูนย์ทรัพยากรคอมพิวเตอร์เพื่อการคำนวณขั้นสูง (ThaiSC) เพื่อทำการฝึกสอน (fine-tuning) ให้กับปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในด้านภูมิรัฐศาสตร์ภายใต้ชื่อโครงการ โมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model, LLM) สำหรับการวิเคราะห์ความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์ผ่านซูเปอร์คอมพิวเตอร์ “LLMs for Geopolitical Risk Analysis via Supercomputing” เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของตัว PulsarWave ในอนาคตอีกด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้แสดงให้เห็นถึงแรงขับเคลื่อนหลักจากสามกระแสด้วยกันคือ (1) แรงขับเคลื่อนจากการลงทุนในการวิจัยและพัฒนาของภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูงด้านกลาโหมสหรัฐอเมริกาหรือ DARPA ด้วยวัตถุประสงค์ทางการด้านการป้องกันประเทศ แต่จากทั้งงานวิจัยและข้อมูลในประวัติศาสตร์จะเห็นว่าการริเริ่มจากสำนักงานจะส่งผลต่อการสร้างนวัตกรรมและการบริการทางด้านเทคโนโลยีในภาคเอกชนตามไปด้วยเช่นการเกิดขึ้นของระบบอินเทอร์เน็ต หรือระบบนำร่องผ่านดาวเทียม GPS เป็นต้น สำนักงานฯ ได้ลงทุนวิจัยและพัฒนาเพื่อนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการงานทางด้านสังคมศาสตร์หลายโครงการด้วยกันไม่ว่าจะเป็น NGS2 หรือ GT เป็นต้น ผลการลงทุนและพัฒนาเหล่านี้ย่อมส่งผลถึงภาคเอกชนในอนาคต

นอกจากนี้ในภาควิชาการโดยเดวิด มอร์แกนก็ชี้ให้เห็นว่าระเบียบวิธีวิจัยในทางสังคมศาสตร์เกิดการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากกระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยม มาเป็นกระบวนทัศน์อภิปราย ซึ่งทำให้เกิดการเปิดกว้างต่อบรรทัดระเบียบวิธีวิจัยที่เปิดกว้างมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณแบบเดิม หรือการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้รับความนิยมมากขึ้น แต่กระบวนทัศน์นี้ก็ยังมีปัญหาอยู่ในแง่ที่ว่าเกิดความขัดแย้งระหว่างกันจนไม่สามารถรวมขอมกันได้ มอร์แกนจึงเสนอว่าการเกิดขึ้นของระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานแท้ที่จริงอยู่ภายใต้การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ครั้งใหม่คือกระบวนทัศน์ภายใต้ปรัชญาแฟร์กมาติซึม โดยเขาได้เสนอพื้นที่กลางที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย และย้ายจุดศูนย์กลางในเรื่องญาณวิทยามาเป็นวิธีวิทยามุ่งโดยมุ่งเน้น “การสืบสวนหาสาเหตุ” (abduction) เน้นหนักเรื่องอัตวิสัยที่เชื่อมโยงต่อกัน (intersubjectivity) และความสามารถในการถ่ายโอนผลการวิจัยข้ามไปมาได้ (transferability) ทำให้สร้างความชอบธรรมต่อระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานที่กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นทุกขณะ นอกจากนี้การเกิดขึ้นของกระบวนทัศน์ภายใต้ปรัชญาแฟร์กมาติซึมยังเปิดกว้างต่อ “การใช้คอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” (Computational Social Science) ซึ่งได้รับความนิยมมากขึ้นเช่นกันหลังพัฒนาการอย่างมากของคอมพิวเตอร์และการผลิตข้อมูลผ่านสื่อทางสังคมอย่างมหาศาลทำให้การวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ผ่านเทคโนโลยีเช่นการเรียนรู้ของเครื่องจักรที่จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจำนวนมากนี้เป็นไปได้ สาขา “การใช้คอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” เริ่มลงหลักปักฐานในแวดวงวิชาการอย่างเป็นทางการและมีความมั่นคงแสดงให้เห็นจากการตีพิมพ์หนังสือ “คู่มือคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” (Handbook of Computational Social Science) ออกมาเป็นจำนวนสองเล่มเมื่อปี ค.ศ. 2022 ที่ผ่านมานี้เอง

ต่อมาหลังการระดมองค์ความรู้ในสาขาปัญญาประดิษฐ์มาเป็นเวลายาวนานผ่านช่วง “ฤดูหนาวเอไอ” ในที่สุดเมื่อวันที่ 30 เดือนพฤศจิกายน ปี 2022 บริษัทโอเพ่นเอไอได้เปิดตัวให้บริการปัญญาประดิษฐ์สร้างแบบโมเดลภาษาขนาดใหญ่และประสบความสำเร็จอย่างสูง ปัญญาประดิษฐ์สร้างนี้มีความสามารถมากกว่าเทคโนโลยีการเรียนรู้ของเครื่องจักรดังที่เคยเป็นมา เนื่องจากมันมีความสามารถ “ระบบการแทนที่ความเป็นเหตุเป็นผลทางอ้อม” (Meta-Causal Representation) จนสามารถมีความเข้าใจแบบที่เรียกว่า “ความเข้าใจแบบจักรกล” ซึ่งผู้เขียนตีความว่าไม่ใช่แค่การสร้างโมเดลจากแบบจำลองทางสถิติธรรมดาทั่วไป แต่ความเข้าใจแบบจักรกล กับความเข้าใจของมนุษย์ ยังมีช่องว่างห่างระหว่างกันอยู่มาก หลายครั้งที่ปัญญาประดิษฐ์สร้างแสดง “ความหลอน” (hallucination) ออกมา ซึ่งผู้นำปัญญาประดิษฐ์สร้างไปอิมพลีเม้นต์ให้เป็นระบบอัตโนมัติจะต้องหมั่นตรวจสอบความเที่ยงตรงของผลลัพธ์ที่ได้อยู่เสมอ และจำเป็น

จะต้องเข้าใจมาตรการต่างๆ ในการลดปัญหาที่เกิดจากความหลอนของปัญญาประดิษฐ์แบบรูปร่างนี้ไปพร้อมกันด้วย ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นผ่านการทดลองสร้างระบบที่ชื่อว่า “PulsarWave” และประสบความสำเร็จในระดับนานาชาติแสดงให้เห็นว่ามาตรการที่ผู้เขียนนำเสนอเป็นที่ยอมรับในระดับสากลในเวลา

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณศูนย์ทรัพยากรคอมพิวเตอร์เพื่อการคำนวณขั้นสูง (ThaiSC) สวทช. สำหรับการจัดหาทรัพยากรคอมพิวเตอร์ในงานวิจัยประกอบบทความชิ้นนี้

เอกสารอ้างอิง

- กอบเกียรติ สระอุบล. (2565). *เรียนรู้ AI: Deep Learning ด้วย Python*. สำนักพิมพ์ อินเทอร์เน็ตมีเดีย.
- ปริญญา สงวนสัตย์. (2562). *Artificial Intelligence with Machine Learning, AI สร้างได้ด้วยแมชชีนเลิร์นนิง*. โอดิสซี พรีเมียร์.
- Asif, M. A. (2019). Technologies of Power - From Area Studies to Data Science. *Journal for Digital Cultures. Spectres of AI*, Nr. 5, S. 2019: 1–13. <https://doi.org/10.25969/mediarep/13498>.
- Bengio, Y., Lamblin, P., Popovici, D., and Larochelle, H.. (2006). Greedy layer-wise training of deep networks. In *Proceedings of the 19th International Conference on Neural Information Processing Systems (NIPS'06)*. MIT Press, Cambridge, MA, USA, 153-160.
- Cioffi-Revilla, C. (2022). *The Scope of Computational Social Science*. In Handbook of Computational Social Science: Theory, Case Studies and Ethics, Volume 1, edited by Uwe Engel, Anabel Quan-Haase, Sunny Xun Liu and Lars Lyberg, pp. 17-32. London: Routledge.
- De Veaux, R. D. and Eck A. (2022). *Machine Learning Methods for Computational Social Science*. In Handbook of Computational Social Science: Theory, Case Studies and Ethics, Volume 2, edited by Uwe Engel, Anabel Quan-Haase, Sunny Xun Liu and Lars Lyberg, pp. 291-321. Routledge.
- Géron, A. (2017). *Hands-On Machine Learning with Scikit-Learn and TensorFlow: Concepts, Tools, and Techniques to Build Intelligence Systems*. O'Reilly Media, Inc.
- González, R. J. (2022). *War Virtually: The Quest to Automate Conflict, Militarize Data, and Predict the Future*. University of California Press.
- Hinton, G. E., Osindero, S., and Teh Y. W. (2006). A fast learning algorithm for deep belief nets. *Neural Comput*, 18(7), 1527-54. <http://www.doi.org/10.1162/neco.2006.18.7.1527>. PMID: 16764513.

- Hong QN, Pluye P, Fàbregues S, Bartlett G, Boardman F, Cargo M, Dagenais P, Gagnon M-P, Griffiths F, Nicolau B, O’Cathain A, Rousseau M-C, Vedel I. (2018). *Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT), version 2018*. Registration of Copyright (#1148552), Canadian Intellectual Property Office, Industry Canada.
- Jacobsen, A. (2015). *The Pentagon’s Brain: An Uncensored History of DARPA, America’s Top Secret Military Research Agency*. Little, Brown and Company.
- Jobin, A., Lenca, M., & Vayena, E. (2019). The global landscape of AI ethics guidelines. *Nature machine intelligence*, 1(9), 389-399.
- King G., Keohane, R. O., Verba, S. (1994). *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton University Press.
- Kublik, S., and Saboo, S. (2022). *GPT-3: Building Innovative NLP Products Using Large Language Model*. O’Reilly Media, Inc.
- Lecun, Y., Bottou, L., Bengio Y., and Haffner P. (1998). Gradient-based learning applied to document recognition. *Proceedings of the IEEE*, 86(11), 2278-2324, <http://www.doi.org/10.1109/5.726791>.
- Levine, R., Drang, D. E., and Edelson, B. (1991). *AI and Expert Systems: A Comprehensive Guide* (Second Edition). McGraw-Hill Book Co-Singapore.
- Liang, W., Zhang, Y., Cao, H., Wang, B., Ding, D. Y., Yang, X., ... & Zou, J. (2023). *Can large language models provide useful feedback on research papers? A large-scale empirical analysis*. arXiv preprint arXiv: 2310.01783.
- Mahoney, J. (2010). After KKV: The New Methodology of Qualitative Research. *World Politics*, 62, 120-147. <http://doi.org/10.1017/S0043887109990220>
- Mazzucato, M. (2015). *The Entrepreneurial State: Debunking Public vs Private Sector Myths*. PublicAffairs.
- McCulloch, W.S. and Pitts, W. A. (1943). logical calculus of the ideas immanent in nervous activity. *Bulletin of Mathematical Biophysics*, 5, 115–13. <https://doi.org/10.1007/BF02478259>
- Morgan, D. L. (2007). Paradigm Lost and Pragmatism Regained: Methodological Implications of Combining Qualitative and Quantitative Methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 1, 48. <https://doi.org/10.1177/2345678906292462>
- Rodriguez, M. Y. and Storer, H. (2019). A computational social science perspective on qualitative data exploration: Using topic models for the descriptive analysis of social media data, *Journal of Technology in Human Services*, <http://doi.org/10.1080/15228835.2019.1616350>

- Rosenblatt, F. (1958). The perceptron: A probabilistic model for information storage and organization in the brain. *Psychological Review*, 65(6), 386-408.
<https://doi.org/10.1037/h0042519>
- Rumelhart, D., Hinton, G. & Williams, R. (1986). Learning representations by back-propagating errors. *Nature*, 323, 533-536. <https://doi.org/10.1038/323533a0>
- Russel, S., and Norvig, P. (2022). *Artificial Intelligence: A Modern Approach* (Fourth Edition) Global Edition. Pearson Education Limited.
- Turing, A. (1950). Computing Machinery and Intelligence. *Mind, New Series*, 59(236), (Oct., 1950), 433-460.
- Vaswani, A., Shazeer, N., Parmar, N., Uszkoreit, J., Jones, L., Gomez, A. N., ... & Polosukhin, I. (2017). Attention is all you need. *Advances in neural information processing systems*, 30.
- Woodhouse, I. H. (2021). On ‘ground’ truth and why we should abandon the term. *J. Appl. Rem. Sens.* 15(4), 041501. <https://doi.org/10.1117/1.JRS.15.041501>.
- Zhao, W. X., Zhou, K., Li, J., Tang, T., Wang, X., Hou, Y., ... & Wen, J. R. (2023). *A survey of large language models*. arXiv preprint arXiv: 2303.18223.

กลไกความร่วมมือระหว่างกันของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม
ต่อการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลของธนาคารกลางในประเทศไทย
Collaborative Governance Approach among Public, Private, and
Civil Society in Designing of Central Bank Digital Currency
in Thailand

อรนารท วรณภิญโญ

Oranart Wannapinyo

นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Ph.D. Candidate in Public Administration, National Institute of Development Administration

E-mail: oranart.wan@stu.nida.ac.th

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of
Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Received: October 12, 2023; Revised: December 2, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้วัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาลักษณะความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง โดยใช้กรณีศึกษาจากสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางในต่างประเทศ และ (2) นำเสนอแนวคิดกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อมาใช้ในการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลที่อยู่ระหว่างการศึกษาและทดลองของประเทศไทย

สกุลเงินดิจิทัลเป็นเรื่องใหม่ที่ธนาคารกลางทั่วโลกให้ความสนใจศึกษาค้นคว้า ในขณะที่ธนาคารกลางในต่างประเทศบางแห่ง เช่น ธนาคารกลางประเทศจีน และธนาคารกลางประเทศบาฮามาส ได้พัฒนาสกุลเงินดิจิทัลสำหรับภาคประชาชนออกใช้งานจริงในวงกว้าง ภายใต้กลไกความร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ ต่อการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลในฐานะบริการสาธารณะที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ บทความนี้นำเสนอถึงแนวคิดการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลโดยธนาคารกลางที่รวบรวมจากบทความและงานวิจัยต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ รวมถึงศึกษาจากกรณีศึกษาของธนาคารกลางของประเทศจีน และธนาคารกลางของประเทศบาฮามาส ผู้เขียนพบว่า กรณีศึกษาจากทั้ง 2 ประเทศมีความสอดคล้องกันในเรื่องแนวคิดความร่วมมือระหว่างกันของภาคส่วนต่างๆ โดยมีการร่วมมือกันในการออกแบบและพัฒนาสกุลเงินดิจิทัลของประเทศ ซึ่งบทความนี้ได้ใช้เป็นแนวทางในการนำเสนอแนวคิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่อการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลสำหรับประเทศไทย โดยการนำทฤษฎีการจัดการความร่วมมือภาครัฐแนวใหม่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้กระบวนการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลของประเทศไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ: สกุลเงินดิจิทัล; ธนาคารกลาง; ความร่วมมือ; การมีส่วนร่วม

Abstract

The objectives of this article are to (1) study the nature of collaboration among the government, private sector, and civil society in designing digital currencies issued by central banks; Using a case study from digital currencies issued by foreign central banks and (2) presenting the concept of collaboration among government agencies, private sector, and civil society in designing of digital currencies in Thailand.

Digital currency is a new issue that central banks around the world are interested in exploring and researching. While some foreign central banks, such as the Central Bank of China and the Central Bank of the Bahamas has launched their central bank digital currency by using the collaborative concept for designing of central bank digital currency as the country's infrastructure. This article outlines central bank digital currency design concepts collected from articles and various research both inside and outside the country, included studying from case studies of the central bank of China and the central bank of the Bahamas. The author found that case studies from both countries are focus on the concept of collaboration between various sectors in designing and developing digital currencies, which is used as guidelines for the concept of collaboration among the government, private sector, and civil society in designing digital currency in Thailand. By applying concept of new public management and public participation in designing Thailand's central bank digital currency to maximize benefit for Thailand.

Keywords: Digital Currency; Central Bank; Collaboration; Public Participation

บทนำ

Central Bank Digital Currency (CBDC) ถือได้ว่าเป็นเรื่องใหม่ที่อยู่ในความสนใจของธนาคารกลางทั่วโลก จากผลการสำรวจข้อมูลของ Bank for International Settlements (BIS) ปี 2022 พบว่า ธนาคารกลางกว่าร้อยละ 93 ทั่วโลกสนใจศึกษาเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (Central Bank Digital Currency: CBDC) โดยธนาคารกลางของประเทศต่างๆ กว่าร้อยละ 80 มีความเห็นว่า เงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางมีประโยชน์และสามารถออกแบบให้มีคุณสมบัติพิเศษในการตอบสนองความต้องการใช้งานเฉพาะด้านได้ (Kosse, A., & Mattei, I., 2023) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นจาก World Economic Forum 2023 ว่า ปัจจุบันธนาคารกลางส่วนใหญ่ให้ความสนใจและอยู่ระหว่างการศึกษา CBDC ในมุมมองของประโยชน์และความเสี่ยงของ CBDC ทั้งนี้ แต่ละประเทศมีความคืบหน้าในการศึกษาและบริบทของความจำเป็นในการใช้ที่แตกต่างกัน (World Economic Forum, 2023)

สำหรับประเทศไทย มีความกังวลของธนาคารต่อการเกิดขึ้นของเงินดิจิทัลที่ออกโดยภาคเอกชน เช่น Cryptocurrency อาทิ Bitcoin, Ethereum, Ripple, และ Litecoin ที่มีความผันผวนของมูลค่า และอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงแก่ประชาชนและระบบการเงิน (Bank of Thailand, 2021) ประกอบกับเห็นแนวโน้มการเติบโตของการใช้ digital payment ในประเทศไทย เช่น Promptpay ที่เป็น instant payment ที่ near

real time และสามารถใช้งานได้ 24*7 (Bank of Thailand, 2021) ตลอดจนทิศทางการลดลงของการใช้เงินสด และการก้าวสู่การเป็นสังคมไร้เงินสด (cashless society) ในอนาคต

ประเด็นดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้เขียนสนใจศึกษาเรื่อง CBDC และพบว่างานวิจัยที่มีในปัจจุบันยังมีจำนวนจำกัด และปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ยังอยู่ระหว่างศึกษาและทดสอบการใช้งานจริง (pilot testing) ของเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางสำหรับใช้ในวงย่อยในภาคประชาชน (retail CBDC) ผู้เขียนจึงเห็นช่องว่างในการหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับ CBDC เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับกระบวนการออกแบบ CBDC ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยผู้เขียนได้เสนอแนวคิดเรื่อง New Public Governance (NPG) ซึ่งเป็นแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่ที่เน้นความร่วมมือระหว่างกัน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น ผู้เขียนจึงหยิบยกแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับข้อเสนอแนะในการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลของประเทศไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (Central Bank Digital Currency: CBDC)

เงิน คือ สิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในการเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ใช้ชำระค่าสินค้าและบริการ เงินมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจ ช่วยให้เกิดเงินทุนหมุนเวียนและเศรษฐกิจขยายตัว ความก้าวหน้าของนวัตกรรมและเทคโนโลยีทำให้เงินมีการพัฒนาในรูปแบบของสื่อการชำระเงินหลากหลายรูปแบบ อาทิ อินเทอร์เน็ตแบงกิ้ง โน้ตแบงก์กึ่ง e-money และเช็ค เพื่ออำนวยความสะดวกและสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้อย่างหลากหลาย (Bank of Thailand, 2021)

CBDC เป็นเงินที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งแทนการใช้เงินสดและบริการเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้การชำระเงินทำได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น CBDC เป็นโครงสร้างพื้นฐานระบบชำระเงินที่เข้าถึงง่าย ปลอดภัยสูง และสามารถรองรับการนำต่อยอดสู่นวัตกรรมใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาบริการทางการเงินได้ในอนาคต (Bank of Thailand, 2021)

มุมมองเกี่ยวกับประโยชน์และความท้าทายของ CBDC จากรายงานการศึกษาในต่างประเทศ

จากรายงานการศึกษาเรื่อง CBDC ของ World Economic Forum (2020) ได้ระบุประโยชน์และความท้าทายของ CBDC ที่สำคัญ

ตารางที่ 1 ประโยชน์และความท้าทายของ CBDC

ประโยชน์ของ CBDC	ความท้าทายของ CBDC
1. ช่วยลดต้นทุนและเวลาในการทำธุรกรรมกับต่างประเทศ (cross-border transactions)	1. การสร้างมูลค่าเพิ่มจากบริการที่มีอยู่ในปัจจุบัน และกลุ่มผู้ให้บริการที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน
2. ช่วยให้การติดตามข้อมูลธุรกรรมและการรายงานต่างๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงลดโอกาสในการใช้เป็นช่องทางในการทำธุรกรรมผิดกฎหมาย	2. การลงทุนมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการรักษาความปลอดภัยไซเบอร์ของระบบ (cybersecurity and system resilience)

ตารางที่ 1 ประโยชน์และความท้าทายของ CBDC (ต่อ)

ประโยชน์ของ CBDC	ความท้าทายของ CBDC
3. ช่วยคงบทบาทของธนาคารกลางในการคานอำนาจต่อผู้ประกอบการธุรกิจบริการการเงินภาคเอกชนที่มีการแข่งขันเข้ามาเป็นผู้เล่นสำคัญในระบบการเงินปัจจุบัน	3. ผู้ประกอบธุรกิจในปัจจุบันยังเข้ามาเป็นผู้เล่นสำคัญในระบบการเงินอนาคตได้ โดยภาครัฐต้องเปิดกว้างและคำนึงถึงการออกกฎเกณฑ์การกำกับดูแลที่เหมาะสม
4. ช่วยผลักดันให้สถาบันการเงินที่มีอยู่ในระบบนำเสนอบริการที่ดีกว่าเดิมแก่ลูกค้า เช่น นำเสนอบริการที่ดีขึ้นเพื่อสร้างความสามารถทางการแข่งขันในระบบ	4. ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่สถาบันการเงินที่มีอยู่ในระบบจะถูกกลดบทบาทโดยการตัดตัวกลาง (bank disintermediation risk) เมื่อผู้ฝากมาใช้บริการ CBDC ของธนาคารกลาง
5. ช่วยให้การส่งผ่านนโยบายการเงินโดยธนาคารกลางเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	5. ภาครัฐยังคงต้องพิจารณานโยบายต่างๆ ที่เหมาะสม เช่น การดำเนินนโยบายการคลัง เช่น tax rebates
6. สนับสนุนเป้าหมายในการให้ประชากรเข้าถึงบริการทางการเงินโดยทั่วถึง (financial inclusion)	6. โอกาสที่จะมีกลุ่มคนที่เข้าไม่ถึงบริการทางการเงินยังคงมีอยู่ หากการออกแบบ CBDC ไม่ได้คำนึงถึงโอกาสในการเข้าถึง CBDC ของประชาชนโดยทั่วถึง
7. ช่วยสนับสนุนการใช้ domestic currency ซึ่งจะ ช่วย ป้อง กัน ปัญ หาร ะ ใ อ าจ เกิด จาก cryptocurrencies หรือ แม้ ้ แต่ foreign-country CBDC	7. CBDC จำเป็นต้องออกแบบอย่างรัดกุมเพื่อปกป้องผู้ใช้จากการถูกลักลอบโจมตีระบบหรือข้อมูล เนื่องจากอาจตกเป็นเป้าของขโมยและผู้ก่อการร้าย

ที่มา: World Economic Forum (2020)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความร่วมมือ

Wood and Gray (1991) ระบุว่า ความร่วมมือเป็นกระบวนการร่วมกัน โดยผู้ที่เข้าร่วมมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์กันในการร่วมมือกันในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน ตั้งแต่ขั้นการวางแผนการปฏิบัติงานจนถึงการประเมินผลงาน ตลอดจนร่วมมือกันแก้ปัญหาและตัดสินใจร่วมกัน

แนวคิดการจัดการความร่วมมือภาครัฐแนวใหม่ (New Public Governance: NPG)

แนวคิด New Public Governance มีพัฒนาการมาจากการแก้ไขจุดอ่อนของกระบวนการบริหารภาครัฐแบบดั้งเดิมที่รวมศูนย์อำนาจ จนเกิดเป็นการจัดการความร่วมมือภาครัฐแนวใหม่ ภายใต้บริบทที่เน้นภาคีความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ได้เข้าร่วมดำเนินงานสาธารณะ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อให้มีการปฏิบัติแบบรวมกลุ่ม (Collective Action) เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานที่มีปัญหาเชิงโครงสร้างหรือประเด็นปัญหาสาธารณะที่มีความซับซ้อน (Kennett, 2010)

Stephen Osborne (2010) ได้เสนอแนวคิด New Public Governance และ Rhodes (1996) ที่เสนอมุมมองการบริหารที่เน้นถึงความร่วมมือ (Collaborations) และการประสานสัมพันธ์ในแนวนอน (Horizontal Ties) การกระจายอำนาจ และการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน รวมถึงองค์กรชุมชน เสริมศักยภาพของภาครัฐ

Pestoff (2010) มองว่า New Public Governance เป็นรูปแบบการจัดการที่อยู่บนพื้นฐานของการผลิตร่วมกัน (Coproduct) เป็นการจัดการสาธารณะที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย รวมถึงการจัดบริการเกี่ยวกับสวัสดิการโดยฝ่ายที่สาม (Third Sector) ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยในสังคมจากการที่พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการผลิตบริการสาธารณะ เกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เป็นผลจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงการทำงานและเผยแพร่รูปแบบที่ประสบความสำเร็จไปสู่องค์กรต่างๆ (Pestoff and Brandsen, 2010, pp. 227-233)

การผลิตร่วมกัน (Co-Production) หมายถึง การใช้ความพยายามร่วมกันระหว่างผู้ผลิตที่ทำงานประจำหรือมืออาชีพกับผู้ใช้บริการที่ต้องการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ตนได้รับบริการที่ทำให้เกิดความปลอดภัยมากขึ้น และมีสุขภาพดีขึ้น (Pestoff, 2010) โดยประชาชนอยู่ในฐานะภาคีที่ร่วมผลิตบริการสาธารณะอย่างเสมอภาคไม่ใช่ผู้รับบริการหรือลูกค้า ซึ่งการผลิตร่วมกันดังกล่าวจะมีประสิทธิผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายใต้สภาพแวดล้อมอันเฉพาะเจาะจง มีการปฏิบัติแบบรวมกลุ่ม (Collective Action) โดยมีกลไกการจัดสรรทรัพยากรที่สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) ระหว่างบุคคลที่อยู่ภายในเครือข่าย

New Public Governance Theory ให้ความสำคัญกับประเด็นการจัดการความร่วมมือและกลไกธรรมาภิบาลภายใต้บริบทที่ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ได้เข้าร่วมในการดำเนินงานสาธารณะในรูปแบบของการจัดการภาคีความร่วมมือที่หลากหลาย

แนวคิดภาคีความร่วมมือนี้เป็นการจัดการสาธารณะแนวใหม่ที่มีมองว่าภาคประชาสังคม กลุ่มธุรกิจและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะไม่คงบทบาทในฐานะผู้รอรับบริการสาธารณะจากรัฐฝ่ายเดียว แต่จะเป็นหุ้นส่วนของความสำเร็จ และมีความกระตือรือร้นในฐานะ active Participants โดยมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติและการติดตามประเมินผล ซึ่งรูปแบบใหม่นี้ก้าวข้ามความสัมพันธ์แบบเดิมที่แบ่งแยกระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ หรือผู้กำกับดูแลกับลูกค้า แต่รูปแบบใหม่ที่เป็นหุ้นส่วนความสำเร็จในการบริการสาธารณะจะส่งผลให้เปิดพื้นที่สาธารณะให้ภาคีต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) มีความหมายหลากหลายนิยาม อาทิ Sherry R. Arnstein (1969) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า ถือเป็นอำนาจประเภทหนึ่งของประชาชนและเป็นกระบวนการการจัดสรรอำนาจ (Redistribution of power) โดยส่งเสริมให้ประชาชนผู้ไร้ซึ่งอำนาจ (The Have-Nots) ที่มักไม่มีโอกาส ถูกกีดกัน หรือถูกแยกออกจากกระบวนการทางการเมืองและเศรษฐกิจทั้งหลายให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการดังกล่าว กล่าวคือ การมีส่วนร่วมเป็นกลยุทธ์ให้ประชาชนซึ่งไร้ซึ่งอำนาจสามารถกำหนดแนวทางในการรับรู้และแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร การกำหนดเป้าหมายและนโยบายสาธารณะ การดำเนินงานกิจกรรม และการกระจายผลประโยชน์ต่างๆ

Cohen and Uphoff (1980) เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 4 แบบ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation)
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ตัวแบบของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

International Association for Public Participation (2018), IAP2 ได้อธิบายระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน มีตัวแบบของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (International Association for Public Participation - IAP2) ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ ได้แก่

1. ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform)
2. ระดับการปรึกษาหารือ (To Consult)
3. ระดับการเข้ามาเกี่ยวข้อง (To Involve)
4. ระดับความร่วมมือ (To Collaborate) และ
5. ระดับเสริมอำนาจประชาชน (Empower) ซึ่งเป็นระดับที่บทบาทของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงสุด

กรณีศึกษาจากแนวคิดความร่วมมือกัน

สำหรับการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลในต่างประเทศ

เนื่องจาก CBDC เป็นเรื่องใหม่ที่มีทั้งประโยชน์และความเสี่ยงที่ผู้ออกแบบจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ปัจจุบัน ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ซึ่งเป็นธนาคารกลางของประเทศไทย ยังอยู่ระหว่างศึกษาและทดสอบการใช้งานจริง (pilot testing) ของเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง ผู้เขียนจึงได้หยิบยกกรณีศึกษา CBDC จากบริบทของต่างประเทศมาประกอบการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการเสนอแนะแนวคิดในการพัฒนาโครงการ CBDC ของประเทศไทย โดยจะขอหยิบยก 2 กรณีศึกษา ได้แก่ สกุลเงินดิจิทัลออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน (e-CNY) และสกุลเงินดิจิทัลออกโดยธนาคารกลางประเทศบาฮามาส

(The Bahamas Sand Dollar) ซึ่งเป็นประเทศที่มีการพัฒนา CBDC สำหรับประชาชนรายย่อยจนมีการออกใช้จริง โดยมีการประสานความร่วมมือกันในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

กรณีศึกษาที่ 1: สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน (e-CNY)

e-CNY เป็นโครงการของธนาคารกลางจีน ในการนำร่องสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน เปิดตัวครั้งแรกปี 2019 ในหลายเมือง อาทิ เซินเจิ้น ชูโจว เฉิงตู และปักกิ่ง e-CNY ออกแบบโดยวิสัยทัศน์การกับระบบการชำระเงินที่มีอยู่ปัจจุบันให้ทำงานร่วมกันได้ (interoperable) เช่น เชื่อมต่อกันได้กับระบบของ Alipay และ WeChatpay ที่เป็น platform การชำระเงินยอดนิยมในประเทศจีน และให้ความสำคัญกับ customer experience ที่ทำให้ผู้ใช้สามารถใช้งานได้อย่างง่ายดาย e-CNY คำนึงถึงการสร้างเครือข่ายจุดรับที่กว้างขวางและเพิ่มความสะดวกให้กับผู้ใช้ โดยการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน มีการประสานงานกันระหว่างสถาบันการเงิน ผู้ให้บริการเทคโนโลยี และหน่วยงานกำกับดูแล นอกจากนี้ ทางการเงินยังมีการประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับ e-CNY ในหมู่ประชาชนทั่วไป ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจในสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน

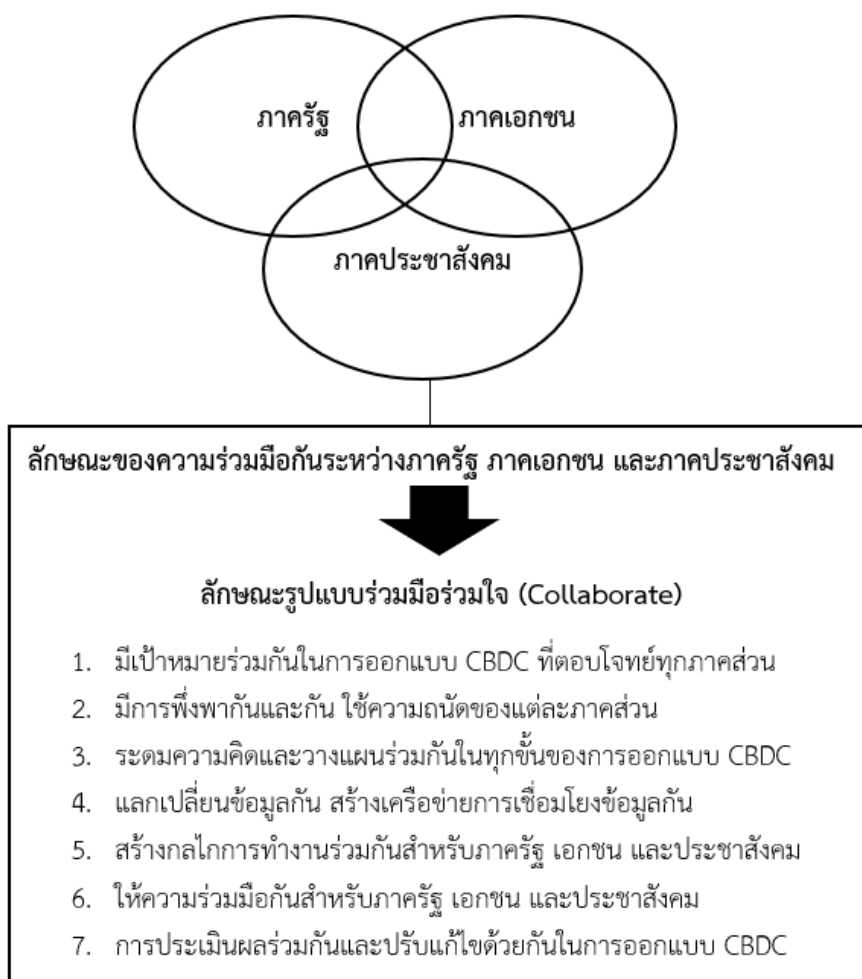
กรณีศึกษาที่ 2: สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศบาฮามาส (The Bahamas Sand Dollar)

The Bahamas Sand Dollar เป็นโครงการของธนาคารกลางบาฮามาส ซึ่งได้ออกใช้จริงอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนตุลาคม 2020 (หลังจากมีการทดลองใช้จริงมาแล้ว 10 เดือน) สำหรับมาตรการที่ธนาคารกลางบาฮามาสใช้ในการสนับสนุนสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศบาฮามาส คือ การเผยแพร่ข้อมูลให้สาธารณชนทราบเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้งาน (adoption) ของโครงการสกุลเงินดิจิทัลเป็นประจำทุกเดือน มีการอบรมให้กับร้านค้า (merchant training) และทำงานร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้กระบวนการใช้งานสะดวกสบาย เช่น สามารถใช้ QR code ในกระบวนการชำระเงินได้ มีการเชื่อมต่อแพลตฟอร์ม Sand Dollar เข้ากับระบบของสำนักหักบัญชีอัตโนมัติ (automated clearing house) ทำให้ธุรกรรมโอน Sand Dollar สามารถโอนมาหรือโอนไปยังธนาคารพาณิชย์ใดๆ ก็ได้ นอกจากนี้ ยังมีการสร้าง Sand Dollar Ambassadors เป็นตัวแทนในการสร้างการรับรู้ต่อสาธารณชนและจัดงาน event ต่างๆ รวมถึงประสานจัดงานร่วมกับองค์กรไม่แสวงผลกำไร

ข้อสรุปการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

จากกรณีศึกษาของต่างประเทศ

จากกรณีศึกษาของสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน และสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศบาฮามาส ที่ได้กล่าวมา ข้างต้น จะเห็นถึงการที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมได้ให้ความร่วมมือกันเป็นลักษณะรูปแบบร่วมมือร่วมใจ (Collaborative) เป็นการทำงานที่มีการตกลงใจความเข้าใจ กำหนดเป้าหมาย ประสานงานกัน โดยแต่ละฝ่ายมีบทบาทในการขับเคลื่อนการดำเนินการสู่เป้าหมายร่วมกันในลักษณะของพันธมิตร ซึ่งผู้เขียนสรุปลักษณะความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการออกแบบ CBDC ของทั้ง 2 ประเทศได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กลไกความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม สำหรับการออกแบบ CBDC

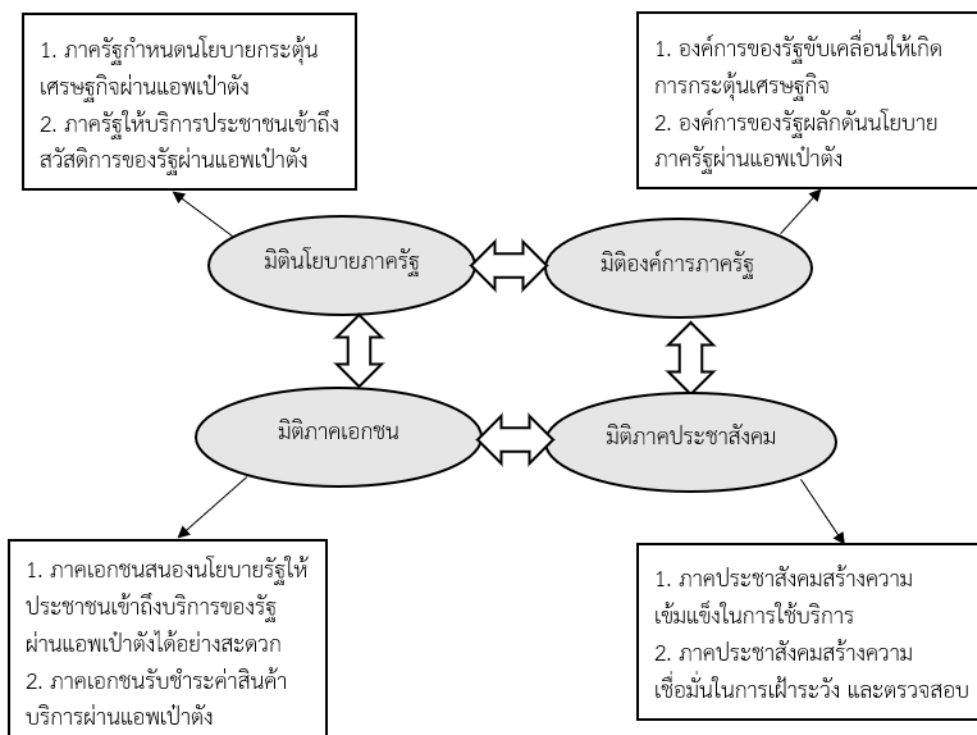
จากกรณีศึกษาต่างประเทศของจีนและบาฮามาส

ที่มา: แนวคิดของผู้เขียนต่อกลไกความร่วมมือในการออกแบบ CBDC

แอปพลิเคชันเป่าตัง: กรณีตัวอย่างของความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

แอปพลิเคชันเป่าตัง หรือ Paotang เป็นแอปของรัฐบาลที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจในประเทศ และรัฐบาลได้นำมาใช้ในการให้บริการประชาชนสำหรับเข้าถึงสวัสดิการของรัฐในด้านต่างๆ ตั้งแต่ บริการด้านการเงินออนไลน์ e-wallet บริการด้านสุขภาพ มาตรการกระตุ้นและฟื้นฟูเศรษฐกิจ G-Wallet บริการธนาคาร ซื้อ/ขาย พันธบัตรรัฐบาล รวมถึงโครงการเยียวยาประชาชนหรือบริการต่างๆ เช่น สิทธิคนละครึ่ง และโครงการท่องเที่ยวต่างๆ ที่มีการส่งเสริมการใช้โดยความร่วมมือกับผู้ประกอบการธุรกิจร้านค้าบริการต่างๆ ทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล นอกจากนี้ แอปพลิเคชันเป่าตังของรัฐบาล สามารถเป็นช่องทางสื่อสารระหว่างรัฐบาลกับประชาชนได้โดยตรงในประเด็นต่างๆ อาทิ เสนอนโยบาย ข้อร้องเรียนปัญหาต่างๆ ติดตามตรวจสอบนโยบายโครงการรัฐ และทำให้การบริหารราชการมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น รวดเร็วประหยัดทรัพยากรด้านคน งบประมาณ ความล่าช้า และรัฐบาลสามารถบริหารจัดการฐานข้อมูลของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การใช้กลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมสำหรับแอปพลิเคชันเป๋าตังสามารถสรุปเป็นรูปได้ดังนี้

ภาพที่ 2 กลไกความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม สำหรับการใช้แอปพลิเคชันเป๋าตัง
ที่มา: แนวคิดของผู้เขียนต่อกลไกความร่วมมือในการใช้แอปพลิเคชันเป๋าตัง

ข้อเสนอแนะสำหรับการออกแบบ CBDC ของไทย

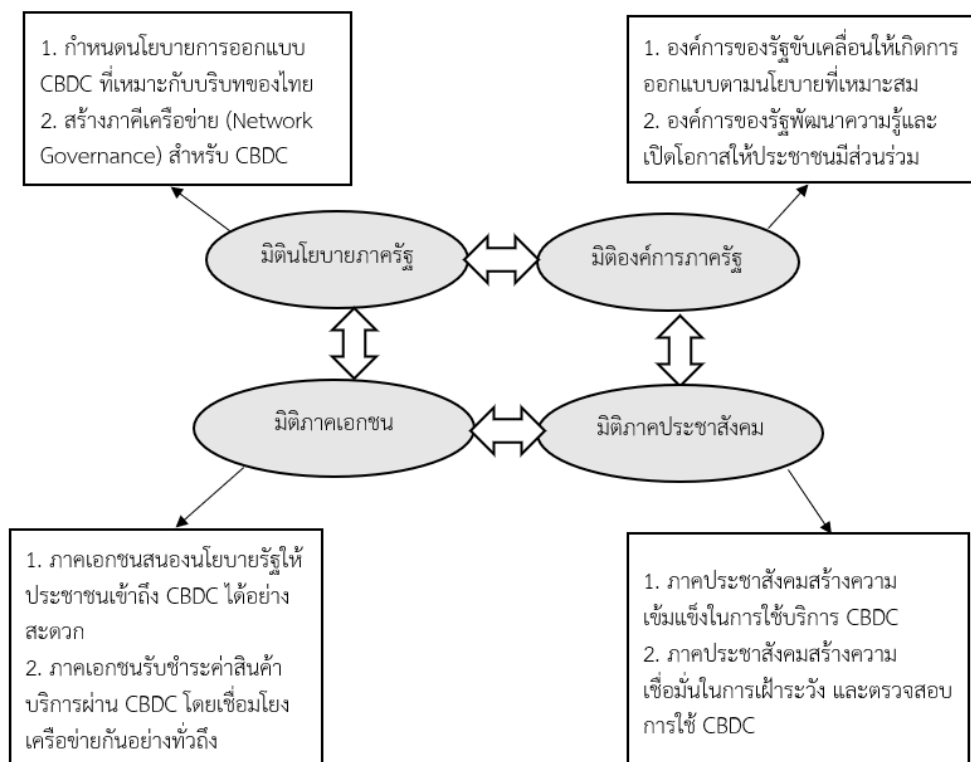
จากแนวคิดทฤษฎีการจัดการภาครัฐ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน นำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลได้ดังนี้

1. การออกแบบ CBDC จะต้องคำนึงถึงการมีภาคีเครือข่าย (Network Governance) ในการจัดการ และการทำธุรกรรมต่างๆ จะต้องมีความสามารถในการรับผิดชอบ (Accountability) เปิดเผยข้อมูลและมีความซื่อสัตย์ ในกระบวนการทำงาน
2. ภาครัฐต้องส่งเสริมการพัฒนาความรู้และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การสร้างความพร้อมแก่หน่วยงานราชการและภาคประชาชน ส่งเสริมให้มีความเข้าใจ เปิดกว้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ แสดงความคิดเห็น ร่วมออกแบบแนวคิด CBDC สำหรับภาคประชาชน
3. CBDC จะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) เป็นการจัดการที่ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ มีความโปร่งใส เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้องต่างๆ
4. ให้ความสำคัญกับการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ตลอดจนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการองค์ความรู้ ให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกันและทั่วถึง
5. ให้ความสำคัญกับการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ที่เข้าถึงได้ทั่วถึงและสะดวก เพื่อกระตุ้นให้เกิดการยอมรับการใช้งาน ตลอดจนสร้างความเชื่อถือ (trust) ให้เกิดขึ้นกับประชาชน

6. CBDC จะต้องออกแบบให้มีระบบการเชื่อมโยงในการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมไปพร้อมๆ กัน (Collaboration) มีการรวมตัวกัน ของภาคส่วนต่างๆ อีกทั้งยังช่วยกันกำหนดกติกาในการจัดการร่วมกัน

สรุป

จากการศึกษาการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลของต่างประเทศที่มีการออกใช้จริงแล้ว เช่น ธนาคารกลางประเทศจีน และธนาคารกลางประเทศบาฮามาส จะเห็นได้ว่าการให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือระหว่างกันในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (CBDC) ของประเทศไทย โดยในขณะนี้ของประเทศไทยยังอยู่ในขั้นตอนการศึกษาและทดลองใช้ ผู้เขียนจึงขอเสนอว่าการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลของประเทศไทย ควรคำนึงถึงความร่วมกันที่สำคัญ อาทิ การมีภาคีเครือข่าย (Network Governance) ภาครัฐส่งเสริมการพัฒนาความรู้และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง การสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เข้าถึงได้ทั่วถึงและสะดวก และการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมกัน (Collaboration) โดยใช้แนวทางการร่วมมือระหว่างกันในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การออกแบบทำอย่างโปร่งใส คำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียรอบด้าน และเกิดประโยชน์สูงสุด

ภาพที่ 3 ความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม สำหรับการออกแบบ CBDC ของไทย
ที่มา: แนวคิดของผู้เขียนต่อกลไกความร่วมมือในการการออกแบบ CBDC ของไทย

เอกสารอ้างอิง

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation.
Journal of the American Institute of planners, 35(4), 216-224.
- Bank of Thailand. (2021). *Retail Central Bank Digital Currency: Implications on Monetary Policy and Financial Stability in Thailand*. https://www.bot.or.th/Thai/PressandSpeeches/Press/News2564/n6064t_annex.pdf
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World development*, 8(3), 213-235.
- Erkut, B. (2020). From digital government to digital governance: are we there yet?.
Sustainability, 12(3), 860.
- Kennett, P. (2010). Global perspectives on governance. In *The new public governance?*. Routledge.
- Kosse, A., & Mattei, I. (2023). *Making headway-Results of the 2022 BIS survey on central bank digital currencies and crypto*. BIS Papers.
- IAP2. (2018). IAP2 Spectrum of Public Participation.
International Association for Public Participaiton (IAP2).
- Osborne, Stephen (2006). New Public Governance?. *Public Management Review*, 8(3), 377-387.
- Pestoff, V., & Brandsen, T. (2010). Public governance and the third sector: opportunities for co-production and innovation?. In *New Public Governance? Emerging perspectives on the theory and practice of public governance*. Routledge.
- Rhodes, R.A.W. (1996). The New Governance: Governing without Government.
Political Studies, 44(4), 652-667.
- Soderberg, G., Kiff, J., Tourpe, H., Bechara, M., Forte, S., Kao, K., ... & Yoshinaga, A. (2023). *How Should Central Banks Explore Central Bank Digital Currency?*. FinTech Notes (008).
- Working Group on E-CNY Research and Development of the People's Bank of China. (2021). *Progress of Research & Development of E-CNY in China*. <http://www.pbc.gov.cn/en/3688110/3688172/4157443/4293696/2021071614584691871.pdf>
- World Economic Forum. (2020). *Central Bank Digital Currency Policy-Maker Toolkit*.
http://www3.weforum.org/docs/WEF_CBDC_Policymaker_Toolkit.pdf
- World Economic Forum. (2023). *Central Bank Digital Currency Global Interoperability Principles*. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Central_Bank_Digital_Currency_Global_Interoperability_Principles_2023.pdf

หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่ Ethical Principles and Human Resource Management in the Modern Government Sector

พัศกร สอนหนองนา

Patsakorn Sonnongna

นักศึกษาคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University

E-mail: patsakorn.so@psru.ac.th, Corresponding E-mail: anek.s@psru.ac.th¹

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Received: October 12, 2023; Revised: November 2, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นนำเสนอเรื่อง 1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่ 2. จริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อทบทวนแนวคิด ทฤษฎีของหลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่ 2) เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญในการนำหลักจริยธรรมมาใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 3) เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ของหลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้กับผู้บริหารและบุคลากรภายในภาครัฐเพื่อที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญได้แก่ การสรรหาและคัดเลือก การพัฒนาศักยภาพ การจัดสวัสดิการและผลตอบแทน การจูงใจ และมีหลักการที่เหมาะสมสำหรับนำมาปรับใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรได้แก่ 1. หลักสังคหวัตถุ 2. มรรค 8 3. หลักอิทธิบาท 4. หลักพรหมวิหาร 4 การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคใหม่นั้นหากผู้บริหารนำหลักจริยธรรมเข้ามาบริหารในฝ่ายต่างๆ จะทำให้การบริหารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ และได้บุคลากรที่มีคุณภาพจะทำให้งานเกิดประสิทธิผล

คำสำคัญ: หลักจริยธรรม; การบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐยุคใหม่

¹ ธนัสสา โรจนตรากุล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Tanastha Roanatrakul, Asst.Prof.Dr., Faculty of Social Sciences and Local Development,
Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

Abstract

This academic article focuses on 1. New public organizational management 2. Principles of human resource management with three objectives: 1) to review the concept Theory of ethical principles and human resource management in the modern public sector. 2) To see the importance of applying ethical principles in human resource management. 3) To disseminate knowledge of ethical principles and human resource management to Executives and personnel within the government sector in order to be applied to human resource management in the 21st century The results of the study found that the human resource management process consists of 4 important principles include: Recruitment and selection potential development Providing welfare and compensation, incentives and there are principles suitable for application in human resource management in the organization, including: 1. Principles of Sangha Vattu 4 2. The Eightfold Path 3. Principles of Iddhipada 4 4. Principles of Brahmavihara 4 Human resource management in the modern era, if executives bring ethical principles into management in various departments It will make the management within the organization efficient. And getting qualified personnel will make the work more effective.

Keywords: Ethical principles; Human resource management in the modern government sector

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่มีค่าของสังคมและประเทศชาติประเทศใดที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสูงและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แล้วประเทศนั้นก็เจริญก้าวหน้ามีความมั่งคั่งและมั่นคงทั้งในทางเศรษฐกิจการเมืองและทางสังคมแต่ถ้าหากประเทศใดขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าหรือไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ประเทศก็พัฒนาไปได้อย่างความเจริญหรือความล้าหลังของประเทศจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญเพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการพัฒนา ปัจจัยอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมก็มาจากทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้นประเทศต่างๆ จึงมุ่งหวังที่จะมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและมีระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ

ในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่ทุกองค์กรหันมาใส่ใจในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพราะนี่คือพลังสำคัญที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จและก้าวไปข้างหน้าได้อย่างไร้ขีดจำกัด การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ดีไม่ใช่ว่าจะให้ความสำคัญที่เรื่องอัตราจ้างเพียงอย่างเดียว แต่ควรหันมาใส่ใจบุคลากรในองค์กร โดยการใช้หลักจริยธรรมมาช่วยบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน เพราะทุกคนต้องการความก้าวหน้าและพัฒนาศักยภาพในชีวิตเหมือนกัน เนื่องจากทุกองค์กรต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาร่วมงาน จึงจำเป็นที่ทุกองค์กรจะต้องมีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดแนวปฏิบัติในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และผู้บริหารควรยึดหลักจริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร

จริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้น ส่วนหนึ่งมาจากจริยธรรมของผู้บริหาร หากผู้บริหารมีจริยธรรมและมีคุณธรรมแล้วก็จะนำไปสู่การบริหารงานภายในองค์กร รวมถึงจริยธรรมในตัวพนักงาน ซึ่งผู้บริหารต้องมีจริยธรรมในการบริหารงานภายในองค์กรโดยยึดหลักคุณธรรมและความเท่าเทียมกัน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) หมายถึง กลยุทธ์หรือกระบวนการที่องค์กรใช้ในการตามหาและจัดสรรทรัพยากรมนุษย์ตามคุณสมบัติที่ทรัพยากรมี เพื่อดึงเอาศักยภาพสูงสุดมาขับเคลื่อนองค์กร โดยในแต่ละองค์กรจะมีการเสริมศักยภาพหรือความสามารถต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถ การดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ หรือสิทธิประโยชน์อื่นๆ ภายใต้ทฤษฎีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสม

ดังนั้นจริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้น มีความสำคัญต่อองค์กร เพราะช่วยให้องค์กรสามารถสรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ตรงตามความต้องการขององค์กร สามารถใช้บุคลากรได้ อย่างเต็มสมรรถภาพและศักยภาพ สามารถผสมผสานนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับแผน และสามารถ พัฒนานโยบายด้านบุคลากร ให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กรได้ โดยเทคนิคในการสรรหาคัดเลือกนั้น ไม่ใช่ เพียงแค่วิธีการค้นหาบุคลากรในจำนวนที่ต้องการเท่านั้น แต่ต้องสำรวจ หรือค้นหาบุคลากรที่มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ มีพฤติกรรมที่เหมาะสม และสามารถเข้ากับวัฒนธรรมขององค์กรได้ ผู้ที่ทำหน้าที่สรรหา คัดเลือก ไม่ควรคำนึงถึงเฉพาะเกณฑ์การคัดเลือกที่เกี่ยวข้องกับงานเท่านั้น แต่ควรคำนึงว่าเกณฑ์การคัดเลือกนั้น สอดคล้องกับกลยุทธ์และวัฒนธรรมขององค์กรด้วยหรือไม่ องค์กรใดที่มีกระบวนการสรรหาอย่างเป็นระบบ และมีความยุติธรรม ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้องค์กรดังกล่าว เกิดวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในองค์กรที่ดี เพราะจะได้บุคลากรที่มีความต้องการที่จะเข้ามาทำงานให้กับองค์กรอย่างแท้จริง มีความมานะ อดทนเพื่อที่จะสร้าง ผลงานให้ออกมาดี เป็นบุคลากรที่ดี ส่งผลให้องค์กรมีศักยภาพและความมั่นคงในระยะยาวอย่างแน่นอน

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่

จากกระแสทุนนิยมที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการบริหารจัดการในทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาคธุรกิจ รัฐวิสาหกิจ องค์กรทั้งหน่วยงานราชการ และสถาบันการศึกษา ต่างได้รับอิทธิพลจากกระแสทุนนิยมจนต้องปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการของตนเองเพื่อให้สามารถแข่งขันและสร้างความเติบโตขององค์กร ในส่วนภาครัฐและสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องปรับการบริหารจัดการขององค์กรของตนเองในด้านการให้บริการเช่นกัน เพื่อสนองต่อความต้องการของภาคเอกชนที่เริ่มสูงขึ้น ในยุคของทุนนิยมนี้เอง องค์กรที่มีทุนมากกว่านั้นจะมีความได้เปรียบเหนือกว่าองค์กรอื่น และหลังจากปลายศตวรรษที่ 20 แนวคิดเรื่องทุนในการดำเนินการได้ถูกตีความมากกว่าความหมายเรื่องของการเงิน ทรัพยากร การบริหารจัดการ และเทคโนโลยี แต่ได้เริ่มให้ความสำคัญต่อบุคลากรมากขึ้นและถือเป็นทุนสำคัญขององค์กรในการสร้างความได้เปรียบในการดำเนินงาน มีนักคิดหลายท่านเรียกบุคลากรแนวคิดนี้ว่า “Human Capital” หรือ ทุนมนุษย์ สำหรับนักเศรษฐศาสตร์มองว่าทุนมนุษย์คือ การรวมของทักษะ ความรู้ สุขภาพ และค่านิยมในตัวคนคนหนึ่งซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นการลงทุนหรือการจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับบุคลากร ทั้งการศึกษา การฝึกอบรม สวัสดิการ และอื่นๆ ถือเป็นการลงทุนเพื่อให้ได้ผลตอบแทนคือ รายได้ขององค์กร

การบริหารจัดการทุนมนุษย์ (Human Capital Management - HCM) คือ การบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณภาพและผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งเป็นการรวมกิจกรรมอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่การกำหนดและสรรหาบุคลากรที่มีความสามารถดีที่สุดใน (talent) การรักษาบุคลากร การพัฒนาและจูงใจให้บุคลากรแสดงศักยภาพสูงสุดของตนเองได้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทุนมนุษย์จำเป็นต้องมีแนวคิดที่สร้างสรรค์ มีแรงขับ ความกระตือรือร้น และให้ความสำคัญต่อการมุ่งสู่ความสำเร็จที่เป็นเลิศ ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นการจัดการที่ผู้บริหารทุกระดับในองค์กรจำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคนี้จึงเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารทุกระดับที่ต้องทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับนักทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรของตนเอง เพื่อวางแผนและดำเนินการเพื่อสร้างบุคลากรที่มีศักยภาพและสร้างผลผลิตสูงสุดให้กับองค์กร นอกจากนี้ การมองบุคลากรในเชิงของการเป็นทุนเพื่อสร้างรายได้และความเติบโตขององค์กรแล้ว แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์เริ่มให้ความสำคัญกับการจัดการที่มุ่งเน้นปัจเจกบุคคล (individual) แทนการบริหารจัดการแบบกลุ่ม ซึ่งมีการปฏิบัติและการกำหนดผลตอบแทนในลักษณะเหมือนกันที่มีความสะดวกต่อผู้ดำเนินการ แต่ไม่สามารถตอบสนองและสร้างความพึงพอใจของบุคลากรที่มีความแตกต่างกันได้ โดยเฉพาะอาจไม่สามารถจูงใจและรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงขององค์กรไว้ได้ เพราะองค์กรไม่สามารถกำหนดผลตอบแทนในระดับที่บุคลากรที่มีศักยภาพสูงเกิดความพอใจ หากยังคงแนวคิดที่จะให้ในลักษณะเท่ากันเพื่อความยุติธรรมอีกต่อไป แนวคิดเรื่องการบริหารแบบปัจเจกบุคคลนี้ทำให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนการปฏิบัติหลายประการได้แก่

1. การสรรหาและคัดเลือก

การสรรหาและคัดเลือกจะมุ่งเน้นการคัดเลือกบุคลากรที่มีศักยภาพสูง หรือมี ความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตามทิศทางที่องค์กรต้องการ คุณสมบัติของพนักงานจะถูกกำหนดพร้อมกับแหล่งการสรรหาที่เฉพาะเจาะจง เช่น สถาบันการศึกษาที่มีสาขาวิชาที่ได้รับการยอมรับ นอกจากนี้คุณสมบัติที่มีความหลากหลายทั้งในเรื่องความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในธุรกิจจะได้รับความสนใจมากขึ้น

2. การพัฒนาศักยภาพ

การพัฒนาจะมุ่งเน้นการพัฒนาจากบุคลากรที่มีความชำนาญและความสามารถเฉพาะด้าน เป็นการพัฒนาเพื่อสร้างทักษะหลากหลาย (multi-skilled) โดยผ่านการวิเคราะห์ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอย่างเป็นระบบ วิธีการพัฒนาจะใช้เทคโนโลยีมากขึ้น และผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านหลักสูตรต่างๆ ที่จัดทำไว้ รวมทั้งการจัดการจัดการบริหารความรู้ (knowledge management) ผู้บริหาร หัวหน้างาน และพนักงาน จะมีบทบาทมากขึ้นในการกำหนดเนื้อหาและวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับพนักงานแต่ละคน ผู้บริหารและหัวหน้างานมีบทบาทในการเป็นผู้สอนแนะ (coaching) พร้อมกับการส่งเสริมให้ พนักงานเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. การจัดสวัสดิการและผลตอบแทน

ผลประโยชน์ตอบแทนจะถูกออกแบบเพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการจูงใจเฉพาะบุคคล ซึ่งมีความต้องการและคุณลักษณะพื้นฐานแตกต่างกัน การจัดสวัสดิการแบบคาเฟ่ ที่เรีย (cafeteria) ที่กำหนดงบประมาณของแต่ละบุคคล และให้พนักงานเลือกประเภทสวัสดิการที่ต้องการด้วยตนเอง เริ่มได้รับความสนใจมากขึ้น นอกจากนี้การบริหารผลตอบแทนจะเชื่อมโยงกับการบริหารผลการปฏิบัติงานมากขึ้น

4. การจูงใจ

การจัดสวัสดิการด้านการศึกษาคือในระดับสูง การฝึกอบรม และผลตอบแทนที่จูงใจจะเป็นปัจจัยสำคัญที่บุคลากรให้ความสนใจ รวมทั้งการบริหารจัดการที่ให้งานมีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคนรุ่นใหม่ซึ่งมีความคิดเห็นและมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง (รัชฎา อธิสนธิสกุล, 2556)

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรมจริยธรรม คือ หลักแห่งความประพฤติ หรือแนวทางการปฏิบัติ แนวทางของการประพฤติปฏิบัติจนให้เป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม จริยธรรมคือหลักแห่งความประพฤติดีงามสำหรับทุกคนในสังคม ถ้าเป็นข้อปฏิบัติทั่วไป เรียกว่า จริยธรรม ถ้าเป็นข้อควรประพฤติที่มีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เราเรียกว่า ศีลธรรม แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จริยธรรมอิงอยู่ กับหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่ที่จริงนั้นยังหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียม ประเพณี แม้นักปราชญ์ คนสำคัญ เช่น อริสโตเติล คานท์ มหาตมะคานธี ก็มีส่วนสร้างจริยธรรมสำหรับเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของ คนจำนวนหนึ่ง จากทัศนะของพระเมธีธรรมภรณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า จริยธรรมไม่แยกเด็ดขาดจาก ศีลธรรม แต่มีความหมายกว้างกว่าศีลธรรม ศีลธรรมเป็นหลักคำสอนที่ว่าด้วยความประพฤติชอบ ส่วนจริยธรรม หมายถึง หลักแห่งความประพฤติดีประพฤติชอบอันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา ปรัชญาและ ขนบธรรมเนียมประเพณี ท่านผู้นี้มองจริยธรรมในฐานะที่เป็นระบบ อันมีศีลธรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญ แต่ก็มี แนวคิดปรัชญา ค่านิยม ตลอดจนธรรมเนียมประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง ด้วยจากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า คำว่า คุณธรรม จริยธรรม สองคำนี้เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกัน ในด้านคุณงามความดี กล่าวคือ จริยธรรมคือความ ประพฤติที่ถูกต้องดีงามทั้งกายและวาจา สมควรที่บุคคลจะ ประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองและคนในสังคมรอบข้างมี ความสุข สงบ เยือกเย็น จริยธรรมเป็นเรื่องของการ ฝึกนิสัยที่ดี โดยกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ผู้มี ความประพฤติดีงามอย่างแท้จริงจะต้องเป็นผู้มีความรู้สึในด้านนี้อยู่ตลอดเวลา คือ มี “คุณธรรม” อยู่ในจิตใจหรือ อาจกล่าวได้ว่าจริยธรรมเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติเป็นพฤติกรรมภายนอก ส่วนคุณธรรมเป็นสภาพคุณงาม ความดีภายในจิตใจ ซึ่งทั้งสอง ส่วนต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน พฤติกรรมของคนที่แสดงออกมาทั้งทางกายและวาจา นั้น ย่อมเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ และเป็นไปตามความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจและสติปัญญา การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ของบุคคลจึงต้องพัฒนา ทั้ง 3 ด้าน ควบคู่กันไป คือ การพัฒนาด้านสติปัญญา ด้านจิตใจและด้านพฤติกรรม (ราเชนทร์ พิพัฒน์กุล, 2562)

การบริหารทรัพยากรมนุษย์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management: HRM) เดิมเรียกกันว่า การบริหารงานบุคคล (Personnel Management) แต่เมื่อโลกธุรกิจปัจจุบันมีความเจริญเติบโตขยายตัวมากขึ้น กรอบแนวคิดด้านงานบุคคลจึงจำเป็นต้องขยายและพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่ไม่ได้มองว่าบุคลากรในองค์การเป็นเพียงผู้รับคำสั่งตามที่มอบหมายเท่านั้น ในบทบาทใหม่บุคลากรมีฐานะเป็นทรัพยากรขององค์การ หรือในปัจจุบันเรียกว่า “ทุนมนุษย์” ที่มีส่วนร่วมส่งเสริมและ

สนับสนุนให้ภาระงานต่างๆ ขององค์การดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สร้างความสำเร็จ ความเจริญเติบโตก้าวหน้าให้แก่องค์การ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นที่ยอมรับและมีความสำคัญยิ่งต่อองค์การ ในส่วนของความหมายตามที่นักวิชาการให้ไว้ มีดังนี้

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินการสรรหาคัดเลือก และบรรจุบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าปฏิบัติงานในองค์การพร้อมทั้งใส่ใจพัฒนา บำรุงรักษาให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดีในการปฏิบัติงาน และยังรวมถึงการแสวงหาวิธีการที่ทำให้บุคลากรในองค์การที่ต้องพ้นจากการปฏิบัติงานด้วยเหตุทุพพลภาพ เกษียณอายุ หรือเหตุอื่นใดในงานให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การจัดระเบียบดูแลบุคลากรให้ปฏิบัติงานเพื่อให้บุคลากรได้ใช้ประโยชน์จากความรู้ ความสามารถของแต่ละบุคลากรให้ได้มากที่สุด อันเป็นผลทำให้องค์การอยู่ในฐานะได้เปรียบทางการแข่งขัน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับบุคลากร ตั้งแต่ระดับสูงสุดและต่ำสุด รวมตลอดถึงการดำเนินการต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับบุคลากรทุกคนในองค์การ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การจัดการในเรื่องทรัพยากรมนุษย์ขององค์การ เช่น เรื่องการสรรหา การพัฒนา การรักษา และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบุคคล ให้สามารถพัฒนาทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจและเทคโนโลยียุคใหม่ รวมถึงการตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคลากรให้มากที่สุดด้วยเทคโนโลยีและวิทยาการด้านต่างๆ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง หมายถึงการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับทรัพยากรที่มีค่าที่สุดขององค์การ ซึ่งหมายถึงทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน อุทิศเวลาเพื่อความสำเร็จที่ยั่งยืนตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรบุคคลอันทรงค่าขององค์การให้ปฏิบัติงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ โดยมีภารกิจหลัก 7 ด้าน คือ การวางแผนด้านกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือก การฝึกอบรมพัฒนา การจ่ายค่าตอบแทนและผลประโยชน์เกื้อกูล การดูแลสุขภาพความปลอดภัย แรงงานสัมพันธ์ และการวิจัยด้านทรัพยากรมนุษย์

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปให้เห็นว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้องค์การได้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ เข้ามาปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความเจริญเติบโตก้าวหน้าให้แก่องค์การ และพร้อมจะรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจยุคปัจจุบันได้ ดังจะเห็นได้จากขอบข่ายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่กว้างครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ในองค์การและเกี่ยวข้องกับทุกขั้นตอนของการบริหารงาน นับตั้งแต่การวางแผนเพื่อสรรหาคัดเลือกบุคลากรเข้ามาปฏิบัติ การดูแลบำรุงรักษา จนกระทั่งบุคลากรพ้นไปจากการปฏิบัติงาน ซึ่งงานในแต่ละหน้าที่นั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับบุคลากรหรือสมาชิกในองค์การ 3 ช่วงระยะเวลา คือ

1. ก่อนปฏิบัติงาน ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องวางแผน สรรหา และจูงใจ บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เข้ามาร่วมปฏิบัติงาน โดยหน่วยงานด้านนี้จำเป็นต้องรู้ และเข้าใจถึงกลุ่มเป้าหมายที่องค์การต้องการ เพื่อให้เข้ามาร่วมงานด้วยความเหมาะสมต่อไป

2. ขณะปฏิบัติงาน หลังจากสรรหาคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาร่วมงานกับองค์การแล้ว ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ยังจำเป็นต้องธำรงรักษาให้บุคลากรขององค์การมีคุณภาพ มีชีวิตการปฏิบัติงาน

ที่ดี มีความศรัทธา และจงรักภักดีต่อองค์กร โดยคำนึงถึงผลตอบแทนที่เหมาะสม และเป็นธรรม จึงจะสามารถดึงดูดความสนใจบุคลากรที่ดีเข้ามาร่วมปฏิบัติงานได้

3. หลังการปฏิบัติงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ไม่ได้มุ่งหวังผลเพียงได้บุคลากรเข้ามาและปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายเท่านั้น ภาระงานอีกหน้าที่หนึ่งที่ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องให้ความเอาใจใส่เช่นเดียวกัน คือ การดูแลบุคลากรหลังเกษียณอายุ หรือ บุคลากรที่มีความจำเป็นต้องลาออกจากงานก่อนเวลา ด้วยความจำเป็นบางประการ โดยองค์กรจะต้องจัดเตรียมความพร้อมให้บุคลากรได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมหลังออกจากงาน อาจจะเป็นเรื่องเงินบำเหน็จ บำนาญ เงินกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และผลตอบแทนในรูปแบบอื่นๆ ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตที่มีความสุขได้ต่อไป (วิลาวรรณ ทรัพย์ศาล, 2555)

จริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์

จริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้น ส่วนหนึ่งมาจากจริยธรรมของผู้บริหาร หากผู้บริหารมีจริยธรรมและมีคุณธรรมแล้วก็จะนำไปสู่การบริหารงานภายในองค์กร รวมถึงจริยธรรมในตัวของพนักงาน ซึ่งผู้บริหารต้องมีจริยธรรมในการบริหารงานภายในองค์กรโดยยึดหลักคุณธรรมและความเท่าเทียมกัน ซึ่งหลักการที่นิยม คือ

จริยธรรมที่ใช้สำหรับการสรรหาและการคัดเลือก

หลักการสำคัญของการสรรหาและการคัดเลือกคือการทำให้ได้คนดีและมีความสามารถเข้ามาทำงานในองค์กรโดยผ่านการวางแผนความต้องการมนุษย์ในอนาคตทั้งในด้านจำนวนและทักษะความสามารถเพราะการวางแผนที่ดีจะทำให้บุคลากรที่มีอยู่ก่อนแล้วและบุคลากรใหม่ที่จะเข้ามา มีความสมดุลระหว่างงานและคนการวางแผนกำลังคน การกำหนดคุณสมบัติหลักที่ควรคำนึงที่เกี่ยวกับบุคคล 4 ประเภท คือ

1. อุคตัตถุญญ ได้แก่ผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลัน คือผู้มีอุปนิสัยสามารถรู้ธรรมได้ทันทีเมื่อฟังคำสอน เหมือนบัวที่โผล่พ้นน้ำพร้อมที่จะบานรับแสงอาทิตย์
2. วิปจิตถุญญ ได้แก่ผู้จะรู้ได้ต่อเมื่อขยายความ คือจะสามารถรู้ธรรมได้ต่อเมื่อได้อธิบายในรายละเอียดเหมือนบัวที่อยู่ระดับเสมอน้ำซึ่งจะบานในวันรุ่งขึ้น
3. เนยยะ ได้แก่ผู้ที่พอจะค่อยชี้แจงแนะนำ ให้เข้าใจได้โดยไม่ต้องอธิบายให้ได้รับฟังอย่างสม่ำเสมอโดยไม่ละทิ้งจึงจะบรรลุธรรม เปรียบเหมือนดอกบัวที่ยังไม่โผล่ขึ้นเหนือจากน้ำแต่จะโผล่และบานในวันต่อไป
4. ปทปรมะ ได้แก่ ผู้มีปัญหา คือสอนให้รู้ได้แต่ตัวบทหรือพยัญชนะ หรือถ้อยคำ แม้ไม่เข้าใจถึงความหมายก็ไม่อาจบรรลุธรรมได้เปรียบเหมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำติดเปลือกตมมักเป็นอาหารของปลาแสนต่ำ (สถาพร วิชัยรัมย์, 2565)

จริยธรรมในการพัฒนาตัวเอง

การพัฒนาตัวเองด้วยจริยธรรมแปลว่าการตระหนักและปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น ขั้นแรกคือการตั้งเป้าหมายที่เป็นที่ชัดเจน และจริยธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ

การพัฒนาทักษะและความรู้ความเหมาะสมกับค่านิยม เช่น การเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ การรับฟังและยอมรับความผิดพลาดเพื่อปรับปรุงตนเอง

จริยธรรมในการพัฒนาตัวเองยังเกี่ยวข้องกับความเคารพตนเองและผู้อื่น การกระตุ้นความคิดบวก และการสร้างภูมิปัญญาที่สนับสนุนการเติบโตและพัฒนาทั้งด้านบุคลิกภาพและอาชีพ

การมีวินัยในตนเอง

วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวัง โดยเกิดจากการสำนึกขึ้นมาเอง ทั้งนี้จะต้องไม่กระทำการใดๆ อันจะเกิดความยุ่งยากแก่ตนเองในอนาคต แต่จะต้องก่อให้เกิดความเจริญต่อตนเองและผู้อื่นโดยไม่ขัดต่อระเบียบของสังคมและศีลธรรม มีความตั้งใจ และมั่นใจในพฤติกรรมที่แสดงออกมาว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อตนเองและสังคม

ความจำเป็นที่ต้องมีระเบียบวินัยในตนเอง

1. วินัยช่วยให้ตนเองเป็นผู้ที่มีระเบียบเรียบร้อย
2. วินัยช่วยให้มีความสามัคคีปรองดองในกลุ่มคน
3. วินัยมีส่วนช่วยให้ประสบความสำเร็จในชีวิต
4. วินัยช่วยให้ทุกคนรู้จักควบคุม และปกครองตนเองตามหลักประชาธิปไตย หรือมีวินัยสำหรับตนเอง
5. ช่วยให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม

ดังนั้นหากเพียรพยายามสร้างระเบียบวินัยในชีวิตของแต่ละคนได้ ท้ายที่สุดเมื่อคนในสังคม คนในประเทศมีลักษณะชีวิตที่มีระเบียบวินัยแล้ว นอกจากตนเองจะก้าวสู่ความสำเร็จแล้ว ยังสามารถพัฒนาสังคมให้มีระเบียบเรียบร้อย ตลอดจนประเทศชาติให้ทัดเทียมกับอารยประเทศด้วยจริยธรรมในการจัดการผลตอบแทน (สุรัชย์ ผิวเหลือง, 2563)

ในส่วนของภาครัฐเน้นไปที่การให้ความเป็นธรรมและโปร่งใสในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการจ่ายผลตอบแทนการตั้งกฎระเบียบที่ชัดเจนและที่เป็นที่ยอมรับและการประเมินผลตอบแทนโดยให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพและประโยชน์ที่ส่งผลต่อสังคมโดยรวม

การจัดการผลตอบแทนควรเสริมสร้างความเท่าเทียมและปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อป้องกันการเกิดความไม่เพียงพอกับตนเองและผู้รับผลตอบแทน การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการผลตอบแทนเพื่อสร้างความโปร่งใสและความเชื่อถือจากประชาชนก็เป็นส่วนสำคัญของจริยธรรมในกระบวนการนี้

สรุปและข้อเสนอแนะ

จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ทุกคนจะต้องมีโดยประพจน์ ปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง ดีงามเหมาะสมละเว้นในสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติไม่ทำความเดือดร้อนเสียหาย ให้แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สำหรับองค์การภาครัฐที่ประสบความสำเร็จในระยะยาวอย่างยั่งยืนนั้น

จริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของภาครัฐคือการให้โอกาสและเป็นธรรมต่อทุกกลุ่มคนโดยไม่มีความลำเอียง ในการตัดสินใจและดำเนินนโยบาย ควรเน้นให้ความสำคัญ รักษาสิทธิและเสรีภาพของ

ประชาชนทุกคนโดยไม่ว่าจะเป็นฐานะหรือวัฒนธรรม การประสานงานและการสร้างสภาพแวดล้อมทำงานที่ยุติธรรม เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีในหน่วยงานของภาครัฐเป็นสำคัญด้วย

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่ คณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนัศรา โรจนตระกูล อาจารย์ที่ปรึกษาหลักในการทำบทความและกรุณาที่ให้คำปรึกษา แนะนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการปรับปรุง แก้ไข จนทำให้การศึกษาค้นคว้าฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นพระคุณอย่างสูงสำหรับคณะผู้จัดทำ

สิ่งสำคัญสุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัว ที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนด้วยดี คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานบทความฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจ หากขาดตกบกพร่อง หรือไม่สมบูรณ์ประการใด คณะผู้จัดทำกราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- รัชฎา อธิสนธิสกุล. (2556). *การบริหารยุคใหม่*. สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- ราเชนทร์ พิพัฒนกุล. (2562). จริยธรรมกับการบริหารงาน. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 24(2), 44-54.
- วิลาวรรณ รพีพิศล. (2555). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. วิจิตรทัศน์.
- สถาพร วิชัยรัมย์. (2565). *การพัฒนาระบบราชการไทย*. http://dspace.bru.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/7910/24_บทที่_10_การพัฒนาระบบ_ราชการไทย.pdf?sequence=10&isAllowed=y
- สุรัชย์ ผิวเหลือง. (2563). *การมีวินัยในตนเอง*. <http://directorpol.com/data-6003.html>

รูปแบบการจัดบทความ

วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย เป็นวารสารระดับชาติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานและทัศนะทางวิชาการสาขารัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ การบริหารกิจการสาธารณะ รัฐศาสตร์ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง กำหนดเผยแพร่วารสาร ปีละ 2 ครั้ง (เดือนมกราคม - มิถุนายน และ กรกฎาคม - ธันวาคม)

ตัวอักษร TH SarabunPSK

(บทความวิจัย และบทความวิชาการ)

ชื่อบทความภาษาไทย (ขนาดตัวอักษร 20pt. ตัวหนา)
ชื่อบทความภาษาอังกฤษ (ขนาดตัวอักษร 20pt. ตัวหนา)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน¹ และผู้ร่วม² (ถ้ามี)

Name Lastname Author¹ and Author²

(ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16pt. ตัวหนา)

¹ หน่วยงานต้นสังกัด หรือสาขาที่ศึกษา

² หน่วยงานต้นสังกัด หรือสาขาที่ศึกษา

¹ Affiliation1

² Affiliation2

(TH SarabunPSK 14pt. ตัวปกติ)

E-mail: อีเมล¹, Corresponding E-mail: อีเมล²

(TH SarabunPSK 14pt. ตัวเอียง)

บทคัดย่อ (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)

เริ่มเนื้อหาตรงนี้ ไม่ควรเกิน 250 คำ สรุปย่อความสำคัญการศึกษา วัตถุประสงค์การศึกษา วิธีการศึกษา ผลการศึกษาโดยย่อ และข้อเสนอแนะ (ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ)

คำสำคัญ: ไม่เกิน 5 คำ

Abstract (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)

An abstract of approximately 100-250 words is used to introduce and summarize the research, in 16 point. (ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ)

Keywords: Four to five key words

บทนำ Introduction (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)
(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ)

เนื้อหา Body (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)
(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ)

Main text, tables and figures All body paragraphs should begin flush left (no paragraph indent) and right justified, single-space the body of the paper, and use 16 point Times New Roman throughout. Figures and tables should be placed as close as possible to where they are cited. All tables and figures should be embedded into the file and sized appropriately. All photographs should be sampled at 300 dpi (dots per inch). Keep in mind that web graphics are typically sampled at 72 dpi. Photographs must be properly sized and positioned in the body of the paper

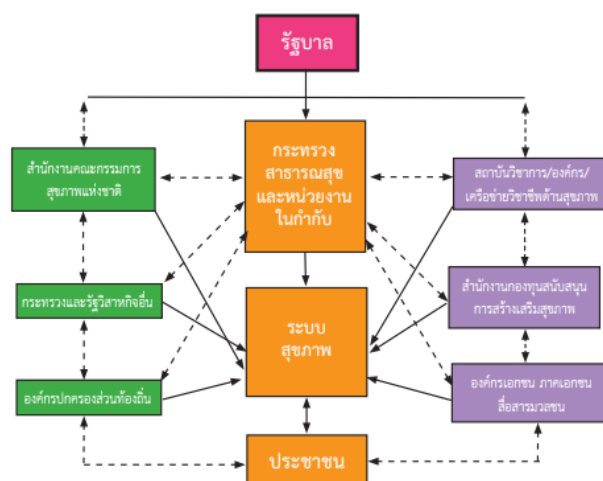
(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ)

ตารางที่ ... (ขนาดตัวอักษร 16pt. ตัวหนา) ตามด้วยชื่อตาราง พร้อมทั้งจัดตารางชิดซ้ายด้วย

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามที่อยู่อาศัย (ตัวอย่าง)

ที่อยู่อาศัย	จำนวน	ร้อยละ
เมือง	117	17.6
นอกเมือง	546	82.1
ไม่ตอบ	2	0.3
รวม	665	100

ภาพที่ ... (ขนาดตัวอักษร 16pt. ตัวหนา) ตามด้วยชื่อภาพ รูปภาพจะต้องวางไว้ตำแหน่งกึ่งกลาง โดยรูปภาพทุกรูปจะต้องมีหมายเลขแสดงลำดับ และคำบรรยายใต้ภาพ

ภาพที่ 1 หน่วยงานและเครือข่ายระบบสุขภาพแห่งชาติของประเทศไทย พ.ศ.2554-2558
ที่มา: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข (2545: 18)

สรุปและขอเสนอแนะ Conclusions and Recommendations

(จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)

(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ)

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)

(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ)

เอกสารอ้างอิง References (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)

(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ) The In-Text Citations in APA Style (7th edition) is applied.

ตัวอักษร TH SarabunPSK

(นันทาทัศนะ)

ชื่อบทความ

(ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 20pt. ตัวหนา)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน¹

(ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16pt. ตัวหนา)

¹ หน่วยงานต้นสังกัด หรือสาขาที่ศึกษา

¹ Affiliation1

(TH SarabunPSK 14pt. ตัวปกติ)

E-mail: อีเมล¹

(TH SarabunPSK 14pt. ตัวเอียง)

เนื้อหา Body (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)

(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ)

ภาคผนวก (ถ้ามี) (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)

(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ)

เอกสารอ้างอิง References (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)

(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ) The In-Text Citations in APA Style (7th edition) is applied.

(แนะนำหนังสือ)

ชื่อหนังสือ

(ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 20pt. ตัวหนา)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน¹

(ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16pt. ตัวหนา)

¹ หน่วยงานต้นสังกัด หรือสาขาที่ศึกษา

¹ Affiliation1

(TH SarabunPSK 14pt. ตัวปกติ)

E-mail: อีเมล¹

(TH SarabunPSK 14pt. ตัวเอียง)

ข้อมูลหนังสือ (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)

(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ)

เนื้อหา Body (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)

(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ)

ภาคผนวก (ถ้ามี) (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)

(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ)

เอกสารอ้างอิง References (จัดกึ่งกลาง ขนาดตัวอักษร 18pt. ตัวหนา)

(ขนาดตัวอักษรในเนื้อหา 16pt. ตัวปกติ) The In-Text Citations in APA Style (7th edition) is applied.

การเขียนอ้างอิง

ใช้รูปแบบ APA style (7th edition) มีวิธีดังนี้

1. การเรียงลำดับ

ให้เรียงจากตัวอักษร ก-ฮ และ ตัวอักษร A -Z

2. การอ้างอิงในเนื้อหา

ชื่อ สกุล ผู้แต่งชาวไทย (ปี พ.ศ.) หรือ (ชื่อ สกุล, ปี พ.ศ.)

ชื่อ สกุล ผู้แต่งชาวไทยที่ 1 และชื่อ สกุล ผู้แต่งที่ 2 (ปี พ.ศ.) หรือ (ชื่อ สกุล และชื่อ สกุล, ปี พ.ศ.)

ชื่อ สกุล ผู้แต่งชาวไทย และคณะ (ปี พ.ศ.) หรือ (ชื่อ สกุล และคณะ, ปี พ.ศ.)

ตัวอย่าง

วรเดช จันทรศร (2558) หรือ (วรเดช จันทรศร, 2558)

สมหมาย ใจดี (ม.ป.ป.) หรือ (สมหมาย ใจดี, ม.ป.ป.)

จุมพล หินนิพานิช และชมภูณัฐ หุ่นนาค (2565) หรือ (จุมพล หินนิพานิช และชมภูณัฐ หุ่นนาค, 2565)

ธีระ รุญเจริญ และคณะ (2554) หรือ (ธีระ รุญเจริญ และคณะ, 2554)

สกุล ผู้แต่งภาษาอังกฤษ (ปี ค.ศ.) หรือ (สกุล, ปี ค.ศ.)

สกุล ผู้แต่งภาษาอังกฤษที่ 1 & สกุล ผู้แต่งภาษาอังกฤษที่ 2 (ปี ค.ศ.) หรือ (สกุล & สกุล, ปี ค.ศ.)

สกุล ผู้แต่งภาษาอังกฤษ et al. (ปี ค.ศ.) หรือ (สกุล et al., ปี ค.ศ.)

ตัวอย่าง

Easton (1953) หรือ (Easton, 1953)

Kurosawa (n.d.) หรือ (Kurosawa, n.d.)

Rogers & Shoemaker (1971) หรือ (Rogers & Shoemaker, 1971)

Wysocki et al. (2000) หรือ (Wysocki et al., 2000)

อ้างอิงแรก: หน่วยงานภาษาไทย (ตัวย่อ) (ปี พ.ศ.) หรือ (หน่วยงานภาษาไทย [ตัวย่อ], ปี พ.ศ.)

อ้างอิงต่อไป: (ตัวย่อ, ปี พ.ศ.)

อ้างอิงแรก: หน่วยงานภาษาอังกฤษ (ตัวย่อ) (ปี ค.ศ.) หรือ (หน่วยงานภาษาอังกฤษ [ตัวย่อ], ปี ค.ศ.)

อ้างอิงต่อไป: (ตัวย่อ, ปี ค.ศ.)

ตัวอย่าง

อ้างอิงแรก: กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) (2545) หรือ (กระทรวงศึกษาธิการ [ศธ.], 2556)

อ้างอิงต่อไป: (ศธ., 2545)

อ้างอิงแรก: National Fire Protection Association (NFPA), 2009 หรือ (National Fire Protection Association [NFPA], 2009)

อ้างอิงต่อไป: (NFPA, 2009)

3. การอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

ชื่อ สกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง (พิมพ์ครั้งที่). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

วรเดช จันทรศร. (2558). *หลักการกำหนดนโยบายของรัฐ*. สหยาบสื่อและการพิมพ์.

ศุภชัย ยาวะประภาส. (2544). *นโยบายสาธารณะ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุมพล หินพานิช และชมภูณัฐ หุ่นนา. (2565). *การออกแบบวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับนักศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอก*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีระ รุญเจริญ, กาญจน์ เรืองมนตรี และธรินธร นามวรรณ. (2554). *ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น* (อปท.): เทศบาล อบจ. อบต. กทม. เมืองพัทยา. ข้าวฟาง.

Easton, D. (1953). *The Political System*. Knopf.

Dye, T. R. (2017). *Understanding Public policy* (15th ed.). Longman Inc.

Rogers, E. M. & Shoemaker, F. F. (1971). *Communication of Innovation*. Free Press.

Wysocki, R. K., Beck, R. Jr., & Crane, D. B. (2000). *Effective Project Management* (2nd ed.). John Wiley & Sons, Inc.

4. การอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

ชื่อ สกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรก-หน้าสุดท้ายของบทความ.

ตัวอย่าง

พลภัทร บุราคม. (2554). บทบาทของสภากรุงเทพมหานครในการพิจารณาอนุมัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 9(2), 13-66.

ธัญญารัตน์ พรหมสุทธิ, สมพร เฟื่องจันทร์, เพ็ญศรี ฉิรินัง และศิริพร แยมนิล. (2565). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยุคประเทศไทย 4.0 ของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 10(3), 11-22.

Dhillon, P. (2022). How to write a good scientific review article. *The FEBS Journal*, 289(3), 3592-3602. <https://doi.org/10.1111/febs.16565>

Esty, D. & Rushing, R. (2007). The Promise of Data-Driven Policymaking. *Science and Technology*, 23(4), 67-72.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Malhotra, A. (2005) E-S-Qual: A Multiple-Item Scale for Assessing Electronic Service Quality. *Journal of Service Research*, 7(3), 213-233. <http://dx.doi.org/10.1177/1094670504271156>

5. การอ้างอิงประเภทวิทยานิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

ชื่อ สกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง [ระดับวิทยานิพนธ์]. มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

สังวาลย์ เชื้อนาค. (2554). *การพัฒนาบุคลากรสายสนับสนุนการสอนของโรงเรียนวาริชเชียงใหม่* (การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เลิศสนา พงษ์คำ. (2561). *การพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนของ
ข้าราชการครู: กรณีศึกษาโรงเรียนสุเหร่าดอนสะแก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท).*
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Harris, L. (2014). *Instructional leadership perceptions and practices of elementary school
leaders* (doctoral dissertation). University of Virginia.

6. การอ้างอิงประเภทเว็บไซต์ (Website)

ชื่อ สกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. <http://www.....>

ชื่อ สกุล ผู้แต่ง. (ปี ค.ศ.). ชื่อเรื่อง. <http://www.....>

ตัวอย่าง

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). *ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570*. <https://www.nesdc.go.th/>

ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2560). *นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา*.

<http://www.ptt2.go.th/web/plan/images/file/plan/2561.pdf>

Busa, M. (2013). *Advantages of MIS*. <https://www.slideshare.net/WfTaylor/advantages-of-mis>

Brookfield Institute. (2018). *Exploring Policy Innovation: Tools, Techniques + Approaches*.

<https://brookfieldinstitute.ca/>

